

B I D R A G

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets *ytinnehåll*, som i nästföregående femårsberättelse uppgifvits till 28,849 kvadratkilometer, däraf 28,150·50 kvadratkilometer land och 1,698·50 kvadratkilometer vatten, har under nu ifrågavarande period icke undergått någon förändring.

I länets administrativa och judiciella *indelningar* har icke heller under perioden någon förändring egt rum. Länet består sålunda af tre städer, Falun, Säter och Hedemora, alla med egen jurisdiktion, och sex fögderier, innefattande trettiofem länsmansdistrikt. I judiciellt afseende var vid 1900 års slut länets landsbygd fortfarande indelad i fem domsagor med nitton tingslag, men, sedan häradshöfdingeämbetet i Vesterdalarnes domsaga under periodens sista år blifvit ledigt, har genom nådigt beslut den 14 juni innevarande år förordnats, att från och med nästkommande år Grangärde, Norrbärke och Söderbärke tingslag, som tillsammans, bilda Vester-Bergslags fögderi, skola utgöra en domsaga, benämnd Smedjebackens domsaga, samt Nås och Malungs tingslag, motsvarande Vesterdals fögderi, bilda en domsaga, kallad Nås och Malungs domsaga.

Den kyrkliga indelningen inom länet har under perioden bibehållits oförändrad. Det i senaste femårsberättelsen omför-

mälda, genom nådiga brefvet den 1 maj 1891 meddelade förordnande om Avesta församlings skiljande från Grytnäs pastorat för bildande af ett särskildt konsistoriellt gäll med egen kyrkoherde har icke heller under nu ifrågavarande period kunnat vinna tillämpning.

Antalet kommuner inom länet har under perioden ökat med en, sedan genom nådigt bref den 1 juli 1897 medgifvits, att det område af 50·86 hektar vid Borlänge järnvägsstation, hvarå genom nådiga brefvet den 29 maj 1891 ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer förklarats skola i tillämpliga delar gälla, finge under vissa villkor från och med ingången af år 1898, såsom en kommun för sig, hvilken jämväl skulle utgöra särskildt skoldistrikt, bilda en, äfven i fattigvårdshänseende, från Stora Tuna socken afskild köping, benämnd Borlänge. Länet hade sålunda vid nu ifrågavarande periods slut 51 kommuner, nämligen 3 stadskommuner, 1 köping och 47 andra landskommuner.

Därjämte funnos 3 *municipalsamhällen*, nämligen Avesta och Mora Strand, där, likasom i Borlänge köping, ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-54.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	2.
Tab. A. Antal insjuknade i gängse sjukdomar i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	3.
Tab. B. Bönehusen i Kopparbergs län år 1900 och deras fördelning på kommuner och trossamfund.....	5.
Tab. C. Nykterhetsföreningar i Kopparbergs län och deras medlemsantal vid slutet af åren 1895 och 1900.....	6.
Tab. D. Nykterhetssällskapen i Kopparbergs län tillhöriga lokaler vid slutet af år 1900.....	7.
Tab. E. Sockenbiblioteken i Kopparbergs län år 1900.....	8.
3. Näringar.....	9.
Tab. F. Järnmalsbrytningen i Kopparbergs län åren 1896-1900...	22.
Tab. G. Tackjärnstillverkningen i Kopparbergs län åren 1896-1900	25.
Tab. H. Antal försågadt timmer vid sågverk i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	28.
4. Kommunikationer och varubyten.....	30.
Tab. I. Skjutsanstalterna i Kopparbergs län, för dem beviljade entreprenadbidrag och därifrån utgångna hästar år 1900....	32.
Tab. K. De enskilda järnvägarne i Kopparbergs län vid 1900 års slut samt deras inkomst per dag och bankilometer åren 1896-1900.....	34.
Tab. L. Handlande och deras betjening äfvensom deras för rörelsen uppskattade inkomst i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	36.
Tab. M. Minuthandeln med och utskänkningen af brännvin i Kopparbergs län försäljningsåren 1895-1900.....	37.
5. Kameralförhållanden.....	38.
Tab. N. Fastställda jordafsöndringar i Kopparbergs län åren 1897- 1900.....	39.
Tab. O. Lån, som kommuner i Kopparbergs län åren 1896-1900 erhållit nådigt tillstånd att upptaga.....	41.
Tab. P. Af ränteafkastningen från Särna sockens skogsmedelsfond bestrida utgifter åren 1896-1900.....	43.
Tab. Q. Anslag af räntemedlen från Lima och Transtrands socknars skogsmedelsfond åren 1896-1900.....	43.
6. Politi.....	44.
Tab. R. Användningen af räntemedlen från Orsa och Elfdalens socknars skogsmedelsfonder åren 1896-1900.....	44.
Tab. S. Antalet fångar uti Falu länsfängelse åren 1896-1900.....	48.
Tab. T. Bankrörelsen i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	49.
Tab. U. Sparbankerna i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	50.
Tab. V. Sockenmagasin i Kopparbergs län vid 1900 års slut.....	52.
Tab. X. Kopparbergs läns nödhjälpskassa åren 1896-1900.....	53.

	Sid.
Tabellbilagor	55-80.
Tab. 1. Folkmängden i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	55.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Kopparbergs län åren 1896-1900.....	56.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Kopparbergs län år 1900.....	57.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Kopparbergs län år 1900....	58.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Kopparbergs län år 1900.....	58.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande makters undersåtar, i Kopparbergs län år 1900.....	66.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stidendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och därmed jämförliga inrättningar i Kopparbergs län år 1900.....	66.

B I D R A G

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets *ytinnehåll*, som i nästföregående femårsberättelse uppgifvits till 28,849 kvadratkilometer, däraf 28,150·50 kvadratkilometer land och 1,698·50 kvadratkilometer vatten, har under nu ifrågavarande period icke undergått någon förändring.

I länets administrativa och judiciella *indelningar* har icke heller under perioden någon förändring egt rum. Länet består sålunda af tre städer, Falun, Säter och Hedemora, alla med egen jurisdiktion, och sex fögderier, innefattande trettiofem länsmansdistrikt. I judiciellt afseende var vid 1900 års slut länets landsbygd fortfarande indelad i fem domsagor med nitton tingslag, men, sedan häradshöfdingeämbetet i Vesterdalarnes domsaga under periodens sista år blifvit ledigt, har genom nådigt beslut den 14 juni innevarande år förordnats, att från och med nästkommande år Grangärde, Norrbärke och Söderbärke tingslag, som tillsammans bilda Vester-Bergslags fögderi, skola utgöra en domsaga, benämnd Smedjebackens domsaga, samt Nås och Malungs tingslag, motsvarande Vesterdals fögderi, bilda en domsaga, kallad Nås och Malungs domsaga.

Den kyrkliga indelningen inom länet har under perioden bibehållits oförändrad. Det i senaste femårsberättelsen omför-

mälda, genom nådiga brefvet den 1 maj 1891 meddelade förordnande om Avesta församlings skiljande från Grytnäs pastorat för bildande af ett särskildt konsistoriellt gäll med egen kyrkoherde har icke heller under nu ifrågavarande period kunnat vinna tillämpning.

Antalet kommuner inom länet har under perioden ökat med en, sedan genom nådigt bref den 1 juli 1897 medgifvits, att det område af 50·86 hektar vid Borlänge järnvägsstation, hvarå genom nådiga brefvet den 29 maj 1891 ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer förklarats skola i tillämpliga delar gälla, finge under vissa villkor från och med ingången af år 1898, såsom en kommun för sig, hvilken jämväl skulle utgöra särskildt skoldistrikt, bilda en, äfven i fattigvårdshänseende, från Stora Tuna socken afskild köping, benämnd Borlänge. Länet hade sålunda vid nu ifrågavarande periods slut 51 kommuner, nämligen 3 stadskommuner, 1 köping och 47 andra landskommuner.

Därjämte funnos 3 *municipalsamhällen*, nämligen Avesta och Mora Strand, där, likasom i Borlänge köping, ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt

hvad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrifves om stad lända till efterrättelse, samt Smedjebacken, dock allenast i fråga om tillämpningen af bestämmelserna i sistnämnda stadga.

I fråga om dessa författningars tillämpning inom nämnda områden är att anteckna, dels, beträffande Borlänge köping, att Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 9 september och den 21 oktober 1898 fastställt nya hufvudgrunder att från och med 1899 års ingång gälla för författningarnas bringande till verkställighet inom köpingen, samt att Länsstyrelsen, enligt nådigt uppdrag, den 27 december 1898 med tillämpning af dessa hufvudgrunder till efterrättelse utfärdat erforderliga bestämmelser i ämnet, dels ock, hvad de öfriga municipalsamhällena angår, att, med föranledande af stadgandena i lagen den 27 maj 1898 angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet, genom nådiga bref den 5 maj och den 8 december 1899 fastställts förändrade hufvudgrunder för samma författningars tillämpning från och med ingången af år 1900, för hvilka hufvudgrunders tillämpning Länsstyrelsen sedermera, den 30 december 1899, utfärdat erforderliga bestämmelser.

För bebyggandet af en del af Borlänge stationssamhälles område blef genom nådigt bref den 17 april 1896 regleringsplan fastställd, hvarefter Länsstyrelsen den 25 september 1897 fastställde tomtindelning för det planlagda området. Regleringsplan har jämväl, enligt nådigt bref den 4 maj 1900, fastställts för en del af Mora Strands municipalsamhälles område.

Det redan i senaste femårsberättelsen omnämnda förslaget om förvärfvande af *köpingsrättigheter* för sistberörda samhälle har under perioden blifvit väckt. Frågan härom var vid periodens utgång beroende på Länsstyrelsens förberedande handläggning, och först den 22 april innevarande år kunde Länsstyrelsen öfverlemna ärendet till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, därvid Länsstyrelsen i underdänighet tillstyrkte, att samhällets område, omfattande delar af Morkarlby, Lisselby och Strandens skifteslag, af de ecklesiastika boställena i Mora samt af egendomen Kristineberg och Norets by med en areal af sammanlagdt 117·89 hektar, finge, såsom en kommun för sig, bilda en, äfven i fattigvårdshänseende från Mora socken afskild köping, benämnd Mora Strand.

Provinsialläkaredistriktet äro fortfarande 6. I deras omfattning hafva under perioden inträdt de förändringar, som föranledts af bildandet af tre nya extra provinsialläkaredistrikt, nämligen Smedjebackens, By och Grängesbergs, äfvensom af ombildandet af Avesta extra provinsialläkaredistrikt. Smedjebackens distrikt, inrättadt enligt nådigt medgifvande den 29 april 1897, omfattar Norrbärke, Söderbärke, Ludvika och Malingsbo socknar. Sedan jämväl Grängesbergs extra provinsialläkaredistrikt, enligt nådiga brefvet den 8 februari 1900, nybil-

dats, med område bestående af Grängesbergs grufskog i Grangärde socken och innefattande samtliga inom denna grufallmänning belägna torp och lägenheter äfvensom Grängesbergs och Björnbergs gruffält samt med station för läkaren vid Grängesbergs grufvor, omfattade vid periodens slut Grangärde provinsialläkaredistrikt allenast Grangärde socken med undantag af området för Grängesbergs distrikt. By distrikt, med station vid Hede gård, omfattar, enligt nådiga brefvet den 10 november 1899, By socken, som därmed utgått ur Hedemora provinsialläkaredistrikt. Till sistnämnda distrikt har däremot återgått Folkärna socken, som från och med utgången af år 1899 utträdt ur Avesta extra provinsialläkaredistrikt, enligt nådiga brefvet den 8 december 1899 omfattande allenast Avesta och Grytnäs kommuner, med station för läkaren inom Avesta municipalsamhälle.

Beträffande *veterinärväsendet* har under perioden den förändring inträffat, att två veterinärdistrikt nybildats, med rätt för där anställda veterinärer till tjensteårsberäkning lika med länsveterinär. Det ena distriktet omfattar, enligt nådiga brefvet den 18 december 1896, Folkare härad, eller Folkärna, By, Grytnäs och Avesta socknar, med station för veterinären i Fors. Det andra distriktet utgöres, jämlikt nådiga brefvet den 31 december 1900, af Grangärde socken, som från och med den 1 oktober sistnämnda år utträdt ur Vesterbergslagens veterinärdistrikt, enligt nådigt bref den 13 februari 1880 omfattande Grangärde, Ludvika, Norrbärke, Söderbärke och Malingsbo socknar. Veterinären i Grangärde distrikt skall hafva sin station antingen i Grangärde kyrkoby eller i Sunnansjö.

Länets indelning för *skogsförvaltningen* var under perioden oförändrad; men blef genom nådiga skrivelsen till Domänstyrelsen den 20 juli 1900 förordnad om förändrad revirindelning från och med ingången af innevarande år.

Länet, som tillhör Gefle-Dala-bergmästaredistriktet och Nedre Norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, tillhörde fortfarande vid periodens slut i fråga om yrkesinspektionen det Vestra distriktet, men från och med innevarande år Gefle distrikt.

Angående länets *naturbeskaffenhet* är icke något att tillägga, utöfver hvad i föregående femårsberättelser härom anförts.

Bristen på pålitliga *topografiska kartor* öfver länet har under perioden till en ganska väsentlig del afhjälpts, i det att af Generalstabens karta i skalan 1:100,000 utgifvits, år 1898 bladet Hedemora, år 1899 bladet Falun och år 1900 kartbladet Gefle, det sistnämnda upptagande mindre delar af Svärdsjö och Husby socknar.

Af Rikets Allmänna Kartverk har dessutom under år 1900 utförts triangelmätning af andra ordningen inom sex kvadratmil af länet.

2. Invånare.

För *folkmängden* inom länet finnes närmare redogjort i bifogade **tabell 1**.

Af densamma framgår, att länets hela folkmängd, som enligt prästerskapets uppgifter vid 1895 års slut utgjorde 206,774 personer, under perioden ökats till 217,708 personer. Af denna ökning komma på landsbygden 10,021 och på städerna 913, därvid dock är att märka, att folkmängden i Säter under perio-

den något minskats. Hela folkökningen under perioden har sålunda uppgått till 10,934 personer eller 5·29 procent, under det ökningen under närmast föregående femårsperiod besteg sig till 8,793 personer eller 4·46 procent och perioden näst därförut allenast till 4,289 personer, motsvarande 2·22 procent. Af ökningen kommer största delen på periodens sista år, då den uppgick till 2,847 personer.

Af den mantalsskrifna befolkningen, som enligt mantalslängderna vid periodens slut utgjorde 216,887 personer, eller sålunda 821 mindre än den kyrkoskrifna, voro 97,408 befriade från mantalspenningars erläggande.

I fråga om befolkningsförhållandena i öfrigt tillåter sig Länsstyrelsen återropa den af Statistiska Centralbyrån upprättade befolkningsstatistik.

Hälsotillståndet bland länets invånare har under femårsperioden varit öfvervägande godt. Dock hafva bland de smittosamma sjukdomarna difteri och strypsjuka årligen tilltagit i frekvens och under år 1900 uppgått till 1,522 sjukdomsfall. Äfven scharlakansfeberfallen hafva något ökats, men denna sjukdom har i de flesta fall visat en mycket lindrig karaktär. Under år 1898 uppkom inom Orsa socken en ganska utbredd rödsotsepidemi, hvilken uppgifves hafva föranledts däraf, att befolkningen af bekvämlighetsskäl hämtade vatten till sitt husbehof ur de stora, öppna och ofta förorenade kanalerna för jordens utdikning och torrläggning. Under de båda följande åren hade sjukdomen ock visat tendens att sprida sig till flere af de norra socknarna i länet.

Om de gängse sjukdomarna under perioden inhämtas närmare upplysningar af nedanstående *tabell A*.

Dödligheten har under nu ifrågavarande period, jämfördt med den nästföregående, i någon mån ökats, nämligen från 16·29 till 16·49 på hvarje tusental af folkmängden. Under periodens olika år har dödligheten utgjort: år 1896 16·16, år 1897 14·90, år 1898 15·79, år 1899 17·19 och år 1900 18·36 ‰.

Öfver dödsfallen i de smittosamma sjukdomarna på landsbygden hafva exakta uppgifter icke kunnat erhållas, då skyldighet att till vederbörande läkare därom göra anmälan icke förefinnes. Emellertid anses anledning vara att antaga, att den ökade dödligheten under periodens två sista år föranledts af den gängse difterisjukdomen.

För de anstalter, som under perioden tillkommit i afseende å hälso- och sjukvården, vill Länsstyrelsen i senare afdelning af berättelsen lemna redogörelse.

Beträffande den *ekonomiska ställningen* inom länet har perioden i sådant hänseende varit synnerligen gynnsam. Till bestyrkande af detta allmänna omdöme får Länsstyrelsen till en början meddela, att den uppskattade inkomsten af olika beskattningsföremål, hvilken år 1895 uppgick till 13,213,548 kro-

nor, under perioden stigit till 24,673,805 kronor eller med icke mindre än 86·73 procent. Denna *ökning* är för de olika beskattningsföremålen fördelad sålunda:

	År 1895.	År 1900.
Kapital	kr. 731,264	969,834
Allmän tjänst eller pension	1,500,316	1,892,972
Euskind tjänst eller pension	5,130,059	9,878,160
Rörelse eller yrke	5,851,879	11,932,839
Summa .kr.	13,213,548	24,673,805

För periodens särskilda år har den uppskattade inkomsten utgjort, i kronor:

	Landsbygden.	Städerna.	Summa.
År 1896	10,882,401	3,479,563	14,361,964
» 1897	13,655,528	3,687,834	17,343,362
» 1898	15,640,885	3,838,779	19,479,664
» 1899	17,845,986	4,141,215	21,987,201
» 1900	19,783,771	4,890,034	24,673,805

Antalet *lagsökningsmål*, däri betalningsskyldighet ålagts, samt till betalning utdömda beloppet hafva utgjort:

	Afgjorda mål.	Belopp i kronor.
År 1896	332	91,314
» 1897	324	128,546
» 1898	211	73,184
» 1899	275	99,483
» 1900	258	202,777
Årligen 1891—1895	508	141,155

Antalet personer ålagda betalningsskyldighet, som under perioden 1891—1895 i årligt medeltal utgjorde 579, hade under nu ifrågavarande period minskats till 311.

Antalet inkomna *konkurs- och urarfvamål* utgjorde:

	Landsbygden.	Städerna.	Summa.
År 1896	78	11	89
» 1897	70	19	89
» 1898	56	9	65
» 1899	63	19	82
» 1900	68	16	84
Årligen 1891—1895	78	14	92

Tab. A.

Antal insjuknade i gängse sjukdomar i Kopparbergs län åren 1896—1900.

År.	Mäss- ling.	Scharla- kansfeber.	Tarm- tyfus.	Barn- sängs- feber.	Rödsot.	Epide- misk hjärna- feber.	Kikhosta.	Påssjuka.	Frossa.	Smitto- sam ögon- sjukdom.	Difteri- och stryp- sjuka.	Katarrala åkommer i ande- dräkts- organen. Influensa.	Lung- och lungsäcks- inflammation.	Diarré och tarm- katarr.
1896	1,073	216	100	12	108	12	324	43	9	6	62	5,292	1,074	2,403
1897	222	309	89	17	133	11	726	26	17	2	301	4,870	938	2,109
1898	16	443	67	17	115	11	439	175	5	6	493	5,319	1,082	1,799
1899	156	443	63	20	325	8	225	65	6	5	816	5,980	1,016	2,351
1900	438	446	47	8	228	6	669	83	1	4	1,522	7,580	1,145	2,050
Summa	1,905	1,857	366	74	909	48	2,383	392	38	23	3,194	29,041	5,255	10,712

Saluvärdet å den fasta egendom, som gått i köp och hvarå lagfart blifvit beviljad, äfvensom å den del här af, som efter utmätning eller konkurs blifvit köpt, utgjorde för hvar och ett år i perioden:

	Hela saluvärdet.	Däraf efter utmätning eller konkurs.		
		Landsbygden.	Städerna.	Länet.
År 1896	kr. 5,183,784	252,982	2,150	255,132
» 1897	» 7,341,983	85,929	49,510	135,439
» 1898	» 6,199,589	84,916	1,400	86,316
» 1899	» 8,617,099	28,247	—	28,247
» 1900	» 14,548,691	191,311	21,477	212,788
Årligen 1891—1895 .	» 5,628,454	161,748	32,209	193,957

Slutligen må tilläggas, att vid nu ifrågavarande periods slut å depositionsräkningar i länets bankinrättningar, å folkbankernas sparkasseräkningar samt i sparbanker och postsparbanksanstalter funnos insatta tillhopa 36,806,000 kronor, mot 20,976,000 kronor vid 1895 års slut.

Länets fastigheter beräknades år 1895 vara intecknade för gäld till ett belopp af 41,497,000 kronor, motsvarande 34·6 % af taxeringsvärdet, 119,797,250 kronor, och voro år 1900 intecknade till ett belopp af 58,278,000 kronor eller 38·6 % af fastigheternas taxeringsvärde, 150,833,250 kronor. Motsvarande procenttal för riket i dess helhet utgjorde för år 1895 45·3 och för år 1900 47·8.

I byggnadssättet hafva under senaste åren gjorts märkbara framsteg. Vid uppförande af nya bostäder hafva nämligen i allmänhet gjort sig gällande större anspråk på stilfullhet, bekvämlighet och omsorgsfull inredning. I synnerhet har detta varit fallet i städerna. Stadsfullmäktige i Falun hafva ock för att tillgodose behovet af sakkunnigt biträde vid uppgörande af byggnadsritningar beslutit för stadens räkning anställa och anslagit lön till en stadsarkitekt.

Jämväl stall och ladugårdar äfvensom andra ekonomihus uppföras numera efter tidsenligare modell.

Den enkelhet och anspråkslöshet i fråga om klädedräkten, som af ålder rådt bland länets allmoge, kunna numera knappast spåras annat än hos den äldre befolkningen och på mera afsides belägna orter. Till och med i Mora och Orsa socknar af Ofvan-Siljans fögderi, inom socknarna af Nedan-Siljans fögderi och i Floda socken af Vesterdals fögderi, där nationaldräkt intill senaste åren allmänt bibehållits, förmärkas moderna inflytelser på klädselsättet. Från Nedan-Siljans fögderi meddelas härom, att, åtminstone inom Leksands och Åls socknar, det är högst sällsynt att finna någon af den yngre manliga befolkningen på sön- och helgdag iklädd nationaldräkt, hvaremot sådan inom Gagnefs, Rättviks och Boda socknar bibehålles mera allmänt. Den kvinnliga delen af befolkningen inom fögderiets socknar, med undantag af Ål, har däremot hittills tämligen allmänt bibehållit nationaldräkt, fastän densamma hos de yngre kvinnorna oftast på betänkligt sätt moderniserats.

Beträffande lefnadssättet hafva några mera anmärkningsvärda förändringar i allmänhet icke kunnat förspörjas; dock uppgifves från vissa delar af länet, att såsom följd af rikliga arbetsförtjenster arbetarnes lefnadssätt blifvit mer anspråksfullt och dyrbart.

Det religiösa och sedliga lifvet torde under nu ifrågavarande period hafva, i stort sedt, varit enahanda som under närmast

föregående period. I många fall kan det väl vara svårt att märka, om någon förändring inträffat och i hvilken riktning denna gått, men i andra fall kunna ej så få förändringar påvisas. De stora hufvudströmningarna hafva naturligtvis äfven här åstadkommit vissa verkningar, liksom ock följderna af åtskilliga rörelser nu börjat tydligare än förut visa sina följder både i godt och ondt.

I flere af de stora församlingarna inom länet kan de gudstjenstbesökandes antal vara ganska stort. Detta gäller särskildt socknarna omkring Siljan, de större stadsförsamlingarna samt i öfrigt en och annan församling med talrikare befolkning inom ett mindre område samt församlingar med mera afskildt läge. Inom öfriga församlingar kan, att döma efter därom lemnade uppgifter, antalet gudstjenstbesökande i de flesta fall vara långt ifrån obetydligt, men måste i ett flertal församlingar betecknas såsom ringa, särskildt i de trakter, där separatism af ålder funnits. I åtskilliga församlingar har dock under de sista åren kunnat iakttagas ett lifligare deltagande i gudstjensten än under tiden närmast förut.

Hvad de separatistiska församlingarnas gudstjenster angår torde i hufvudsak de däri deltagandes antal vara ungefärligen enahanda som under sista perioden. I några socknar har denna rörelse varit mycket liflig och gått framåt, i ej så få andra synes intresset för dess verksamhet hafva märkbart aftagit. Gemensamt kännetecknande för separatismen inom länet, åtminstone i de trakter, där den någon tid fortgått, är, att dess forna bitterhet mot olika tänkande i väsentlig grad minskats och att dess arbete på sådana platser, i stort sedt, inskränker sig till att söka ordna och bevara, hvad den vunnit för sig.

Af de separatistiska rörelserna torde den s. k. waldenströmska vara den, som under perioden vunnit de flesta anhängarne. Den baptistiska rörelsen, som af gammalt funnits inom vissa socknar, har väl i dessa förlorat ej så få anhängare, men däremot vunnit nya på andra platser. Ett ej ringa antal mormoner lär finnas inom mellersta delen af länet, och dessutom finnas spridda mindre församlingar af adventister och helgeanister. I många socknar, där sedan längre tid slitningar på det religiösa lifvets område fortgått, hafva följderna däraf visat sig uti en öfverhandtagande likgiltighet för allt religiöst lif, något som särskildt framträder uti bortavaro från all gudstjänst och ringaktning för söndagens helgd.

Angående fastigheter och bönehus, som år 1895 egdes af frikyrkliga föreningar, meddelades i senaste femårsberättelse utförlig redogörelse, utvisande, att bönehusens antal då utgjorde 151 med ett sammanlagdt värde af 548,750 kronor. Af dessa hafva under perioden 12 bönehus till värde af 47,150 kronor nedrifvits, försålts eller upphört att såsom sådana användas, hvaremot 31 bönehus till sammanlagdt värde af 125,200 kronor tillkommit. Sammanlagda antalet bönehus vid 1900 års slut utgjorde sålunda 170. Deras taxeringsvärde uppgick till 595,900 kronor. Närmare upplysningar om deras fördelning på kommuner och trossamfund inhämtas af tabell B (sid. 5).

Vid bedömande af befolkningens sedliga ståndpunkt torde till ledning kunna tjena uppgifter om antalet för brott och förseelser sakfälda personer. I detta hänseende meddelas följande, efter Chefens för Justitiedepartementet årsberättelser sammanställda, uppgift å antalet vid domstolarna i länet under perioden för brott och förseelser sakfälda personer:

År.	Brott och förseelser mot strafflagen och tryckfrihetsförordningen.			Brott och förseelser mot allmän lag i öfrigt och särskilda författningar.	Summa.
	Gröfre brott.	Ringare brott.	Förseelser.		
1896	95	345	792	782	2,014
1897	93	444	1,112	888	2,537
1898	86	389	1,047	866	2,388
1899	83	455	1,346	823	2,707
1900	97	486	1,713	782	3,078

Till jämförelse meddelas följande redogörelse för antalet sakfällda på 100,000 personer i länet och i hela riket:

År.	Gröfre brott.		Ringare brott.		Förseelser.		Summa.	
	Kopparbergs län.	Riket.	Kopparbergs län.	Riket.	Kopparbergs län.	Riket.	Kopparbergs län.	Riket.
1896	46	44	166	202	381	691	593	937
1897	44	44	212	200	530	783	786	1,027
1898	41	44	184	209	494	831	719	1,084
1899	39	44	213	209	629	891	881	1,144
1900	45	47	225	209	792	884	1,062	1,140

Af denna sammanställning framgår, att förhållandet i länet icke är sämre än i riket i dess helhet. Därvid är ock att märka, att i antalet sakfällde äro inräknade alla vid länets domstolar dömda, men att enligt den officiella statistiken i allmänhet omkring 33 % af alla sakfällde varit kyrkoskrifne å ort utom länet. Den under periodens senare år inträffade afsevärda ökningen af brott och förseelser torde hufvudsakligen kunna tillskrifvas den stora mängd lösa arbetare, som dessa år inom länet sysselsatts med arbeten, hvilka kräft en större tillfällig arbetspersonal, såsom järnvägs- och landsvägsbyggnader.

För höjande af befolkningens sedliga ståndpunkt har ett flertal *nykterhetsföreningar* verkat dels med, dels utan omedelbart samarbete med det religiösa arbetet. Af inkomna uppgifter framgår, att inom hvarje kommun en eller flere sådana föreningar varit verksamma. Af *tabell C* (sid. 6), som lemna närmare redogörelse för de olika föreningarna inom länet åren 1895 och 1900 och deras medlemsantal, inhämtas, att antalet såväl föreningar som medlemmar under perioden i afsevärd grad ökats. I sammanhang härmed har ock föreningarnas ekonomiska förmåga ökats, till bevis hvarom må anföras, att skilda föreningar vid 1900 års slut egde 46 lägenheter till värde af 148,100 kronor. Härom meddelas närmare uppgifter i *tabell D* (sid. 7).

Att dessa föreningar sålunda vuxit sig starkare genom ökad medlemsantal och ekonomisk bärkraft, måste vara glädjande, då deras under perioden bedrifna verksamhet ovedersägligen åstadkommit goda frukter, särskildt bland den äldre bofasta befolkningen. I ett flertal socknar, särskildt inom södra och mellersta delarna af länet, torde ock missbruket af starka drycker vara jämförelsevis ringa och det öfver hufvud taget betraktas såsom ovärdigt att vara berusad.

Detta oaktadt äro *fylleriförseelserna* inom länet icke sällsynta och hafva, enligt den officiella statistiken, under perioden

Tab. B. Bönehusen i Kopparbergs län år 1900 och deras fördelning på kommuner och trossamfund.

Kommun.	Baptister.	Metodister.	Helgeanister.	Frälsningsarmén.	Dalarnes Ansgaris förbund.	Missionsföreningar.	Fri-församlingar.	Öfriga.	Summa.
Aspeboda	1	—	—	—	—	1	—	—	2
Avesta	—	1	—	1	—	1	—	—	3
Bjursås	—	—	—	1	—	1	2	—	4
Boda	—	—	—	—	—	1	—	—	1
By	—	—	—	—	—	4	—	—	4
Elfdalen	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Enviken	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Falun	1	1	—	1	—	1	—	—	4
Floda	—	—	—	1	—	2	—	—	3
Folkärna	—	—	—	—	—	5	—	—	5
Gagnef	2	—	—	1	2	—	4	—	9
Garpenberg	¹⁾ 1	—	—	—	—	—	—	—	1
Grangärde	²⁾ 3	1	—	2	—	—	4	1	11
Grytnäs	—	—	—	—	—	4	—	—	4
Gustafs	—	—	—	1	—	—	1	1	3
Hedemora stad . . .	—	1	—	—	—	1	—	—	2
Hosjö	—	1	—	—	—	1	—	—	2
Husby	1	—	—	—	—	—	2	—	3
Jerna	2	—	—	2	—	—	2	—	6
Kopparberg	2	—	—	—	—	2	—	—	4
Leksand	3	—	—	—	—	7	—	—	10
Lima	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Ludvika	2	—	—	—	—	1	—	—	3
Malung	—	—	—	1	—	2	—	—	3
Mockfjärd	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Mora	2	1	—	—	—	1	1	—	5
Norrbärke	1	—	—	1	—	4	—	—	6
Näs	1	—	—	1	—	2	—	—	4
Orsa	4	1	—	—	—	—	2	—	7
Rättvik	2	—	—	—	1	1	2	—	6
Siljansnäs	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Sollerön	—	—	—	—	—	1	1	—	2
Stora Skedvi	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Stora Tuna	3	2	1	1	—	6	—	—	13
Sundborn	1	—	—	—	—	2	—	—	3
Svärdsjö	1	—	—	—	—	1	4	—	6
Särna	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Säters landsförs.	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Säters stad	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Söderbärke	3	—	—	—	—	—	3	—	6
Torsång	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Vika	1	—	—	—	—	1	—	—	2
Våmhus	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Ål	1	—	—	1	—	1	—	1	4
Äppelbo	—	—	—	1	—	1	—	—	2
Summa	44	9	2	16	3	59	34	3	170

¹⁾ Uppgifves tillhöra baptister och waldenströmare. — ²⁾ Ett af dessa uppgifves användas af baptister, helgeanister, metodister m. fl.

ärligen ökats, från 756 år 1896 ända till 1,654 år 1900. Emellertid är förhållandet icke heller i detta hänseende sämre i länet än i riket. Antalet för fylleriförseelser sakfällde på 100,000 invånare i länet och i riket utgjorde nämligen:

	I länet.	I riket.
År 1896	364	611
» 1897	481	730
» 1898	482	777
» 1899	610	845
» 1900	765	833

Jämväl denna beklagliga tillökning i antalet fylleriförseelser torde vara föranledd af det starka tilloppet af lösa arbetare, hvilka i regel hafva god arbetsförtjenst, som de förslösa på starka drycker. Men ehuru, såsom nyss omnämnts, den äldre bofasta befolkningen låtit påverka sig till nykterhet, har dock den största delen af ungdomen ställt sig likgiltig därför. Största delen af de för fylleriförseelser sakfällde, utom de notoriska drin- karne, torde ock vara att söka bland ungdomen. Af åtskilliga tecken att döma synes det ock, som om särskildt ungdomen skulle inom vissa socknar i sedligt hänseende vara i tillbaka-

Tab. C. Nykterhetsföreningar i Kopparbergs län och deras medlemsantal vid slutet af åren 1895 och 1900.

		År 1895.		År 1900.				År 1895.		År 1900.	
		För- eningar.	Med- lemmar.	För- eningar.	Med- lemmar.			För- eningar.	Med- lemmar.	För- eningar.	Med- lemmar.
Aspeboda:	Templarorden	1	31	2	101	Mora:	Goodtemplarorden	2	296	3	268
Avesta:	Goodtemplarorden	1	89	1	99		Templarorden	4	285	4	232
	Templarorden	1	121	1	180		Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	26
	Blåbandsförening	—	—	1	76		Blåbandsförening	—	—	3	413
Bjursås:	Templarorden	2	145	2	250	Norrbärke:	Goodtemplarorden	5	212	5	342
	Blåbandsförening	—	—	1	155		Templarorden	—	—	1	24
Boda:	Templarorden	1	34	1	92		Blåbandsförening	—	—	3	297
	Blåbandsförening	—	—	1	63	Näs:	Goodtemplarorden	1	12	1	33
By:	Goodtemplarorden	3	136	3	97	Ore:	Goodtemplarorden	—	—	1	53
	Templarorden	5	253	6	257		Templarorden	1	37	1	5
Djura:	Templarorden	2	108	2	80	Orsa:	Goodtemplarorden	1	12	2	224
Elfdalen:	Goodtemplarorden	4	103	6	243		Templarorden	1	95	1	55
	Blåbandsförening	—	—	2	42		Blåbandsförening	—	—	5	300
Enviken:	Goodtemplarorden	1	59	2	140	Rättvik:	Goodtemplarorden	4	113	6	222
Falun:	Goodtemplarorden	1	128	3	493		Templarorden	6	340	6	323
	Templarorden	2	236	2	206		Blåbandsförening	—	—	1	66
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	2	116	Silfberg:	Goodtemplarorden	2	63	1	27
	Nykterhetsorden Verdandi	—	—	1	48		Templarorden	1	30	1	39
Floda:	Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	47	Siljansnäs:	Goodtemplarorden	—	—	1	72
Folkärna:	Goodtemplarorden	2	26	1	43		Templarorden	1	27	2	43
	Templarorden	4	182	5	196	Sollerö:	Goodtemplarorden	1	59	1	58
	Blåbandsförening	—	—	1	18		Templarorden	1	11	1	76
Gagnef med						Stora Skedvi:	Goodtemplarorden	1	78	1	64
Mockfjärd:	Goodtemplarorden	1	50	1	54		Templarorden	2	70	2	75
	Templarorden	2	86	2	176		Blåbandsförening	—	—	1	100
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	13	Stora Tuna:	Goodtemplarorden	7	512	12	1,004
	Blåbandsförening	—	—	3	544		Templarorden	8	765	10	1,127
Garpenberg:	Goodtemplarorden	2	50	3	175		Blåbandsförening	—	—	3	320
	Templarorden	1	9	1	24	Sandborn:	Goodtemplarorden	1	49	1	29
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	13		Templarorden	2	128	2	180
Grangärde:	Goodtemplarorden	6	541	8	756		Blåbandsförening	—	—	1	22
	Templarorden	2	87	5	197	Svärdsjö:	Goodtemplarorden	4	95	4	195
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	54		Templarorden	4	193	7	280
	Nykterhetsorden Verdandi	—	—	1	41	Säfsnäs:	Blåbandsförening	—	—	4	208
	Blåbandsförening	—	—	1	100	Särna:	Goodtemplarorden	—	—	3	100
Grytnäs:	Templarorden	2	124	3	94	Säter:	Goodtemplarorden	3	101	2	57
Gustaf:	Goodtemplarorden	2	144	2	148		Templarorden	—	—	1	7
	Templarorden	2	110	2	133	Söderbärke:	Goodtemplarorden	8	302	7	282
	Blåbandsförening	—	—	1	60		Nykterhetsorden Verdandi	—	—	1	53
Hedemora:	Goodtemplarorden	2	146	1	62		Blåbandsförening	—	—	1	50
	Templarorden	1	112	2	214	Torsång:	Goodtemplarorden	1	82	2	175
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	2	61		Templarorden	—	—	1	52
	Blåbandsförening	—	—	2	321	Transtrand: }	Templarorden	3	105	3	253
Husby:	Goodtemplarorden	2	74	3	74	Venjan:	Goodtemplarorden	2	31	3	115
	Templarorden	4	177	4	117	Vika:	Goodtemplarorden	—	—	2	61
	Blåbandsförening	—	—	1	27		Templarorden	2	124	2	115
Jerna:	Goodtemplarorden	2	61	1	61	Vämhus:	Goodtemplarorden	1	7	1	9
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	2	59		Templarorden	—	—	1	18
	Nykterhetsorden Verdandi	—	—	1	7	Ytter-Malung:	Goodtemplarorden	1	25	2	135
	Blåbandsförening	—	—	3	72	Ål:	Goodtemplarorden	1	31	1	34
Kopparberg:	Goodtemplarorden	3	161	—	—		Templarorden	2	188	3	266
	Templarorden	6	501	6	432	Äppelbo:	Goodtemplarorden	—	—	1	18
	Nationalgoodtemplarorden	—	—	2	45		Templarorden	—	—	1	43
Leksand:	Goodtemplarorden	11	434	12	545		Blåbandsförening	—	—	1	53
	Templarorden	10	627	11	538	Öfver-Malung:	Goodtemplarorden	2	141	4	281
	Blåbandsförening	—	—	1	16		Blåbandsförening	—	—	3	237
Lima:	Templarorden	2	147	2	69	Öje:	Goodtemplarorden	1	12	1	110
Ludvika:	Goodtemplarorden	2	29	4	151						
	Templarorden	4	181	4	264						
Malingsbo:	Nationalgoodtemplarorden	—	—	1	38						
						Summa		186	10,163	294	18,123

gående, något som i ej ringa grad måste tillskrifvas den bristande föräldramyndigheten.

En bidragande orsak till det ökade rusdrycksmissbruket är gifvetvis lättheten att på järnväg och post erhålla spirituosa till snart sagdt hvilken plats som helst och på jämförelsevis kort tid. Från länets nordligaste och mest afsides från kommunikationslederna belägna socken, Särna, meddelas härom, att under tiden från den 1 januari 1900 till och med den 1 sistlidne oktober dit per post ankommit icke mindre än 813 kolly spirituosa med en postbefordringsavgift af 2,245 kronor 10 öre. Lika stor, om icke större, mängd sådan vara antages hafva ditfraktats af formän.

Från flere delar af länet uppgifves väl brännvinsmissbruket vara i aftagande, men att med maltdryckerna förhållandet är motsatt. De öltappnings- och ölförsäljningsaffärer, som finnas inom ett flertal socknar, och särskildt vid de stora arbetarecentra, hafva härtill stor skuld, helst ölet af utkörare beredvilligt fraktas till de platser där större folksamlingar för tillfället kunna vara att vänta.

För öfverträdelse af maltdrycksförordningens stadganden hafva ock under perioden upprepade åtal måst anhängiggöras, hvar-

jämte flercaldiga gånger af Länsstyrelsen meddelats förbud för maltdrycksförsäljare att fortsätta rörelsen eller ock bestämmelser om lämpliga inskränkningar i sättet för försäljningen.

I syfte att motarbeta ungdomens förvildning och höja befolkningens bildning hafva på några orter *föreläsningsföreningar* bildats. I Falun och Hedemora hafva Kristliga föreningen af unge män och Kristliga föreningen af unga kvinnor sökt genom föreläsningar och sammankomster arbeta för de ungas väl i fysiskt, moraliskt och intellektuellt hänseende.

I sammanhang härmed får Länsstyrelsen, i likhet med hvad i föregående femårsberättelser egt rum, meddela uppgifter om länets *sockenbibliotek*, hvilka uppgifter återfinnas i *tabell E* (sid. 8). Dessa sockenbibliotek torde emellertid numera i allmänhet icke vara föremål för något större intresse, då den rika tidningslitteraturen, däraf alster finnas i hvarje hem, knappast lemna någon tid öfrig för annan läsning.

Det *frivilliga skytteväsendet* har jämväl utvecklats under perioden. Dalarnes skytteförbund, som omfattar alla skytteföreningar och skyttegillen inom länet och vid 1895 års slut hade 1,458 medlemmar, fördelade på 31 föreningar och gillen, bestod vid periodens utgång af 40 föreningar eller gillen med sammanlagt 2,201 medlemmar.

Vid de olika föreningarnas skjutöfningar hafva skarpa skott lossats till följande antal, nämligen år 1896 131,792, år 1897 139,775, år 1898 125,282, år 1899 113,326 och år 1900 131,471, hvartill komma de skott, som skjutits vid de hvarje år anordnade förbundstäffingarna, gemensamma för alla föreningar i länet.

Vid öfningar hafva i allmänhet användts gevär af 1867 års modell, af hvilka en del lånats från statens förråd. Under år 1900 inköptes af förbundsmedlemmar 74 6½ mm. mausergevär, hvilka användts vid skjutöfningarna och varit till stor nytta för skjutfärdighetens uppdrifvande och skytterörelsens framgång. Resultatet af öfningarna lärer ock, särskildt under år 1900, hafva utvisat en betydligt ökad skjutskicklighet.

Ärliga täflingar om statspris hafva hållits såväl för hela förbundet som ock af de i verksamhet varande särskilda föreningarna. Ett stort antal af statens skyttemärken af guld, silver och brons har under femårsperioden utdelats till förbundets medlemmar, hvarjämte år 1897 och följande år för skjutskicklighet utdelats förbundets medalj i silver och brons.

Från och med år 1896 har skytteförbundet ärligen af länets landsting till skytterörelsens befrämjande inom länet åtnjutit ett anslag af 300 kronor. Till pris vid förbundstäffingsskjutningarna, anordnande af dessa täflingar samt bestridande af förvaltningskostnader har förbundet af statsmedel tilldelats år 1896 1,270 kronor, år 1897 1,359 kronor, år 1898 1,268 kronor, år 1899 1,977 kronor och år 1900 1,941 kronor, hvarjämte de särskilda skytteföreningarna inom förbundet till pris vid föreningarnas täffingsskjutningar, till arvode åt instruktörer samt till ammunition och öfriga omkostnader för verksamheten af statsmedel erhållit år 1896 2,575 kronor 50 öre, år 1897 3,187 kronor 50 öre, år 1898 3,230 kronor 50 öre, år 1899 2,803 kronor och år 1900 2,948 kronor.

Allt mer synes skytterörelsen vinna för sig den allmänna opinionen inom länet, och helt säkert kommer den att ytterligare gå framåt, för såvidt fullt tillräckliga anslagsmedel komma att stå till förbundets förfogande.

Tab. D. Nykterhetssällskapen i Kopparbergs län tillhöriga lokaler vid slutet af år 1900.

Socken.	Goodtemplarorden.		Templarorden.		Nationalgoodtemplarorden.		Summa.	
	Antal.	Värde i kronor.	Antal.	Värde i kronor.	Antal.	Värde i kronor.	Antal.	Värde i kronor.
Bjursås	—	—	2	6,000	—	—	2	6,000
By	—	—	2	5,500	—	—	2	5,500
Falun	—	—	—	—	1	6,000	1	6,000
Gagnef	—	—	1	1,000	—	—	1	1,000
Garpenberg	1	3,000	—	—	—	—	1	3,000
Grangårde	3	18,000	—	—	—	—	3	18,000
Grytnäs	—	—	1	5,000	—	—	1	5,000
Gustaf	1	3,000	1	2,500	—	—	2	5,500
Folkärna	—	—	1	3,000	—	—	1	3,000
Hedemora	—	—	2	10,500	—	—	2	10,500
Leksand	1	1,000	1	4,000	—	—	2	5,000
Ludvika	—	—	2	5,000	—	—	2	5,000
Mora	—	—	1	4,000	—	—	1	4,000
Norrbärke	4	12,000	—	—	—	—	4	12,000
Orsa	1	5,500	—	—	—	—	1	5,500
Rättvik	2	4,100	2	5,500	—	—	4	9,600
Stora Skedvi	1	2,000	1	1,000	—	—	2	3,000
Stora Tuna	2	6,500	2	10,000	—	—	4	16,500
Svärdsjö	1	2,000	1	2,000	—	—	2	4,000
Söderbärke	3	3,000	—	—	—	—	3	3,000
Torsång	1	3,500	—	—	—	—	1	3,500
Vika	—	—	2	10,000	—	—	2	10,000
Ål	1	500	1	3,000	—	—	2	3,500
Summa	22	64,100	23	78,000	1	6,000	46	148,100

Anm. Af de föreningar, som icke äro i besittning af egna lokaler, hålla 50 sina möten i skolhus eller andra af kommunala myndigheter kostnadsfritt upplåtna lokaler; 11 uti af arbetsgifvare tillhandahållna lokaler och de återstående uti lokaler, som för ändamålet blifvit förhyrda.

Tab. E. Sockenbiblioteken i Kopparbergs län år 1900.

Socken.	An- tal.	Storlek.	Underhållssätt.	Begagnande.
Enviken . . .	1	694 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Svärdsjö . . .	1	950 "	D:o.	Någorlunda flitigt.
Sundborn . . .	1	553 "	20 kr. årl. af Carl- borgssons donation samt årsavgift af 25 öre för hvarje lå- nande.	Ej synnerligen flitigt.
Vika	1	915 "	Andel af hundskatten samt årsavgift af 50 öre för hvarje lå- nande.	Någorlunda flitigt.
Ilosjö	1	448 "	D:o d:o.	D:o d:o.
Kopparberg . . .	1	854 "	Af kommunen.	I medeltal 20 band pr år.
Aspeboda . . .	1	507 "	D:o.	År 1900 235 band.
Torsång	1	300 "	D:o.	Stängdt af brist på intresse.
Gustaf	1	700 "	D:o.	Ringa.
Silfberg	1	500 "	D:o.	D:o.
Stora Tuna . . .	1	400 "	D:o.	1)
Stora Skedvi . .	1	400 "	D:o.	Mindre flitigt.
Hedemora . . .	1	1,368 "	Kommunen bidrager årligen med 100 kr.	Flitigt; dock något mindre på sista tiden.
Husby (Smed- by, Långs- hyttan, Stjernerund och Kloster)	4	3,000 "	Hundskattefonden och en mindre afgift från hvarje låntagare.	Antalet halfårslånta- gare 170 år 1900.
Garpenberg . . .	1	1,250 "	1/3 af hundskatten.	I medeltal 58 lånta- gare under de se- naste 5 åren.
By	1	634 "	75 kr. årl. af kom- munen och en afgift af 75 öre pr år eller 25 öre för kvartalet.	Ej synnerligen flitigt.
Folkärna	1	680 "	Af kommunen.	Någorlunda flitigt af ungdom.
Avesta	1	600 "	D:o.	Flitigt af ungdom.
Leksand	1	750 "	Hundskattemedel.	Ej synnerligen flitigt.
Siljansnäs . . .	1	261 "	D:o.	D:o d:o.
Ål	1	1,632 "	D:o.	D:o d:o.
Bjursås	1	474 "	D:o.	D:o d:o.
Rättvik	1	700 "	D:o.	D:o d:o.
Boda	1	450 "	D:o.	D:o d:o.
Ore	1	200 "	D:o.	D:o d:o.
Gagnef	1	650 "	D:o.	D:o d:o.
Mockfjerd . . .	1	320 "	D:o.	D:o d:o.
Djura	1	400 "	D:o.	D:o d:o.
Våmhus	1	216 "	Förut genom frivilliga bidrag, numera af kommunen.	Under ett flertal år hvarken underhållits eller anslutats. År 1900 dock 400 bok- län.
Sollerön	1	290 "	Af enskild person 50 kr. Återstoden af kommunen.	Någorlunda flitigt.
Venjan	1	200 "	Af kommunen.	Sparsamt.

1) Under femårsperioden har biblioteket allt mindre begagnats, hvarför kom-
munalstämman anslagit 450 kr. för dess återupprättande. För dessa medel har
biblioteket under år 1900 restaurerats och nya tidsenligare böcker inköpts, så att
detsamma vid 1900 års slut egde 400 band. Under åren 1899 och 1900 har biblio-
teket hållits stängdt.

Socken.	An- tal.	Storlek.	Underhållssätt.	Begagnande.
Orsa	5	2,500 band.	Af kommunen.	I medeltal per år un- der de senaste 5 åren 400—600 band från hvarje biblio- tek.
Elfdalen	2	921 "	D:o.	Mindre flitigt.
Särna	2	190 "	D:o.	Flitigt.
Grangärde . . .	1	350 "	D:o.	Obetydligt.
Ludvika	1	604 " och 81 häften.	D:o.	Medelmåttigt.
Norrbärke . . .	1	1,003 band.	Årsavgift 50 öre af hvarje låntagare samt årligt anslag af kommunen af 150 kr.	I medeltal pr år 900 lån.
Söderbärke (sockenbiblio- tek och folk- bibliotek)	2	1,769 nummer, därav 1,169 från sockenbiblio- teket.	Sockenbiblioteket un- derhålls af kom- munen och folk- biblioteket genom frivilliga bidrag och avgifter.	Under år 1896—1900 var låntagarnes an- tal i sockenbiblio- teket 186 och i folk- biblioteket 1,700.
Malingsbo . . .	1	100 exemplar.	Ej underhållet på många år.	Begagnas ej.
Floda	1	321 band.	Af kommunen.	Tidtal flitigt.
Nås	1	900 "	D:o.	Tämligen flitigt.
Säfsnäs	1	550 "	D:o.	Ganska flitigt.
Jerna	1	450 "	D:o.	D:o.
Äppelbo	1	122 "	Årsavgift af 25 öre för hvarje låntagare.	Obetydligt.
Tyngsjö	1	100 nummer.	Af församlingen.	Någorlunda flitigt.
Malung	1	592 band.	Af kommunen.	Ganska flitigt.
Lima:				
a) Vid kyrkan	1	500 "	D:o.	D:o.
b) Å Finnmar- ken	1	100 "	D:o.	D:o.
Transtrand . . .	1	832 "	D:o.	Mindre flitigt.

I uppgifvet ändamål att höja sin ställning hafva arbetarne
här i Falun sammanslutit sig i s. k. *fackföreningar*, hvilkas
mål är att förbättra medlemmarnas såväl ekonomi som yrkes-
duglighet äfvensom att fostra arbetarne till socialt intresserade
medborgare. De första fackföreningarna bildades redan omkring
år 1893 inom bokbindare- och typografkärnorna. Fackföreningen
af bokbinderiarbetare uppgifves hafva haft ringa tillslutning, be-
roende därpå, att en myckenhet kvinnor och barn arbeta i facket.
Däremot sägas typograferna hafva i det närmaste mangrant
anslutit sig till fackförening. År 1900 funnos härstädes 14 fack-
föreningar, nämligen typograf-, bokbindare-, fabriksnickare-, grof-
arbetare-, järnarbetare-, metallarbetare-, möbelsnickare-, skoma-
kare-, skräddare-, målare-, garfvere-, murare-, tunnbindare- och
byggnadsarbetarefackföreningarna. Det sammanlagda medlems-
antalet torde vara 400 å 500. Hvarje fackförening för sig är
ansluten till sitt speciella yrkesförbund, med förbundsstyrelse i
Stockholm, Malmö eller Helsingborg. Förbundsstyrelserna hafva
att, så långt möjligt är, granska och undersöka, om fackförenin-
garnas anspråk hos arbetsgifvarne äro berättigade eller icke.
För den händelse förbundsstyrelsen finner fordringarna berätti-
gade, erhålles för anspråkens genomdrifvande förbundets, d. v. s.
de organiserade yrkeskamraternas, hjälp från hela landet.

Oafsedt anslutningen till yrkesförbunden äro nästan samtliga föreningar sammanslutna i en samorganisation i Falun, kallad »Falu arbetarekommun». Dess ändamål är att bilda fackföreningar samt stödja redan befintliga föreningar, då de det begära och deras förbundsstyrelser så önska. Dessutom är kommunens uppgift att väcka intresse hos arbetareklassen för sociala och politiska frågor. Arbetarekommunerna äro åter anslutna till Sveriges Socialdemokratiska arbetareparti, som uppgifves hafva till mål att organisera landets arbetare i ett enda politiskt arbetareparti för att tillvarata arbetarnes allmänna intressen.

Af fackföreningarna hafva löneförhöjningar genomdrifvits, i allmänhet genom underhandling mellan arbetsgifvarne och

arbetarnes organisationer. Dock hafva arbetarne inom skomakeriyrket två gånger under perioden genomdrifvit sina fordringar genom strejk. Förutom dessa hafva andra *arbetsinrättelser* icke, såvidt till Länsstyrelsens kännedom kommit, under perioden förekommit, med undantag däraf att den 2 april 1898 omkring 300 vid Norbergs elektriska aktiebolags arbeten inom Avesta socken anställda arbetare nedlade arbetet i afsikt att tilltvinga sig högre timpenning. Redan den 4 i samma månad var emellertid strejken bilagd, i det samtliga arbetare förutom 25, som afskedades, återgingo till arbetet, ehuru deras anspråk på högre aflöning lemnats obeaktade.

3. Näringar.

A) Jordbruk och boskapsskötsel. a) **Jordbruk.** Af länets hushållningssällskaps årsberättelser framgår, att jordbruksförhållandena under den period, redogörelsen omfattar, hafva, i stort sedt, bibehållits tämligen oförändrade, och den skiljaktighet mellan länets olika delar, som af klimat, jordmån och topografiskt läge m. m. framkallas och som i föregående femårsberättelse närmare angifvits, kan anses fortfarande förefinnas.

I allmänhet är den odlade jorden obetydlig i förhållande till hela egoviddens, klimatet hårdt och jordmånen karg. Det är sålunda allenast i länets sydligare delar för befolkningen möjligt att vinna sin utkomst uteslutande af jordbrukets produkter, under det att jordbrukaren i de nordligare trakterna nödgas anlita andra hjälpkällor för sin bärgning. Utom dessa af rent naturliga orsaker framkallade svårigheter står emellertid jordbruket under inflytande af en del förhållanden, som på dess utveckling och fördelaktiga bedrivande måste anses utöfva ett ogynnsamt inflytande, nämligen den till ytterlighet utsträckta jordstyckningen, fäbodesystemet och bolagens jordförvärf.

I senaste femårsberättelsen omnämndes, att storskiftet visserligen afslutats inom länet, men att den i mellersta och norra områdena, synnerligast socknarna omkring Siljan och Orsasjön, till en onaturlig utsträckning drifna *jordstyckningen* framkallat sådana väsentliga hinder för ett raskt framåtskridande jordbruk, att samma skäl, som åberopades för storskiftets upphof, skulle kunna anföras för dess begynnande på nytt. En inom dessa trakter vanlig företeelse, som snart sagdt kan sägas vara regel, är, att en afliden jordegares egendom icke öfvertages af en bland hans arfvingar, utan fördelas mellan dem alla, och detta icke på det sätt, att hvar och en får sin del i ett någorlunda sammanhängande område, utan hvarje liten åkerteg styckas i lika många skiften, som arfvingarna äro. Här af framgår uppenbarligen, att missförhållandena af jordstyckningen skolat under den period, som utgör föremål för denna redogörelse, än ytterligare utveckla sig. Å vissa orter, t. ex. inom Sollerö socken, har härigenom framkallats ett tillstånd, som måste anses nästan outhärdligt och rent af tvinga till försäljning af jorden. Det uppgifves, att där finnas hemmansegare, som hafva sina jordegor inom ej mindre än sex olika byar, så att flyttning af kreatur, redskap och gödsel från hufvudgården till de olika egorna och transporter mellan dessa taga ända till en tredjedel af arbetstiden. Dessutom torde oftast vara fallet, att jorden inom hvarje by är fördelad i flere

tegar på skilda afstånd, hvarigenom jordbruket än ytterligare fördyras. I vissa fall läser till och med jordstyckningen föranledt praktisk svårighet att utföra nödiga åkerbruksarbeten, i det åkertegarna genom oupphörliga särdelningar blifvit så förminskade, att det icke lemnas utrymme att vända med dragare och redskap. En följd af denna jordstyckning är äfven, att afdikningsåtgärder måste nära nog åsidosättas. Ofta anses fördelaktigt att sälja egendomen, men köpare kan endast i undantagsfall finnas bland andra jordbrukare vare sig i orten eller från andra trakter, hvadan regeln blir, att egendomen köpes af något af de större bolag, som drifva trävarurörelse inom länet. Dessa nu anmärkta missförhållanden kunna, enligt Länsstyrelsens mening, icke afhjälpas annorledes än genom laga skifte. Visserligen hafva, såsom Länsstyrelsen i en annan afdelning af berättelsen vill omförmåla, laga skiften under perioden utförts, men för visso icke ens tillnärmelsevis i den utsträckning, som af omständigheterna påfordras. Det antages, att befolkningens visade motvilja mot laga skiften föranledes af fruktan för därmed föränade kostnader och för förlust af vid sådant skifte nödvändiggjorda egoutbyten.

Fäbodesystemet torde ursprungligen hafva uppkommit dels till följd af åkerjordens ringa omfattning i förhållande till all annan mark, dels ock därigenom att på grund af befolkningens hopande i större byar tillräckliga betesmarker icke kunnat erhållas i närheten af bostäderna. Äfven där betesförhållandena numera skulle låta sig tillfredsställande ordnas utan att därför anlita fäbodor, har befolkningen fortfarande fasthållit vid den sedan flere generationer fortlefvande vanan att föra kreaturen å bete i fäbodor, ofta milslånga vägar från den egentliga bygden. Detta gäller synnerligast Ofvan- och Nedan-Siljans fögderier och Vesterdals fögderi; inom Falu och Vester-Bergslags fögderier finnas fäbodor endast i de nordligaste socknarna, och inom Hedemora fögderi torde sådana endast högst undantagsvis förekomma.

Fäbodarna äro antingen sommarfäbodor, bestående uteslutande af betesmarker, eller kombinerade sommar- och höstfäbodor, där, förutom att kreaturen gå å bete, jordbruk idkas. Emot båda slagen kunna med skäl framställas de anmärkningar, att deras användande är tidsödande och kräfver byggnader och inventarier, som eljest icke vore nödiga. Därutöver vore dock, hvad sommarfäbodarna angår, icke något att anmärka, för så vidt

mjölken därstädes ordentligen tillgodogjordes. Visserligen hafva de numera tillgängliga handseparatorerna kommit till användning därstädes, men det kan dock aldrig undvikas, att smöret skadas af den längre förvaringen i otjenliga lokaler, så att det måste afyttras till jämförelsevis billigt pris, hvarförutom skummjölken sällan kan komma att väl realiseras. Systemet med kombinerade sommar- och höstfäbodlar måste däremot under alla omständigheter blifva förlustbringande. I allmänhet torde medelafståndet mellan bolbyn och fäbodarna kunna uppskattas till två mil. Då nu äfven vid fäbodarna idkas jordbruk, måste gifvetvis en resa dit företagas strax på våren för såningen; senare skola kreaturen ditföras för att gå i bete; och vidare erfordras särskilda besök för att verkställa slåttarna, för att inbärga höet, för att skära säden, för att inlada densamma och slutligen för att tröska, höstplöja och »stilla upp» en del af det erhållna fodret. I bästa fall erfordras sålunda minst 7 till 8 fäboderesor om året. Är väderleken under sådd och bärgning ostadig och regnig, kommer resornas antal naturligen att ökas. Detta system medför sålunda en stor misshushållning med tid och arbetskrafter, hvarförutom icke ringa kostnader måste onödigtvis nedläggas i hus och inventarier. Detta erkännes väl af flere, men de böja sig under omständigheternas och vanans makt. En och annan lär dock söka ordna sitt jordbruk mera rationellt. Någon genomgående förbättring härutinnan torde dock icke vara att förvänta, förr än laga skifte med åtföljande utflyttningar till fäbodarna öfvergått byarna.

Hvilket inslytande de stora *trävarubolagens* jordförvärf utöfvat på jordbruket, är ett spörsmål af största såväl sociala som ekonomiska betydelse. I senaste femårsberättelse anmärktes, att bolagen för att komma i besittning af så stora skogskomplexer som möjligt nödgades förvärfva de hemman, hvartill skogen hörde. Man kunde haft skäl förvänta, att efter utfärdandet af lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 bolagens förvärf af inegojord icke bort synnerligen ökas, helst det gifvetvis ligger i bolagens eget intresse att uteslutande förvärfva mark, som är af nytta för skogshandteringen. Men förhållandena här i länet hafva icke utvisat en utveckling i sådan riktning, beroende dels därpå, att egostyckningsinstitutet inom den del af länet, där skogshandteringen hufvudsakligen bedrifves, i regel icke eger tillämpning, dels ock därpå att förfarandet vid jordafsöndring förorsakar såväl köpare som säljare rätt stora svårigheter, och i de flesta fall till följd af hemmanens stora skoganslag skogsmark, som ifrågasattes att afsöndras, betydligt öfverstiger en femtedel af hemmanets hela egoområde. Afsöndring af skogsmark, inköpt af trävarubolag, har sålunda af Länsstyrelsen under perioden fastställts allenast till följande antal, nämligen år 1897 1, år 1898 24, år 1899 35 och år 1900 42.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har icke kunnat vinna exakta uppgifter om vidden af den inegojord, som under perioden af trävarubolagen förvärfvats, men har af inhämtade upplysningar i ämnet kommit till den öfvertygelse, att dessa förvärf äro af afsevärd omfattning. Denna Länsstyrelsens uppfattning synes jämväl vinna stöd däraf, att under det, såsom ofvan omförmäls, åren 1897—1900 fastställelse meddelats allenast å sammanlagdt 102 afsöndringar af skogsmark till trävarubolag, med en köpeskilling af tillhoppa 183,365 kronor, enligt Chefens för Eders Kungl. Maj:ts Justitiedepartement underdåniga ämbets-

berättelser sammanlagda saluvärdet för de under samma år vid domstolarna inom länets landsbygd lagfarna köp från enskilda till »allmänna inrättningar, menigheter, bolag, eller andra samfund», förnämligast trävarubolagen, uppgått till 11,574,801 kronor 72 öre.

Att dessa bolagsförvärf af inegojord i allmänhet måste vara till förfång för jordbruket, torde framgå af följande redogörelse för brukandet af bolagens hemman.

Den jord, som af bolagen förvärfvas, lär nämligen i allmänhet icke brukas af bolagen själfva, utan lemnas ut till brukande af säljaren emot skyldighet för denne att erlægga arrende, merendels bestående i utgörandet af vissa arbeten, såsom körslor, huggningar, kolning och dylikt. Oftast får säljaren sitta kvar å egendomen utan andra kontanta utgifter än skatterna, och det uppgifves, att i vissa fall säljaren till och med fått fortfarande bebo och bruka egendomen mot skyldighet allenast att betala egendomen åliggande onera. Emellertid torde med allt skäl kunna sägas, att arrendena icke äro höga. Af denna anledning och med hänsyn i synnerhet till möjligheterna att inom bolagens verksamhetsområde erhålla goda arbetsförtjenster, torde nog kunna sägas, att arrendena icke äro höga. Af denna anledning och med hänsyn i synnerhet till möjligheterna att inom bolagens verksamhetsområde erhålla goda arbetsförtjenster, torde nog kunna sägas, att arrendena icke äro höga. Af denna anledning och med hänsyn i synnerhet till möjligheterna att inom bolagens verksamhetsområde erhålla goda arbetsförtjenster, torde nog kunna sägas, att arrendena icke äro höga. Men, äfven om gifvetvis härutinnan råder mycken olikhet mellan olika orter, måste det vara uppenbart, att en arrendator, synnerligast då han, såsom här i allmänhet lär vara fallet, icke har kontrakt om arrendet eller, om sådant ock finnes, detta vanligen gäller blott en kortare tid och icke medgifver ersättning för verkställda grundförbättringar, icke har intresse att sköta jorden lika väl, som om den vore hans egen. Då nu jorden är dålig och klimatet hårdt, så att äringen äfven med den omsorgsfullaste brukning och gödsling af jorden kan utfalla knapp, under det arbete i skogsbruk och därtill hörande industri-grenar ger god förtjenst, kommer gifvetvis intresset för jordbruket i allmänhet att blifva tillbakasatt. En på detta område erfaren man yttrar härom: »Arrendatorn är måhända skyldig utföra körslor och han vill i alla händelser verkställa sådana för den goda inkomst, därmed är förenad. Han skaffar sig för ändamålet så många hästar, han kan utfodra; med dessa är han ute i skogen större delen af vintern, fodrar på dem upp allt sitt hö, under det hans kor svältfödas och gödseln förspilles. Vid tiden för vårbruket är han visserligen återkommen med sina dragare, men är då själf ofta borta på flottningsarbeten, öfverlemnande åt hustru och barn eller lejda personer att nödtorftigt verkställa sädden. Sedan kommer kolvedshuggning och allehanda andra, allt annat än till landtbruket hörande göromål. Att ett sådant tillvägagående måste vara till skada för jordbruket, är lätt att inse.»

Då jordbruk icke tillhör trävarubolagens intressesfär, kan det gifvetvis icke heller påräknas, att de skola egna uppmärksamhet åt, huru deras arrendatorer häfda jorden. Emot skötseln af den jord, trävarubolagen själfva bruka, lär däremot någon anmärkning icke kunna framställas, utan uppgifves denna jord i allmänhet skötas fullt lika väl, och i vissa fall till och med bättre än den jord, som tillhör ortens allmoge.

Ur synpunkten af jordbrukets intresse måste det sålunda, enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes mening, vara af största vikt, att trävarubolagens förvärf af inegojord förhindras, och då dessutom den själfegande jordbrukareklassen icke torde utan social våda kunna i större omfattning decimeras, anser

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lagstiftningsåtgärder i ofvanberörda syfte högst nödiga.

Odlingsarbetet har under perioden icke varit synnerligen stort, detta en naturlig följd af de ofta rådande höga arbetsprisen. Äfven under vanliga förhållanden är — med undantag allenast för vissa orter, t. ex. Rättviks socken, där odlingsarbeten med mycken möda och kostnad ofta utföras — allmogen obenägen att begagna sig af befintliga fördelaktiga odlingslägenheter, hvilket i många fall föranledes af de genom jordstyckningen uppkomna invecklade eganderättsförhållandena. Vanligen är det den lösa myr- eller mossmarken, som blir föremål för odling; af den fasta jorden uppodlas i regeln allenast obrutna stycken i åkrar och efter åkerkanterna.

Om den genom odlingar vunna arealen saknas fullt säkra uppgifter. Enligt de af Hushållningssällskapet insamlade statistiska redogörelserna rörande jordbruket och boskapsskötseln i länet utgjorde hela åkerarealen år 1895 98,972 hektar och år 1900 100,686 hektar. Åkerarealen skulle alltså under perioden ökats med 1,714 hektar, men en icke ringa del af denna åkervidd lär dock förut funnits, ehuru densamma först under perioden blifvit uppmätt och beräknad. Arealen af den mark, som under samma tid i verkligheten nyodlats, anses knappast uppgå till fjärdedelen af den vidd, som sålunda angifvits såsom ökning, och angifves i Hushållningssällskapets årsberättelser till sammanlagdt 420:s hektar.

Inom det egentliga jordbruksområdet hafva under perioden åtskilliga *agronomiska förrättningar* egt rum i ändamål att genom afdikning, sjösänkning och åreglering bereda förbättrad torrläggning af redan odlad jord och af sankar egor, hvilka efter företagets utförande med lätthet kunna odlas. Täckdikning i större skala uppgifves mera sällan förekomma, hvilket torde bero dels af okunnighet om fördelen af en verklig dränering, dels ock därpå att den allmänt förekommande sandjorden är ytterst genomsläppande för vatten. I norra delarna af länet hafva torrläggningarna däremot till följd af därstädes rådande jordbruksförhållanden till hufvudsakligt ändamål att minska frostländigheten och påskynda mossarnas förmultning för beredande af framtida odlingslägenheter; men förbättrade aflopp från den merendels starkt lutande inegojorden samt de underjordiska vattenådrornas afskärande hafva äfven stor betydelse för jordbrukets förbättring inom dessa bygder.

Biträde af statens *landbruksingeniör* har under femårsperioden tagits i anspråk vid 386 förrättningsställen under 661 dagar, rese- och inarbetsdagar oräknade, hvarvid enligt inlemnade årsredogörelser planer upprättats för de arbeten och till det omfång, som följande tabell utvisar:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Summa.
Täckdikning hektar	69	49	—	—	0-90	118-90
Öppen dikning »	1,268-45	949-50	201	126-90	216-40	2,762-25
Moss- och myrtdikning för odling »	953	373-30	1,412	54-30	166-25	2,958-85
Moss- och myrtdikning för frostminskning . . »	308	330-60	156	—	423-10	1,217-70
Sjösänkning »	27	198	321	130-14	22-44	698-58
Invallning »	13	—	—	—	85-02	98-02
Andra arbeten »	896	426	366	647-24	80-92	2,416-16
Summa hektar	3,534-45	2,326-40	2,456	958-58	905-03	10,270-46

De viktigaste af dessa förrättningar hafva efter Länsstyrelsens förordnande varit handlagda enligt dikningslagens föreskrifter medelst syn, hvarigenom deltagarne i företagen erhållit sin bidragsplikt därtill närmare bestämd och företagets ställning i rättsligt afseende blifvit utredd. Sjuttiofyra sådana laga syner hafva under perioden blifvit avslutade.

Under denna period hafva endast tvänne torrläggningsföretag erhållit understöd af statsmedel, i det nämligen till reglering af Horndalsån samt afdikning och odling af sankar egor inom Ingeborgsbo och Rossberga i By socken, på grund af nådigt bref den 30 december 1899, såsom lån från odlingslånefonden anvisats ett belopp af 7,100 kronor, och till reglering af Täftån och delvis odling af sankar egor inom Tommesbo, Ingeborgsbo och Rossberga i By socken, genom nådigt bref den 27 juli 1900, från samma års odlingslånefond lemnats ett låneunderstöd af 8,600 kronor. Båda dessa företag hafva fortgått under år 1900, och den därigenom torrlagda arealen utgör 81 hektar 64 ar.

Dessutom har för torrläggning af den s. k. Digermyren inom egor till Envikens kyrkoby och Klockarnäs by uti Envikens socken, för hvilket företag kostnaden beräknats till 6,834 kronor, genom nådiga brefvet den 31 december 1900, tilldelats ett statsanslag utan återbetalningsskyldighet af 2,800 kronor.

Såsom i senaste femårsberättelsen omförmäldes, hade under föregående femårsperiods sista år inom Orsa och Elfdalens socknar omfattande *arbeten för den odlade jordens fullständigare afdikande* blifvit planlagda och utförda med anslag af ränteafkomsten af socknarnas skogsmedelsfonder. Dessa arbeten, som under denna period fortsatts och hufvudsakligen afsett torrläggning af inegojorden och därmed jämförlig mark å afräsningsjorden, hafva under perioden varit särdeles omfattande, såsom framgår af följande sammandrag:

År.	Orsa socken.			Elfdalens socken.		
	Dikenas längd.	Arbetskostnad.	Anslag för året.	Dikenas längd.	Arbetskostnad.	Anslag för året.
	Meter.	Kronor.	Kronor.	Meter.	Kronor.	Kronor.
1896	15,124	45,759-31	40,000	24,744	46,977-34	40,000
1897	11,474	31,413-26	55,000	13,643	24,374-28	40,000
1898	29,413	60,782-71	75,000	10,298	19,447-83	40,000
1899	26,105	85,685-39	70,000	9,509	22,512-75	20,000
1900	4,370	26,167-70	50,000	6,077	16,483-68	20,000
Summa	86,486	249,808-37	290,000	64,271	129,795-88	160,000

Härvid är att märka, att en mängd förut inom Orsa socken upptagna diken år 1900 blefvo reparerade och försatta i afsyningsgiltigt skick.

För dessa arbetens utförande äro af Länsstyrelsen särskilda reglementen fastställda, enligt hvilka en å kommunalstämma vald kommitté, bestående inom Orsa socken af fem och inom Elfdalens socken af tre personer, har att under ledning af en utaf Länsstyrelsen förordnad kontrollant ombesörja arbetets verkställande.

I den här ofvan angifna arbetskostnaden är inräknad kostnaden för gräfning och sprängning för sten- och torfsättning af doseringarna samt andra förstärkningsarbeten, för broar och trummor, för jordbankars bortförande m. m. Skillnaden

mellan anslagsbeloppen och arbetskostnaderna har åtgått till undersökningar och syner samt kartors och handlingars upprättande i vida större omfattning än de hitintills utförda arbetena, till arvode åt kontrollant, schaktmästare och kommitte-rade, till hyror och inventarier samt till återbetalning af odlings-lån m. m.

Arealberäkningar saknas i regeln vid de upprättade planerna, hvarför i stället, med så pass noggrannhet som möjligt varit, ä öfversiktskartorna utlagts och beräknats de områden, som blifvit torrlagda, utgörande de under perioden torrlagda områdena inom Orsa socken omkring 1,400 hektar och inom Elfdalens socken omkring 800 hektar.

De utförda arbetena äro visserligen betydande, men af ringa omfattning i förhållande till de stora arealer af vattendränkta och frostförande mark, som finnas inom dessa socknar. Oaktadt de stora mossarna å skogsmarken ännu icke blifvit för afdikning undersökta, återstå sålunda planlagda arbeten inom Orsa socken för öfver 900,000 kronor och inom Elfdalens socken till något lägre belopp.

Äfven inom Särna och Venjans socknar hafva anslag af skogsmedelsfondernas ränteafkomst beviljats till afdikningars utförande, och uppgifves, att med dessa anslag torrlagts omkring 15 hektar inom Särna socken och omkring 60 hektar inom Venjans socken.

Tillika bör anmärkas, att inom Transtrands socken omfattande förslag till torrlägningsarbeten blifvit upprättade, men under perioden icke kommit till utförande.

I detta sammanhang har Länsstyrelsen ock att omförmäla, att, sedan länets hushållningssällskap samt Orsa, Elfdalens, Särna och Svärdsjö socknar anvisat årligt anslag af tillhoppa 1,075 kronor, att utgå under fem års tid från och med år 1899, i och för anordnande af *hydrografiska undersökningar* inom länet, under åren 1899 och 1900 stationer för dagliga vattenståndsobservationer blifvit anordnade på ett tjugotal olika platser vid Dal-elfvens vattensystem. Observatörerna insända månatligen rapporter till landtbruksingenjören, som på grund därav upprättar såväl tabeller som vattenståndsdigram, hvilka hållas tillgängliga å Hushållningssällskapets lokal i Falun. Strömmätare hafva äfven blifvit anskaffade, men mätningarna därmed hafva under perioden icke hunnit taga sin början.

Brukningssystem. Fullt ordnad växtföljd torde knappast förekomma annat än i de sydligare delarna af länet, där vanligen användes cirkulation med åtta skiften, nämligen: 1) träda, 2) råg, 3) 4) 5) och 6) vall samt 7) och 8) vårsäd; eller med sju skiften, då växtföljden är densamma endast med den förändring, att vallarna äro treåriga. I norra delarna af länet är skiftesindelning och ordnad växtodling i allmänhet okänd, men det förtjenar att bemärkas, att mera kortvariga vallar å den gamla odalå kern börja användas, i hvilket fall vanligen någon gräslinda å egendomen på hösten upplöjes, besås med hafre första året, hafre med konstgödsling andra året och hafre eller korn med full gödsling och isådt gräsfrö tredje året, för att sedan fyra år läggas i vall. Träda för rågsädd brukas endast på försvinnande små fläckar och utan någon omloppsplan. Potatis (och rofvor) odlas på lämpligt, närbeläget land, år efter år på samma jord, som dock på sina ställen någon gång besås med korn.

Brukningssättet. Inom Hedemora och större delen af Falu och Vester-Bergslags fögderier brukas jorden i allmänhet ganska tillfredsställande. Den kuperade och af impediment mer eller mindre uppfyllda terrängen hindrar visserligen icke så sällan åkerjordens fältläggning, men med afseende på bearbetningens djup, trädans brukning och åkerns renhållning från ogräs anses södra Dalarnes jordbrukare ingalunda stå efter sina sydligare grannar. I nordligare delarna af länet blir dock brukningen ytligare och mindre fullständig. Trädning af jorden förekommer, såsom förut antydts, här mera sällan, och där sådan finnes, lemnar dess skötsel åtskilligt öfrigt att önska. Den i allmänhet lätta och af naturen grunda jordmånen berättigar dock, och nödvändiggör delvis, en mindre djup brukning, och grundens beskaffenhet samt åkrarnas belägenhet i vattenförande dalgångar eller sluttningar medföra, att grödorna, detta oaktadt, sällan lida af torka. Ett allmänt misstag är dock, att å såväl styf som lätt jord den påförda naturliga gödslingen icke nedbringas annat än medelst en grund harfning, vanligen i samband med sådden, hvarigenom gifvetvis en större del af gödselns värde går förlorad.

Åt *kreatursspillningen* egnas en ganska omsorgsfull behandling. Visserligen äro icke alltid golf och rännor i ladugårdarna af önskad täthet och ännu mera sällan är gödselplanen stensatt eller cementerad, men detta är af behovet mindre påkalladt därigenom, att torkad torf eller dyjord i icke ringa utsträckning användes, icke allenast som strö i bås och rännor, utan äfven i bottnen af gödselkomposten och lagervis inuti densamma. Dessutom är gödseln i vanligaste fall af tak och icke sällan äfven af omgifvande väggar skyddad för urlakning och påverkan af sol och vind.

Konstgödsling användes inom länet i icke ringa mängder, och synes förbrukningen därav vara i jämn tillväxt. Fortfarande är det dock hufvudsakligast myrarna, som därav komma i åtnjutande. Om totalmängden i länet förbrukad konstgödsling finnas fullt tillförlitliga uppgifter icke att tillgå. Vid Domnarfvets järnverk, som lär till större delen förse länet med thomasslag, tillverkades under perioden i medeltal 8,500 ton årligen, därav omkring 50 % anses hafva förbrukats inom länet.

Den använda mängden af konstgödsel uppgifves för hvarje hektar utgöra för fosfaten och kainit 4--8 deciton, för superfosfaten och mossgödnig 3--5 deciton och för chilesalpeter 1--3 deciton. Att döma af den ökade förbrukningen synas resultaten af dessa försök vara tillfredsställande; dock lär jorden efter någon tid icke så väl reagera för thomasslag, hvarför den till någon del utbytts mot superfosfat och mossgödnig, hvilka ämnen hålla fosforsyran i mera lätt tillgänglig form.

Till vinnande af en säkrare kännedom om de olika gödslingsmedlens rentabilitet och rationella användning har Hushållningssällskapet anslagit medel för anordnande af lokala fältförsök.

Kalk förbrukas i icke ringa mängder för jordbrukets behof. Detta jordförbättringsmedel påföres dels såsom vanlig bränd och släckt kalk, dels såsom pulveriserad kolsyrad kalk (kalkmjöl), dels ock slutligen som afterkalk och slamkalk, hvilka utgöra affallsprodukter vid hyttor och pappersbruk. Vid Hyttqvärn i närheten af Sägmyra järnvägsstation och inom Rättviks socken hafva anlagts fabriker för tillverkning af kalkmjöl, och inom Skattunges kapellförsamlings område har en större kalkugn uppförts, allt i

ändamål att, hufvudsakligast för jordbrukets behof, bearbeta den i Siljanstrakterna förekommande kristalliniska kalkstenen. Märgel lär icke någonstädes numera användas, ehuru god tillgång därpå flerstädes förefinnes. Däremot användes allmänt till gödselns och jordens förbättrande torf- och dyjord, som allestädes förekommer, ofta af god beskaffenhet.

De viktiga och betydelsefulla hjälpmedel, som lemnas jordbruket i och med mera fulländade och arbetsbesparande maskiner och redskap för jordens bearbetning för sådd och skörd, tröskning m. m., tillgodogöras af länets jordbrukare i en utsträckning, som måste anses öfverraskande i betraktande af jordlotternas sönderstyckning och vissa orters aflägsna läge. Slåtermaskiner kunna sålunda nu räknas i dussintal inom hvarje större by; fjäder- och tallriksharvar äro i bruk till och med inom Särna och Idre nordliga bygd; radsåningsmaskiner börja komma till användning inom de södra delarna och själfrensande tröskverk, drifna af fotogenmotorer, finnas flerstädes. Till och med en och annan själfbindande skördemaskin har anskaffats.

Länets hufvudsäden äro hafre (hvit) och höstråg. Höst-hvete odlas, ehuru till ringa utsträckning, endast i de södra delarna och vårhvete begagnas i obetydlig mån i Gustafs socken och däromkring liggande lättjordstrakter. Sexradigt korn är föremål för odling i de nordligare delarna, förnämligast i Siljanstrakten, där jämväl allmänt odlas s. k. blandsäd, hvilken utom de vanliga delarna korn och hafre äfven innehåller gräarter. En del af vårsäden skördas grön och användes otröskad till kreatursfoder. Linodlingen är i aftagande och rotfrukter, utom potatis, förekomma sällan som åkerväxter.

Enligt Länsstyrelsens årsberättelser till Statistiska Centralbyrån har under perioden skörden utfallit sålunda:

- är 1896 god och af god beskaffenhet,
- » 1897 medelmåttig och af god beskaffenhet,
- » 1898 fullt medelmåttig och af god beskaffenhet,
- » 1899 medelmåttig och af god beskaffenhet,
- » 1900 medelmåttig och af god beskaffenhet.

Skörden i korntal, beträffande hö i deciton per hektar, har enligt Hushållningssällskapets beräkningar under perioden utgjort:

År	Höst-hvete.	Vår-hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Potatis.	Hö.
K o r n t a l.									Deciton.
1896 . . .	10.5	8.0	12.6	8.3	7.8	9.4	7.3	8.3	36.9
1897 . . .	11.1	5.1	13.4	7.0	6.3	7.1	5.2	7.0	29.2
1898 . . .	6.9	8.2	7.9	5.9	6.5	6.4	3.7	3.1	36.9
1899 . . .	10.1	7.2	10.9	7.6	6.0	5.7	6.8	4.6	30.3
1900 . . .	9.7	6.0	12.4	7.9	6.4	8.3	8.5	7.0	28.9
Medeltal	9.7	6.9	11.4	7.3	6.6	7.4	6.3	6.0	32.4

Till följd af regn och kyla under 1898 och 1899 års somrar nådde vårsäden endast undantagsvis den utbildning, som är nödig för dess användning till utsäde.

Försäljningsprisen å jordbrukets produkter hafva, enligt af Hushållningssällskapet insamlade uppgifter, under perioden i medeltal varit följande, för säd och hö per deciton och för potatis per hektoliter:

År.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.	Hö.
1896 kr.	11.78	10.51	9.03	4.21	6.02
1897 »	12.59	12.45	10.21	3.03	6.36
1898 »	13.87	12.55	10.26	3.80	5.83
1899 »	14.75	13.05	10.91	5.50	6.35
1900 »	14.38	13.64	11.17	4.85	7.56

Markegångsprisen i kronor per hektoliter angifvas i nedanstående tabell:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd 1/2 korn o. 1/2 hafre.
1896 kr.	8.98	7.78	6.56	4.07	5.31
1897 »	11.31	8.36	6.95	4.75	5.85
1898 »	11.59	8.59	7.52	4.61	6.06
1899 »	11.00	9.64	7.89	5.01	6.45
1900 »	10.47	9.51	7.86	5.10	6.48
Medelpris	10.67	8.78	7.36	4.71	6.03

Arbetsprisen inom jordbruket hafva, i enlighet med Hushållningssällskapets uppgifter, i medeltal under perioden varit följande:

År.	Dagsverkspris.				Å r s l ö n.		
	Sommar.		Vinter.		Utom kost.		Jämte värdet af stat, till dräng.
	Mans-.	Kvinn-.	Mans-.	Kvinn-.	Till dräng.	Till piga.	
1896 . . . kr.	1.86	1.05	1.49	0.84	206.50	88.00	447.33
1897 . . . »	2.09	1.12	1.70	0.90	228.53	95.38	465.28
1898 . . . »	2.27	1.19	1.72	0.94	246.00	100.00	502.00
1899 . . . »	2.54	1.37	2.09	1.06	285.05	108.32	555.14
1900 . . . »	2.76	1.40	2.24	1.08	289.00	110.00	566.00

Såsom här af framgår, hafva arbetsprisen från periodens början till dess slut varit i jämnt stigande. Då denna stigning icke alltid åtföljts af en proportionell stegring i priset på landtmannaprodukter, har gifvetvis här af föranledts ett ogynnsammare ekonomiskt resultat af jordbruket och på samma gång till viss grad ett hämmande af dess utveckling.

De i föregående femårsberättelser omförmälda landtmannaföreningar, som haft till uppgift uteslutande att åstadkomma gemensamma inköp af för jordbruket oumbärliga förnödenheter, såsom gödslingsmedel, kraftfoderämnen m. m., hafva, den ena efter den andra, upplösts eller ställts i samband med handels- eller s. k. konsumtionsföreningar. Idén med de egentliga landtmannaföreningarna stötte, vid dess förverkligande i större skala, på svårigheten för landtbrukarne att i god tid beräkna sina behof och undvara längre tids kredit.

Då inom länet icke finnes legitimerad frökontrollanstalt eller kemisk station, har Hushållningssällskapet gått i författning därom, att länets jordbrukare kunna få fröundersökningar och kemiska analyser utförda vid anstalt inom Vestmanlands län. Därvid betalar Hushållningssällskapet halfva afgiften för undersökningen

efter fastställd taxa. Emellertid lär allmogen sällan begagna sig af denna fördel.

Länets *Hushållningssällskap*, som stiftades den 11 september 1850 och sålunda numera haft sin tillvaro i femtio år, har under perioden fortfarande verkat till befrämjande af landthushållningen och därtill hörande näringar med samma organisation som under senaste femårsperioder. Nya stadgar för sällskapet hafva visserligen genom nådiga resolutionen den 7 februari 1896 utfärdats, men de nya bestämmelser, som därigenom infördes, afse hufvudsakligen allenast, att två ordinarie sammankomster årligen skola hållas i stället för en sammankomst enligt förutvarande stadgar. Dessa två sammankomster skola hållas en i mars för behandling af dechargefrågor och en i december för fastställelse af kommande års utgifts- och inkomststat och för förrättande af val till uppdrag inom sällskapet.

Ledamöternas antal har under perioden utgjort:

År 1896	2,718, däraf 1,192 betalande.	
» 1897	2,700, » 1,227 »	
» 1898	2,730, » 1,136 »	
» 1899	2,987, » 2,903 »	
» 1900	3,178, » 3,155 »	

Såsom af denna uppgift inhämtas, har från och med år 1899 antalet betalande ledamöter blifvit nära lika med matrikelförda antalet, medan under periodens tre första år icke ens halfva antalet ledamöter erlade sina afgifter. Denna förändring är gifvetvis en följd däraf, att medlemsavgifter från och med år 1899 enligt Länsstyrelsens medgifvande debiteras och uppbäras i sammanhang med kronouppbörden.

För att tillhandagå länets jordbrukare med anvisningar och föreskrifter i vissa yrkesdetaljer, som för allmogen äro mera främmande, såsom användandet af konstgödningsmedel, anskaffande af bättre sädes- och fröslag m. m., lät Hushållningssällskapet engagera förutvarande mejeriinstruktören äfven såsom *jordbrukskonsulent*.

Till spridande af upplysning och inhämtande af nya rön uti hvad till landthushållningen hör har Hushållningssällskapet bidragit genom att fortfarande afgiftsfritt till medlemmarne utdela tidskriften »Uppsatser i landtbruk, med särskildt afseende på norrländska förhållanden, ur veckotidskriften »Landtmannen».

Medelst den s. k. »skånska gåfvomedelsfonden till värsådens befordrande i Dalarna», hvilken fond redan år 1855 öfverlemnats till Hushållningssällskapets förvaltning, har sällskapet inköpt lämpligt rågutsäde, som sedan utlemnats till mindre bemedlade jordbrukare med 20 % rabattafdrag å inköpspriset.

Afkastningen af fonden »för linkulturens och linneväfnadens befrämjande», hvilken fond Länsstyrelsen år 1857 öfverlemnade till Hushållningssällskapet, har användts till *premiering* af inom länet odladt, färdigberedt lin. Dessa premieringar sättas i samband med sällskapets utställningar af spannmål och frö samt mejeriprodukter, som årligen förekomma samtidigt med sällskapets marssammankomst. Under perioden hafva af Hushållningssällskapet anordnats s. k. *distriktslandtbruksmöten*, år 1898 vid Domnarfvet och år 1899 i Leksand. Båda dessa möten, hvilka omfattade vissa närliggande socknar, omfattades af orternas befolkning med synnerligt intresse.

Till upplysning om Hushållningssällskapets ekonomiska ställning får Länsstyrelsen meddela, att sällskapet, som vid förra

femårsperiodens slut hade en behållning uti besparade medel af 62,000 kronor, under år 1900 haft inkomster till sammanlagdt belopp af 61,941 kronor 35 öre och utgifter till belopp af 46,234 kronor 65 öre, samt att ställningen vid sistnämnda års slut utvisade en behållning utöfver skulder af 203,278 kronor 8 öre, däraf besparade medel utgjordes af 110,845 kronor 98 öre.

Å Hushållningssällskapets egendom Vassbo har fortfarande upprätthållits länets med statsmedel understödda *landtbruksskola*. Vid densamma hafva under perioden 58 läringar erhållit undervisning. Af dessa hafva de flesta efter afslutad kurs fått tjänst som rättare eller fördrängar vid jordbruk. Under periodens sista år har, med anledning af den rika tillgången på arbetsförtjänst vid industrien eller pågående arbetsföretag, antalet inträdessökande varit något minskadt, utan att dock det föreskrifna minimum antalet understigits. Emellertid har Hushållningssällskapet, för underlättande af skolans genomgående, ansett nödigt anslå medel till beklädnadshjälp åt lärlingarne, uppgående i medeltal till 75 kronor per år och lärling.

År 1898 uppfördes vid egendomen en provisorisk ladugårdsbyggnad för åtskiljande af de efter förutgången profning för tuberkulos misstänkta nötkreaturen i afsikt att därigenom så småningom erhålla en fullt frisk kreaturstam, hvilken åtgärd måste anses vara af så mycket större betydelse, som hjorden därstädes lär vara afvelscentrum för ayrshirerasen inom länet.

Till skolegendomen inköptes år 1899 för 10,000 kronor en inom dess områden belägen egendom, litt. B i Utanmyra, hvarigenom, utom den ökade arealen, egofiguren erhållit mera sammanhang och fördelaktigare gränser.

Sällskapet och dess förvaltningsutskott hafva härigenom och genom öfriga åtgärder fortfarande arbetat på att sätta landtbruksskolan och därtill hörande egendom i bästa skick, så att den icke allenast må vara en god utbildningsanstalt för jordbrukare utan äfven kunna tjena såsom mönsterbild för äldre yrkesutöfvare inom området.

I sammanhang härmed är att omförmåla, hurusom länets landsting lemnat årligt anslag för upprätthållandet af ett par månaders *kurs i landtbruksämnen* vid folkhögskolan å Fornby i Stora Tuna socken. Dessa kurser hafva varit rätt talrikt besökta, utom under de sista åren, då de dyra arbetstiderna äfven här utöfvat inflytande.

Genom *svenska mosskulturföreningen*, som åtnjutit anslag af såväl Hushållningssällskapet som Landstinget, hafva under perioden icke mindre än 615 af de inom länet befintliga moss- och myrmarkerna blifvit undersökta med afseende på deras värde och lämplighet för odling. Af den berättelse, som öfver undersökningen afgifvits, framgår, att af dessa undersökta mossar utgöras 7 % af örtrika starrmyrar, brunmossbevuxna starrmyrar och backmyrar med synnerligen högt odlingsvärde, 38 % af rena starrmyrar med högt odlingsvärde, 35 % af skogsmyrar och hvitmossbevuxna starrmyrar med skiftande odlingsvärde och 20 % af högmossar, mindre tjenliga för odlingsändamål, men väl mer eller mindre användbara för torfströberedning.

b) *Boskapsskötsel*. Såsom i föregående femårsberättelser omförmålts, har *hästen* alltjämt här i länet räknats som det förnämsta af husdjuren och väl vårdats, ofta till förfång för nötboskapen. Samma förhållande är fortfarande rådande. Till dragare användas ock nästan uteslutande hästar. Kreaturstatistiken för år 1900 uppvisar endast 97 dragoxar, och antagligt

är, att användningen af dragoxar inom kort helt och hållet upphör. Till körslor begagnas någon gång tjurar och i enstaka, högst sällsynta, fall kor.

Uppfödning af hästar förekommer fortfarande i vissa delar af länet, men icke i så stor utsträckning, att den egna stammen därmed kan till fullo remonteras; än mindre blir tillfälle till försäljning. Större delen af årliga hästbehovet inköpes dels från Norge, dels ock från Norrland, synnerligast Jemtland. På grund häraf och då endast undantagsvis hingstar af annat än norsk ras användas, har häststammen i allmänhet rätt väl bibehållit sin nordiska typ.

De på grund af flere orsaker under senaste tider stegrade hästprisen — Hushållningssällskapet har beräknat medelpriset för en häst under denna femårsperiod till 537 kronor, mot 420 kronor under närmast föregående period och 340 kronor under perioden 1886—1890 — och ännu mera de af staten, Hushållningssällskapet och Landstinget bekostade hästpremieringarna hafva emellertid åstadkommit under de senaste åren afsevärdt ökad intresse för hästafvel och hästuppfödning. Från och med år 1898, då uppvisningsställenas antal ökades från två till tre årligen, hafva såväl Landstinget som Hushållningssällskapet ökat anslaget till hästpremieringen från 700 kronor till 1,200 kronor årligen. Af dessa medel, tillhopa 2,400 kronor årligen, äro 2,000 kronor afsedda till premier och 400 kronor till rese- och traktamentsersättningar. Därförutom har Hushållningssällskapet årligen anvisat 300 kronor till inlösen af sprängsedlar för vid premieringarna godkända ston.

Antalet af vid de årliga *hästpremieringarna* under perioden uppvisade och premierade hästar framgår af följande tabell:

År.	Antal uppvisade.			Antal premierade eller godkända.		
	Hingstar.	Ston.	Unghästar.	Hingstar.	Ston.	Unghästar.
1896	23	28	23	20	15	9
1897	24	42	55	15	23	19
1898	33	46	63	25	21	16
1899	42	82	15	39	38	26
1900	77	111	81	28	84	43
Summa	199	309	237	127	181	113

Under perioden har den i senaste femårsberättelsen omförmälda hästafvelsföreningen »Södra Dalarnes hästvänner» alltjämt fortsatt sin verksamhet för renafvel af den inhemska hästen, den »nordsvenska hästen», utan annan inblandning än af den närbesläktade norska östlandshästen. Som mål säges föreningen hafva uppställt att »genom detaljeradt påverkande på hästafvelsarbetet söka få fram en medelstor, 150—156 centimeter hög häststam, helst brun och utan tecken, med ett rent, vinnande steg, hårdig och förnöjsam samt därigenom lämplig äfven för skogs- och bergsbruk». Föreningens verksamhet har ock vunnit understöd af länets hushållningssällskap; och, sedan enligt förnyade nådiga premieringsreglementet den 23 november 1900 jämväl hästar af »nordsvensk typ» få genom statspremiering belönas, hafva länets hästuppfödare allmänt förenat sig om det mål, föreningen för sig uppställt. Föreningen har med framgång sökt öka intresset för hästafveln genom årligen återkommande hästuppvvisningar på skilda ställen inom dess område. Vid dessa uppvis-

ningar, i sammanhang hvarmed föredrag hållas, hafva utdelats pris för där af förtjenta hästar, hvarjämte hingstar och ston öfver fyra år med lämplig typ och lämpliga mått inregistrerats i stambok. Prisen, som dels utgått i penningar, dels bestått i mindre silfverpjäser och frisedlar, hafva vissa år uppgått i värde till 550 kronor. Till dessa pris hafva medel anskaffats genom medlemsavgifter till föreningen, hvarjämte Hushållningssällskapet därtill bidragit med ett årligt anslag af 250 kronor. Såsom en följd af föreningens verksamhet angifves, att inom området för densamma redan nu finnes den jämnaste och talrikaste nordsvenska stotam i hela landet.

Inom de nordligare delarna af länet försvåras hästuppfödningen där af, att den manliga befolkningen vintertid längre tider vistas borta från hemmet på skogsarbeten, då unghästen får sakna den för hans utveckling nödiga omvårdnad, framför allt rörelse i det fria.

I detta sammanhang får Länsstyrelsen omförmäla, att Hushållningssällskapet under perioden lemnat årligt anslag af 150 kronor till utbildande af kunniga hofslagare.

Inom *nötkreatursskötseln* äro sedan senaste femårsperiod få förändringar att påvisa. Denna för länet så viktiga gren af landthushållningen har visserligen i någon mån gjort framsteg, föranledda där af, att foderväxterna så småningom fått intaga allt större plats af den odlade jorden och att bättre tillfällen till afsättning af mejeriprodukter vunnits, men förnämligast till följd af den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen, som visat sig verka såväl uppmuntrande som upplysande. Gamla inrotade vanor och fördomar, förutom andra omständigheter, föranleda dock, att utvecklingen först efter många år kan göra sig egentligt märkbar.

Till upplysning om anslutningen till och utfallet af *nötboskapspremieringarna* under perioden meddelas följande tabell:

År.	Uppvisningsställen.	Uppvisade djur (utom ånyo uppvisade).	Premierade djur.	Premierade djur i %.	Omkostnaderna för premieringen.	Däraf statens bidrag.
					Kronor.	Kronor.
1896	16	1,039	674	64.9	4,691.29	2,000
1897	21	2,385	1,201	50.0	7,522.71	1,900
1898	14	983	623	63.4	5,329.23	2,500
1899	21	1,634	959	58.8	9,338.80	2,500
1900	15	701	555	79.1	4,187.94	2,500
1896—1900	87	6,742	4,012	59.5	31,069.97	11,400

Verkan af nötboskapspremieringen och den ståndpunkt, skötseln af nötboskapen i allmänhet intager, framgå af följande utdrag af ordförandens i premieringsnämnden till Hushållningssällskapet för år 1899 afgifna berättelse:

»Mången torde tycka», yttrar han däri, »att de vunna resultaten ej motsvara de stora omkostnaderna, men må man därvid besinna, att det ligger i sakens natur, att lång tid fordras, innan verkningarna kunna mera påtagligt visa sig. Många orsaker samverka hertill. Åtskilliga af dessa hänga tillsammans med och bero på natur- och kulturförhållanden, hvilka dels icke alls, dels endast ytterst långsamt och med stora svårigheter kunna öfvervinnas. Så t. ex. är klimatet hårdt, jordmånen oftast svag och karg. Befolkningens höpande i byar och inegjordens otroliga styckning nästan nödvändiggjöra fäbodsystemet — visserligen af gammal vana bibehållet, äfven där det möjligen kunde undvaras — hvilket system i hög grad försvårar, ja, nästan omöjliggör en rationellare kreatursskötsel och afvel.

Det vidsträckta och ofta goda sommarbetet förleder folket hålla ett långt större antal kreatur, än hvad tillgången på vinterfoder egentligen medgifver. Här af ett högst ojämnt underhåll och ofta rent af svältfödning. Vid pålägg tages alltför liten hänsyn till afvelsdjuret, och i synnerhet tages ingen hänsyn till tjurens beskaffenhet. Hållandet af tjur, som plägar gå i tur och ordning bland grannarne, betraktas som ett grusligt onus, som hvar och en vill komma ifrån så lätt som möjligt, hvaraf följden blir, att snart sagdt endast kalfvar hållas. Sammanslutning i tjurföreningar, som å andra orter på ett förträffligt sätt löser tjurfrågan, försvåras och nästan omöjliggöres genom allmogens mistänksamhet och afundsjuke. Dal-karlen håller ej på ett premieradt djur, utan det högre handelsvärde, det genom premieringsmärket fått, föranleder honom lätt att afyttra detsamma till uppköpare från andra orter. För öfrigt är bonden i de norra orterna ofta mycket mera intresserad af skogsarbete, handelsaffärer, slöjd o. d. än för jordbruk och kreaturskötsel. Att premieringarna under dessa förhållanden hastigt skola kunna genomföra några förändringar till det bättre, är ju ej att förvänta, och erkännas måste, att de på ett och annat ställe utträttat platt intet. Att de i stort sett redan verkat icke så litet godt, våga vi dock påstå. Det intresse, som nu förefinnes, och de framsteg, som redan gjorts inom Vesterdalarne i allmänhet, särskildt inom Traustrands krets, samt äfven inom Elfdalen, Orsa och Sollerön m. fl. socknar, äro i sig själfva ej så obetydliga, båda godt för framtiden och äro nog till ej ringa del följder af premieringen.

Till befrämjande af mjölkhushållningen och mejerihandling har Hushållningssällskapet fortfarande haft anställd en mejerikonsulent, till hvilkens afönande länets nödhjälpskassa årligen bidrager med 1,000 kronor. Dessutom anordnar sällskapet hvarje år utställningar af mejeriprodukter, betalar halfva afgiften för de i svenska smörprofningarna deltagande mejerierna inom länet samt bidrager med understöd till två elever vid Emaus radiatorsmejeri. Vid Näs kungsgård är förlagd en med statsmedel understödd mejeristation, vid hvilken årligen intagas två kvinnliga elever, som där erhålla första årets utbildning.

Öfver verksamheten vid inom länet befintliga mejerier meddelas nedanstående tabellariska öfversikt, sammanställd enligt uppgifter, som af mejerikonsulenten årligen inhämtats.

År.	A n t a l		Till mejerierna inkommen och skummad mjölk, i liter.	Tillverkning af	
	leverantörer.	mejerier.		smör, i kg.	ost, i kg.
1896	3,650	72	15,180,000	503,250	169,740
1897	3,560	74	15,781,093	494,487	188,480
1898	3,100	71	13,355,000	451,000	145,240
1899	2,800	73	12,600,250	401,500	71,650
1900	2,540	63	11,360,700	356,440	75,830
Summa	—	—	68,277,043	2,206,677	650,940

Såväl mejeriernas antal som myckenheten mjölk, som till dessa levererats, har sålunda under perioden väsentligen minskats, men denna minskning anses dock icke antyda ett nedgående i mjölkproduktionen, utan får tillskrifvas det förhållande att, fastän priset på exporteradt smör under perioden varit tillfredsställande, det ansetts vara med fördel förenligt att hushållsvis förädla mjölken och afyttra dess produkter inom hemtrakten. Till utveckling af detta hushållningssystem uppgifvas de fulländade och jämförelsevis billiga skumningsmaskiner, som under namn af handseparatorer, centrifuger m. m. funnit en stor spridning, hafva i afsevärd mån bidragit.

Getternas antal lärers enligt Hushållningssällskapets årsberättelse under perioden hafva minskats från 14,265 vid periodens början till 12,820 vid dess slut. De uppgifvas numera hufvudsakligen underhållas allenast i några nordligare belägna socknar af länet.

Äfven antalet får har under perioden nedgått, nämligen från 50,370 till 48,169. Orsaken därtill uppgifves vara, att större utbyte af produkter i allmänhet kan beräknas af nötkreaturskötseln, och därtill torde jämväl komma, att allmogen numera mindre än förr använder hemmagjorda päls- och ylleveror. — Den inhemska fårstammen är i allmänhet förkrympt till växten och har dålig, raggliknande ull. Genom korsning med bättre raser, företrädesvis cheviotrasen, låter den sig dock snart förbättras. För fårafvelns höjande inom länet har ock Hushållningssällskapet verkat genom årliga utplanteringar af afvelsdjur af cheviotras från en stam vid dess egendom Vassbo.

Svinskötseln har i och med uppkomsten af större mejerier blifvit mera känd och utvecklad, men ännu förekommer icke svinuppfödning i så stor omfattning, att länets behof af slaktdjur och ungsvin fylles.

c) Landbrukets binärningar. Fjäderfäskötseln har allt intill de sista åren varit föremål för ringa uppmärksamhet inom länet, men under denna period har hönsskötseln gått ansenligt framåt. Enligt af Hushållningssällskapet infordrade uppgifter har antalet höns, som vid periodens början utgjorde 31,270, vid periodens slut stigit till 46,415. De långa kalla vintrarna lägga naturligen ett svårt hinder för en gifvande hönskultur, åtminstone i större skala. Vid periodens slut finnas emellertid moderna hönserier så långt norrut som i Orsa och Mora socknar, förutom fem till sex i de sydligare orterna. Till följd af rådande höga äggpris lär driften hafva lemnat godt ekonomiskt resultat.

Biskötsel förekommer inom länet jämförelsevis obetydligt och endast i länets sydligare delar.

För en rätt utveckling af trädgårdsskötseln lägger gifvetvis det stränga klimatet och den karga jordmånen tillika med bostädernas sammanflyttande i stora byar rätt afsevärda hinder, men härförutom torde ock gjort sig gällande stor liknödhet för denna nyttiga och förädlade gren af landthushållningen. Ännu kan inom vissa bygder knappast anträffas en vanlig »kålgård», än mindre någon ordnad, med frukt- och prydnadsträd planterad trädgård. Glädjande är därför att omförmåla, att en högst märkbar förändring till det bättre härutinnan börjat inträda. Hushållningssällskapet har ock under de senaste åren uttalat, att inom ingen af de grenar, som höra till dess verksamhetsområde, visar sig ett så lifligt och hastigt tilltagande intresse som inom trädgårdsskötseln. Sålunda har ytterligare en läns-trädgårdsmästare måst anställas, så att nu finnas tre sådana, som stå till allmänhetens biträde, och samtliga äro under planteringstiderna så starkt eftersökte, att alltid betydliga inskränkningar måste göras i den tid, för hvilken biträde begärts. Från Hushållningssällskapets trädskolor å Vassbo, hvilka dock icke på långt när kunna fylla behofvet af växter för plantering inom länet, har efterfrågan på dess alster betydligt stigit, så att försäljningssumman för därifrån försälda träd och buskar, som under år 1895 belöpte sig till 3,086 kronor 31 öre, under år 1900 uppgick till 5,457 kronor 78 öre. Enligt Hushållningssällskapets årsberättelser hafva under perioden utplanterats sammanlagt 19,341 fruktträd, emot 10,158 under perioden 1891—1895. För att i möjligaste mån stödja och uppmuntra intresset för trädgårdsodlingen har Hushållningssällskapet anslagit 500 kronor årligen att användas till prisnedsättning å trädskolealster, som rekvideras till folkskolor, där undervisning i trädgårdsskötsel lemnas,

eller af mindre bemedlade jordbrukare, som visat sinne och håg för trädplantering. Dessutom bidrager Landstinget årligen med 800 kronor till trädgårdsskötselns befrämjande.

En annan näring, som under perioden tagit ett glädjande uppsving, är *insamlingen af skogsbär*, särdeles lingon, för export till Tyskland. I större omfattning torde insamlingen ske endast inom Vester-Dalarne, där från en enda järnvägsstation för export afgått följande lingonpartier, nämligen:

	Kilogram.	Värde i kronor.
År 1896	2,500	250
» 1897	15,000	2,000
» 1898	20,000	2,500
» 1899	110,000	35,200
» 1900	120,000	26,400

B) Skogshushållning. Länets skogsbärande mark, som i senaste femårsberättelsen angafs utgöra 2,111,252 hektar, har enligt Hushållningssällskapets årsberättelse vid periodens slut nedgått till 2,072,433 hektar. Sedan under perioden flere, förut till järnverk och hyttor hörande skogar med en uppgifven sammanlagd areal af 42,823 hektar, däraf delar dock äro belägna inom Gefleborgs och Örebro län, genom köp öfvergått i kronans ego för att såsom kronoparker vårdas och förvaltas, har med motsvarande areal minskats vidden af de enskilda skogarna inom länet, hvilka för senaste femårsperioden angäfvos innehålla omkring 1,624,680 hektar.

För hushållningen med länets skogar måste ofvanberörda inköp anses vara särdeles lyckliga. Sedan, med ett undantag när, förändrade förhållanden föranlett nedläggandet af en förut lönande järntillverkning eller annan industri å de egendomar, hvarifrån ofvanomförmälda skogar inköpts, ålitas skogstillgångarna af egendomarnas innehafvare såsom enda återstående inkomstkälla utan hänsyn till skogens framtida afkastningsförmåga. Genom förvärfvandets för statsverket af ifrågavarande goda, växtliga och väl belägna skogsmarker, å hvilka genom omsorgsfull vård ökade skogstillgångar skapas, beredes möjlighet att åstadkomma förråd af virke för orternas år för år stegrade behof samt för nya industriella anläggningar, grundade på beräknelig årlig, uthållig skogstillgång.

Dessa verkningar af inköpen torde emellertid icke blifva de hufvudsakliga, då ju de inköpta markerna i jämförelse med länets hela skogsmark äro obetydliga till arealen. Af större betydelse är, att den vinst ett rätt skogsbruk skall komma att lemna, måste mana till efterföljd i bättre hushållning med de enskilda skogarna.

I fråga om de *enskilda skogarna* inom länet anförde Länsstyrelsen i sitt den 23 februari innevarande år afgifna underdåniga utlåtande öfver Skogskommitténs förslag till lag angående värden af enskildas skogar m. m. följande:

»Då under senare hälften af 1850-talet efterfrågan inom länet på timmer för sågning för export först uppstod, funnos inom det s. k. Öfre Dalalagets socknar förhörda tillgångar på timmerskog. Dittills hade skogarna, af hvilka de nordligaste ej ännu voro storskiftade, haft till uppgift att förse befolkningen med husbehöfsvirke äfvensom några smärre järnbruk med kolved, hvilket behof vanligen hämtades på närmaste afstånd från bygden. Öfvervägande större delen af skogsmarken var då bevuxen med ett i allmänhet två- till trehundraårigt bestånd, hufvudsakligen af tall och, ehuru jämnåldrigt, af mycken skiljaktig groflek och beskaffenhet. De härskande träden voro i allmänhet af särdeles god beskaffenhet och grofva dimensioner, de behärskade visserligen friska, men af smärre dimensioner. Med åter-

vuxen af plantor var det däremot ej väl beställt utom på sådana öppna platser där de nya plantorna hade fri tillgång till ljus. Då tillgången på grofva, till sågtimmer dugliga träd ansågs snart sagdt outtömlig och då det exporterade virket ännu betingade jämförelsevis låga priser, uttogs timmerbehovet genom s. k. blädning af de vackraste grofva träden. Samma afverkningssätt har allt sedermera här i länet fortsatts på sådant sätt, att man under en viss längre tidrymd endast tillgodogjort sig de hvarje tid i skogen förekommande största träden intill en viss minimidimension, som ej underskrides, ett afverkningssätt som, där det utan nödiga modifikation tillämpas, kommer skogen att långsamt utglesna, samtidigt med det att dess virkesförråd alltmera inskränkes till de små oväxtliga och behärskade träden. Från denna allmänna regel vid afverkningarna i Dalarne har visserligen förekommit undantag, särskildt i afseende å de gamla järnbrukens skogar, från hvilka kolveden hämtades och där sedermera, i anseende till den företagna kolveds-afverkningen, vackra och kraftiga ungsogor uppstått.»

»Så länge ingen inkomst kunde erhållas för de små dimensionerna, hvilka vanligen utgöra hufvudmassan af de behärskade träden, nödsakades man att inskränka sig till nyssnämnda blädningssätt. Högre priser i förening med förbättrade kommunikationer göra det numera möjligt att med fördel för såväl skogsägaren som för skogsåterväxten tillgodogöra sig större delen af skogsprodukterna utan hänsyn till dimension.»

»Uppenbart är, att om en större del af skogsmarken, såsom nu här i länet är fallet, ej producerar, hvad den kunde och borde i tillväxt, utan i stället förvildas, häraf blir en gifven följd minskad afkastning och ett ogynnsamt inflytande på den ekonomiska ställningen, särdeles i ett län som Kopparbergs, där skogshushållningen är den förnämsta inkomstkällan.»

»Genom den storartade utveckling, som såväl kommunikationsväsendet som industrien numera uppnått inom länet, har efterfrågan på skogsprodukter alltmera stigit. Härigenom kunna ock alla virkessorter å skogen tillgodogöras, ehuru just häraf uppstår faran, att skogen mångenstädes sköfles utan hänsyn till framtida återväxt.»

Utöfver hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sålunda anförde, är nu föga att tillägga. Att de enskilda skogarna ålitas utöfver sin afkastningsförmåga, är uppenbart. Dessutom, vare sig afverkning egt rum efter skogsbeståndets försäljning till afverkning inom viss tid eller skogen af egaren själf utdrifvits, vidtagas i regel icke några som helst åtgärder för skogens återväxt. Där, såsom på ett eller annat ställe egt rum, frösådd verkställes, är marken sällan så röjd och beredd, som för fröets groning och plantornas fortkomst måste anses nödigt, och ofta förekommer, att ett ungt plantbestånd icke tillräckligt skyddas, utan vid betande förstöres. Detta allmänna omdöme bestyrkes jämväl af kronofogdens i Nedan-Siljans fögderi härom afgifna rapport, däri han yttrar, att »skogshand-teringen bedrivs på ett för skogens framtida tillväxt och bestånd högst ruinerande sätt af de enskilda affärsmän, som för den köpeskilling, de utbetalt för en skogsareal, endast söka bereda sig största möjliga vinst, utan att fråga efter skogens beskaffenhet, sedan allt af värde tagits därur, än mindre tänka på att göra något för skogens återväxt till gagn för kommande generationer. De stora skogsholagen hafva äfven gjort sig skyldiga till ett allt förödande sköfleri på en del arrendeskogar, hvarom stora, helt och hållet kalhuggna vidder på ett alltför sorgligt sätt bära vittnesbörd.»

Då emellertid, såsom ofvan omförmälets, trävaruhandteringen och annan industri, som till råmaterial förbrukar skogsalster, gått afsevärdt framåt och lemna vida större behållning än tillföre samt tillvarataga och nyttiggöra stora kvantiteter förut värdelöst skogsaffall, och skogarna följaktligen erhålla ökad värde, kan måhända härigenom jämväl hos den enskilde väckas håg för skogens bättre vård.

En bidragande orsak till de mindre hemmansbrukarnes bristande intresse för värden af deras skogar och därtill att de icke draga i betänkande att försälja skogsmarken torde ock kunna

sökas i svårigheten att åt skogarna lemna nödig vård. Denna svårighet är åter beroende såväl af den här ofvan omförmälda, långt utsträckta jordstyckningen, hvilken utöfvar inflytande jämväl på fördelningen af skogsmarken, som ock af den omständigheten att hemmanens skogsanslag, för vinnande af en rättvis fördelning, i regel mäst utläggas i minst tre skiften, hemskog, fäbodskog och utskog, den sistnämnda ofta belägen på flere mils afstånd från byn. Äfven om hemmanets hela skogsanslag icke är obetydligt, kunna dess särskilda skogsskiften sålunda i många fall blifva jämförelsevis små. Då vid skogsåbodelningarna på grund af terräng- och växtlighetsförhållanden samt andra likartade hänsyn skogsskiftena icke lämpligen kunnat utläggas annat än jämnasides till samma längd, förekomma nu här och där skiften med en bredd af allenast sex till sju meter. Och å dessa kan någon skogsvård rimligen icke ifrågakomma.

För skogens rätta vård och skötsel är gifvetvis, hvilket ock af erfarenheten ådagalagts, särdeles fördelaktigt, att skogarna sammanföras i större komplexer. Sådana inom länet belägna skogar, tillhöriga större bolag, enkannerligen de, som drifva trävarurörelse, egnas i allmänhet god omvårdnad och skötas efter sådan plan, att deras framtida bestånd kan anses betryggadt.

Af de inom länet befintliga sockenallmänningar eller s. k. *besparingsskogar* intaga Svärdsjö och Envikens socknars allmänningar den från öfriga ifrågavarande skogar säregna ställning, att för dem gäller enahanda lagstiftning som för häradsallmänningar. Orsa och Elfdalens socknars besparingsskogar förvaltas fortfarande på enahanda sätt som tillföre och hvarom Länsstyrelsens berättelse för åren 1886—1890 lämnar fullständig redogörelse. Förvaltningen öfver Särna sockens besparingsskog är ordnad på enahanda sätt och ombesörjes närmast af en allmänningssstyrelse jämte skogsförvaltare och skogsvaktare.

Med afseende å dessa besparingsskogars storlek och betydelse har Länsstyrelsen ansett sig böra här lemna en öfversikt af de hushållningsåtgärder, som under perioden å dem vidtagits.

I senaste femårsberättelsen omförmäldes, att å *Orsa sockens besparingsskog* åtgärder skulle vidtagas för skogens kultur och för införande af en ordnad hushållning. Genom Länsstyrelsens beslut den 20 april 1896 föreskrefs, att en fullständig hushållningsplan skulle upprättas enligt de grunder, som tillämpas och gälla för statens skogar, och förordnades skogsförvaltaren att verkställa nämnda arbete under de närmaste sju åren. Arbetet har under perioden så fortskridit, att kartor, taxeringslängder och beståndsbeskrifningen blifvit fullbordade. Utarbetandet af själfva hushållningsplanen pågår. Samtidigt hafva upprättats planer och profiler för utdikning af dels odlingsbara myrar, dels och hufvudsakligen till skogsbörd tjenliga myrar äfvensom för sådana afdikningar, som äro erforderliga till förekommande och utrotande af försumpning. Länsstyrelsen bestämde tillika, att för skogens föryngring skulle å besparingsskogen utsyning för afsalu ega rum af dels sådana träd under den dittills följda afverkningsdimensionen, hvilka af en eller annan orsak vore skadade, dels ock sådana undertryckta träd, hvilka med säkerhet ej kunde uppnå ofvannämnda dimensioner och hvilkas borttagande vore nödvändigt eller nyttigt för skogens naturliga föryngring, äfvensom torrträd och vindfällen. På grund häraf verkställdes åren 1896 och 1897 utsyning af tillhoppa 463,851 träd, hvilka å auktion inför Länsstyrelsen försåts för en sammanlagd köpskilling af 640,552 kronor.

Någon skogsodling har under perioden ej förekommit; då det ansetts lämpligast att låta därmed anstå, till dess i sammanhang med skogshushållningsplanens upprättande undersökning om återväxtens beskaffenhet företagits.

För afdikning af myrar hafva upptagits 26 kilometer aflopps-kanaler och diken. Synbar nytta däraf uppgifves redan hafva förmärkts genom den bättre återväxt, som omgifvande skog kan uppvisa.

För hämmande af tillbud till skogseldar hafva kraftiga åtgärder vidtagits. På Pilkalaminoppi, ett 645 meter öfver hafvet beläget berg, hvarifrån en vidsträckt utsikt öfver besparingsskogen förefinnes, har anordnats en brandstation, där under tiden från medlet af maj till slutet af september årligen är anställd en vakt, med åliggande allenast att spana efter skogseldar. Vid upptäckande af sådan insyftar vakten stället för elden å en i stationen befintlig karta. Därest ej härigenom platsen kan exakt bestämmas, har han att medelst telefon ställa sig i förbindelse med ett i Qvarnberg befintligt utkikstorn och Hamra by för erhållande därifrån af syftningsvinkel. På detta sätt kan en skogselds läge bestämmas säkert och omedelbart, samt såväl skogsvaktare som de under sommarmånaderna anställda tvänne brandpoliserna genast underrättas om skogseldens läge, så att de kunna begifva sig direkt till brandstället. Elden hinner sålunda icke taga någon vidare spridning, innan släckningsmanskap är på platsen.

För skogens bevakning hafva åtskilliga telefonledningar dels nyanlagts, dels ombyggt, hvarjämte flere vägar anlagts. Härom vill Länsstyrelsen i en senare afdelning lemna närmare redogörelse, men dessa åtgärder omförmälas här såsom af största nytta för besparingsskogens skötsel och vård.

Å *Elfdalens sockens besparingsskog* hafva de i senaste femårsberättelsen omförmälda åtgärderna för införande af vederbörlig hushållningsplan fortgått, i det torra träd och sådana träd, som icke uppnått 13 engelska tum vid brösthöjd, men synbarligen voro så skadade, att de icke kunde tillväxa eller ock i följd af växt- och ortförhållanden antogos icke kunna uppnå nämnda dimension, till ett antal af 719,947 utstämplat och försåts till sammanlagdt belopp af 169,257 kronor. Arbetet med skogens indelning till ordnad hushållning, hvilket beräknats vara afslutadt under år 1900, har emellertid af oförutsedda omständigheter blifvit fördröjdt och är ännu icke fullbordadt. I afvaktan på denna hushållningsplan har skogsfrösädd eller plantering icke å skogen verkställts, hvaremot i och för främjande af återväxt s. k. kulturstämplingar med följande rensnings- och beredningshuggningar egt rum öfver hela skogen. Uppkvistning af timmerskatar för underlättande af naturlig sädd har äfven företagits. För befordrande af skogstillväxten å vattensjuk mark hafva försöksvis företagits dikningsarbeten, därvid diken upptagits till en längd af omkring 2,500 meter.

Såsom i senaste femårsberättelsen jämväl omförmäldes, blef under förra perioden afverkningsrätten till *Särna sockens besparingsskog* försäld. Afverkning å skogen har under denna periods alla år fortgått. Till följd häraf och då tiden för afverkningsrätten icke gått till ända, hafva några direkta åtgärder för en befrämjad skogsskötsel icke vidtagits. Dock hafva här och där företagits rensningshuggningar af till hinder för återväxten stående torrträd.

Till främjande af den enskilda skogsvården hafva af statsmedel tilldelats länets hushållningssällskap för hvarterdera af åren

1896 och 1897 500 kronor och för hvar af periodens öfriga år 1,000 kronor. Enahanda belopp hafva Landstinget och Hushållningssällskapet med hälften hvaradera för ändamålet anslagit. Dessa till Hushållningssällskapets förfogande ställda medel hafva användts hufvudsakligen på samma sätt, som i föregående femårsberättelse finnes omförmäldt, eller till inköp af skogsfrö, som efter därom gjord anmälan kostnadsfritt utdelats till enskilda skogsegare, hvarjämte Hushållningssällskapet tillhandahållit instruktör för såddens verkställande. Härigenom har under perioden verkställts *skogssådd* till följande omfattning, nämligen:

År.	Tallfrö. Kg.	Granfrö. Kg.	Besädd unge- färlig areal. Hektar.
1896	24.2	17.25	62.5
1897	73.25	42.5	uppgift saknas
1898	40.5	35.7	93.0
1899	107.5	45.7	200.0
1900	111.0	52.8	170.0

Intresset för skogsodling har dock visat sig så ringa, att Hushållningssällskapet vissa år icke på nämnda sätt kunnat få full användning för anslaget. Dels af denna anledning, dels ock för att kunna till skogbärande återställa några i annat fall för långliga tider åt ödeläggelsen hemfallna marker, på samma gång allmänheten därigenom gafs ett manande föredöme, har Hushållningssällskapet beslutit för kulturändamål inköpa större kalmarkskomplexer. Några sådana marker af mera betydenhet hafva dock hittills icke kunnat för skäligt pris erhållas.

Vid periodens början hade Hushållningssällskapet föranstaltat om inköp af kottar och om hemklängning af frö, för att, på samma gång en del mindre arbetsföra personer bereddes för tjänst, visshet skulle förefinnas att till kulturerna ega tillgång till godt frö, men sedermera har af ett bolag anlagts en skogsfröklängningsanstalt inom Rättviks socken, hvarigenom Hushållningssällskapets åtgärder i förenämnda syfte blifvit mindre af nöden.

Till upplysning om storleken af den *afverkning*, som under perioden egt rum inom länet, har Länsstyrelsen från vederbörande flottningsföreningar infordrat uppgifter om mängden af det virke, som för hvar af periodens år *anmälts till flottning*. Enligt dessa uppgifter skulle från länets skogar hafva flottats:

	Timmer.	Kolwed. Kubikmeter.
År 1896	3,924,146	125,745
» 1897	4,232,735	128,522
» 1898	4,262,342	134,672
» 1899	3,738,886	149,196
» 1900	5,669,738	196,606
Summa	21,827,847	734,741

hvarjämte erinras, att åtskilligt afverkad virke, om hvars myckenhet upplysning icke kunnat vinnas, icke framgått i allmän flottled.

Vid denna uppgift är att märka, att timmerantalet är reduceradt till enhetstimmer efter de för flottningsföreningarna gällande, i dessa afseenden hufvudsakligen lika lydande reglementen, på det sätt, att ett timmer öfver fyra, men under nio meters längd räknas såsom enhetstimmer, samt virke af större längd

räknas såsom flere, ända till åtta timmer, och virke af fyra meters längd eller därunder räknas till ett tredjedels timmer.

Någon ens tillnärmelsevis exakt beräkning af *värdet* af det sålunda afverkade virket är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke i stånd att framlägga, men får Länsstyrelsen, som i detta afseende tillåter sig hänvisa till de i Kungl. Domänstyrelsens årsberättelser uppgifna »priser på vanligast förekommande skogseffekter», här nedan meddela en till Länsstyrelsen på enskild väg inkommen uppgift på det under vintern 1895—1896 å sågtimmer gällande medelvärde, i kronor:

Längd i fot.	T u m t a l i t o p p, engelskt mått.															
	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.		
13	—	0.46	0.69	0.92	1.24	1.85	1.94	2.05	2.15	2.26	2.35	2.46	2.56	2.66		
15	0.35	0.58	0.86	1.15	1.55	2.31	2.43	2.56	2.69	2.82	2.94	3.07	3.20	3.33		
17	0.45	0.72	1.07	1.44	1.94	2.88	3.04	3.20	3.36	3.52	3.68	3.84	4.00	4.16		
19	0.55	0.90	1.34	1.80	2.42	3.60	3.80	4.00	4.20	4.40	4.60	4.80	5.00	5.20		
21	0.65	1.12	1.67	2.25	3.02	4.50	4.75	5.00	5.25	5.50	5.75	6.00	6.25	6.50		
23	0.75	1.24	1.84	2.48	3.32	4.95	5.23	5.50	5.78	6.05	6.33	6.60	6.88	7.15		
25	0.85	1.36	2.02	2.73	3.65	5.15	5.75	6.05	6.36	6.66	6.96	7.26	7.57	7.87		
27	0.95	1.50	2.22	3.00	4.02	6.00	6.33	6.66	7.00	7.33	7.66	7.99	8.33	8.66		
29	1.05	1.65	2.44	3.30	4.42	6.60	6.96	7.33	7.70	8.06	8.43	8.79	9.16	9.53		

I dessa pris, som gälla furutimmer, har under perioden en högst betydlig stegring ägt rum. Under vintern 1896—1897 hade prisen i allmänhet stigit omkring 5 procent, men under vintern 1897—1898 varit 10 å 20 procent högre, vintern 1898—1899 15 å 30 procent högre och periodens sista vinter 30 å 40—50 procent högre. För grantimmer har priset stått 10 å 15—20 procent lägre. Slutligen anmärkes, att prisen äro satta med beräkning af afdrag för flottningskostnader å dyrare bivattendrag.

De väsentligen olika prisen under periodens senaste år torde hufvudsakligen hafva varit beroende af uppgående konjunkturer, men gifvetvis hafva jämväl olika virkespartiers kvalitet och sortiment därå utöfvat inverkan, likasom tilläfsventyrs ökad konkurrens.

Hvad om sågverken och trämassfabrikerna är att meddela, återfinnes på annat ställe af berättelsen.

Bland de till skogsbruket hörande binärningar intager *kolningen* främsta rummet. Särskildt anmärkningsvärd är den kolningsrörelse, som af Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag bedrivs vid Domnarfvets järnverk. Åren 1893—1895 uppfördes där åtta kolugnar, genom hvilka bolaget ville tillgodogöra sig från deras skogar outflottadt affallsvirke och gallringsved för att därigenom såväl främja skogsåterväxten som ock spara växande skog. Ej mindre än omkring 30 procent af verkets stora behof af träkol uppgifvas hafva på detta sätt framställt af skogsaffall. Som biprodukter från dessa kolugnar erhållas icke obetydliga kvantiteter tjära och kreosot samt träsprit och träättika, hvilken senare bindes vid kalk och försäljes som ättiksyrad kalk.

Den metod för kolning, som af nämnda bolag sålunda införts, anses vara af största ekonomiska betydelse. Härom yttrar bolagets disponent följande:

»Hvilken betydelse för landet, som denna eller liknande kolningsmetods införande i hela Norrland skulle medföra, kan bedömas af Kungl. Skogskommitténs utlåtande, hvaraf framgår, att ej mindre än 4,249,000 kubikmeter virke inom Dalarna och Norrland årligen förfaras, en kvantitet så stor att den genom välskött

kolning kunde fylla hela landets nuvarande behof af träkol. Växande skog, som nu i mellersta Sverige vanligen användes till träkol, kunde därigenom sparas och gifvas tid att utväxa till värdefullare virke för export, hvarjämte de norrländska skogarnas produktionsförmåga genom rensning och gallring kunde höjas.

En mäktig häfstång för att nå detta mål vore den tillämnade Ostkustbannans förbindning med Bergslagens järnvägar via Kilafors—Falun, ty genom den järnvägen komme de mäktiga floderna Ångermanelfven, Indalselven, Ljungan och Ljusnan, vid hvilkas järnvägsforsningar eller utlopp större kolningsanstalter kunde läggas, i kort och direkt förbindelse med mellersta Sveriges järnverk. Härigenom och med en mindre ändring af flottningsstadgan till förmån för flottning af affalls- och gallringsved från skogarna möjliggjordes norrländsskogarnas rationella skötsel.

Hvilken oerhörd betydelse för landets finanser de norrländska skogarnas skötsel innebär, framgår tydligast af en jämförelse mellan produktionen på de skogar, som tillhöra aktiebolagets gamla järnverk, och dem, som aktiebolaget under senare tider tilldelats vid skifte i Orsa och Elfdalen. Aktiebolagets brukskogar, som under senaste århundrade traktvis varit totalafverkade och därå nya slutna skogsbestånd blifvit uppdragna, anses producera cirka fyra kubikmeter per hektar, då däremot återväxten på urskogarna i Elfdalen och Orsa icke producera mera än tiondedelen däraf.

Enligt Skogskommitténs förenämnda betänkande uppgå Dalarnes och Norrlands skogsbärande marker till 13,749,590 hektar; med hvarje tiوندels kubikmeter producerad virkesmassa per år och hektar ökas virkestillgången med ej mindre än 1,374,959 kubikmeter. En kubikmeters ökning i produktionen per år och hektar, eller 13,749,590 kubikmeter, motsvarar enligt Skogskommitténs utredning hela landets träexport, 6,130,000 kubikmeter, jämte allt virke, som till trämassa förbrukas, 1,419,000 kubikmeter, och allt hvad som nu åtgår till träkol, 5,687,000 kubikmeter. Skulle de träkol, landet behöfver, kunna, som förut angifvits, erhållas uteslutande af virkesaffall och gallringsved, kunde exporten af virke fördubblas ensamt med den ökade produktionen.

Och, tillägger han slutligen, af beräkningar öfver den olika produktionen på urskogar och kulturskogar i Dalarne synes en sådan produktionsökning möjlig.

För att understödja den praktiska utbildningen i kolning hafva under perioden länets landsting och hushållningssällskap hvarterdera beviljat årligt anslag af 600 kronor till stipendier åt länet tillhörande lärlingar vid *Järnkontorets kola-skola*, hvilken likasom under förra perioden varit förlagd inom länet, till en början i Lennviken af Malungs socken och därefter till Fagerberg i Rättviks socken. För samma ändamål har dessutom Elfdalens sockens allmänningssstyrelse årligen anslagit 500 kronor till reshjälp och understöd åt lärjungar, födda och boende i socknen.

C) Jakt och djurfångst. Tillståndet med *jakten*, som, på sätt i föregående femårsberättelser anmärkts, icke här i länet kan anses hafva betydelse af ett särskildt näringsfång, är sedan föregående period i hufvudsak oförändradt.

Intresse för en förbättrad jaktvård har dock under perioden gifvit sig tillkänna. Sedan den i Länsstyrelsens redogörelse för åren 1886—1890 omförmälda Svenska jägareförbundets afdelning i Falun blifvit upplöst, bildades år 1897 *Dalarnes jaktvårdsförening*, med syfte att främja jakthushållningen och jaktkunskapen inom länet. Enligt föreningens stadgar söker föreningen uppnå detta mål genom att, »i mån af dess tillgångar, upprätta jaktpolis, utbetala belöningar för anhängiggörandet af behöriga åtal mot öfverträdelse af jaktstadgan, sprida upplysande skrifter och i allmänhet vidtaga åtgärder, ledande till ett lämpligt ordnande inom länet af jaktvården».

I detta syfte har länet indelats i 46 jaktvårdsdistrikt. För hvarje distrikt har af föreningens styrelse utsetts en jaktchef att närmast tillhandagå med utförande af styrelsens uppdrag i jaktvårdens intresse, äfvensom ett varierande antal jaktuppsyningsmän, hvilkas åliggande är att hålla vaksamt öga på tjuf-

skyttar och vederbörligen anmäla förseelser mot jaktstadgarna. Dessa jaktuppsyningsmän hafva efter styrelsens framställning af Länsstyrelsen tilldelats polisomens skydd och befogenhet i jaktvårdsärenden. Föreningen utgjordes vid periodens slut af 426 medlemmar.

Beträffande förekomsten af rofdjur och nyttigt villebråd, i hvilket afseende Länsstyrelsen tillåter sig i öfrigt hänvisa till Domänstyrelsens årsberättelser, har föreningens styrelse i sin berättelse öfver föreningens verksamhet under år 1900 meddelat, att tillgången på skogsfågel, i synnerhet järpe, i oroväckande grad minskats, hvartill anledningen uppgifvits böra sökas, i fråga om tjäder och järpe uti den ökade skogsafverkningen och beträffande orren uti bulvanskyttet, som tämligen allmänt bedrefves; att and förefunnes inom hela länet, ehuru tillgången därpå under året något minskats på grund af ogynnsam vår med lågt vattenstånd; att morkullan tämligen allmänt förekomme inom länet, men icke af befolkningen jagades; att tillgången på ripa i norra och nordvästra delarna af länet vore god, synnerligast i Särna socken; att på grund af ogynnsamma vintrar rapphönsstammen högst betydligt minskats; att tillgången på älg däremot ej obetydligt ökats, hvilket ansåges hufvudsakligen kunna tillskrifvas, att, till följd af utfästa belöningar för upptäckande och beifrande af tjufskytte af älg, sådana förseelser icke oväsentligt aftagit i mängd; att harstammen minskats, beroende dels på sjukdomar, som under de senare åren uppträdt, dels ock på de mindre rofdjurens anmärkningsvärda ökning; att af de sistnämnda särskildt mården börjat uppträda mera allmänt, synnerligast i västra Dalarne, hvarjämte antalet räfvar och hökar stadigt visat ökning; samt att uf icke syntes förekomma i sådan myckenhet, att den kunde anses afsevärdt skadlig för det nyttiga vilda.

I fråga om *fångstsättet* meddelas i nyss återopade berättelse, att det inom länet förut allmänt brukliga, genom nådiga kungörelsen den 6 november 1891 förbudna, fångandet af skogsfågel med giller och snaror alltmåra aftagit och att grundad förhoppning förefunnes, att sådant fångstätt snart skulle alldeles upphöra; att jakt efter hund blifvit mera allmän, men att allt fortfarande skogsfågel skötes »på spel» under våren och »efter lock» under hösten, hvarjämte bulvanskytte till stort men för orrstammens tillökande allmänt öfvades; att skytte å s. k. tjäderlekar syntes sällan förekomma, men att inom Särna socken snaror å tjäderlekar utsattes, därvid såväl hönor som tuppar i mängd fångades; att för jakt efter älg mer och mer användes hund, dock stundom dreffolk, men att det förut ofta använda sättet att under den förbudna tiden jaga älgen på skare och efter skidor mycket aftagit; att räf mestadels fångades i sax, vanligen trampsax, men äfven genom utläggande af förgiftade ätlar; samt att i öfrigt rofdjuren nedlades med skjutvapen.

Tillstånd att under vintertiden bruka stryknin till rofdjurs dödande har under perioden lemnats i medeltal 32 sökande årligen.

Till jaktvårdens befrämjande hafva åtskilliga åtgärder vidtagits af länets landsting. Sedan Landstinget, såsom i senaste femårsberättelse förmäles, indragit förut beviljadt anslag till skottpenningar för dödande af räf, berguf och hönshök, förmärktes en väsentlig ökning af dessa rofdjur, hvarför Landstinget år 1898 fann sig föranlåtet att för hvar af åren 1899—1901 anvisa ett förslagsanslag af 1,000 kronor att utgå som skott-

premier för dödande af räf under tiden april—november med 3 kronor och af berguf och hönsbök under hela året med 1 krona. Därjämte anvisade Landstinget år 1899 ett förslagsanslag af 600 kronor årligen för åren 1900—1902 att användas såsom skottpremier med 10 öre för hvarje inom länet dödad kråka, under villkor att kommuner eller enskilde bidroge med minst lika stora skottpenningar. Dessutom antecknas, att 1895 års landsting hos Eders Kungl. Maj:t hemställde om förbud att inom länet fänga eller döda årskalf efter älg, med bifall till hvilken hemställan Eders Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 13 mars 1896 förordnade, att inom länet fängande eller dödande af årskalf efter älg skulle vara förbjuden under åren 1896—1900. Slutligen ock i syfte att skydda skogsfågeln, af hvilken orren till följd af det allmänna bullvanskyttet är mest hotad, gjorde Landstinget år 1898 underdånig framställning ej mindre därom, att jakt å tjäder- och orrhönor måtte inom länet vara tillåten allenast från och med den 16 augusti till och med den 31 oktober årligen, än äfven att allt skytte för bulvan måtte varda inom länet förbjuden, hvilken framställning emellertid, såvidt Länsstyrelsen har sig bekant, fortfarande är på Eders Kungl. Maj:ts pröfning beroende.

För jaktvården hafva jämväl flere kommuner och enskilda större jaktmarksegare visat intressé genom att på egen bekostnad antaga lämpliga personer med uppdrag att iakttaga efterlefnaden af jaktförfattningarna, synnerligast beträffande jakt efter älg.

Såsom ofvan antydts, förekomma öfverträdelser af gällande jaktstadga tämligen allmänt, förnämligast i de norra delarna af länet, churu förseelserna i brist af bevisning endast i få fall kunna lagligen beifras. Särskildt anmärkningsvärdt är, att annans rätt till jaktmarken föga respekteras, hvilket förhållande i första hand dock af jaktvårdsföreningens styrelse tillskrifvas de inom länet rådande egendomliga förhållandena med en mångfald smålotter och gemensamhet i skogarna, däraf uppstått den gängse föreställningen, att jakt finge öfvas hvar som helst. Dessa säregna jordstyeckningsförhållanden uppgifvas jämväl vara orsak därtill, att jakten å matnyttigt vildt icke inom länet kan varda af betydelse såsom näringsfång eller biinkomst för jordegaren.

Fiske bedrifves icke heller inom länet i sådan omfattning, att det kan sägas utgöra någons yrke eller hufvudsakliga näringsfång. Genom klok omvårdnad af fisket i de talrika, inom länet förekommande större och mindre vattenområdena, torde dock afsevärda bidrag till befolkningens utkomst däraf kunna hämtas.

Till befrämjande af fiskodling och fiskevård har under perioden till Hushållningssällskapets förfogande ställts statsmedel till belopp af 800 kronor för hvarterdera af åren 1898 och 1899 samt 1,000 kronor för hvar af öfriga år. Hushållningssällskapet, som för enahanda ändamål själfv bidragit med årligt anslag af 1,000—1,200 kronor, har af dessa medel aflönat en fiskeriinstruktör, som förestår Hushållningssällskapets i föregående femårsberättelser omförmälda, vid Ljusåsen i Norrbärke socken belägna fiskodlingsanstalt äfvensom kostnadsfritt tillhandagår länets inbyggare med biträde och råd vid anskaffning och inplantering af rom och fiskyngel, beredande af lämpliga lekplatser m. m. Från denna anstalt äfvensom från fiskodlingsanstalten vid Frostbrunn i Stora Tuna socken utläckas årligen flere tiotusental yngel, utslutande af laxsläktet, hvilka därefter utplanteras i Siljan och andra lämpliga vattendrag; och meddelar kronofogden i Nedan-

Siljans fögderi, att häraf god verkan redan kunnat skönjas. Hushållningssällskapet, som, enligt nådig föreskrift i sammanhang med beviljandet af ofvannämnda anslag, haft att till Landtbruksstyrelsen öfverlemnna bland annat beskrifningar på inom länet förekommande sjöar, har på grund däraf under perioden låtit upprätta fullständiga beskrifningar öfver icke mindre än 93 sjöar inom länet. De statistiska uppgifter angående fisket, som jämväl af Hushållningssällskapet meddelats, utvisa *fångsten* af fisk och kräftor på följande sätt:

År.	Antal sjöar.	Fisk. Kg.	Kräftor. Tjog.	Fångstens värde. Kronor.
1896	u p p g i f t e r s a k n a s .			
1897	29	59,710	8,450	32,453
1898	27	61,650	7,400	30,950
1899	35	65,800	11,600	38,770
1900	30	56,150	11,500	30,320
Summa	—	243,310	38,950	132,493

För fiskevården i sjön Runn och tillstötande vattendrag verkar fortfarande *Falu fiskeriförening*. Under de senaste åren har intresset för fisket jämväl föranlett Orsa och Elfdalens socknemän att genom anslag från socknarnas skogsmedelsfonder nedlägga kostnader för att genom utsättande af lekvålar och inplantering af gifvande fiskarter söka förbättra fisket inom till socknarna hörande vattenområden, Orsa socknemän med sammanlagt 5,936 kronor 37 öre under åren 1897—1900 och Elfdalens socknemän med 1,650 kronor under periodens sista år.

Inom flere orter hafva jämväl särskilda fiskeriuppsyningsmän blifvit af kommunerna utsedda för att öfvervaka fiskeristadgarnas efterlefnad.

Slutligen har Länsstyrelsen att tillägga, att Länsstyrelsen genom utslag den 10 januari 1900 meddelat särskilda bestämmelser angående fiske efter sik och siklöja i de till Mora socken hörande fiskevatten vid Venjanssjöns västra strand, hvilket stadgande jämte andra angående fisket inom länet, under föregående perioder tid efter annan utfärdade, ännu gällande bestämmelser finnes intaget i »Sveriges landtbruksförvaltning», IV och V, till hvilken samling Länsstyrelsen tillåter sig hänvisa.

D) Bergs- och brukshandtering samt fabriker och handverk. Utöfver de detaljerade redogörelser beträffande dessa näringsgrenar, som Kungl. Kommerskollegium i sina årsberättelser afgifver och till hvilka Länsstyrelsen tillåter sig hänvisa, är i hufvudsak icke mycket att omförmäla. Angående bergs- och brukshandteringen får Länsstyrelsen emellertid, såsom jämväl i föregående femårsberättelser egt rum, meddela en från vederbörande bergmästare inkommen öfversikt angående denna närings utveckling under perioden, till hvilken redogörelse Länsstyrelsen fogar närmare upplysningar om särskilda mera betydande anläggningar, hvarjämte Länsstyrelsen får lemna en sammanfattning af de uppgifter, som på enskild väg blifvit till Länsstyrelsen lemnade till upplysning om öfriga ifrågavarande förhållanden.

a) **Bergs- och brukshandtering. 1. Grufbrytning.** År 1900 funnos enligt bergmästarens grufmatrikel inom Kopparbergs län 497 försvarade utmål för *järnmalmsfyndigheter*, hvaraf inom Vester-Bergslags fögderi 354, inom Falu fögderi 64, inom Hede-

mora fögderi 62, inom Nedan-Siljans fögderi 16 samt inom Vesterdals fögderi 1. Största antalet af dessa utmål egas numera af tackjärnsproducenter antingen direkt eller så att utmälen egas af aktiebolag och aktierna i dessa innehafvas af tackjärnsproducenter. Af grufspekulanter egas omkring 70 utmål och af grufaktiebolag, som exportera malm, 32 utmål.

Den brutna malmen kan efter dess fosforhalt fördelas i tre olika kvaliteter, nämligen kvalitet A, så fosforren att den lemnar tackjärn lämpligt för tillverkning af vanliga eller s. k. sura göt, kvalitet B, lämplig för tillverkning af tackjärn, afsedt att färskas i hård eller s. k. basisk martinugn, samt kvalitet C, starkt fosforförande malm, hvaraf fosforsyrerik biprodukt kan utvinnas. Brytningen af de olika kvaliteterna har utgjort:

	A.	B.	C.
År 1896 ton	117,085	62,615	605,279
• 1897	113,043	55,231	628,159
• 1898	111,183	61,533	578,322
• 1899	121,822	76,016	573,302
• 1900	131,622	69,430	621,246
Summa ton	597,755	321,825	3,006,308
Medeltal •	119,551	64,965	601,261.6

Järnmalsbrytningen, som under åren 1896—1900 ökats med i medeltal 314,033 ton per år, eller med 66.6 procent, har varit fördelad på i medeltal 84 utmål, på sätt framgår af *tabell F*.

De grufvor, som egas af Aktiebolaget Svartviks grufvor, hafva förut tillhört Lernbo nya aktiebolag. Grufvorna Sju-stjernsbrottet, Klenshyttebrottet och Enkullgrufvan i Grängesberg egdes och arbetades år 1896 af tackjärnsproducenter, med en sammanlagd malmfångst af 151,431 ton. Från och med år 1897 hafva dessa grufvor arbetats af Grängesbergs grufaktiebolag.

Förutom i ofvannämnda samt öfriga Grängesbergs grufaktiebolag tillhöriga grufvor har starkt fosforförande malm brutits af Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag (medelårsbrytning 17,037 ton), Aktiebolaget Ludvika bergverk (medelårsbrytning 7,128 ton), samt af Bergverksaktiebolaget Vulcanus, hvilket bolag bildats under år 1900 och inköpt Ko- och Flygrufvorna i Blötbergsfältet, Ludvika socken.

Af den brutna starkt fosforförande malmen, 3,006,308 ton, hafva omkring 260,000 ton, eller 8.65 %, förbrukats inom länet och återstoden exporterats till utlandet. Af den mer eller mindre fosforrena malmen har vida största delen användts för järntillverkning inom länet och en mindre del gått till järnverk i andra län, hvaremot några järnverk i Hedemora, Falu och Vester-Bergslags fögderier hämtat en betydande del af sitt malmbehof från grufvor i Vestmanlands län.

Antalet försvarade utmål å *annan fyndighet än järnmalm* var år 1900 76, nämligen:

	Koppar-malm.	Koppar- och zink-malm.	Nickel- o. koppar-malm.	Zink- och blymalm.	Bly- och silver-malm.
Falu fögderi . .	11	8	3	17	3
Hedemora » . .	1	—	—	5	1
Vester-Bergslags » . .	1	2	—	9	3
Nedan-Siljans » . .	3	—	4	—	5
Summa utmål	16	10	7	31	12

Af utmälen hafva i medeltal 3 brutits hufvudsakligen å kopparmalm, 4 å zinkmalm samt 1 å blymalm.

Under åren 1896—1900 har *brytningen* i medeltal per år gifvit i ton:

	Koppar-malm.	Zink-malm.	Bly- och silver-malm.	Svavel-kis.
Stora Kopparberget (Kopparbergs s:n) .	15,629	—	—	128
Skyttgrufvefältet (d:o d:o)	1,170	2,731	—	—
Ryllshyttefältet (Garpenbergs s:n) . . .	—	11,433.6	—	—
Wallbergs- och Lobergsfälten (Silfbergs s:n)	166	334	—	—
Stollbergsfältet (Norrbärke s:n)	—	1,384.4	—	—
Långfallsgrufvan (Grangärde s:n)	102.6	6,673.2	—	—
Aronsgrufvan (d:o d:o)	—	—	288	—
Summa ton	17,067.6	22,556.2	288	128

Tab. F.

Järnmalsbrytningen i Kopparbergs län åren 1896—1900.

Grufegare.	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.		Medeltal per år.	Ökning (+) eller minskning (—) från åren 1891—1895.
	Ut-mål.	Ton.	Ut-mål.	Ton.	Ut-mål.	Ton.	Ut-mål.	Ton.	Ut-mål.	Ton.	Ton.	
Grängesbergs grufaktiebolag	15	413,631	20	595,067	20	557,713	20	560,014	20	604,798	546,245	+ 209
Västra Ormbergs aktiebolag	6	35,462	7	28,987	6	30,083	6	37,190	8	28,996	32,143	+ 0.7
Bisbergs aktiebolag	1	13,071	1	12,040	1	12,741	1	13,088	1	12,092	12,606	+ 23.5
Aktiebolaget Spräckla grufvor	2	11,729	2	10,190	2	9,662	2	8,271	2	7,558	9,482	— 37
Stora Långviks aktiebolag	1	6,556	2	9,890	2	7,549	3	11,344	3	9,823	9,032	+ 22.3
Aktiebolaget Svartviks grufvor	1	8,078	1	4,351	2	10,729	2	8,256	2	11,579	8,598	+ 56.8
Rällingsbergs aktiebolag	1	8,767	1	9,700	1	8,384	1	4,090	1	4,860	7,160	— 22
Aktiebolaget Ludvika bergverk	1	5,603	1	14,216	1	10,910	1	4,063	1	847	7,128	—
Tackjärnsproducenter	45	275,428	46	105,100	35	94,189	42	120,092	48	140,534	147,070	— 26.5
Diverse grufspekulanter	3	6,651	5	6,892	7	9,078	8	4,732	8	4,211	6,313	— 28
Summa	76	784,979	86	796,433	77	751,038	86	771,140	94	825,298	785,777	+ 66.57

Enligt grufegarnes uppgifter har den under åren 1896—1900 vunna, delvis guldförande kopparmalmen haft ett värde af 1,426,902 kronor och zinkmalmen af 2,489,424 kronor.

Under åren 1896—1900 hafva 954 *mutsedlar* blifvit *utfärdade*, däraf 289 å fyndigheter, som uppgifvits icke förut varit arbetade, och 665 å förut arbetade. Af dessa afsågo resp. 195 och 507 eller tillhopa 702 järnmalm-, 100 kopparmalm-, 81 zinkmalm-, 45 silfvermalm- och 6 nickelmalmfyndigheter. De öfriga 20 afsågo guldmalm, manganmalm och svafvelkis. Under samma tid hafva 66 *utmål tilldelats*, däraf 54 åt järngrufvor, 6 åt zinkgrufvor, 4 åt koppargrufvor samt 1 åt silfvergrufva och 1 åt svafvelkisgrufva.

Brytning i öppna brott pågår ännu i det stora malmfältet i Grängesberg, där dock tillredningsarbeten för djupbrytning pågått under de senare åren. Rätt långt på sidan om fyndigheten hafva två stora schakt drifvits till 160 och 110 meters djup samt emellan dessa och närmare fyndigheten två schakt till 111 och 102 meters djup. Dagbrotten äro nu omkring 72 meter djupa, och för att fortfarande kunna uttaga hela malmbredden nedsprängas och bortskaffas årligen omkring 150,000 ton ofyndigt berg från dagbrottens väggar.

De flesta mindre fyndigheter inom länet brytas med pallstrossning och öppna rum, hvaremot malmen i åtskilliga af de större fyndigheterna uttages med igensättningsbrytning, därvid de uppkomna rummen fyllas med ofyndigt berg.

Beträffande malmens lösbrytning må nämnas, att maskinbörning, som under åren 1891—1895 endast användes i Falu grufva, sedan fått så ökad användning, att minst två tredjedelar af all under år 1900 inom länet vunnen malm blifvit lössprängd från borrhål, som uppslagits med maskinkraft. Förutom i Falu finnas nu anläggningar för börning med komprimerad luft såsom drifkraft utförda vid Grängesbergs grufaktiebolags, Vestra Ormbergs aktiebolags och Björnbergs grufbolags grufvor i Grangärde socken samt för börning med elektricitet såsom drifkraft vid Grängesbergs grufaktiebolags norra dagbrott, vid Ryllshyttefältet i Garpenbergs socken samt vid Rällingsbergs aktiebolags grufva i Husby socken. De elektriska bormaskiner, som nu användas här, äro s. k. solenoidmaskiner af Marwins konstruktion och infördes år 1899.

Vare sig den ena eller andra sortens bormaskiner användas, ställer sig kostnaden för borrhåls uppsläende, per meter räknadt, nära nog dubbelt så hög vid användning af maskinkraft som af handkraft, men om fyndigheten har större bredd, lösspränges mera än dubbelt så stor vikt berg från ett maskinborrhål som från ett handborradt hål.

Bland *anläggningar* för vatten- eller berguppföring må nämnas dels en tryckpump med elektrisk motor om 50 hästkrafter, uppsatt på 200 meters djup i Granlundsgrufvan i Vestra Ormbergsfältet, med hvilken uppföras 750 liter vatten per minut från detta djup till dagytan, och dels stora grufspel, uppsatta för samma grufva samt för Knuts och Müllers schakt vid Exportfältet i Grängesberg och för Gambettas schakt i Björnbergsfältet.

För anrikning eller malmseparering hafva uppförts:

vid Ryllshyttefältet i Garpenbergs socken ett verk för anrikning af zink- och blymalm, hvarmed 4 ton fattigmalm per timme finkrossas och anrikas;

vid Silfhytteqvarn i Norrbärke socken ett liknande verk, anlagdt af aktiebolaget Schisshyttan och afsedt att per dygn anrika 40 ton blandad eller fattig malm från de 1½ km. därifrån belägna Stollbergsgrufvorna (förut benämnda Vester-Silfbergs grufvor);

vid Rommefältet i Stora Tuna socken ett i det närmaste färdigbyggt verk för magnetisk anrikning af fattig järnmalm och kvarliggande grufvarp;

vid Grängesberg ett verk för tillvaratagande af den malm, som vid sprängningen i dagbrotten sönderkrossas. Vid verket, som är i gång endast under blidare årstid, utvinns per dag omkring 500 ton småmalm och malmmull, hufvudsakligen genom magnetisk separation.

För transport af malm hafva uppförts:

linbana af 5,140 meters längd från Ryllshyttefältet till Persbo i Garpenbergs socken, hvilken bana den 1 augusti 1898 igångsattes för transport af tio ton per timme;

linbana af 2,080 meters längd från Långfallsgrufvan till vaskverket vid Råfvåla i Grangärde socken; samt

linbana af 1,350 meters längd från Stollbergsgrufvorna till vaskverket vid Silfhytteqvarn i Norrbärke socken.

För öfverföring af kraft till Grängesberg hafva anlagts särskilda elektriska kraftledningar, hvarom närmare förmäles här nedan.

Motorer. Användningen af maskinkraft för grufdriften under åren 1896—1900 synes af följande tabell:

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Antal.	Häst-krafter.	Antal.	Häst-krafter.	Antal.	Häst-krafter.	Antal.	Häst-krafter.	Antal.	Häst-krafter.
Vattenhjul och turbiner.	34	835	26	402	26	419	26	425	32	532
Ångmaskiner	30	377	39	570	37	501	44	837	47	812
Gas- och fotogenmotorer	—	—	2	12	3	20	6	85	6	93
Elektriska motorer . .	12	315	24	513	24	587	27	797	37	1,386
Summa	76	1,527	91	1,497	90	1,527	103	2,144	122	2,823

Bland gas- och fotogenmotorerna må nämnas en gasmaskin om 45 hästkrafter jämte tillhörande s. k. Dawsongasverk, uppsatt vid Gubbgrufvan i Norrbärke socken.

Förutom de i tabellen nämnda motorerna användas åtskilliga elektriska motorer för belysning i och vid grufvor samt för magnetisk separation.

Antalet för grufdriften använda *arbetare* har i medeltal per år utgjort 3,191, nämligen:

	Manliga arbetare.		Kvinnliga arbetare.		Ökning.
	Öfver 18 år.	Under 18 år.	Öfver 18 år.	Under 18 år.	%.
Vid järngrufvorna	2,127	220	46	33	27.3
Vid andra grufvor.	574	90	86	15	55.0
Summa	2,701	310	132	48	33.0

Till arbete under jord eller i dagbrott hafva uteslutande manliga arbetare blifvit använda, hvaraf för brytning af järnmalm 1,376 män (öfver 18 år) och 22 pojkar samt för brytning af annan malm 320 män.

Under åren 1896—1900 hafva tillsammans 357 olyckshändelser inträffat, vid hvilka sammanlagt 25 män och 1 pojke omkommit samt 324 män och 10 pojkar så skadats, att däraf uppstått oförmåga till arbete under minst fjorton dagar.

Hvad särskildt angår järnmalmsbrytningen vid *Grängesberg*, hvilken rörelse är af så stor omfattning, att inom landet endast brytningen vid Gellivare malmfält kan därmed jämföras, har densamma under perioden försiggått i alltså stegrad skala. Till närmare upplysning härom meddelas följande af Grängesbergs gemensamma förvaltning meddelade uppgift, utvisande, att dess *malmbrytning* under perioden utgjort:

År.	För inhemskt bruk.	För export.	Summa.
1896	ton 96,949	554,910	651,859
1897	» 82,367	582,210	664,577
1898	» 95,582	527,969	623,551
1899	» 128,467	518,943	647,410
1900	» 130,492	561,889	692,381
Summa ton	533,857	2,745,921	3,279,778

Denna ökning i produktionen har i sin ordning inverkat på utvecklingen i dess helhet; och betecknar den gångna femårsperioden för Grängesberg ett oafbrutet framåtskridande på alla områden.

I Exportfältet, d. v. s. de stora fosforförande fyndigheterna, hafva dagbrotten utvidgats och fördjupats, så att under de senare åren allt brutet berg och malm måst uppföras genom lodräta schakt eller på lutande banor och ej, som under föregående femårsperiod, till stor del genom lastning direkt på i dagbrotten insatta järnvägsagnar. Som den nuvarande dagbrytningen ej kan fortgå i någon längre framtid, utan småningom måste utbyttas mot någon lämplig djupbrytningsmetod, hafva förberedelser därför vidtagits, hufvudsakligen med påbörjande af tvenne stora uppföringsschakt, genom hvilka i framtiden all berg- och vattenuppföring kommer att ske. Dessutom har en del tillredningsarbeten bedrifvits för blottande af malmen och för iordningställande af arbetsrum på djupare nivåer.

I öfriga grufvor har arbetet fortgått på vanligt sätt, utom vid Björnbergsfältet, där den gamla pallbrytningsmetoden utbytt mot takbrytning och de utbrutna rummens fyllande med ofyndigt berg. I Vestra Ormbergsfältet har grufvornas afsänkning mot djupet rasht fortgått, så att vid 1900 års slut den s. k. Pickgrufvan därstädes nått ett djup efter stupningen af 425 meter, hvarigenom denna grufva blifvit Sveriges djupaste järngrufva.

Användandet af maskiner för brytningen har år från år utvecklats, så att vid periodens slut nästan all bergbörning i fast klyft verkställdes medels bormaskiner, antingen pneumatiska eller elektriska. De pneumatiska äro i användning i södra delen af Exportfältet, i Vestra Ormbergsfältet och Björnbergsfältet, hvaremot de elektriska maskinerna begagnats i norra och mellersta delarne af Exportfältet. Moderna hissar med säkerhetsinrättningar äro införda i alla de större grufvorna, hvarigenom persontrafiken i dessa grufvor väsentligt underlättats.

För tillvaratagandet af småmalm ur s. k. grufsylta har uppförts ett magnetiskt separeringsverk, som sedermera betydligt utvidgats och förbättrats, så att det under de sista åren kunnat under den varma årstiden leverera 50,000 à 60,000 ton småmalm och malmull af fullgod beskaffenhet. Ett liknande separeringsverk, ehuru i mindre skala, har uppförts vid Björnbergsfältet för att tillgodogöra grufsylta och gamla varphögar.

För malmtransport från upplag har anskaffats en amerikansk lastningsmaskin, s. k. ängskopa, hvilken med en besättning af sex man kan lasta en järnvägsagn om 20 ton på 5 à 6 minuter, hvarigenom en betydlig arbetsstyrka kan inbesparas.

Den ökade verksamheten i Grängesberg har nödvändiggjort anskaffandet af nya kraftkällor, då den år 1893 fullbordade kraftstationen vid Hellsjön ej längre var tillfyllest. Hösten 1898 fullbordades sålunda en kraftstation vid Enkullen i Ludvika socken, från hvilken station erhållas omkring 300 hästkrafter. På sommaren sistnämnda år påbörjades arbeten för en stor elektrisk kraftstation vid Lernbo i Norrbärke socken, där Grängesbergs konst- och järnvägsaktiebolag förvärfvat uteslutande eganderätt till vatten och stränder vid den s. k. Lernboströmmen. Arbetena här fortgingo så rasht, att i december 1899 den nya kraftkällan kunde tjänstgöra. Det 26 meter höga vattenfallet är fullständigt uttaget, hvarvid vattnet först ledes genom en stor kanal af 480 meters längd och därefter genom en tub, delvis af trä och delvis af järn, med 2½ meters diameter, till den nära sjön Leran belägna kraftstationen. Här drifver vattnet två turbiner om 750 hästkrafter hvardera, hvilka i sin ordning sätta de elektriska generatorerna i rörelse. Den elektriska kraften ledes den 28 kilometer långa vägen till Grängesberg genom koppartrådsledningar och lemnar vid gruffältet omkring 1,000 hästkrafter. Kraftstationen är byggd så, att den inom kort kan utvidgas och leverera ytterligare 1,500 hästkrafter.

För den alltså ökade arbetspersonalen har under femårsperioden uppförts ett fyrtiotal nya bostäder, innehållande lägenheter för cirka 160 familjer. Efter denna ökning härbärgera grufvegarne öfver 400 arbetarefamiljer.

Dessutom hafva grufvegarne uppfört nya bostäder åt sina tjänstemän, hvarjämte grufkontoret flyttats och utvidgats. Nya ekonomibyggnader, ladugård och stall, hafva uppförts mera af lägset från grufvorna, som allt mera inkräktat på platsen för de gamla förvaltningsbostäderna.

Grängesbergs arbetare erhöilo år 1896 af Sir Ernest Cassel i London en gåfva af 250,000 kronor, hvilken, under namn af Cassels donationsfond, enligt donators föreskrift har användts till uppförande af dels ett rymligt och tidsenligt varmbadhus, äfven inrymmande mekanisk tvättinrättning, dels ock en storartad församlingsbyggnad, benämnd Cassels donation. Denna monumentala byggnad, i grekisk stil, innehåller en aula, rymmande 800 personer, bibliotek och läsrum, festsal och museisal, till hvilken sistnämnda Tekniska aftonskolans undervisning är förlagd.

2. *Järntillverkning.* Tackjärnstillverkning har under åren 1896—1900 egt rum i 32 masugnar vid 24 järnverk, såsom tabell G (sid. 25) närmare utvisar.

Af ofvannämnda masugnar hafva flere under femårsperioden bytt om egare. Så har Björnsjö masugn inköpts af staten och utarrenderats, Korsnäs har inköpts af Sandvikens järnverks aktiebolag och Marnäs af Aktiebolaget Ludvika bruksegare.

Medelblåsningstiden per år och masugn har ökats till 266 dygn, emot 254 under åren 1891—1895, hvarjämte dygnstillverkningen i medeltal per masugn ökats från 14½ till 16½ ton. På grund häraf har tackjärnstillverkningen per år med 12,613 ton, eller 10½ procent, öfverstigit tillverkningen under näst föregående femårsperiod, medan samtidigt antalet använda masugnar minskats med 3.

Masugnarna vid Annefors, Löfsjö och Dormsjö bruk samt den ena af masugnarna vid Abäckshyttan hafva varit använda under föregående, men ej under denna femårsperiod, hvaremot en masugn blifvit uppförd vid Domnarfvet.

Beräknad efter kvantiteten basiska bessemerngöt har tillverkningen af basiskt bessemertackjärn uppgått till omkring 147,000 ton, eller till i medeltal 29,400 ton per år. Denna tillverkning börjades år 1893 och utgjorde under åren 1893—1895 tillsammans omkring 42,600 ton. Vid blåsningen af denna tackjärnsort samt af spegeljärn, hvaraf i medeltal per år tillverkats 1,647·1 ton, användes jämte träkol äfven koks.

De särskilda årens tackjärnstillverkning har utgjort:

År 1896	132,646 ton.	År 1899	127,986 ton.
» 1897	145,998 »	» 1900	136,551 »
» 1898	141,839 »		
		Summa	685,020 ton.

Tab. G. Tackjärnstillverkningen i Kopparbergs län åren 1896—1900.

V e r k e n s			Masugnarnas antal.	Årstillverk- ning i medel- tal åren 1896—1900. Ton.	Ökning (+) eller minsk- ning (—) från 1891—1895. %
c g a r e.	belägenhet. Socken.	namn.			
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag	Stora Tuna.	Domnarfvet 5. Svärdsjö. Åg 1.	6	51,379·4	+20·5
Horndals järnverks aktie- bolag	By.	Horndal 1. Näs 1.	2	10,294·4	+ 9·5
Klosters aktiebolag . . .	Husby.	Långshyttan.	2	9,727·8	+12·7
Avesta järnverks aktiebolag	Avesta.	Avesta.	2	9,289·2	+63·5
Gravendals aktiebolag . .	Söfsnäs.	Strömsdal.	1	5,397·2	—23·7
Nyhammars bruks aktie- bolag	Grangärde.	Abäckshyttan.	1	4,673·8	— 2·2
Aktiebolaget Schisshyttan .	D:o.	Rämen 1. Norrbärke. Schisshyttan 1.	2	4,078·8	+18·8
Bergsmän	Ludvika.	Gonäs.	1	4,019·3	+24·5
Garpenbergs aktiebolag . .	Folkärna.	Fors.	1	3,787·0	+55·0
Ulfshytte järnverks aktie- bolag	Silfberg.	Ulfshyttan.	1	3,637·5	— 4·0
Innehafvaren af Ferna fidei- kommiss	Norrbärke.	Finnbo 1. Grangärde. Björnhyttan 1.	2	3,625·6	— 7·6
Skianskattebergs bruksegare	Söderbärke.	Billsjön.	1	3,617·2	—18·7
Bergsmän o. Ludvika bruks- egare	Ludvika.	Marnäs.	1	3,587·6	—18·6
Hagge bruksegare och bergs- män	D:o.	Klenshyttan.	1	3,274·3	—10·1
Sandvikens järnverks aktie- bolag	Kopparberg.	Korsnäs.	1	2,974·7	—28·4
Larsbo-Norns aktiebolag .	Hedemora.	Norn.	1	2,783·4	— 8·7
Ludvika bruksegare o. bergs- män	Grangärde.	Norhyttan.	1	2,488·0	+62·0
Ramnäs bruks aktiebolag .	Norrbärke.	Mattsbo.	1	2,252·9	—17·1
Starbo bruksegare	D:o.	Starbo.	1	2,159·0	— 3·6
Bergsmän	D:o.	Flatenberg.	1	1,723·3	+33·7
Klotens aktiebolag	D:o.	Björnsjö.	1	1,706·8	+ 2·3
Bergsmän	Söderbärke.	Västerby.	1	523·5	—50·0
Summa			32	137,005·7	+10·15

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Kopparbergs län.

Större delen af det inom Vesterbergslagen tillverkade tackjärnet har blifvit dels exporteradt dels af tillverkarne själfva förädladt vid dem tillhöriga verk inom andra län. Den öfriga delen af länets tackjärnstillverkning har blifvit därstädes använd till bessemer-, martin- och uchatiigöt, lancashiresmältstycken samt för tillverkning af gjutgods.

Genom gjutning direkt från masugn hafva tillverkats i medeltal 1,929 ton enklare gjutgods per år, till större delen afsedt för verkens eget behof. Dessutom hafva genom omsmältning af tackjärn med tillsats af utländskt gjuttackjärn tillverkats i medeltal 3,328 ton gjutgods vid järnverken Domnarfvet (63·8 %), Avesta (15·0 %), Långshyttan (10·3 %), Dormsjö, Nyhammar och Korsnäs.

b) Tillverkning af smidbart järn eller stål. Sammanlagda tillverkningarna af lancashiresmältstycken, göt och skrotadt stål-gjutgods hafva i medeltal per år uppgått till 118,700 ton och med 23,679 ton öfverstigit samma tillverkningar under föregående femårsperiod. Denna ökning, nära dubbelt så stor som ökningen i tackjärnstillverkningen, har möjliggjorts genom omsmältning af stora kvantiteter järnskrot i martinugnar. De särskilda årens tillverkning utvisas af följande tabell:

Tillverkning.	År 1896. Ton.	År 1897. Ton.	År 1898. Ton.	År 1899. Ton.	År 1900. Ton.	Medeltal för år. Ton.	Ökning (+) eller minsk- ning (—) från åren 1891—1895. %
Smältstycken	31,185	30,768	28,929	27,001	26,329	28,842·4	—18·3
Bessemerngöt .	46,347	47,054	50,699	45,701	42,465	46,453·2	+ 26·6
Martingöt . .	35,349	38,296	39,555	43,000	55,868	42,413·5	+ 87·0
Uchatigöt . .	284	254	436	559	584	423·6	+ 23·4
Stålgjutgods .	399	461	525	689	765	567·8	—
Summa	113,564	116,833	120,144	116,950	126,011	118,700·4	+ 24·9

Tillverkningen af lancashiresmältstycken har, såsom ofvanstående tabell angifver, minskats med 18·3 %. Af 14 smält-smedjor, som voro i gång under föregående femårsperiod, hafva 12 varit i gång under en del af denna och vid dess slut endast följande 9 med här angifna medeltillverkning per år, nämligen Horndal 7,394·2 ton, Gravendal med Fredriksberg 5,752·6, Nyhammar 3,954·3, Korså 3,572·6, Hagge 2,240·2, Larsbo med Saxehammar 2,198·0 samt Garpenberg 1,326·4 ton. Under en del af perioden har tillverkning drifvits vid Korsnäs med en medeltillverkning per år af 1,529·4 ton, Nyfors med 790·3 och Ludvika med 84·4 ton.

För ifrågavarande tillverkning användes åren 1891—1895 i medeltal 62 hårdar, emot 47 under åren 1896—1900. Tillverkningen per hård har således ökats från 570 till 615 ton, hvilket hufvudsakligen bör tillskrifvas införandet af s. k. mekaniska hjälpbrytare.

Tillverkningen af bessemerngöt har såsom förut egt rum vid 4 verk med tillsammans 10 ugnar; däremot har tillverkning af martingöt drifvits vid 5 järnverk med tillsammans 11 ugnar, emot 2 verk med tillsammans 7 ugnar år 1895, och degelstål-tillverkning vid 1 järnverk med 3 ugnar.

Göttillverkningen har varit fördelad på följande verk med här angifna medelproduktion i ton per år:

V e r k.	Bessemersgöt.		Martingöt.		Degelstål (uchattigöt).	Stål- gjut- gods.
	Vanlig eller sur.	Basisk.	Vanlig eller sur.	Basisk.		
Domnarfvet	7,082·5	26,579·4	7,380·5	14,098·5	—	529·5
Avesta	3,002·0	—	1,689·4	12,247·1	—	15·2
Långshyttan	7,829·6	—	—	—	—	—
Smedjebacken	—	—	—	2,814·7	—	8·7
Horndal	—	—	—	2,442·1	—	—
Ulfshyttan	1,959·7	—	—	—	—	—
Fors	—	—	—	1,741·2	—	—
Vikmanshyttan	—	—	—	—	423·5	14·4
Summa ton	19,873·8	26,579·4	9,069·9	33,343·6	423·5	567·8

Tillverkningen af »basisk bessemer» och af »basisk martin» har hvardera varit omkring 4 gånger så stor som under åren 1891—1895, hvaremot tillverkningen af sur bessemer minskats med 31·2 % och af sur martin med 37·9 %. Denna minskning i tillverkningen af vanlig eller sur och ökning i tillverkningen af basisk götmetall beror på framsteg i tillverkningsättet, hvarigenom fosforrena råmaterialier icke numera äro i samma grad som förut nödvändiga för erhållande af god produkt.

För bessemertillverkningen hafva användts 10 ugnar liksom under föregående femårsperiod, men martintillverkning bedrefs år 1895 allenast vid Domnarfvet och Avesta och med tillsammans 6 ugnar och år 1900 vid ofvannämnda 5 järnverk med tillsammans 10 ugnar. För tillverkning af degelstål (uchattigöt) hafva sedan 1897 2 ugnar blifvit uppförda.

Genom utsmidning af smältstycken eller af göt hafva tillverkats af lancashiresmältstycken smidt stångjärn i medeltal per år 5,679·6 ton vid Horndal, Korså, Garpenberg och Fredriksberg samt af göt i medeltal per år 698 ton axlar och 693·3 ton stångjärn vid Avesta, Domnarfvet, Vikmanshyttan och Långshyttan.

Genom utvalsning hafva vid Domnarfvet, Avesta, Horndal, Gravendal, Smedjebacken, Stjernerund, Långshyttan och Korsnäs tillverkats i medeltal per år af smältstycken: stångjärn 7,853·8, afhugg 503·1, valstråd i ringar 1,896·5 och band- eller finjärn 5,470·0 ton; samt af göt: stångjärn 14,944·0 ton, afhugg 2,676·8, blooms och billets 3,784·0, valstråd i ringar 8,552·4, band- eller finjärn 9,389·9, fasonjärn 6,667·2, fartygsplåt 9,716·8, tubämnen (massiva) 1,685·7 samt järnvägsskenor 105·9 ton.

c) *Manufakturering.* Vid mekaniska verkstäder eller andra till järnverk hörande manufakturverk hafva af ämnesjärn tillverkats i medeltal per år: 7,617·7 ton tunnplåt vid Domnarfvet, Avesta och Stjernerund, 939·0 ton spik vid Domnarfvet och Avesta, 364·7 ton söm vid Domnarfvet, 467·7 ton rälsspik vid Domnarfvet, 9,434 dussin liar vid Långö samt diverse järnmanufaktur och maskingods vid Domnarfvet, Nyhammar, Stjernerund, Avesta, Långshyttan och Vikmanshyttan med ett värde af omkring 400,000 kronor per år.

d) *Nybyggnader och nya anordningar vid eller för järnverken.* Vid Domnarfvet hafva uppförts en ny masugn, två vällugnar för kontinuerlig inmatning af bränsle, finvalsverk med tillhörande förverk, verkstad med fullständiga uppsatser, maskiner för tillverkning af transmissionsaxlar samt för bearbetning af stålgiutgods, kondensationstorn för tillvaratagande af vissa ämnen ur kolugnarnas rökgaser samt fabriker för att därpå bereda sådana

produkter som tjära, ättiksyrad kalk, metylalkohol m. m., samt tegelverk för tillverkning af murtegel af granulerad masugnsslagg. Dessutom har för minskande af antalet transmissioner i verket ett trettiotal elektriska motorer blifvit uppsatta. Den disponibla drifkraften har ökats med 2,000 hästkrafter genom elektrisk kraftöfverföring från den 5 km. från verket belägna kraftstationen vid Qvarnsveden.

Vid Avesta hafva uppförts två martinugnar, däraf en för 8·5 och en för 5 tons charge, en vällugn med kontinuerlig inmatning af bränsle, verkstad för tillverkning af klippspik med 12 spikmaskiner, gjuteri med kupolugn samt mekanisk verkstad för verkets eget behof. Dessutom hafva en af masugnarna och en vällugn blifvit ombyggda.

Vid Horndal och Näs hafva uppförts ny masugn i stället för en af äldre konstruktion, två martinugnar för 10 tons charge, götvalsverk, grofvalsverk och mediumvalsverk samt kraftstation för 15 turbiner om tillsammans 5,000 hästkrafter, hvaraf omkring 1,000 hästkrafter öfverföras med elektrisk ledning 14 km. från kraftstationen till Horndal.

Vid Långshyttan hafva uppförts ny masugn i stället för en af äldre konstruktion samt fabrik för tillverkning af fjädrar. Dessutom har mekaniska verkstaden utvidgats.

Vid Stjernerund hafva uppförts ett mindre finvalsverk samt kompressor jämte öfriga anordningar för pneumatisk diktning.

Vid Nyhammar hafva uppförts smältvalsverk samt mekanisk verkstad.

Vid Smedjebacken hafva uppförts martinverk och gjuteri för stålgiutgods samt kupolugn för omsmältning af tackjärn.

Dessutom hafva vid flere af de ofvannämnda samt vid åtskilliga andra järnverk tillbyggnader blifvit gjorda eller anordningar vidtagna för produktionens ökande eller för minskad åtgång af bränsle.

Vid Ulfshyttan, Avesta, Ludvika m. fl. verk hafva linbanor blifvit byggda för transport af malm och järn eller för transport af träkol från kolhusen till masugnarna.

e) *Motorer och arbetspersonal.* För järntillverkningen och med järnverken förenade järnmanufakturverk hafva under femårsperioden blifvit använda 190 vattenhjul och turbiner af tillsammans omkring 13,400 hkr, 19 ångmaskiner af tillsammans 937 hkr samt en gaskraftmaskin af 40 hkr.

Arbetspersonalen har utgjort i medeltal per år:

	Åren 1896—1900.	Åren 1891—1895.
Män öfver 18	3,442	3,523
D:o under 18 år	414	
Kvinnor öfver 18 år	5	
D:o under 18 år	15	
Summa	3,876	3,523

Häri äro dock ej inräknade de arbetare, som användts för tillverkning af träkol.

Bland dessa arbetare hafva vid deras arbete inträffat 453 olyckshändelser, därvid 13 män blifvit dödade och 443 män samt 23 pojkar så skadade, att oförmåga till arbete under minst fjorton dagar däraf uppstått.

f) *Råmaterialier och pris.* Järnmalmsbrytningen, som under åren 1886—1890 uppgick till i medeltal per år 248,581 ton, ökades under åren 1891—1895 med 89·77 % till 471,744 ton

samt under åren 1896—1900 med 66.57 % till 785,777 ton. Denna ökning härrör dock helt och hållet från ökad brytning af starkt fosforhaltig malm, hvaraf största delen exporterats, under det att brytningen af mindre fosforhaltig malm under samma tid minskats, oaktadt priset å dylik malm varit stigande. Brytningen af mindre fosforhaltig malm utgjorde under åttiotalet 200,000 å 210,000 ton per år, under åren 1891—1895 i medeltal 195,487 ton per år och under åren 1896—1900 184,516 ton per år.

Frånräknas tillverkningen af basiskt bessemertackjärn, under åren 1896—1900 omkring 29,400 ton per år, från hela tackjärnsproduktionen, så befinnes tillverkningen af öfriga tackjärnssorter hafva nedgått från i medeltal 115,870 ton under åren 1891—1895 till 107,600 ton under denna femårsperiod. Under åren 1899 och 1900, då tackjärnsprisen voro högst, sjönk tillverkningen af dylika tackjärnssorter till resp. 96,700 och 103,600 ton eller till de lägsta belopp, som under de senaste 15 åren torde hafva förekommit.

Som i allmänhet 2 ton malm åtgå för tillverkning af 1 ton tackjärn, framgår af de ofvan anförda siffrorna, att den ur länets järngrufvor vunna fosforrenare malmen icke varit tillräcklig för tackjärnstillverkningen, utan måste införslen af dylik malm till länet med omkring 30,000 ton om året hafva öfverstigit utförslen.

Under alltjämt stigande tackjärnspris ökades tillverkningen af fosforrenare tackjärn under åren 1896 och 1897, och sedan en del gamla malmförråd förbrukats, förblef en kännbar malmbrist rådande till femårsperiodens slut, bidragande till ofvannämnda nedgång i tackjärnstillverkningen.

Med kännedom om, att icke några afsevärda nya malmtillgångar blifvit blottade, att de kända malmtillgångarna flerstädes äro hårdt medtagna och att vissa järngrufvor till följd af stort djup och betydande vattentillopp icke torde synnerligen länge kunna med fördel drifvas, har en stor del tackjärnsproducenter sökt skaffa sig ett antal grufvor för framtida behof, hvarigenom en liflig spekulation i grufvor uppkommit.

För järnhandteringen i sin helhet voro femårsperiodens tre första år synnerligen gynnsamma. Prisstegringen å järn fortfor visserligen ända till midten af år 1900, men prisen å bränsle samt arbetslöner och frakter stego under åren 1899 och 1900 i proportion mera än järnprisen.

Enligt erhållna uppgifter har *medelpriset* per stjälpst läst *träkol* om 20 hektoliter samt per ton prima *stenkol* (South Yorkshire vällugnskol) fritt å vagn vid Domnarfvet varit:

	Per 20 hektoliter träkol.	Per ton stenkol.
År 1896	kr. 6.80	18.00
» 1897	» 7.80	17.50
» 1898	» 7.80	17.75
» 1899	» 7.30	21.50
» 1900	» 11.50	24.00

Under förra delen af år 1900 förekommo försäljningar till betydligt högre pris än ofvan angifna medelpris.

Förbrukningen af träkol, hvarom uppgifter endast inkommit för de senaste tre åren, har uppgått år 1898 till 12,086,902, år 1899 till 11,173,771 samt år 1900 till 10,746,424 hektoliter.

3. *Öfriga tillverkningar.* Af produkter från Falu grufva hafva vid Falu kopparverk tillverkats 487.121 kg. guld, 1,382.4

kg. silfver, 6,538,742 kg. kopparvitriol, 655,015 kg. järnvitriol, 3,153,109 kg. rödfärg, 3,987,481 kg. svafvelsyra och 197,100 kg. svafvel. Tillverkningen af guld och silfver har varit resp. 37.373 och 86.2 kg. större under denna än under föregående femårsperiod. Tillverkning af raffinerad koppar, som sedan urminnes tider här bedrifvits, har sedan 1894 icke förekommit, utan har den utfälda kopparen efter nedsmältning och granulering blifvit löst i svafvelsyra till kopparvitriol, hvilket tillvägagående varit ekonomiskt fördelaktigare, särskildt som därigenom äfven vunnits afsättning för en del af den tillverkade svafvelsyran.

Under år 1896 uppfördes Näfverbergs kopparverk vid Skyttgrufvefältet för att af där vunnen kopparhaltig malm tillverka skärsten med en kopparhalt af omkring 20 %. Tillverkningen under perioden har uppgått till 989,210 kg.

För samtliga här ifrågavarande tillverkningar hafva användts 3 turbiner af tillsammans 115 hästkrafter samt 2 ångmaskiner af tillsammans 25 hästkrafter. Arbetspersonalen har i medeltal per år utgjort 293 män.

b) *Fabriker och handverk.* Enligt Kungl. Kommerskollegii årsberättelse funnos inom länet under periodens första år 287 fabriker med sammanlagt 5,357 arbetare och med ett sammanlagt tillverkningsvärde af 15,765,870 kronor. År 1900 hade antalet fabriker stigit till 423 och i sammanhang därmed hade arbetareantalet ökats till 8,782 och tillverkningsvärdet till 22,041,093 kronor.

Bland de förändringar, som under perioden i detta afseende inträffat, får Länsstyrelsen först, såsom af största betydelse för länet, omförmåla de fabriker, som stå i samband med skogs-handteringen.

Antalet *sågverk* och hyflerier, som år 1896 uppgick till 51 med en arbetarestam af 2,727, utgjorde år 1900 64 med 2,587 arbetare. Dessa fabriker hade sålunda under perioden till antalet ökats, men sammanlagda årliga tillverkningsvärdet af deras produkter hade nedgått från 9,130,480 kronor till 6,566,510 kronor. Denna nedgång i tillverkningsvärdet torde förnämligast vara att söka däri, att Korsnäs sågverksaktiebolags vid Korsnäs i Kopparbergs socken belägna stora ångsåg om 24 ramar på hösten 1898 nedlades i följd af bolagets beslut att förlägga sin sågverksrörelse till Bomhus i närheten af Gefle. Med år 1898 upphörde ock Kopparbergs-Avesta aktiebolag med all tillverkning vid sitt sågverk i Säter.

Nya sågverk och hyflerier hafva däremot anlagts på åtskilliga orter inom länet. Bland dessa äro särskildt att omförmåla den af Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolag år 1897 uppförda ångsåg, Lingheds såg, vid nordligaste viken af Svärdsjön i Svärdsjö socken och invid västra slutpunkten af Dala—Ockelbo—Norrunds järnväg, Lingheds station, hvilket verk har fyra sågramar, två kantverk, en mindre hyfvel och två stafverk och är afsedt att försåga från bolagets skogar efter Svärdsjö vattendrag framflottadt virke, som därefter å nämnda järnväg transporteras till Norrunds hamn vid Östersjön för att där utseppas; den af Trävaruaktiebolaget Dalarne år 1900 invid Ludvika järnvägsstation nybyggda ångsåg om tre ramar; Siljans sågverksaktiebolags i närheten af Mora-Norets järnvägsstation år 1897 uppförda ångsåg om två ramar; och Elfdalens sågverksaktiebolags ångsåg, likaledes om två ramar, uppförd år 1898 vid Dalelven i trakten af Elfdalens kyrka.

Om verksamheten vid de större sågverken inom länet inhämtas upplysning af nedanstående, efter uppgifter från sågverken sammanställda *tabell H*.

Trämassfabriker hafva anlagts vid Annefors i Säfsnäs socken och vid Ellingeåns utlopp i Vesterdalelven inom Malungs socken, hvarjämte det under förra perioden planlagda Eldforsens träsliperi under nu ifrågavarande period fullbordats. Under tiden från den 1 september 1900, då träsliperiet inköptes af Trävaruaktiebolaget Dalarne, intill samma års slut tillverkades därstädes 1,620,000 kilogram torr mekanisk trämassa. En under förra perioden anlagd trämassfabrik vid Skifsforsen har betydligt utvidgats. Turbo pappersmassfabrik, belägen i Hedemora socken, blef genom våld den 3 februari 1897 förstörd, men uppbyggdes åter, hvarefter fabriksrörelsen under sommaren 1898 ånyo tog sin början.

I nära samband med trävaruindustrin står det af Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag vid Qvarnsvedsfallet inom Stora Tuna socken, $\frac{1}{3}$ mil ofvan Domnarfvets järnverk, uppförda *pappersbruk*, hvarigenom bolaget beräknat att på bästa sätt tillgodogöra sig sina tillgångar af mindre granvirke. Pappersbruket, det andra inom länet, igångsattes i oktober 1900 och är beräknadt för en årstillverkning af 10,000 ton, som i mån af behof kan ökas till 30,000 ton. Af vattenfallets 18,000 hästkrafter beräknas 12,000 till pappersproduktionen och 6,000 till kraftöfverföring till järnverket medelst elektrisk kraftstation.

Vid det sedan lång tid tillbaka inom länet befintliga Grycksbo pappersbruk har, hufvudsakligen till följd af de i senaste femårsberättelsen omförmälda nya maskiner och elektriska kraftanlägg-

ningar, fabrikationen under nu ifrågavarande period ständigt ökats. Tillverkningen utgjorde sålunda år 1896 1,370,000 kilogram, år 1897 1,828,000 kilogram, år 1898 2,560,000 kilogram, år 1899 2,960,000 kilogram och år 1900 3,351,000 kilogram, med ett tillverkningsvärde af resp. 610,000, 780,000, 910,000, 1,000,000 och 1,180,000 kronor. Under perioden har antalet arbetare varit nästan oförändradt, med lägst 235 åren 1898 och 1899 samt högst 259 år 1900.

Inom *stenindustrin* kunna däremot några större framsteg icke påvisas. Det vid Bäcka i Orsa socken befintliga porfyrliperiet, som under periodens senare år drivits i högst ringa omfattning, är numera fullständigt nedlagdt. Hösten 1897 anlades väl i Vester Myckeläng, Elfdalens socken, ett porfyrliperi, som drivs under firma Elfdalens nya porfyrverk F. A. Larsson, men arbetet därstädes pågår endast vintertid med en arbetsstyrka af två till tre man. Under de första åren var tillverkningen helt obetydlig. Tillverkningsvärdet uppgick år 1900 till 1,300 kronor. De stenarter, som vid detta sliperi förädlas, hämtas såväl i Elfdalens som ock i Lima och Transtrands socknar.

Förutom dessa porfyrliperier och de förut i denna berättelse omförmälda fabriker för tillgodogörandet af Siljanstrakens kalksten, representeras stenhuggeriindustrin uteslutande af sandstensbrytning uti stenbrotten i närheten af Kallmora by inom Orsa socken. Brytningen af slipstensämnen har under perioden fortgått på enahanda sätt som under senaste femårsperiod. Af slipstensämnen hafva under perioden brutits tillhopa 10,288 alningar, däraf år 1896 3,197, år 1897 1,659, år 1898 1,700, år 1899 1,785 och år 1900 1,947, och har inkomsten däraf beräknats till omkring 50,000 kronor. Slipstensbrytningen har sålunda icke visat någon ökning sedan senaste femårsperiod. Däremot har under nu ifrågavarande period sandstenen i ganska hög grad tagits i anspråk för byggnadsändamål, särskildt i Stockholm, der flere hus blifvit helt eller delvis med densamma beklädda. Till och med i Finland har sandstenen funnit marknad för byggnadsändamål, och jämväl från Norge hafva spekulanter å sten afhörts. Allestädes har stenen blifvit af fackmän på det varmaste lofordad. Så som slipstensbrytningen af ålder bedrifvits och fortfarande bedrifves, måste den anses mindre lönande. Såväl denna som brytningen af byggnadssten torde dock för framtiden kunna lemna goda arbetsförtjenster, därest brytningssättet förbättras, men denna fråga, som redan i senaste femårsberättelsen omförmäldes som ett önskemål, är fortfarande olöst. Under bildande är likväl för närvarande ett bolag för att å plats vid Mässbackens station vid Dala—Helsinglands järnväg rationellt bedriva sandstensbrytning och stenhuggeri. Orsa socknemän, hos hvilka en allmän önskan lär förefinnas, att sandstenen, hvilken anses inom socknen förefinnas i oberäknelig mängd, skall komma till vidsträcktare användning, uppgifvas hafva å kommunalstämma under ompröfning, huruvida kommunen bör medverka för bildande af det sålunda ifrågasatta bolaget, som anses af största behof påkalladt, men antages icke kunna utan bidrag af kommunen komma till stånd.

För *tegeltillverkningen* hafva under perioden nya tegelbruk anlagts, år 1897 vid Backa i Sundborns socken af Nittsjö tegelverksaktiebolag och år 1899 inom Falu stads område af Falu tegelverksaktiebolag, hvarjämte Källvikens tegelbruksaktiebolag efter inköp år 1899 af Källvikens tegelbruk i Kopparbergs socken ombyggt tegelbruket för ökad tillverkningsförmåga.

Tab. H. Antal försågadt timmer vid sågverk i Kopparbergs län åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
Korsnäs sågverk .	916,364	1,006,820	724,242	—	—	2,647,426
Näs-Karlsfors sågar	424,307	531,355	402,536	373,273	226,711	1,958,182
Vansbro ångsåg .	152,449	314,534	336,448	187,010	312,610	1,303,051
Runns d:o . . .	160,697	231,938	231,325	244,077	265,726	1,133,763
Domnarfvets såg .	274,383	244,146	144,181	116,176	233,713	1,012,599
Lingheds ångsåg .	—	25,899	274,509	340,253	330,763	971,424
Avesta sågverk .	—	262,432	243,745	249,108	157,999	913,284
Mora ångsåg . .	138,128	178,613	211,004	206,883	105,212	839,840
Helsingstrands d:o	52,543	73,211	74,237	130,811	120,343	451,145
Siljans d:o . . .	—	41,000	45,100	62,300	87,300	235,700
Saxvikens d:o . .	35,000	61,000	54,172	12,778	53,000	215,950
Vimo d:o	32,000	24,000	32,000	34,000	43,000	165,000
Uddnäs d:o . . .	66,633	36,631	22,413	33,000	—	158,677
Norsbro d:o . . .	22,000	18,000	25,000	21,000	21,000	107,000
Fu d:o	1,941	23,128	16,168	23,851	40,000	105,088
Ludvika d:o . . .	—	—	—	—	93,185	93,185
Vika d:o	12,926	19,697	11,750	13,313	23,669	81,355
Brossfors såg . .	12,500	13,500	15,000	22,000	13,000	76,000
Backa ångsåg . .	—	—	—	—	66,571	66,571
Säters sågverk . .	—	44,215	15,715	—	—	59,930
Elfdalens d:o . .	—	7,994	12,011	19,596	11,367	50,968
Tappudens d:o . .	—	—	—	—	33,020	33,020
Summa	2,301,871	3,158,113	2,891,556	2,089,429	2,238,189	12,679,158

Nittsjö tegelverksaktiebolag, som under senaste perioden egde Nittsjö tegelverk i Rättviks socken, där tillverkningen under nu ifrågavarande period fortfarit, anlade år 1896 från nämnda bruk en rälsbana till Åkernäs vid Falun—Rättvik—Mora järnväg och utvidgade samma år sin verksamhet därstädes med en fabrik för tillverkning af lergods och kakel. Tillverkningarna omfattade år 1896 omkring 600,000 murtegel, 200,000 taktegel samt lergods och kakelugnar till ett värde af 8,000 kronor, samt år 1900, förutom enahanda myckenheter mur- och taktegel, lergods och kakel till värde af 20,000 kronor. År 1897 inköptes af bolaget Backa ångsåg i Sundborns socken, där bolaget samma år byggde nytt tegelbruk, från hvilket trafiken förmedlas genom en, åren 1899—1900 anlagd, rälsbana till Hosjö vid Gefle—Dala järnväg i förening med en färja för lastade vagnar. Tegeltillverkningen vid Backa utgjorde år 1900 1,838,000 murtegel och 424,000 taktegel till sammanlagdt värde af 64,800 kronor.

Falu tegelverk har en årlig produktion af omkring 1,500,000 murtegel och omkring 200,000 taktegel äfvensom dräneringsrör. Anläggningen är inrymd uti ett enda hus med s. k. ringugn af större sort, tegellada i fyra våningar med hissinnrättning, uppforderingsverk och sänkstolar samt maskinhus med särskildt uppforderingsverk för lera och sand samt desintegrator för pulverisering af torkämnen. Drifkraften är tills vidare ångkraft, men det planlägges att utbyta denna mot på elektrisk väg öfverförd vattenkraft. Bolaget har anlagt särskildt järnvägsspår till Falu norra järnvägsstation för att med lätthet kunna sälja sina tillverkningar för leverans per järnväg.

Det vid sjön Runn belägna Källvikens tegelbruk, som efter ombyggnad till ringugn har en årlig tillverkningsförmåga af 1,000,000 à 1,500,000 tegel, tillverkade år 1900 något öfver 600,000 murtegel. Dess maskineri består af en 40 hästars ångmaskin med inmurad panna, en större tegelpress för mursten, en mindre lerkran för taktegel, sandharpa för maskinkraft m. m. Teglet levereras medelst präm i Falun och Korsnäs äfvensom vid öfriga lastageplatser inom Runns trafikområde.

Den i senaste femårsberättelsen omförmälda, af Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag vid *Månsbo* i Grytnäs socken anlagda fabrik har under perioden utvidgats, så att i augusti 1900 för kloratfabrikation ytterligare sex turbiner med tillhörande dynamomaskiner voro i gång, eller inalles 14 turbiner med sammanlagdt 4,600 använda hästkrafter. Tillverkningen under perioden har i medeltal för år utgjort 1,000,200 kilogram kalciumklorat och 116,630 kilogram natriumklorat. År 1899 utvidgades fabriken för tillverkning jämväl af kalciumkarbid. Fabriken härför, som igångsattes under senare delen af år 1900, är beräknad för en årlig tillverkning af omkring 1,000 ton. Under sistnämnda år tillverkades 315 ton. På grund af karbidmarknadens ogynnsamma läge inställdes fabrikationen under december månad samma år, men sedan marknadsläget betydligt förbättrats, har fabrikationen ånyo upptagits. Karbidfabriken byggdes för omkring 1,000 hästkrafter, men den växelströms-generator, som levererar den elektriska strömmen, kan lemna 1,600 elektriska hästkrafter.

Bland öfriga större fabriker, som under perioden anlagts, märkes den af *Vagn- och Maskinfabriksaktiebolaget i Falun* anlagda fabrik för tillverkning hufvudsakligen af rullande järnvägsmateriel. Fabriksanläggningen, som är förlagd inom Kopparbergs socken nära gränsen till Falu stad, påbörjades våren

1899, och utgör byggnadsarealen $4\frac{1}{2}$ tunnland. Verkstäderna, som helt och hållet äro uppförda af sten och järn, kommo i gång år 1900. Lokalerna äro ljusa och luftiga, och på bästa sätt är sörjdt för ventilation samt arbetarnes säkerhet och bekvämlighet i öfrigt. Drifkraften utgöres tills vidare af ånga, men kraftstationen är så planerad, att i framtiden kraft kan tagas genom elektrisk öfverföring från närliggande vattenkraftsanläggningar. Verkstäderna uppgifvas vara de största och modernaste i sin bransch inom landet. Verksamheten har, trots de tryckta tiderna, varit liflig. För arbetarne, som utgjort omkring 600, men hvilkas antal beräknas varda ökad till 1,000, har af bolaget uppförts en del egna hus i verkstädernas närhet, men större delen af arbetarne bor inom Falu stad.

Därförutom äro följande *nyanlagda fabriker* att omförmäla, nämligen: ett ånggarfveri i Grönland, Malungs socken, en torfströfabrik inom Jerna socken, Elektriska aktiebolaget Magnets i Ludvika socken anläggning för tillverkning af elektriska maskiner, Falu yllefabrik i Bjursås socken, bestående af ullspinneri, väfveri och raffelstoppsfabrik, med en tillverkning under år 1900 till värde af 170,000 kronor förutom beredningslön för främmande gods af 30,000 kronors värde, samt Leksands åkdonsfabrik för tillverkning af bättre åkdon och, hufvudsakligast, arbetsåkdon; hvarjämte slutligen anmärkes, att flere maltdrycksbryggerier, de flesta för tillverkning af svagdricka, under perioden anlagts.

Däremot har under perioden nedlagts den i Torsångs socken belägna Haganäs tändsticksfabrik för tillverkning af fosfortändstickor. Korsnäs sågverksaktiebolags lådfabrik vid Korsnäs nedbrann i oktober 1896 och har icke återuppbyggts.

Brännvinstillverkning har icke heller under nu ifrågavarande period förekommit inom länet.

Beträffande antalet *handverkare*, deras arbetare och den för bevillning uppskattade inkomst af handverksdriften inhämtas af Kungl. Kommerskollegii underdåniga ämbetsberättelser, att under år 1896 inom länet funnits 903 handverkare och 764 handverksarbetare samt att den uppskattade inkomsten utgjort 449,012 kronor. För periodens sista år uppgifves antalet handverkare till 1,322, deras arbetare till 1,085 och inkomsten af driften till 711,833 kronor. Äfven på detta område har sålunda afsevärd utveckling under perioden egt rum.

Husslöjden, som sedan långt tillbaka för länets befolkning varit en viktig inkomstkälla, åtnjuter fortfarande ett väl berättigadt anseende och utöfvas ännu, i synnerhet i de öfre dalsocknarne, ganska allmänt. De olika slag af husslöjd, som för särskilda delar af länet kunna anses mera karakteristiska, äro:

Bjursås	socken:	möbler och byggnadsarbeten;
By	»	: hästskor, koskällor och åkslädar;
Elfdalens	»	: laggkärll, churn denna slöjdgren allt mer och mer upphör af brist på tjenligt virke;
Floda	»	: korgslädar, väfnader (»åklän»), broderingsarbeten (förlåter, vauvar och väskor);
Gafnefs	»	: väfda band, knyplingsarbeten (Mockfjärd) och tagelduksvaror;
Gustafs	»	: gelbgjuteri, tillverkning af stolar och linbenedning;
Hedemora	»	: liar och svartsmide i allmänhet;
Husby	»	: spinnrockar, fioler och gitarer;
Leksands och Siljansnäs socknar:		möbler (stolar), väfnadsarbeten: vepor, dukar och band, samt broderier å linne;
Lima och Transtrands socknar:		yxor, båtar och brynstenar;
Malungs socken:		beredda skinn samt därpå förfärdigade pälsar, fällar, skinntröjor och handskar;

Mora	socken: spolmaskiner, mässings- och gelbgjuteriarbeten, leksaker (trä-hästar), väfskedar, korgarbeten, väfnader (vesslen) samt fallar;
Orsa	> : sandstensarbeten (slipstenar), näfverarbeten och väfnader äfven-som laggkärl;
Rättviks	> : målningar och väfnader;
Sollerö	> : båtar och laggkärl;
Stora Tuva	> : konstväfnader och andra handarbeten;
Svärdsjö och Envikens socknar:	möbler och linberedning;
Torsängs socken:	väfskedar, väfnader och målade pappersgardiner;
Tyngsjö kapellag:	väfnader (hufvuddukar af bomullsgarn);
Venjans socken:	båtar och laggkärl; samt
Vämhus	> : korg- och hårarbeten.

Alster af hemslojd från länet hafva varit utställda, förutom vid landtbruksmötet i Leksand år 1899, jämväl vid allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm år 1897 genom en särskild kommitté och vid världsutställningen i Paris år 1900 genom länets hushållningssällskap. Vid båda dessa utställningar blefvo de utställda slöjdstren mycket uppmärksammade och belönades vid bådadera med guldmedalj. På detta

sätt och äfven genom turister och sommargäster, som årligen besöka länet, har dalaslöjden, synnerligast den kvinnliga, som är utpräglad för olika orter, blifvit känd och dess produkter rönt stark efterfrågan. Då emellertid värdet af dessa varor till hufvudsaklig del beror af mönstrens ursprunglighet och stilrenhet, men under sista tiden däri icke saknats spår af moderna inflytelser, har Hushållningssällskapet låtit genom artisten Emerik Stenberg uppsöka och inköpa fullt genuina och stilrenliga prof på väfnader och handarbeten från Siljanstrakterna för att, sedan de blifvit med bibehållande af deras stilrenhet omarbetade med hänsyn till smakens och nyttans fordringar, utlemnas som mönster och prof till den slöjddikande allmänheten.

För hemslojdens befrämjande har Hushållningssällskapet under perioden åtnjutit i statsanslag 800 kronor och af Lands-tinget 500 kronor årligen, hvilka medel jämte sällskapets egna anslag genom dess förvaltningsutskott gjorts fruktbarande medelst anslag för slöjdundervisning och dylikt, hvarom Länsstyrelsen vill i en senare afdelning lemna närmare redogörelse.

4. Kommunikationer och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** För de *allmänna vägarnes* längd vid periodens slut lemnas redogörelse i **tabellen 2**, hvilken jämväl utvisar kostnaden för vägarnes underhåll år 1900.

Vid jämförelse med den i senaste femårsberättelsen om de allmänna vägarnes längd meddelade uppgift märkes, att längden af städernas vägar nu upptages till 24 006 kilometer, mot 28 990 vid 1895 års slut. Denna skillnad uppgifves vara beroende af en för år 1895 lemnad felaktig uppgift för Falu stad, hvars vägar hafva en sammanlagd längd af 12 707 kilometer. Hvad de allmänna vägarne å landet beträffar, förefinnes jämväl därutinnan skiljaktighet med uppgifterna för år 1895. Enligt sistnämnda uppgifter skulle landsvägarne hafva en längd af 1 584 kilometer och bygdevägarne en längd af 633 9 kilometer eller sammanlagdt 2 217 9 kilometer. Vid 1900 års slut hade, oakadt nya landsvägar till en längd af 30 907 kilometer under perioden anlagts, längden af landsvägarne nedgått till 1 457 969 kilometer, hvaremot bygdevägarne, hvaraf under perioden nyanlagts 59 699 kilometer, i längd ökats med 257 544 kilometer till 891 444 kilometer. Denna skiljaktighet torde förnämligast vara beroende däraf, att vid under perioden verkställda vägdelningar förutvarande landsvägar förändrats till bygdevägar.

Längden af samtliga allmänna vägar inom länet har emellertid ökats från 2 246 89 kilometer vid 1895 års slut till 2 373 419 kilometer vid 1900 års slut, eller med 126 529 kilometer, under det hela längden af under perioden fulländade och afsynade nya vägar, bland hvilka inräknats äfven sådana förutvarande enskilda vägar, som under perioden öfvergått till allmänna, uppgår till allenast 90 606 kilometer. Skillnaden, inberäknadt den förändring i väglängd, som tilläfventyrs uppkommit genom omläggning af gamla vägar, nu upptagna till en längd af tillhoppa 51 028 kilometer, torde föranledas däraf, att till följd af nya vägdelningar vunnits mera exakta uppgifter om vägarnes längd, än hvad därförut stått att erhålla.

De *vägbyggnadsföretag*, som under perioden utförts med bidrag af statsmedel samt blifvit afsynade och godkända, utgöra:

1:o) Anläggning af väg mellan Falun och Rönndalen i Envikens socken med en längd af 15 200 kilometer inom Svärdsjö och Envikens socknars väghållningsdistrikt, af 4 379 kilometer inom Sundborns sockens väghållningsdistrikt och af 8 300 kilometer inom Kopparbergs sockens väghållningsdistrikt, för hvilket företag statsbidrag utgått med 42 300 kronor;

2:o) Vägomläggning med bro öfver Vesterdalelven mellan Nordanholen och Mockfjärds kapell inom Gagnefs tingslags väghållningsdistrikt med en längd af 1 57 kilometer, därtill statsbidrag utgått med 24 474 kronor 50 öre;

3:o) Tillfartsvägar till kombinerade landsvägs- och järnvägsbron öfver Österdalelven vid Mora inom Mora tingslags väghållningsdistrikt med en längd af 0 98 kilometer, därtill staten bidragit med 4 500 kronor;

4:o) Anläggning af väg från Djurås station å Siljans järnväg till landsvägen mellan Djurmo och Komtillmätta inom Gagnefs tingslags väghållningsdistrikt, med en längd af 1 355 kilometer, därtill statsbidrag utgått med 4 000 kronor;

5:o) Omläggning af landsvägen i Norets by af Mora socken, Mora tingslags väghållningsdistrikt, mellan södra järnvägsöfvergången och Orsbacken samt mellan nämnda järnvägsöfvergång och Noreberg, en sträcka af 0 819 kilometer, därtill staten bidragit med 1 600 kronor; och

6:o) Ombyggnad af den s. k. Dragbron öfver Djuraån inom Djura kapell-församling, Leksands tingslags väghållningsdistrikt, i kostnaden hvarför staten bi-dragit med 18 000 kronor.

Förutom dessa vägbyggnadsarbeten hafva enligt Länsstyrel-sens särskilda beslut under perioden utförts åtskilliga, i allmän-het mindre omfattande arbeten å de allmänna vägarne, därtill bidrag af statsmedel icke sökts eller erhållits.

Af statsanslagen för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar hafva, förutom ofvannämnda anslagsbelopp, anvisats:

enligt nådigt bref den 19 februari 1897, 14 800 kronor för väganläggning mellan Roddarhedens by i Äppelbo socken och Trekärns hållplats å Mora—Venerns järnväg inom Jerna socken;

enligt nådiga bref den 4 februari 1898, den 10 februari 1899 och den 16 februari 1900 tillhoppa 77 800 kronor för anläggning af väg från Tyngsjö kapell förbi Sägens station å Mora—Venerns järnväg till Klackbodarne vid landsvägen från Lindesnäs bruk till Näs kyrka inom Äppelbo, Jerna och Näs socknar;

enligt nådigt bref sistnämnda dag 35 600 kronor för anläggning af tillfarts-vägar till bro öfver Österdalelven vid Badstubaacken i Mora socken; och

enligt nådigt bref samma dag 19 400 kronor för omläggning af den mellan Ingelsqvarn och Boda kyrka fallande delen af landsvägen från Ingelsqvarn i Rätt-viks socken till och genom Gulleråsens by i Boda socken.

Dessutom hafva af anslagsfonden för understödjande af brobyggnader enligt nådigt bref den 30 december 1899 anslagits 59,000 kronor för anläggning af landfästen och pelare för bro öfver Österdalelven vid Badstubacken i Mora socken.

Samtliga dessa vägföretag hafva under perioden påbörjats, sedan kontrakt härom mellan Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen och vederbörande afslutats.

För verkställande af *vägundersökningar* inom länet hafva under perioden anvisats för hvartera af åren 1896 och 1897 800 kronor, för år 1898 1,000 kronor, för år 1899 2,000 kronor och för år 1900 1,500 kronor; och hafva under perioden på statsverkets bekostnad verkställts undersökningar för sju särskilda väganläggningar för en sammanlagd kostnad af 5,328 kronor 87 öre.

Inom länets 27 väghållningsdistrikt, hvilken indelning under perioden bibehållits oförändrad, hafva de såsom beslutade i senaste femårsberättelsen omförmälda *vägdelsingarna* inom Folkare härads, Mora tingslags, Stora Tuna och Silfbergs socknars, Hedemora sockens, Näs tingslags och Malungs tingslags särskilda väghållningsdistrikt pågått, och hafva af dessa förrättningar följande vägdelsingar afslutats, nämligen inom Folkare härads väghållningsdistrikt år 1896, inom Stora Tuna och Silfbergs socknars väghållningsdistrikt år 1897, inom Hedemora sockens väghållningsdistrikt år 1898 och inom Näs tingslags väghållningsdistrikt år 1899; inom Husby tingslags väghållningsdistrikt var vägdelsingan afslutad redan år 1895. Öfriga vägdelsingar hafva icke under perioden hunnit fullbordas. Samtliga dessa afslutade förrättningar hafva under perioden tagit åt sig laga kraft förutom vägdelsingarna inom Stora Tuna och Silfbergs socknars samt Hedemora sockens väghållningsdistrikt, mot hvilka förrättningar anförts besvär, som emellertid icke föranledt ändring i förrättningarna.

Under perioden hafva af Länsstyrelsen meddelats beslut om verkställande af vägdelsingar inom Leksands tingslags, Norrbärke tingslags, Söderbärke tingslags, Kopparbergs sockens, Aspeboda sockens, Vika sockens och Garpenbergs sockens väghållningsdistrikt. Af dessa vägdelsingar har under perioden allenast en blifvit afslutad, nämligen vägdelsingan inom Norrbärke tingslags väghållningsdistrikt, hvilken förrättning afslutades år 1899. Emot förrättningen anförda besvär föranledde icke ändring däri.

Vid nu ifrågavarande periods slut, då vägdelsing inom sex väghållningsdistrikt fullbordats, fortgingo sålunda vägdelsingar inom åtta väghållningsdistrikt.

I sammanhang med de nya vägdelsingarna har förnyad *uppskattning* egt rum af årliga *kostnaden* för underhållet den tid mark är bar af de i vägdelsingarna ingående vägarne. Emot dessa uppskattningar har klagan icke blifvit förd.

Oaktadt verkställda vägomläggningar hafva fortfarande skäl förekommit till anmärkningar emot vissa allmänna *vägars beskaffenhet*. I dessa fall äro emellertid vägarne dels till följd af deras anläggande, dels på grund af trafikens omfattning, dels ock slutligen af brist på tjenliga väglagningsämnen synnerligen svåra att underhålla. Kopparbergs sockens väghållningsdistrikt, hvars samtliga vägar leda till Falun och synnerligen starkt trafikeras, har för anskaffande af dugligt väglagningsämne nödgats inköpa en stenkrossningsmaskin, hvilken åtgärd redan visat sig vara till stor båtnad för vägarne underhåll. Sedan under perioden undersökningar egt rum för omläggning af de mest trafike-

rade och i underhållet svåraste vägarne, samt beslut om en del af dessa vägars omläggning jämväl af Länsstyrelsen meddelats, lyser Länsstyrelsen den förhoppning att snart kunna vitsorda, att åtminstone de mera trafikerade vägarne finnas i fullt färgillt skick.

De till allmänna vägarne hörande *färjor* utgjorde vid periodens slut sex, nämligen vid Badstubacken i Mora socken, vid Båtsta och vid Forshufvud, båda i Stora Tuna socken, vid Brovalls färjställe i Husby socken, där färjhållningen enligt Länsstyrelsens utslag den 19 november 1894 af Husby tingslags väghållningsdistrikt öfvertagits att af vägkassan bekostas, vid Utsund i Folkärna socken och vid Södernäs i By socken, alla för öfverfart af Dalelven. Vid Båtsta och Forshufvud affordras vägfärd icke vidare färjpenningar enligt vederbörande väghållningsskyldiges därom fattade beslut. Däremot upptagas fortfarande, enligt särskilda, år 1884 af Eders Kungl. Maj:ts fastställda taxor, färjpenningar för öfverfart vid Badstubacken, Utsund och Södernäs, hvarjämte genom nådigt bref den 1 september 1899 taxa fastställts för begagnande af Brovalls färja.

I fråga om *broar*, som höra till det allmänna vägväsendet, har Länsstyrelsen här ofvan omförmälat de båda nya broar, som anlagts öfver Vesterdalelven vid Mockfjärds kapell och öfver Djuraån inom Djura kapellförsamling. Därförutom hafva de förändringar beträffande broarna förekommit, att genom utslag den 12 februari 1897 vederbörande väghållningsskyldige ålagts att öfvertaga underhållet af flottbron öfver Dalelven vid Husby kyrka, hvilken bro därförut underhållits af enskild person, samt att, sedan den redan i senaste femårsberättelsen omnämnda kombinerade landsvägs- och järnvägsbron öfver Österdalelven vid Mora under nu ifrågavarande period börjat användas för landsvägstrafik, den i närheten belägna flottbron blifvit, enligt Länsstyrelsens utslag den 1 december 1898, förlagd.

På sätt i senaste femårsberättelsen omförmäldes, hade till Eders Kungl. Maj:ts nädiga pröfning af Länsstyrelsen öfverlemnats fråga om rätt till fortsatt uppbärande af *broavgifter* för begagnande af flottbroarna öfver Dalelven vid Gustafs kyrka och vid Nyckelby, af två vid Torsängs kyrka uppförda broar, den ena öfver Dalelven och den andra öfver den så kallade Lillelfven, af flottbron öfver Dalelven vid Uppbo och af flottbron öfver Dalelven vid Grädö. Genom nådiga brefvet den 13 augusti 1897 förordnades, att den för öfverfart af bron öfver Lillelfven den 28 februari 1862 fastställda taxan skulle med 1897 års utgång upphöra, hvaremot Eders Kungl. Maj:ts, beträffande taxorna å avgifter för öfverfart af öfriga broar, ansåg föreskrift om dessa avgifters upphörande icke för det dåvarande böra meddelas, men anbefalldes Länsstyrelsen att vidtaga åtgärder i syfte att undanröjda hindren för avgifternas borttagande. I sådant syfte af Länsstyrelsen vidtagna åtgärder hafva emellertid icke under perioden föranledt dessa avgifters upphörande, utan uppbyros fortfarande vid periodens slut bropenningar för broarna vid Gustafs kyrka, vid Nyckelby, öfver Dalelven vid Torsängs kyrka, vid Uppbo och vid Grädö.

Vägpenningar uppbäras icke någonstades inom länet.

Om antalet *grindar* öfver de allmänna vägarne är Länsstyrelsen icke i tillfälle att meddela någon exakt uppgift. Dock anmärkes, att Länsstyrelsen genom särskilda, under perioden meddelade utslag, jämlikt 31 § väglagen, förordnat om åtskilliga grindars borttagande.

Af under perioden inträffade förändringar angående de *enskilda vägarne* äro särskildt anmärkningsvärda de nyanläggningar, som utförts inom Orsa, Elfdalens och Särna socknar. De inom förstnämnda socken anlagda vägarne omfatta en sammanlagd längd af 163 kilometer, däraf 104 kilometer utgöra vägar, anlagda hufvudsakligen för underlättande af skötseln af socknens besparingsskog, och 59 kilometer byvägar, för hvilka sistnämnda kostnaden, jordlösen och två större järnbroar inbegripna, uppgått till 205,116 kronor 62 öre, som utgått af räntemedel af socknens skogsmedelsfond. Byvägar hafva inom Elfdalens socken anlagts till en längd af 92,380 kilometer, däri inräknadt fem järnbroar och en annan bro, samt föranledt en kostnad af sammanlagdt 410,355 kronor 95 öre. Denna kostnad har bestridts genom ett i socknens skogsmedelsfond upptaget lån, som amorteras genom fondens ränteafkastning. Inom Särna socken har anlagts en 26 kilometer lång väg från Elfros till Lillfjäten för en kostnad af 55,911 kronor, hvaraf socknen bidragit med 15,000 kronor och återstoden tillskjutits af Lillfjärens byamän.

Angående *skjutsväsendet* inom länet lemnas likaledes redogörelse i tabell 2.

Antalet gästgifverier är sedan senaste periods slut oförändradt, men har genom Länsstyrelsens laga kraftvunna utslag den 8 december 1898 gästgifveriet i Häen från och med 1899 års början förflyttats till Uddeholm.

Af skjutsstationerna hafva från och med 1897 års utgång Tyngsjö och Öje indragits, hvarefter antalet skjutsstationer nedgått till 24. I sammanhang med inrättande af nya entreprenader för åren 1898—1902 och i följd af tillstånd att förflytta skjutsningen till entreprenörens bostad hafva benämningarna å tvenne skjutsstationer blifvit förändrade, nämligen Larsbo till Fulunäs och Ofvanheden till Äppelbo.

Samtliga skjutsanstalter å landsbygden äro belägna vid landsvägar förutom Uddeholms gästgifveri och Lindesnäs skjutsstation.

Om *entreprenadbidragens belopp* vid periodens slut meddelas upplysning i *tabell I*, som tillika uppgifver skjutsanstalternas namn och antalet därför under periodens sista år utgångna hästar. Beträffande entreprenadbidragen märkes vid jämförelse med senaste femårsberättelse, att bidragens sammanlagda årliga belopp med 2,695 kronor understiger bidragen under förra entreprenadperioden.

Lega, öfverstigande maximilegan, eller 2 kronor 25 öre, utgår allenast vid den, enligt 26 § 1 mom. skjutsstadgan inrättade skjutsstationen i Borlänge. Lega, understigande maximilegan, utgår med 1 krona 80 öre vid skjutsstationerna i Ruskärden, Skattungbyn och Vika samt med 1 krona 70 öre vid skjutsstationen i Ytter-Malung.

I fråga om antalet från de särskilda skjutsanstalterna under år 1900 *utgångna hästar* märkes den betydande olikhet, som i detta afseende råder mellan såväl gästgifverierna inbördes som skjutsstationerna sinsemellan, i det antalet vid skjutsning utgångna hästar varierat vid gästgifverierna mellan högst 1,621 vid Buskåker och lägst 93 vid Strand samt vid skjutsstationerna mellan högst 1,770 vid Borlänge och lägst 11 vid Garsås.

Antalet vid samtliga skjutsanstalter utgångna hästar har årligen under perioden ökat, på sätt af tabellen 2 närmare inhämtas. Sammanlagda antalet i skjutsning utgångna hästar under perioden företer ock i jämförelse med föregående perioder

en synnerligt afsevärd ökning, bestyrkande att, oaktadt de under samma tid betydligt förbättrade järnvägs kommunikationerna, allt lifligare landsvägstrafik egt rum. Till sådan jämförelse antecknas, att under nedan angifna femårsperioder inom länet i skjutsning utgått följande antal hästar, nämligen:

	I kungs- och krouoskjuts.	Vid gästgifverier.	Vid skjutsstationer.	Summa.
Åren 1886—1890	183	40,807	18,419	59,409
” 1891—1895	138	55,399	19,147	74,684
” 1896—1900	90	72,290	29,949	102,329

Vid nu ifrågakommande periods början funnos inom länet *statsbanor* till en längd af 41 kilometer med sex stationer, nämligen Byvalla, Hörndal, Morshyttan, Fors, Jularbo och Krylbo. Sedan den nya statsbaneanläggningen Krylbo—Örebro å sträckan Krylbo—Vestanfors blifvit vid början af juli månad år 1900 öppnad för allmän trafik, uppgick vid periodens slut längden af stats-

Tab. I. Skjutsanstalterna i Kopparbergs län, för dem beviljade entreprenadbidrag och därför utgångna hästar år 1900.

Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag. Kronor.	Antal utgångna hästar.	Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag. Kronor.	Antal utgångna hästar.
A) Gästgifverier.			B) Skjutsstationer.		
Hedemora	500	700	Falun	800	228
Säter	500	355	Björbo	500	312
Arfvet	700	238	Borlänge	—	1,770
Avesta	500	759	Böle	700	75
Borgärdet	800	509	Fiskarheden	500	106
Bu	750	352	Fors	150	208
Buskåker	1,000	1,621	Fulunäs	750	275
By kyrkoby	125	476	Garberg	1,000	543
Elfdalens kyrkoby	1,000	1,106	Garsås	100	11
Fäggby	600	193	Idre	600	78
Finnhyttan	—	174	Insjön	400	486
Gagnbro	—	110	Lindsnäs	200	98
Grangärde	750	1,552	Marnäs	1,000	1,436
Kjeltbo	800	250	Nordanholen	500	333
Komtillmätta	375	840	Ruskärden	160	43
Leksands Noret	1,000	793	Rörshyttan	250	125
Lerdal	200	985	Skattungbyn	490	139
Mora Strand	500	425	Smedsbo	475	53
Jerna	80	240	Vansbro	25	294
Ofvanmyra	500	232	Vik	500	282
Orsa kyrkoby	750	920	Vika	200	36
Smedby	600	238	Ytter-Malung	75	164
Smedjebacken	1,000	814	Åsen	225	135
Strand	400	93	Äppelbo	500	147
Sveden	150	282	Summa för skjutsstationerna	10,100	7,377
Särna kyrkoby	850	470	Summa för samtliga skjutsanstalter	26,630	24,109
Uddeholm	600	412			
Vesterby	700	803			
Öfver-Malung (Grönland)	800	790			
S:a för gästgifverierna	16,530	16,732			

järnvägarne inom länet till 50 kilometer, men utan ökning af stationer.

De *enskilda järnvägarna* inom länet, hvilka vid periodens början hade en längd af 594.3 kilometer, hafva under perioden i längd vunnit en ganska afsevärd tillökning.

Den 6 november 1896 öppnades för trafik den 1.5 kilometer långa bansträckningen *Mora Noret—Mora*, hvarigenom Falun—Rättvik—Mora—Orsabanans station Mora Noret medelst den i senaste femårsberättelsen omnämnda kombinerade landsvägs- och järnvägsbron öfver Österdalfven kom i spårförbindelse med Mora—Venernsbanans vid Mora Strand belägna ändstation Mora. Å denna bandel, som utgör en del af Mora—Elfdalens järnväg, för hvilken nådig koncession den 24 augusti 1894 meddelats, blef koncessionen enligt nådigt medgifvande den 30 december 1898 öfverlåtne å Falun—Rättvik—Mora järnvägsaktiebolag, i sammanhang med hvars öfriga järnvägar den sedermera trafikerats.

Under år 1897 tillkom den smalspåriga linien Linghed—Vintjern, med en längd af 12 kilometer. Linien, som utgör en utsträckning åt väster af bansträckningen Vintjern—Jädraås, hvars särskilda delar redan under åren 1876—1881 öppnats för allmän godstrafik, tillhör Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolag. Sedan de koncessioner, som meddelats för anläggning af järnväg från Vintjern till Jädraås, blifvit på nämnda bolag öfverlåtne och utsträckningarna väster ut till Linghed och öster ut till Ockelbo fullbordats, samt banbyggnaden Ockelbo—Norrundet slutligen äfven tillkommit, blefvo samtliga ifrågavarande trafikleder, sträckande sig i ett sammanhang från Linghed i Svärdsjö socken öster ut till Norrsundets vid Bottenhafvet belägna hamnplats i Hamrånge socken af Gefleborgs län, under benämning *Dala—Ockelbo järnväg*, vid början af november månad år 1897 upplåtne för fullständig trafik. Stationerna vid denna trafikled äro inom länet: Linghed, Vintjern (11 km.), Rysjön (17 km.) och Lilla Björnmossen (22 km.; alla afstånd räknade från Linghed).

De båda i senaste femårsberättelsen omnämnda järnvägsförslagen Elfdalen—Mora och Orsa—Bollnäs hafva i sin helhet kommit till utförande.

Beträffande järnvägen *Mora—Elfdalen* omnämnde Länsstyrelsen, att förslag förelåg om ändring i järnvägens ursprungligen koncessionerade sträckning. Järnvägens tillkomst var till hufvudsakligaste del beroende af det ekonomiska understöd, som af Elfdalens socknemän kunde erhållas. Då dessa lemnades tillfälle att besluta, huruvida de ville medelst aktieteckning bidra till åstadkommande af järnvägen, framhölls af dem, att den järnväg, som för ortens behof vore den ändamålsenligaste, vore en linie, som från Mora Strand droges å västra sidan af Dalelven till och genom Oxbergs by samt vidare öfver Österdalfven i närheten af den så kallade Dämbforsen och inpå den förut koncessionerade linien samt vidare till västra sidan af Rotelfven i Rots by; och beslöto socknemännen å kommunalstämma den 19 maj 1896, att i det bolag, som vore afsedt att bildas för anläggning af en bredspårig järnväg från Mora Strand till Rots by, teckna aktier till belopp af en million kronor under villkor bland andra, att nådigt tillstånd lemnades, att medlen finge utgå af socknens skogsmedelsfonds kapitaltillgång samt att järnvägen, med anordnande af fullständig förbindelse med Mora—Venerns järnväg och med denna gemensam station å Mora Strand, från

lämplig punkt å nämnda järnväg droges i den af kommunalstämman såsom fördelaktigast angifna sträckningen till Rots by. Sedan Eders Kungl. Maj:ts den 9 december 1896 i nåder medgifvit, att af skogsmedelsfondsens kapitaltillgång en million kronor finge användas för teckning af aktier, under af kommunalstämman beslutade villkor, i det bolag, som visade sig vara innehafvare af koncession å järnvägsanläggning i den af kommunen ifrågasatta riktning från Mora till Elfdalens kyrkoby och därifrån till Rots by, samt ändring i den vid koncederandet fastställda byggnadsplanen medgifvits den 31 december 1896, då anläggningens utsträckning till Rots by koncederades, bildades Mora—Elfdalens järnvägsaktiebolag, som den 30 december 1898 berättigades öfvertaga koncessionen. Järnvägen, hvarå arbetet påbörjades i oktober 1897, öppnades för trafik i början af november 1900 och har följande trafikstationer: Morkarlby (2 km.), Eldris (9 km.), Gopshus (22 km.), Oxberg (27 km.), Blyberg (31 km.), Gåshvarf (36 km.) och Elfdalen (40.7 km.; afstånden räknade från Mora).

Järnvägen *Orsa—Bollnäs* tillhör Dala—Helsinglands järnvägsaktiebolag, som den 20 december 1895 berättigades att öfvertaga den enskilda personer meddelade koncessionen å järnvägsanläggningen. Arbetet å järnvägen påbörjades under år 1897, och den 18 januari 1900 blef järnvägen i dess helhet upplåten för allmän trafik. De å järnvägen inom länet belägna stationerna äro, förutom Orsa: Mässbacken (10 km.), Skattungbyn (17 km.), Furudal (32 km.) och Dalfors (49 km.; afstånden räknade från Orsa).

Af den i senaste femårsberättelsen omnämnda, för enskilda personers räkning koncederade järnvägssträckningen från Vansbro öfver Ludvika till Engelsberg har delen *Engelsberg—Ludvika* under perioden färdigbyggts. Koncessionen å järnvägsanläggningen, för hvilken aktieteckning visserligen af Floda kommun beslutits, men sedermera förfallit, blef med Eders Kungl. Maj:ts samtycke öfvertagen af Stockholm—Vesterås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag, som i följd af bestämmelser i koncessionen jämväl förvärfvat eganderätt till Smedjebackens järnväg, med hvilken den nya järnvägslinien, som utgår från Ludvika järnvägsstation å Bergslagens järnväg, löper delvis jämnsides mellan sjöarna Wessman och Barken. Därefter genomgår järnvägen Norrbärke och Söderbärke socknar och utmynnar i Engelsbergs station å Stockholm—Vesterås—Bergslagens järnväg. Trafikleden, å hvilken arbetet påbörjades år 1898 och som den 26 november 1900 öppnades för trafik, har inom länet mellanstationerna Hagge (9 km.), Smedjebacken (16 km.), Söderbärke (27 km.) och Vad (35 km.; afstånden räknade från Ludvika).

Genom dessa järnvägsanläggningar hade längden af de enskilda järnvägarna inom länet vid periodens slut ökats till 745.1 kilometer.

Närmare upplysning om dessa järnvägars *längd, spårvidd* och *trafikinkomst* för hvart af periodens år inhämtas af efterstående *tabell K* (sid. 34).

Länet, som vid nu ifrågavarande periods början sålunda hade järnvägar till en sammanlagd längd af 635.3 kilometer, var då, enligt Kungl. Järnvägsstyrelsens beräkningar, med hänsyn till dess ytvidd sämre försedt med järnvägar än riket i dess helhet, i det länet då hade järnvägar till en längd af 2.15 kilometer per kvadratmyriameter, under det motsvarande tal för riket utgjorde 2.21. Vid periodens slut, då järnvägarna inom

länet uppnått en längd af 795·1 kilometer, hade längden af järnvägar per kvadratmyriameter för länet uppgått till 2·68 kilometer, medan den för riket utgjorde 2·56 kilometer. I förhållande däremot till folkmängden intog länet i fråga om längden af järnvägar redan vid periodens början fördelaktigare ställning än riket, som då hade 20·02 kilometer järnväg per 10,000 invånare, medan länet på samma antal invånare hade 31·13 kilometer. Vid periodens slut hade länets ställning härutinnan blifvit än gynnsammare, i det att längden af järnvägar per 10,000 invånare då uppgått för länet till 36·95 kilometer och för hela riket allenast till 22·17 kilometer.

Den *koncession*, som den 11 oktober 1895 beviljades för anläggning af järnväg från Orsa öfver Skattungbyn till Svegs kyrkoby i Herjeådalens län, blef år 1900 förverkad till följd af underlåtenhet att inom föreskrifven tid å järnvägen påbörja arbetet. För en järnvägsanläggning enligt den koncessionerade sträckningen kunde nämligen icke erforderligt byggnadskapital anskaffas. Inom Orsa kommun, från hvilken afsevärdt bidrag påräknats, hade visserligen uttalats den mening, att en järnväg från Orsa till Sveg vore för kommunen fördelaktig, men socknemännen ansågo en västligare sträckning än den koncessionerade vara för kommunen af större vikt och betydelse. Under år 1897 verkställdes på deras initiativ undersökning och upprättades plan och kostnadsförslag för en dylik linie, som skulle utgå från Orsa järnvägsstation och efter öfvergång af Ore elf framgå i nästan rak linie till fäbodestället Tallhed, därefter mot nordost öfver Emån, utefter detta vattendrag och Granvasslan fram till Vallsjön, vidare utefter Brynbergsbäcken och åter öfver Ore älf efter Vassjöans dalgång förbi stora Vassjön samt därefter i nordvästlig riktning till Tandsjö och öster om Fågelsjön, hvarefter den skulle anknytas med den förut koncessionerade sträckningen.

Tab. K. De enskilda järnvägarne i Kopparbergs län vid 1900 års slut samt deras inkomst per dag och bankilometer åren 1896—1900.

Järnvägens namn.	Spårvidd.	Längd inom länet. Km.	Inkomst per dag och bankilometer. Kronor.				
			1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Bergslagens med bibana . . .	1·435	90·8	20·94	22·41	23·90	26·84	29·47
Frövi—Ludvika	»	19·3	42·67	44·43	45·56	45·28	49·23
Mora—Persbergs med bibana . .	»	134·4	—	9·90	11·19	11·26	11·59
Krylbo—Norbergs	»	5·0	20·60	20·70	21·27	19·96	21·76
Ludvika—Engelsbergs	»	42·5	—	—	—	—	—
Gefle—Dala	»	30·0	60·08	64·40	60·48	57·04	59·62
Falun—Rättvik—Mora	»	89·5	7·84	9·97	10·69	11·93	12·61
Mora—Orsa	»	14·0					
Mora—Elfdalens	»	40·7	—	—	—	—	—
Södra Dalarnes med bibana . .	»	67·0	15·64	17·73	19·26	20·12	21·25
Siljans	»	37·0	6·76	7·76	8·54	7·93	8·24
Dala—Helsinglands	»	60·3	—	—	—	—	4·50
Smedjebackens	1·188	18·2	9·37	9·46	10·84	12·77	14·26
Näs—Morshyttans	0·891	12·0	9·35	14·39	11·92	11·16	11·03
Långshyttan—Byvalla	»	27·0	—	—	—	—	—
Dala—Ockelbo	»	22·4	—	—	—	—	—
Säfsnäs med bibana	»	35·0	8·28	7·32	8·02	7·77	9·61

Med hänsyn särskildt därtill att, enligt verkställda beräkningar, en järnväg med sådan hufvudsträckning skulle föranleda nedbringandet af kostnaderna för en rationell skötsel af socknens besparingskog och ökning af inkomsterna af skogen, beslöto de jordegande socknemännen å kommunalstämmor den 31 maj 1899 och den 14 mars 1900 att för kommunens räkning teckna aktier för ett sammanlagdt belopp af 1,250,000 kronor i bolag för anläggning af järnväg i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det sålunda uppgjorda förslaget. Sedan af åtskilliga kommuner inom Gefleborgs och Jemtlands län beslutits aktieteckningar i sådant bolag, blef i oktober 1900 för anläggningens utförande bildadt Orsa—Herjeådalens järnvägsaktiebolag, som sedermera fått å sig öfverlåten den koncession, som den 12 september samma år beviljats å järnvägsanläggning »från Orsa station å Mora—Orsa järnväg till Sveg i Herjeådalens län» om 128·5 kilometers längd, där af 50 kilometer här i länet.

Förutom de järnvägskoncessioner, som här ofvan omförmäls, hafva under perioden koncession beviljats, den 2 september 1898 åt enskilda personer för anläggning af järnväg från Malungs järnvägsstation å Mora—Venerns järnväg till Limesforsen i Lima socken, för hvilken järnvägs utförande Lima och Transtrands kommuner på det sätt bidragit, att de i Mora—Venerns järnvägsaktiebolag, som sedermera fått öfvertaga koncessionen å anläggningen, beslutit teckna stamaktier till ett belopp, Lima socken af 200,000 kronor och Transtrands socken af 50,000 kronor, och den 17 mars 1899 för anläggning dels af järnväg från Falun öfver Repbäcken vid Siljans järnväg till Vansbro station å Mora—Venerns järnväg, dels ock af järnväg från Knippboheden å Siljans järnväg inom Åls socken öfver Dalelven nedanför Leksands Noret till Rättviks station å Falun—Rättvik—Mora järnväg.

Vid periodens utgång funnos inom länet sålunda följande koncessionerade, icke fullbordade järnvägslinier, nämligen:

Linien Elfdalen—Rot	med spårvidd 1·435 m. och längd	4·3 km.
» Vansbro—Ludvika	» » » » » »	80·6 »
» Falun—Repbäcken—Vansbro	» » » » » »	103·0 »
» Malung—Limesforsen	» » » » » »	31·3 »
» Knippboheden—Rättvik	» » » » » »	30·7 »
» Orsa—Sveg	» » » » » »	inom länet 50·0 »
Summa		290·9 km.

Allenast å linien Falun—Repbäcken—Vansbro har arbetet under perioden påbörjats.

I sammanhang härmed anser sig Länsstyrelsen jämväl böra omförmäla de järnvägsanläggningar, som under perioden därutöfver varit ifrågasatta.

Ett förslag, hvarå nådig koncession söktes, afser fortsättning af Falun—Repbäcken—Vansbro järnväg från Vansbro station å Mora—Venerns järnväg till Nässets by i Äppelbo socken. Samtidigt söktes koncession å järnväg från kilometer 86 å Mora—Venerns järnväg till Rågsveden i Äppelbo socken. Af dessa förslag kan gifvetvis endast ettdera komma till utförande.

Koncession söktes ock samtidigt å järnvägsanläggning från Falun genom Sundborns och Svärdsjö socknar till Kilafors station å Norra stambanan och för anläggning af järnväg från Hosjö hållplats å Gefle—Dala järnväg genom Sundborns socken till Borgärdets by i Svärdsjö socken. Vederbörande ortsinvånare inom länet hafva sammanstämmade uttalat sig till förmån för

förslaget Falun—Kilafors såsom af största nytta för bygden. I sitt den 31 december 1898 öfver dessa sistnämnda koncessionsansökningar afgifna underdåniga utlåtande uttalade Länsstyrelsen den uppfattning, att en järnväg Falun—Kilafors i fortsättning af Bergslagens järnväg mellan Göteborg och Falun borde blifva af väsentligt större nytta för länet och dess hufvudort Falun än järnvägen Hosjö—Svårdsjö, i följd hvaraf och då den förra järnvägen skulle komma att förmedla trafiken inom högst väsentliga delar af hela landet, förbindande Norrland och mellersta Sverige med sydvästra delarna af riket, Länsstyrelsen i likhet med ortsinvånarnes samstämmade mening tillstyrkte bifall till ansökningen om koncession å järnvägen Falun—Kilafors. Om denna järnvägs stora betydelse såväl för länet som för riket i dess helhet har Länsstyrelsen i annan afdelning af denna redogörelse tillåtit sig erinra, men anser sig ytterligare i detta sammanhang böra framhålla angelägenheten af detta järnvägsförslags snara förverkligande.

Slutligen är nådig koncession sökt för anläggning af en järnväg från Rots by i Elfdalens socken förbi Sveg i Herjedalen till Östavalls järnvägsstation i Västernorrlands län. Denna järnväg skulle lända såväl Elfdalens, Mora och Våmhus socknar som ock Särna socken, hvilken järnvägen skulle närma sig på ett afstånd af 3 1/2 mil, till stort gagn, men utsikterna för förslagens utförande synas Länsstyrelsen allt annat än ljusa, helst sedan järnvägen Orsa—Sveg af Eders Kungl. Maj:t koncederats.

Under perioden är den första *elektriska järnvägen* inom länet anlagd. Efter därtill den 23 januari 1899 meddeladt nådigt tillstånd använder nämligen Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag elektricitet med anordning efter så kalladt stolpsystem med luftledningar såsom drifkraft å en för bolagets eget transportbehof anlagd, 10 kilometer lång järnväg om 693 mm. spårvidd mellan bolagets järnverk vid Domnarfvet och dess pappersbruk vid Qvarnsveden.

Vid redogörelsen för bergs- och brukshandteringen samt fabrikerne har Länsstyrelsen redan omnämmt dels de *hästbanor*, som af Nittsjö tegelbruksaktiebolag anlagts år 1896 från dess tegelbruk i Rättvik till Åkernäs vid Falun—Rättvik—Mora järnväg, om 2 kilometers längd, och åren 1899—1900 i förening med färja för lastade vagnar från Backa bruk till Hosjö vid Gefle—Dala järnväg, hvilken senare bana har en längd af 1:s kilometer, dels ock de *linbanor*, som utförts från Ryllshyttefältet till Persbo i Garpenbergs socken, från Långfallsgrufvan till vaskverket vid Råfvåla i Grangärde socken och från Stallbergsgrufvorna till vaskverket vid Silfhytteqvarn i Norrbärke socken. Förutom dessa anläggningar är att anteckna en af Ulfshytte järnvägsaktiebolag år 1900 utförd linbana om 2:6 kilometers längd från Ulfshytte järnverk till Ulfshyttans järnvägsstation, äfvensom en af samma bolag anlagd kortare linbana till en närbelägen grufva.

B) Sjökommunikationer. I länets sjökommunikationer har sedan senaste femårsperiod någon anmärkningsvärd förändring icke inträffat. Dock är härvid att omnämna, att Vika socknemän genom nådigt bref den 22 maj 1896 berättigats att intill 1905 års slut för öppnande af bron öfver sundet mellan sjön Runn och Vikasjön uppbära afgift för hvarje gång, bron öppnas för genomfart.

Genom särskilda, tid efter annan af Länsstyrelsen meddelade utslag hafva åtskilliga vattendrag blifvit upplåtna till *allmän*

flottled, nämligen en del af Särkån, biflod till Vesterdalfven och infallande i Fululefven, samt Storån med dess biflöde Gröfvelån och Uxiån med dess biflöden Skålån och Aborrleden, alla utgörande bifloder till Österdalfven, hvarjämte förändrade bestämmelser meddelats angående flottningen dels i en del af Vesterdalfven, dels ock i delar af Österdalfven. De vid afsyningarna å dessa nya flottledsbyggnader bestämda värden uppgå till ett sammanlagdt belopp af 220,680 kronor. Enligt senaste femårsberättelsen hade kostnaderna för reglering enligt nu gällande flottningsstadga af flottlederna i Öster- och Vesterdalfvarne med deras bifloder samt i Dalefven till länsgränsen vid förra periodens slut utgjort 2,260,347 kronor och hafva sålunda nu stigit till 2,481,027 kronor. Den 31 oktober 1900 återstod såsom af dessa kostnader oamorteradt ett belopp af 522,710 kronor.

Förutom de arbeten, som verkställts för aptering af dessa, efter afsyning till allmänna flottleder upplåtna vattendrag, hafva efter Länsstyrelsens medgifvanden i åtskilliga andra vattendrag arbeten utförts för inrättande af flottled därstädes. Sammanlagda beloppet af kostnaderna för dessa arbeten uppgifvas hafva vid periodens utgång uppgått till nära 800,000 kronor.

Om de för flottningen i länets flottleder befintliga *flottningsföreningar* lemnade Länsstyrelsen i sin senaste femårsberättelse redogörelse, därvid dock Länsstyrelsen underlät att omnämna Hosjön—Runns flottningsförening, som ombesörjer flottningen i Hosjön och genom Korsnäsströmmen till sjön Runn och hvars reglemente af Länsstyrelsen fastställdes den 4 december 1895. Hvad de öfriga flottningsföreningarna angår, anmärkes, att genom Länsstyrelsens den 21 april 1897 meddelade resolution, däri ändring icke blifvit gjord, faststälts ändrad lydelse af reglementet för Dalelfvarnas flottningsförening, samt att nytt reglemente för Amungen—Hosjö flottningsförening den 14 september 1898 blifvit af Länsstyrelsen fastställt. Nedre Dalelfvens flottningsförening och Ellingeåns flottningsförening bestå fortfarande med oförändrade reglementen.

C) Post- och telegraf-jämte telefoninrättningar. Vid senaste femårsperiodens utgång funnos inom länet tillhopa 107 *postanstalter*, däraf 10 postkontor och 97 poststationer. Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 31 december 1895 medgifvit, att inom Stora Tuna socken finge inrättas ett postkontor med benämning Borlänge, blef år 1896 postkontor i Borlänge inrättadt, hvarvid förutvarande poststationen därstädes indrogs. Nya poststationer hafva under perioden öppnats i Björbo, Blyberg, Folkärna, Gopshus, Gåshvarf, Hagge, Linghed, Mässbacken, Risätra, Råfvåla, Sellnäs, Torgås, Torsång och Vintjern. Poststationen vid Grundforsen har erhållit den förändrade benämningen Fulunäs. Vid periodens slut funnos inom länet 11 postkontor och 110 poststationer eller tillhopa 121 fasta postanstalter. Vid alla af dessa var postsparbanksrörelse anordnad.

I sammanhang med öppnande för allmän trafik af statsbanedelen Krylbo—Vestanfors och af de enskilda järnvägslinierna Linghed—Ockelbo, Ludvika—Engelsberg, Mora—Elfdalen och Orsa—Voxna har postbefordran med järnväg å dessa sträckor vidtagit.

Därförutom har karterad post befordrats å ångbåtslinien Insjön—Leksand—Orsa, hvilken postlinie under perioden förändrats till linien Insjön—Leksand—Mora.

Postförling har anordnats dels med häst och åkdon å linierna Jularbo—Folkärna, Linghed—Enviken, Linghed—Svärdsjö och Orsa—Våmhus, dels ock medelst landtbrefbärling å linierna Borlänge—Lisselåker—Borlänge, Borlänge—Ofvandal—Borlänge, Borlänge—Ängesgårdarna—Borlänge, Bredgrind—Gärsbo, Dufnäs—Djurmo—Dufnäs, Dufnäs—Gagnbro—Dufnäs, Falun—Nedre Skog, Fors station—Persbo, Gustaf—Bodarne—Gustaf, Hedemora—Ingvallsbenning, Idre—Storsäterna, Insjön—Helgbo, Insjön—Kilen, Korsnäs—Tofta, Ludvika—Lilla Snöån, Malung—Gärdås, Malung—Östra Utsjö, Mora—Östnor—Långlet—Mora, Mora Noret—Risa—Mora Noret, Norhyttan—Gensen—Rämen—Laxsjön, Siljansnäs—Alvik, Siljansnäs—Hjulbäck, Smedjebacken—Gubbo—Smedjebacken, Stora Tuna—Grängshammar, Sägmyra—Solarfvet, Särna—Gärdalen, Söderbärke—Larsbo—Söderbärke, Tyngsjö—Afradsberg, Våmhus—Bonäs, Våmhus—Heden och Äppelbo—Sörombäcken, hvarjämte gångpost börjat å linierna Torgås—Rörbäcksnäs och Grundforsen (Fulnäs)—Östby (Norge). Där- emot har indragning egt rum af dels kärrposterna Mora—Våmhus och Svärdsjö—Enviken, dels gångposterna Lima—Rörbäcksnäs och Orsa—Skattungbyn, dels ock landtbrefbärlingen Svärdsjö—Svartnäs.

I förutvarande postförling hafva de ändringar vidtagits, att landtbrefbärlingslinien Insjön—Gärde ändrats till Insjön—Mjølgen—Vestannor samt att postförlingen ökats från tre till fem veckotur å linien Ludvika—Grangärde samt med en veckotur å hvar af linierna Elfdalen—Evertsberg, Enviken—Svabensverk, Falun—Smedsbo, Hedemora—Norshyttan—Hedemora, Hedemora—Näs—Hedemora och Särna—Idre.

Till upplysning om posttrafikens utveckling under perioden antecknas, att, enligt Kungl. Generalpoststyrelsens årsberättelser, antalet inom länet till postbefordran aflemnade försändelser utgjorde år 1895 2,747,265 och år 1900 5,256,231. Antalet dylika postförsändelser har sålunda under perioden nära fördubblats. Medeltalet därpå på hvarje invånare i länet uppgick år 1895 till 13 och år 1900 till 24, under det att motsvarande medeltal på hvarje invånare i hela riket utgjorde respektive 32 och 50.

I telegrafinrättningarna har under perioden icke inträffat annan förändring, än att järnvägstelegrafstationer inrättats vid stationerna å de under tiden för allmän trafik upplåtna enskilda järnvägslinierna Ludvika—Engelsberg, Mora—Elfdalen och Orsa—Voxna, äfvensom vid Sellnäs nyinrättade station å Bergslager- nas järnväg.

Telefonväsendet har under perioden undergått åtskilliga förändringar. Af de enskilda telefonnäten, hvilka i senaste fem-

årsberättelsen uppgåfvos utgöras af ledningar med en sammanlagd längd af 1,716 kilometer, hafva för statens räkning inköpts, år 1896 Grangärde och Ludvika telefonföreningars nät och år 1897 Husby—Stora Skedvi och Falu telefonföreningars nät. Dessutom hafva under perioden flere nya ledningar blifvit genom Kungl. Telegrafverkets försorg anlagda till en längd af tillhoppa 430,3 kilometer, nämligen år 1896 Norberg—Avesta, Falun—Korsnäs (2 ledningar), Falun—Sundborn (2 ledningar) och Falun—Vika, år 1897 Borlänge—Stora Tuna, Ludvika—Grangärde och Falun—Mora, år 1898 Avesta—Fors och Avesta—Jularbo, år 1899 Avesta—By, Avesta—Hedemora, Borlänge—Hedemora, Falun—Rättvik, Ludvika—Grangärde, Mora—Orsa och Vika—Hagelsnäs, samt år 1900 Avesta—Krylbo och Falun—Leksand.

Jämväl flere enskilda telefonledningar funnos fortfarande vid periodens slut inom länet. Af dessa märkas förnämligast följande:

	Längd, km.	Antal apparater.
Österdalarnes telefonaktiebolags	446	490
Vesterdalarnes	340	114
Dalelvarnas strömbyggnadsaktiebolags	1,189	90
Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolags	130	16
Dala—Ockelbo järnvägs	22,4	4

Enligt Kungl. Telegrafstyrelsens årsberättelse hade under år 1900 antalet samtal å rikstelefon inom länet utgjort tillhoppa 2,678,200, därpå inom Falu telefonnät 2,292,100, inom Hedemora 168,900, inom Smedjebackens 128,600 och inom Mora 88,600. Om antalet samtal å de enskilda ledningarna hafva några tillförlitliga upplysningar icke kunnat inhämtas.

D) Sjöfart och handel. I fråga om antalet i länet hemmahörande, i sjöfart använda fartyg äfvensom deras dräktighet tillåter sig Länsstyrelsen hänvisa till Kungl. Kommerskollegii underdåniga årsberättelser.

I tabell L lemnas redogörelse för antalet handlande och deras betjening under perioden, särskildt för städerna, Borlänge köping och landsbygden. Såsom af denna tabell framgår, har väl under perioden antalet handlande inom länet något ökats, men denna ökning berör helt obetydligt landsbygden.

Det förut allmänt brukliga sättet att befolkningen i länet från städerna aflägsnare delar någon gång under året i närmaste stad eller å annan större handelsplats själf anskaffade sina nödenhetsvaror och på samma gång afyttrade sina egna alster,

Tab. L. Handlande och deras betjening äfvensom deras för rörelsen uppskattade inkomst i Kopparbergs län åren 1896—1900.

	År 1896.			År 1897.			År 1898.			År 1899.			År 1900.		
	Hand- lande.		Be- tje- ning. Kronor.	Hand- lande.		Upp- skattad inkomst. Kronor.	Hand- lande.		Upp- skattad inkomst. Kronor.	Hand- lande.		Upp- skattad inkomst. Kronor.	Hand- lande.		Upp- skattad inkomst. Kronor.
	M.	Kv.		M.	Kv.		M.	Kv.		M.	Kv.		M.	Kv.	
I städerna	105	38	183	109	45	195	119	43	212	121	44	232	116	48	259
I Borlänge köping	—	—	—	—	—	—	31	13	49	37	13	56	50	15	52
Å landsbygden	509	50	401	541	52	369	510	53	380	533	54	393	510	54	429
Summa	614	88	584	650	97	564	660	109	641	691	111	681	676	117	740

har numera fullständigt upphört. Denna förändring beror väl till någon del på ändrade kommunikationsförhållanden, men förnämligast därpå, att alla slags varor numera saluhållas hos handlandena i orten, hvilka ock mottaga och försälja ortens produkter.

Från vissa delar af länet förspörjes fortfarande klagomål öfver det redan i senaste femårsberättelsen omnämnda skadliga inflytande, denna *landthandel* utöfvar genom frestelsen för befolkningen till onödiga inköp af öfverflödsartiklar, som i hvarje handelslokal utbudas. Största skulden till förekomsten af dessa varor anses ligga hos de tidt och ofta förekommande *handelsresandena*, genom hvilka handlandena å landsbygden numera göra sina flesta inköp. Dessa handelsresande, som vanligen, medförande profver af sina varor, besöka hvarje trakt två gånger, ibland till och med fyra till fem gånger om året, sägas rent af med tvång förmå handlandena att »på försök» taga deras varor, som sedan gifvetvis med lätthet finna afnämare.

Här och hvar inom länet hafva handelsagenter jämväl utbjudit varor omedelbart till befolkningen. Särskildt omförmäles, att agenter för tygfirmer rest ur gård och i gård för att sälja kostymtyger, hvilka sedan postledes från firman mot postförskott öfversändts till köparen, som sålunda efter ofta dyrt inköp fått ytterligare betala postafgift och öfriga omkostnader. Detta försäljningssätt synes dock, dess bättre, numera vara i aftagande. Äfven agenter för spirituosaförsäljare hafva, dock jämförelsevis sällan, inom länets landsbygd utbjudit sina varor.

Antalet *utländska handelsresande* har under perioden uppgått år 1896 till 10, år 1897 till 9 och hvar af åren 1898, 1899 och 1900 till 7.

Gärdfarihandel har under perioden utöfvats i ungefär enahanda omfattning som under senaste femårsperiod. Tillstånd därtill meddelades år 1896 för 182 personer, år 1897 för 179, år 1898 för 190, år 1899 för 177 och år 1900 för 153 personer, alla nästan utan undantag inom länet bosatta personer, hvilka förut egnat sig åt denna handel.

Å landsbygden har handel jämväl drifvits af registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet till ett antal af 1 år 1897, 3 år 1898 och 5 hvarter af åren 1899 och 1900.

Tillstånd till s. k. *realisation* enligt bestämmelserna i kungl. förordningen den 23 september 1887 har under perioden utfärdats allenast i fem fall, nämligen fyra år 1896 och ett år 1900.

Beträffande de allmänna *marknaderna* inom länet blef, enligt Kungl. Kommerskollegii, redan i senaste femårsberättelsen omförmälda utslag den 28 april 1896, marknaden i Säter från och med år 1897 indragen. Den därefter enda för länet återstående marknad, som varit medgifven att årligen hållas i februari månad, skall enligt Kommerskollegii utslag den 21 augusti 1900 från och med år 1902 upphöra.

Af de *torgdagar*, som i senaste femårsberättelsen omförmäldes, hafva torgdagarna i Smedjebacken och i Rättvik indragits hufvudsakligast till följd af de ordningar, som där af förordades, hvaremot torgdagar fortfarande hållas i Orsa kyrkoby, och sedan år 1900 å Mora Strand, båda uteslutande afsedda för handel med kreatur och landtmannaprodukter.

Hvad angår *minuthandeln med och utskänkningen af brännvin* inom länet har antalet ständiga försäljningsrättigheter utgjort under försäljningsåret 1895—1896 13 i städerna och 6 på landsbygden samt följande försäljningsår, efter det en utskänkningsrättighet i Hedemora indragits, 12 i städerna och 6 på landsbygden. Med försäljningsåret 1899—1900 blefvo försäljningsrättigheterna i Hedemora och Säter öfverlätna till bolag, hvarefter sålunda alla rättigheter i länets städer innehafvas af bolag. Samtliga rättigheter å landsbygden tillgodonjutas, jämlikt 7 § 1 mom. i gällande brännvinsförsäljningsförordning, fortfarande af innehafvarne af de i senaste femårsberättelsen uppräknade gästgifverier.

Till upplysning om förhållandet mellan antalet ständiga rättigheter i länet och länets invånareantal meddelas, att försäljningsåret 1895—1896 funnos 10,882 invånare för hvarje rättighet och försäljningsåret 1899—1900 11,937, medan för hela riket antalet invånare för hvarje rättighet utgjorde allenast respektive 4,795 och 4,982.

Tillfälliga utskänkningsrättigheter hafva såväl i städerna som på landsbygden äfvensom å några ångbåtar under perioden beviljats för kortare tid än år.

Tab. M. *Minuthandeln med och utskänkningen af brännvin i Kopparbergs län försäljningsåren 1895—1900.*

För- säljningsår.	Städerna.			Landsbygden.			Hela länet.			Disposition af försäljningsavgifterna.											
	Minuthandelsställen.	Ut- skän- nings- ställen.		Afgift.	Kronor.	Afgift.	Kronor.	Minuthandelsställen.	Ut- skän- nings- ställen.		Afgift.	Kronor.	Provi- sioner m. m.	Lands- tinget.	Hushåll- nings- säll- skapet.	Länets lands- kommun- ner.	Falu stad.	Hede- mora stad.	Säters stad.	Insatt i Stats- koutoret.	Summa.
		Ständiga.	Tillfälliga.						Ständiga.	Tillfälliga.											
1895—1896	5	8	3	110,539.68	6	6	25,911.17	5	14	9	136,450.85	131.41	27,263.90	13,631.95	18,102.79	46,752.39	6,134.70	646.70	23,787.01	136,450.85	
1896—1897	5	7	4	121,709.42	6	7	26,171.07	5	13	11	147,880.49	85.51	29,559.00	14,779.53	18,284.30	54,040.88	4,790.40	646.70	25,694.17	147,880.49	
1897—1898	5	7	6	119,432.84	6	8	30,708.61	5	13	14	150,141.45	95.25	30,009.26	15,004.62	21,453.78	52,902.59	4,790.40	646.70	25,238.85	150,141.45	
1898—1899	5	7	3	138,599.42	6	9	39,446.04	5	13	12	178,045.46	115.32	35,586.04	17,793.02	27,555.91	62,485.89	4,790.40	646.70	29,072.18	178,045.46	
1899—1900	5	7	6	214,187.01	6	10	41,121.98	5	13	16	255,308.99	93.05	51,043.18	25,521.58	28,728.24	74,495.19	28,923.02	3,669.60	42,835.13	255,308.99	

Såsom sammanfattning af dessa uppgifter angående brännvinshandeln äfvensom till upplysning om brännvinsförsäljningsmedlen och deras fördelning tillåter sig Länsstyrelsen hänvisa till *tabell M* (sid. 37).

Af *denaturerad sprit* har försäljning under perioden egt rum på följande antal ställen, nämligen:

	I städerna.	På landsbygden.	Summa.
År 1896	6	12	18
» 1897	8	16	24
» 1898	7	19	26
» 1899	7	17	24
» 1900	7	20	27

5. Kameralförhållanden.

A) **Hemman och lägenheter samt stadsjorlar m. m.** Härom lemnas redogörelse i bilagda *tabell 3*. Uppgifterna till denna tabell äro, hvad beträffar *landsbygden* och kol. 2—11, hämtade ur sammandraget öfver 1900 års jordebokssumma inom länet. Den icke oväsentliga skillnad, dessa uppgifter förete i jämförelse med motsvarande uppgifter uti senaste femårsberättelsen, föranleder till följande anmärkningar.

Kronoegendomar: 1) *Under allmän disposition.* a) Boställen, hemman: minskning med 1 om $\frac{1}{10}$ mantal, som blifvit såldt till allmänt frälse; b) hemman: minskning med 3 om tillhopa $2\frac{715}{1064}$ mantal, som försålt till allmänt frälse, och ökning dels med 58 om $25\frac{517081}{1322880}$ mantal, utgörande af kronan inköpta skattehemman, dels ock med 1 om $\frac{1}{4}$ mantal i följd af rättelse i 1897 års jordeboksförändringsextrakt för Hedemora fögderi; c) Jordlägenheter: ökning med 2, förut af skattenatur, som blifvit för kronans räkning inköpta; d) Fiskerier: i senaste femårsberättelsen fanns intet fiskeri under denna titel angifvet, men enligt jordeboken bör ett sådant upptagas; och e) Verk och inrättningar: i förra femårsberättelsen funnos 7 omförmälda, men då enligt jordeboken verk och inrättningar under ofvanstående titel ej förefinnas, blifva sådana nu ej upptagna. 2. *Under enskild disposition.* a) Hemman: minskning med 2 om $\frac{60169}{230400}$ mantal, som blifvit skatteköpta; och b) jordlägenheter: ökning med 1, som blifvit skattlagd, och minskning med 13, som skatteköpts.

Skatteegendomar: a) Boställen, hemman: minskning med 1 om $\frac{1}{4}$ mantal på grund af en vidtagen rättelse uti 1897 års jordeboksförändringsextrakt för Hedemora fögderi; b) Boställen, lägenheter: tillkommer 1 genom rättelse i Vester-Bergslags fögderis jordeboksförändringsextrakt för år 1896; c) Hemman: minskning med 59 om $25\frac{517081}{1322880}$ mantal, som för kronans räkning inköpts, samt ökning med dels 2 om $\frac{60169}{230400}$ mantal, som blifvit skatteköpta, dels 7 om $2\frac{288}{800}$ mantal, som efter inlösen af frälseräntor öfverförts från frälse till skatte, dels ock 2 genom vidtagen rättelse i 1896 års jordeboksförändringsextrakt för Vester-Bergslags fögderi; d) jordlägenheter: minskning med 2, som blifvit för kronans räkning inköpta, och ökning med 13, som blifvit skatteköpta; och e) Verk och inrättningar: minskning med 49 enligt rättelse i 1896 års jordeboksförändringsextrakt för Vester-Bergslags fögderi.

Frälseegendomar: a) Hemman: minskning med 7 om $2\frac{288}{800}$ mantal, som efter inlösen af frälseräntor öfverförts från frälse till skatte, samt ökning med 8 om $2\frac{819}{1064}$ mantal, som försålt till allmänt frälse (förut krono under allmän disposition) och b) Verk och inrättningar: efter vidtagen rättelse i 1896 års jordeboksförändringsextrakt för Vester-Bergslags fögderi upptages antalet till 2 (förut 3).

Under perioden hafva följande *skatteköp* från kronan egt rum, nämligen:

	Hemman.		Lägenheter.
	Antal.	Mantal.	Antal.
År 1896: Tallbacken n:r 1 eller Gamla Nitten litt. A i Grangärde socken	—	—	1
Delar af Sköttorpet n:r 1 i d:o	—	—	—
Konstvakarebostället n:r 1 i d:o	—	—	1
Del af Hårdestorp n:r 1 i d:o	—	—	—
Delar af Mårtenstorp n:r 1 i d:o	—	—	1
Kybäcksheden n:r 1 i d:o	—	$\frac{123}{3078}$	—
Skyttberget n:r 1 (större delen) i d:o	—	—	1
Abborrberget eller Abborrtjärn n:r 1 i d:o	—	$\frac{7}{1200}$	—
År 1897: Delar af Sköttorpet n:r 1 i d:o	—	—	—
Lars Toms torp n:r 1 i d:o	—	—	1
Del af Smedenstorp n:r 1 i d:o	—	—	—
Källfallet n:r 1 (större delen) i d:o	—	—	1
Pullero n:r 1 ($\frac{7}{10}$ däraf) i d:o	—	—	1
Björnberget n:r 3 (större delen) i d:o	—	—	1
Björnberget n:r 1 i d:o	—	—	1
Del af Skyttberget n:r 1 i d:o	—	—	—
Del af Mårtenstorp n:r 1 i d:o	—	—	—
Skackelbacken n:r 1 i d:o	—	—	1
Abborrberget eller Abborrtjärn n:r 1 i d:o	—	$\frac{1}{144}$	—
Tennberget n:r 1 i Ludvika socken	1	$\frac{1}{10}$	—
År 1898: Erik Svens torp n:r 1 i Grangärde socken	—	—	1
Gudmundberget n:r 1 i d:o	—	—	1
Mjölbergsåsen i Jerna socken	1	$\frac{1}{8}$	—
År 1899: Pullero n:r 1 ($\frac{3}{10}$ däraf) i Grangärde socken	—	—	—
Tennberget n:r 1 i Ludvika socken	—	$\frac{2}{96}$	—
År 1900: Örnbacken n:r 1 i Grangärde socken	—	—	1
Del af Mårtenstorp n:r 1 i d:o	—	—	—
Summa	2	$\frac{60169}{230400}$	13

Följande till statsverket indragna militieboställen hafva under perioden blifvit *försålda till allmänt frälse*, nämligen:

År 1896: sergeantsbostället $\frac{251}{833}$ mantal Solfvarbo i Gustafs socken, majorsbostället $\frac{507}{833}$ mantal Munkbo i Husby socken, $\frac{129}{833}$ mantal af fanjunkarebostället $\frac{573}{833}$ mantal Fagerberg i Rättviks socken, $\frac{327}{833}$ mantal af kompanichefsbostället $\frac{455}{833}$ mantal Tibble i Leksands socken och $\frac{1}{32}$ mantal af kompanichefsbostället $\frac{1}{16}$ mantal Stensbo i Äppelbo socken;

år 1897: fänriksbostället $\frac{7}{32}$ mantal Gråda i Gagnefs socken; samt

år 1898: mönsterskrifvarebostället $\frac{1959}{1064}$ mantal Nordanö i Torsångs socken.

Vid försäljningen af ofvanberörda indragna militieboställena Fagerberg, Tibble och Stensbo afsattes till kronoparker följande områden, nämligen $\frac{187}{116}$ mantal af Fagerberg, $\frac{2}{13}$ mantal af Tibble och $\frac{1}{32}$ mantal af Stensbo.

Till allmänt frälse har dessutom under år 1898 försålts förra kronoklockarebolet $\frac{1}{16}$ mantal i Åls socken.

För kronans räkning hafva under perioden *förvärfvats* betydande områden, hvilka ställts under Kungl. Domänstyrelsens inseeende och förvaltning, nämligen år 1897 åtskilliga under Grönsinka bruksegendom hörande fastigheter om tillhoppa $1\frac{479}{272}$ mantal i By socken, år 1898 Storskogen n:r 1, afsöndrad skogslägenhet från hemmanet n:r 1 litt. A i Risshyttan, Silfbergs socken, samt Nisshytte bruks- och landegendom om tillhoppa $2\frac{145}{332}$ mantal i Sätters socken, och år 1899 Forsbacka järnverksaktiebolags fastigheter om $1\frac{165}{268}$ mantal i Laxsjön och Långmyran inom Laxsjö skriftlag, Grangärde socken, samt Klotens aktiebolags samtliga egendomar, tillhoppa $17\frac{123}{240}$ mantal inom Norrbärke, Söderbärke och Malingsbo socknar.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 29 maj 1896 har ock för kronans räkning inköpts den s. k. Ornässtugan med tillhörande byggnader och jordområde i Torsångs socken.

Under år 1898 hafva *frälseräntorna* af två tredjedelar af hemmanen Sunnanö n:r 1—7 i Torsångs socken blifvit för ett pris af 9,939 kronor. 50 öre för statsverkets räkning *inlösta*, hvarefter nämnda delar af hemmanen eller $2\frac{282}{800}$ mantal blifvit från frälse till skatte omförda.

Endast en *skattdägning* har under perioden förekommit, nämligen år 1898 af kronolägenheten Örnbacken n:r 1 i Grangärde socken.

Afgäld har under ifrågavarande tidrymd blifvit bestämd dels för 10 af Mora—Venerns järnvägsaktiebolag exproprierade jordområden, dels för 4 afsöndrade lägenheter.

Från *ödesmål* har något hemman icke blifvit under perioden upptaget, lika litet som något hemman under samma tid förfallit till *skattevrak*.

Beträffande antalet och beskaffenheten af de *jordafsöndringar*, som af Länsstyrelsen blifvit fastställda från och med år 1897, då lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring af den 27 juni 1896 trädde i kraft, hänvisas till nedanstående tabell N.

Rotereglering för Stora Skedvi socken har af Länsstyrelsen fastställts genom ett den 21 mars 1898 meddeladt utslag, därvid Kungl. Kammarkollegium lät bero.

Af tabellen 3 framgår, att antalet *bruksdelar* å *landsbygden*, som år 1895 utgjorde 54,045, vid periodens slut stigit till 61,627.

Taxeringsvärdet å *jordbruksfastigheterna* å landsbygden, hvilket år 1895 uppgafs vara 103,036,800 kronor, utgjorde år 1900 123,580,000 kronor, däraf för fastighet, hvarför bevilling icke erlägges, 13,650,400 kronor år 1895 och 15,450,400 kronor år 1900.

I ännu högre proportion har taxeringsvärdet för *annan fastighet* å landsbygden under perioden ökats, nämligen från 27,612,590 kronor år 1895 till 38,744,200 kronor år 1900 eller med icke mindre än 11,131,610 kronor. Af denna ökning faller omkring en tiondel, eller 1,165,610 kronor, på kyrkor och andra offentliga byggnader, hvaremot återstoden kommer på öfriga lägenheter, hvilkas hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden.

I fråga om de förändringar härutinnan, som förekommit inom Borlänge köping (stationssamhälle) och de öfriga områden å landsbygden, därinom byggnadsstadgan för rikets städer tillämpats, är följande att anteckna.

Inom Borlänge stationssamhälles område, som numera, på sätt här ofvan omförmäts, utgör *Borlänge köping*, funnos vid 1895 års slut 120 bebyggda tomter med ett sammanlagdt taxeringsvärde af 537,000 kronor. Under perioden hafva uppförts tillhoppa 39 byggnader, däraf ett folkskolehus och ett boningshus, hvaradera af sten i tre våningar, hvarjämte åtskilliga till- och påbyggnader af boningshus företagits, men i slutet af periodens sista år, den 3 december 1900, ödelades genom våldeld helt och hållet 8 byggnadstomter med 12 boningshus och 11 uthus, hvarförutom å 5 tomter nedbrunno 3 boningshus och 2 uthus samt skadades betydligt 2 boningshus, så att vid periodens slut antalet af de bebyggda tomterna icke ökats mer än till 123. Taxeringsvärdet å annan fastighet hade dock under perioden stigit med icke mindre än 316,300 kronor, till 853,300 kronor.

Inom *Avesta municipalsamhälles* område med en areal af 17,816 hektar har ifrågavarande taxeringsvärde under perioden ökats från 1,417,600 kronor till 1,864,900 kronor.

Jämväl för *Mora Strands municipalsamhälle*, omfattande i dess helhet 103,2793 hektar, har taxeringsvärdet å annan fastighet i betydlig grad ökats, i det samma taxeringsvärde år 1895 utgjorde 470,000 kronor och år 1900 871,700 kronor.

Tabellen 3 utvisar jämväl, hvad *städerna* angår, åtskilliga förändringar sedan senaste femårsperiod.

Antalet tomter i *Falun* uppgafs vid 1895 års slut utgöra 929 och upptages nu till 967. Denna ökning är föranledd af den utvidgning af stadsplanen, som af stadsfullmäktige den 10 december 1896 beslutits och Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 30 april 1897 fastställt. Detta nya planlagda område är beläget mellan Svärdsjögatan, länslasarettet, arbetsinrättningen och lägenheten Kullen å ena, samt den s. k. promenaden å andra sidan, och innehåller 11,191 hektar. Genom Länsstyrelsens utslag den 15 juli sistnämnda år fastställdes för det nya området tomtindelning, upptagande 31 tomter. Af de vid periodens början bebyggda tomterna uppstodo genom tomtregleringar och klyfningar 7 nya bebyggda tomter, hvaremot 8 bebyggda tomter sammanslagits till 4. Af de obebyggda tomterna blefvo under perioden 8 bebyggda, hvarjämte 4 tomter å nya stadsplansområdet vid periodens slut voro bebyggda. Vid periodens slut funnos sålunda å sistnämnda område 27 obebyggda tomter,

Tab. N. Fastställda jordafsöndringar i Kopparbergs län åren 1897—1900.

År.	Afsedda att åt mindre jordbrukare bereda		Hufvudsakligen för skogsafverkning upplåtna till		För andra ändamål.	Summa afsöndringar.
	jordbrukslägenhet.	byggnadstomt.	enskilda.	trävarubolag.		
1897	4	5	—	1	7	17
1898	2	14	5	24	63	108
1899	2	20	7	35	83	147
1900	9	36	6	42	45	138
Summa	17	75	18	102	198	410

hvarjämte dels genom klyfning uppstått 2, dels ock genom tomtreglering uppkommit 2 obebyggda tomter. Utvidgningen af stadsplanen, hvars nya område utgör en del af lägenheten Kullen, har icke föranlett minskning i brukningsdelarnas antal, som tvärtom genom uppdelning af förutvarande ökats till det antal tabellen, i öfverensstämmelse med taxeringslängden, upptager.

I *Hedemora* hafva under perioden 6 tomter bebyggts. Antalet jordlotter har under perioden minskats med 33 till 175, beroende däraf, att en del mindre lotter sammanslagits till färre brukningsdelar.

För *Säter* fastställdes genom nådiga brefvet den 18 juli 1884 plan för utvidgning och reglering af staden. Enligt af Länsstyrelsen den 1 oktober 1894 fastställd tomtindelnings innehåller det nya stadsområdet 92 tomter, däraf vid 1900 års slut 4 voro bebyggda. Antalet landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar är upptaget efter 1900 års taxeringslängd, men möjligt är, att i detta antal till någon del ingår jämväl obebyggda tomter, hvilka fortfarande brukas såsom jordbruksfastighet. Exakt utredning härom har icke kunnat erhållas.

Såsom af tabellen framgår, har *byggnadsverksamheten* under perioden icke varit synnerligt liflig. Bland större byggnadsföretag märkas här i Falun stadens arbetsinrättnings nya hus, färdigt till inflyttning år 1896, ett större boningshus af sten vid Stora Torget, fullbordadt år 1897, samt tvenne större stenhus vid Åsgatan och ett trevånings stenhus vid Svärdsjögatan, hvarjämte under år 1900 vid Åsgatan uppförts ett stenhus, afsedt till lokaler för riksbanken, post och telegraf. Dessutom har under perioden i det närmaste fullbordats ett omfattande restaureringsarbete af Kopparbergs församlings kyrka i staden.

Oaktadt dessa större nybyggnader, i hvilka finnas, förutom butiker och andra lägenheter, 14 tidsenligt inredda våningar, och oaktadt dessutom flere mindre boningshus uppförts, råder i Falun en kännbar bostadsbrist.

Taxeringsvärdet å stadsfastigheterna har under perioden icke undergått någon afsevärd förändring.

Värdet af all fastighet i länet, såväl å landsbygden som i städerna, utgjorde år 1900 176,605,950 kronor, mot 142,270,840 kronor år 1895.

B) Fideikommiss. Tabell 4, som härom innerhåller uppgifter, utvisar den olikhet med motsvarande tabell i senaste femårsberättelsen, att egendomen Finnbo bruk, som förut upptagits att utgöra $2\frac{1}{2}$ mantal skatte, nu upptages till $2\frac{4}{7}$ mantal, sedan Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Svea Hofrätt genom laga kraftvunnen dom förklarar det under Finnbo lydande $\frac{1}{6}$ mantal Tappan, som förut antagits vara af fideikommissnatur, sakna sådan natur. Af de till Finnbo bruk år 1895 hörande verk och inrättningar har under perioden Källdals kvarn nedrifvits. Björnhytte fideikommisssegendom är oförändrad. Oafsedt denna minskning i egendomarnas mantal och i antalet verk har likväl egendomarnas sammanlagda taxeringsvärde, som år 1895 utgjorde 245,700 kronor, år 1900 ökats med 16,100 kronor till 261,800 kronor.

C) Fastigheter, tillhörande inhemska aktiebolag. Uppgifter om ifrågavarande fastigheter lemnas i tabell 5. Sedan år 1895 har väl mantalet af bolagens fastigheter väsentligt minskats, beroende däraf att Klotens aktiebolag år 1895 tillhöriga egen-

domar under perioden blifvit för statsverkets räkning inköpta, men taxeringsvärdet af aktiebolagens fastigheter har detta oaktadt högst betydligt ökats. Denna ökning har under nu ifrågavarande period varit större än under någon af de senaste perioderna. Detta förhållande, som, beträffande jordbruksfastigheter, väl i någon mån torde bero, förutom på en allmän höjning af taxeringsvärdet, jämväl däraf att bolagens från hemman afsondrade skogsfastigheter numera påföras särskildt taxeringsvärde, men förnämligast föranledes af förvärf af nya fastigheter, belyses närmare af följande öfersikt, som jämväl utvisar antalet fastighetsegande aktiebolag vid de särskilda periodernas slut:

	Antal bolag.	Taxeringsvärde i kronor.		
		Jordbruksfastighet.	Annan fastighet.	Summa.
År 1885 . . .	74	8,415,200	5,857,700	14,272,900
» 1890 . . .	72	14,401,200	10,522,000	24,923,200
» 1895 . . .	98	17,214,100	13,199,100	30,413,200
» 1900 . . .	145	25,488,500	19,861,200	45,349,700

D) Fastigheter, tillhörande främmande makters undersåtar.

Tabell 6, som härför lemnar redogörelse, utvisar vid jämförelse med motsvarande tabell i senaste femårsberättelsen, att antalet utländske fastighetsegare, fortfarande såsom förut uteslutande norrmän, ökats från 6 år 1895 till 13 år 1900, men att däremot taxeringsvärdet nedgått från 447,400 kronor, däraf 444,400 för jordbruksfastighet, år 1895 till 308,200 kronor, allt för jordbruksfastighet, år 1900.

E) Skiften. Vid allmänna skiftesverket har under perioden varit anställd följande arbetande *personal*, nämligen år 1896 16 landtmätare och 12 medhjälpare, hvart af åren 1897 och 1898 15 landtmätare och 11 medhjälpare, år 1899 17 landtmätare och 8 medhjälpare samt år 1900 20 landtmätare och 9 medhjälpare.

Förordnanden till landtmäteriförrättningar hafva under hvart af periodens år utfärdats till följande antal:

	Å egentliga laga skiften.	Å andra förrättningar.
År 1896	3	161
» 1897	2	268
» 1898	1	214
» 1899	2	443
» 1900	1	346

Under perioden hafva afslutats 11 *laga skiften*, omfattande tillhopa 16,217 mantal inom Ore, Jerna, Hedemora, Husby och Kopparbergs socknar. Vid dessa laga skiften hafva blifvit dels afmätta, dels delade följande antal hektar af olika egoslag:

	Åker och tomter.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impediment.	Summa hektar.
Mätta . . .	980	281	224	4,734	131	6,350
Delade . . .	951	277	224	5,665	308	7,425;

och hafva därvid delegarne bekommit sina egor i följande antal skiften, nämligen:

	1 skifte.	2 skiften.	3 skiften.	4 skiften.	Summa delegare.
Kvarboende delegare . .	172	100	64	20	356
Utflyttade . . .	13	19	18	—	50
Summa	185	119	82	20	406

Delegarnas kostnader förutom kostnaden för utgjorda dags-verken hafva för dessa laga skiften utgjort tillhopa 93,132 kronor 30 öre eller, närmast, per mantal 5,742 kronor 88 öre och per skiftad hektar 12 kronor 54 öre.

Vid periodens slut pågingo laga skiften i Sundborns, Ore, Mora och Vika socknar, därvid 8 mantal voro föremål för laga skifte å alla egorna och 2 mantal allenast å inegorna.

Förutom ofvannämnda laga skiften hafva under femårsperioden afslutats 1,216 *andra förrättningar* eller i medeltal årligen 243 förrättningar, bestående af egostyckningar, hemmans-klyfningar, skogs- och undantagsåbodelningar, egoutbrytningar, väg- och stängseldelningar samt biträde vid domstolar. Vid dessa förrättningar hafva blifvit mätta och delade följande antal hektar:

	Åker och tomter.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impediment.	Ej specificerade.	Summa hektar.
Mätta . .	1,520	1,222	92	12,759	1,766	—	17,359
Delade . .	2,883	3,993	117	108,909	23,489	3,766	143,157

Af denna delade areal äro 9,318 hektar delade genom egostyckning.

Vid längddelningar hafva dessutom blifvit mätta 831,040 meter och delade 774,316 meter.

Till ytterligare upplysning om allmänna skiftesverkets i länet ställning vid periodens slut meddelas följande öfversikt:

	Å alla egor.	Å endast inegor.	Å endast utegor.
Redan laga skiftadt mantal	448	98	62
Stående under laga skifte.	8	2	—
Troligen ej behöfvande d:o	641	348	—
Troligen kommande att undergå d:o	305	41	427
Summa mantal	1,402	489	489

Länets hela mantalssumma utgör 1,891, hvilken summa ock erhålles, då summan i en af de båda senare kolumnerna, hvilka motsvara hvarandra, lägges till summan i första kolumnen.

Flyttningshjälp efter skiften har under perioden utbetalts med följande belopp, nämligen:

År 1896	4,809.22 kr.	År 1899	2,654.59 kr.
• 1897	568.25 •	• 1900	2,937.86 •
• 1898	388.31 •	Summa	11,358.23 kr.

F) Kommunernas finanser. Utöfver hvad härom innehålles i Kungl. Statistiska Centralbyråns underdåniga årsberättelser, till hvilka Länsstyrelsen tillåter sig hänvisa, må allenast här omförmälas dels de tillstånd till upptagande af lån, som blifvit af Eders Kungl. Maj:t under perioden meddelade kommuner inom länet, dels ock de inom länet befintliga skogsmedelsfonderna, hvilka icke förvaltas i enahanda ordning som kommunernas öfriga tillgångar och förty icke heller äro uti förberörda berättelser bland dessa tillgångar inräknade.

De *lån*, till hvilkas upptagande nådigt tillstånd under perioden erhållits, uppgå till ett sammanlagdt belopp af icke mindre än 3,981,100 kronor. Om detta lånebelopps fördelning mellan kommunerna och de särskilda länens ändamål lemnas redogörelse i *tabell O*.

Härvid är emellertid att märka, att detta belopp icke fullt exakt motsvarar den verkliga ökningen af kommunernas skulder

under perioden, då vissa lån, dock till jämförelsevis mindre belopp, användts till konvertering af förut befintliga lån.

Beträffande *skogsmedelsfonderna*, om hvilkas tillkomst fullständig redogörelse i föregående femårsberättelser lemnats, får Länsstyrelsen här nedan omförmäla de förändringar, som under perioden med dem egt rum. Angående användningen af skogsmedelsfondernas ränteaftkastning inhämtas väl af Statistiska Centralbyråns årsberättelser åtskilliga upplysningar, men har Länsstyrelsen dock ansett sig här böra, i likhet med hvad i senaste femårsberättelser egt rum, meddela från vederbörande kommuner härom infordrade mera detaljerade uppgifter, oaktadt desamma

Tab. O. *Lån, som kommuner i Kopparbergs län åren 1896—1900 erhållit nådigt tillstånd att upptaga.*

Kommun.	Tillståndets dag.	Belopp. Kronor.	Längsta amorteringstid.	Länets ändamål.
Avesta municipalsamhälle	19 ²² / ₃ 00	50,000	40	Inköp af mark för gator och torg samt dessas iordningsställande.
Borlänge köpings skoldistrikt	18 ² / ₆ 98	50,000	40	Uppförande af skolhus.
Elfdalens socken	18 ¹² / ₇ 97	450,000	40	Utförande af väg- och brobyggnadsarbeten.
Falu stad	18 ¹⁸ / ₆ 97	400,000	40	Anläggning af vatten- och kloakledning.
Floda socken	19 ⁹ / ₃ 00	30,000	40	Inbetalning af aktier i järnväg från Falun till Vansbro.
Gagnefs församling	18 ³¹ / ₁ 96	12,000	12	Uppförande af skolhusbyggnader.
Grytnäs	18 ⁵ / ₆ 96	15,000	20	Uppförande af skolhus.
„	18 ²² / ₉ 99	12,000	20	D:o d:o.
Hedemora stad	18 ⁶ / ₃ 96	135,000	40	Anläggning af vatten- och aflöpsledning.
Husby socken	18 ²³ / ₄ 97	44,000	40	Inrättande af fattiggård.
Kopparbergs församling	18 ⁴ / ₁₂ 96	36,000	40	Uppförande af skolhus.
„	18 ² / ₄ 97	104,000	40	Restaurering af kyrkan.
Lima församling	18 ¹⁴ / ₈ 96	8,000	10	Omläggning af kyrkans tak.
Lima socken	19 ⁹ / ₃ 00	200,000	40	Inbetalning af stamaktier i Mora—Venerns järnväg.
Malingsbo församling	19 ¹⁰ / ₁₁ 00	12,000	20	Nybyggnader å kyrkoherdebostället.
Malunga	18 ²⁴ / ₂ 99	10,000	20	Uppförande af skolhus.
Näs tingslags väghållningsdistrikt	18 ¹⁸ / ₈ 99	40,000	8	Utförande af vägbyggnad.
Orsa församling	19 ¹⁶ / ₃ 00	180,000	30	Uppförande af skolhusbyggnader.
„ socken	18 ¹⁰ / ₄ 96	400,000	30	Inbetalning af aktier i Dala—Helsinglands järnväg.
„	19 ¹⁷ / ₈ 00	1,250,000	40	D:o i järnväg från Orsa till Sveg.
„	19 ³⁰ / ₁₁ 00	200,000	40	Inrättande af en fattiggård.
Särna	18 ³¹ / ₁₂ 96	250,000	40	Bestridande af kostnader för åbodelning, brobyggnad m. m.
Säters stad	18 ²⁷ / ₁₁ 96	31,100	35	Inbetalning af aktier i Södra Dalarnes järnväg.
Transtrands socken	19 ⁹ / ₃ 00	50,000	40	D:o af stamaktier i Mora—Venerns järnväg.
Åls församling	18 ¹⁷ / ₄ 96	5,000	9	Uppförande af skolhusbyggnad.
Äppelbo	18 ³ / ₁₂ 98	7,000	10	D:o d:o.

vid granskning befunnits såväl ofullständiga som ock i vissa afseenden stridande mot de uppgifter, som af Statistiska Centralbyrån lemnats.

Venjans sockens skogsmedelsfond, som vid periodens början besteg sig till 210,150 kronor 42 öre, egde vid periodens slut en behållning af 228,764 kronor 46 öre och har alltså under perioden ökats med 18,614 kronor 4 öre. Den del af fondens räntemedel, som af socknemännen disponerats, lär hafva användts till följande ändamål:

År.	Krono- utskylder.	Till skolor- na.	Till präster- skapet.	Under- håll af vägar och broar.	Aflö- ning af sock- nens sol- dater.	Od- lings- hjälp.	Bevak- ning af sko- garna.	För in- köp af fastig- het.	Summa. Kronor.
1896 . .	—	706	2,049	551	2,160	1,413	100	—	6,979
1897 . .	779	713	1,938	541	1,381	—	100	1,600	7,052
1898 . .	779	708	1,940	670	1,381	1,416	100	—	6,994
1899 . .	358	899	1,986	639	1,802	1,439	100	—	7,223
1900 . .	360	509	1,992	120	1,800	1,019	100	—	5,900
Summa	2,276	3,535	9,905	2,521	8,524	5,287	500	1,600	34,148

Behållningen af Svärdsjö och Envikens socknars skogsmedelsfond, som vid periodens början uppgick till 645,186 kronor 68 öre, har vid periodens slut stigit till 752,450 kronor 98 öre. Den betydliga ökningen af 107,264 kronor 30 öre är beroende af under perioden försäld afverkningsrätt till utstämplat virke. Den af socknemännen disponerade andelen af fondens räntemedel uppgifves hafva på följande sätt användts:

	Krono- utskylder.	Till präster- skapet.	Aflöning till sock- nens sol- dater.	Underhåll af vägar och broar.	Summa. Kronor.
<i>Svärdsjö socken.</i>					
År 1896	4,397	3,845	3,115	2,695	14,052
» 1897	4,263	3,565	2,480	3,827	14,135
» 1898	4,380	3,596	2,480	5,119	15,575
» 1899	4,440	3,670	1,860	5,605	15,575
» 1900	4,130	3,690	1,860	9,009	18,689
Summa	21,610	18,366	11,795	26,255	78,026
<i>Envikens socken.</i>					
År 1896	1,760	1,428	2,559	651	6,398
» 1897	1,804	1,433	2,559	602	6,398
» 1898	1,755	1,473	2,559	611	6,398
» 1899	1,627	1,481	2,559	731	6,398
» 1900	2,356	1,472	2,559	138	6,525
Summa	9,302	7,287	12,795	2,733	32,117

Redan i senaste femårsberättelsen omförmäldes det af Eders Kungl. Maj:t under nu ifrågavarande period, den 9 oktober 1896, meddelade nådiga beslut angående fördelning af Särna sockens äldre skogsmedelsfond. Sedan de fonden tillhörande obligationer genom Länsstyrelsens försorg blifvit å fondbörsauktion försälda, verkställdes den 31 maj 1897 fördelning af fondens tillgångar, som då utgjorde tillhopa 318,298 kronor 74 öre, däri inberäknadt de belopp, 102,050 kronor 66 öre, Särna socknemän i förskott från fonden uppburit, hvaraf 29,193 kronor 50 öre utgjorde köpeskillingen för de för fondens räkning inköpta fastig-

heter. Vid denna fördelning blefvo tre femtedelar af fondens tillgångar med 190,979 kronor 23 öre till länets ränteri levererade och bland statsverkets skogsmedel uppdebiterade samt, efter det af öfriga två femtedelar först afräknats berörda, af socknemännen i förskott uppburna belopp, återstående 25,268 kronor 85 öre öfverlemnade till den genom försäljning af afverkningsrätt till socknens besparingsskog bildade fond.

Denna fond, Särna sockens skogsmedelsfond, hvars kapitalbehållning vid 1895 års slut uppgick till 2,187,347 kronor 17 öre, hade hufvudsakligen till följd af berörda tillskott vid periodens slut stigit till 2,216,832 kronor 44 öre. Fondens tillgångar vid 1900 års slut voro på följande sätt placerade, nämligen:

Å depositionsräkning i bank	225,000-00
» kapitalräkning i d:o	38,715-52
» löpande räkning i d:o	9,682-16
» upp- och afskrifningsräkning i d:o	15,865-24
I obligationer: Svenska statens	570,000-00
Sveriges Allmänna Hypoteksbanks	147,793-33
Amorteringsfondens för apoteksprivilegier	170,016-00
Stockholms Intecknings-garantiaktiebolags	226,968-75
Hofors aktiebolags	495,646-67
Fordran af Särna kommun	244,000-00
2,000 aktier i Mora—Venerns järnvägsaktiebolag	200,000-00
Fastighet och inventarier	3,700-00
Kronor	2,347,387-67

Hvarifrån afgå:

Skulder till jordegare i Särna och Idre	56,930-55
Understödsfonden	51,948-12
Jordbrukslåne- och odlingsfonden	21,000-00
Disponibla medel	676-56
Kronor	2,216,832-44

Af fondens ränteafkastning uppgifvas under perioden de utgifter hafva blifvit bestridda, som finnas angifna i tabell P (sid. 43).

Lima och Transtrands socknars skogsmedelsfonds kapitalbehållning har sedan senaste femårsperiodens slut icke undergått någon förändring och utgjorde sålunda vid 1900 års utgång 2,586,000 kronor, med hufvudsakligen enahanda placering som vid periodens början. Socknarnas andelar af fondens räntemedel hafva anlitats för de i tabell Q (sid. 43) omförmälda ändamål.

Den största af länets skogsmedelsfonder, Orsa sockens skogsmedelsfond, har icke heller undergått någon synnerligt afsevärd förändring. Den uppgick vid periodens början till 9,602,337 kronor 62 öre, däri inberäknadt aktier i Mora—Venerns järnvägsaktiebolag till nominellt belopp af 600,000 kronor, och hade under perioden i följd hufvudsakligen af försäljningar af utstämplade träd af mindre dimensioner ökats med 45,518 kronor 99 öre, hvadan den vid periodens slut utgjorde 9,647,857 kronor 61 öre. Detta fondens kapital var i räkenskaperna bokfördt sålunda:

Fastighet	15,576-99
Inventarier	1,909-60
Obligationer	7,770,500-00
Depositionsräkning i bank	100,000-00
Löpande räkning i bank	360,632-27
Upp- och afskrifningsräkning i d:o	29,781-53
Lån till Orsa kommun	522,000-00

Lån till andra kommuner	368,315 80
Lån till Falun—Rättvik—Mora järnvägsaktiebolag	300,000 00
Upplupna, ej förfallna räntor	89,891 96
Aktier i Mora—Venerns järnvägsaktiebolag	600,000 00

Kronor 10,158,608 15

Efter afdrag för skulder till:

Orsa sockens hufvudräkning	299,546 14
Understödsfonden	97,413 94
Vägbyggnadsfonden	106 51
Kulturstämplingsräkningen	113,683 95

Kronor 9,647,857 61

De af fonden innehafda obligationerna utgjordes af:

Svenska statens 3 1/2 %	1,000,000
Allmänna Hypoteksbankens 4 %	1,714,700
Allmänna Hypotekskassans för städerna 4 1/2 %	1,020,000
D:o d:o d:o 3 1/2 %	449,200
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolags 4 %	1,227,000
Uppsala—Margrethills järnvägsaktiebolags 4 %	85,000
Mora—Venerns järnvägsaktiebolags 4 %	500,000
Lunds—Trelleborgs d:o 3 1/2 %	257,000

Stockholm—Saltjöns järnvägsaktiebolags 4 1/2 %	295,000
Stockholms Hypotekskassas 3 1/2 %	494,000
Oskarshamns stads 3 1/2 %	589,000
Stockholms stads 4 %	139,600

Kronor 7,769,900

Om användningen af fondens räntemedel under perioden meddelas uppgifter i *tabell R* (sid. 44).

Elfdalens sockens skogsmedelsfonds kapitalbehållning besteg sig vid periodens början till 6,156,699 kronor 24 öre. Under år 1896 fick fonden dels i ersättning för timmer till kajbyggnader, dels ock i indriftsprovioner vidkännas en kapitalminskning af sammanlagt 2,261 kronor 61 öre, hvarigenom fondens kapital nedgick till 6,154,437 kronor 63 öre, hvilket fondens kapitalbelopp därefter intill periodens slut varit oförändradt. Denna behållning bokfördes i fondens räkenskaper på följande sätt:

Fastighet	10,384 66
Inventarier	655 60
Obligationer	3,884,777 79
Löpande räkning i bankinrättning	375,198 55

Tab. P. Af räntaafkastningen från Särna sockens skogsmedelsfond bestridda utgifter åren 1896—1900.

År.	Krono- utskylder.	Till skolorna.	Till präster- skapet.	Till kyrkans utgifter.	Till prästgårds- byggnad.	Till fattigvården.	Till ny- byggnad och underhåll af vägar.	Till hälso- och sjuk- vården.	Till bevak- ning af be- sparings- skogen.	Till löner och diverse.	Summa. Kronor.
1896	2,620	9,400	1,337	2,450	3,150	6,211	4,883	7,591	5,500	16,009	59,151
1897	2,121	2,685	1,350	425	1,039	5,250	5,530	6,560	5,550	10,761	41,321
1898	2,030	15,634	1,360	951	600	6,359	7,720	6,810	6,850	3,253	51,567
1899	1,586	15,851	1,358	2,891	500	6,057	9,259	13,292	3,530	4,121	58,445
1900	1,732	14,717	1,360	3,486	1,036	6,453	12,735	26,152	5,287	14,850	87,508
Summa	10,089	58,287	6,765	10,203	6,325	30,330	40,177	60,405	26,717	48,994	298,292

Tab. Q. Anslag af räntemedlen från Lima och Transtrands socknars skogsmedelsfond åren 1896—1900.

År.	Krono- utskylder.	Till skolorna.	Till präster- skapet.	Till kyrkliga utgifter i öfrigt.	Till fattigvården.	Till under- håll och nybyggnad af vägar och broar.	Till aflöning åt socknens soldater.	Till hälso- och sjuk- vården.	Till amor- tering af skulder.	Till öfriga ändamål.	Summa. Kronor.
<i>Lima socken.</i>											
1896	5,810	8,483	1,866	2,094	7,675	597	4,350	4,357	12,900	4,243	52,375
1897	5,618	8,063	1,818	5,032	6,636	1,546	4,477	4,552	12,900	2,307	52,949
1898	5,547	16,659	1,822	1,779	5,567	—	4,490	7,152	13,870	989	57,875
1899	1,044	13,284	1,866	3,804	7,671	—	4,290	2,447	13,870	500	48,776
1900	1,007	10,173	1,872	3,008	8,119	553	4,290	4,509	12,291	4,727	50,549
Summa	19,026	56,662	9,244	15,717	35,668	2,696	21,897	23,017	65,831	12,766	262,524
<i>Transtrands socken.</i>											
1896	1,786	9,276	1,448	2,067	6,052	4,686	1,902	4,806	5,080	1,500	38,603
1897	2,150	7,692	1,419	2,379	6,201	9,655	1,635	5,153	5,080	3,000	44,364
1898	2,136	6,775	1,422	2,424	5,200	5,847	1,585	5,590	5,080	8,680	44,739
1899	2,110	9,275	1,452	1,476	5,600	7,899	1,365	5,153	5,080	2,650	42,060
1900	2,315	6,925	1,460	1,298	5,900	8,697	1,159	5,135	4,290	4,427	41,606
Summa	10,497	39,943	7,201	9,644	28,953	36,784	7,646	25,837	24,610	20,257	211,372

Upp- och afskrifningsräkning i bankinrättning	3,816.40	
Lån till Elfdalens kommun	717,680.00	
Lån till Mora—Venerns järnvägsaktiebolag	20,000.00	
Aktier i d:o d:o	500,000.00	
D:o i Mora—Elfdalens järnvägsaktiebolag	815,000.00	
Förfallna, men ej upplupna räntor	47,707.04	
	Kronor 6,375,220.04	

Efter afdrag för skulder till

Elfdalens sockens hufvudräkning	117,020.20	
Understödsfonden	59,333.31	
Jordbrukslåne- och odlingsfonden	5,000.00	
Skogsutstämplingsräkningen	19,428.90	
Ersättning för frånträtt låneafstal	20,000.00	220,782.41
	Kronor 6,154,437.63	

Ofvannämnda obligationer voro:

Svenska statens 3/6 %	400,000
Allmänna Hypoteksbankens 3 1/2 %	157,333.33
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolags 4 %	1,375,000
Stockholms Intecknings-garantiaktiebolags 3 1/2 %	120,000

Kristianstads stads 3 1/2 %	79,000
Helsingborgs stads 3 1/2 %	92,444.46
» » 4 1/2 %	33,000
Apoteksamorteringsfondens 3/6 %	204,000
Malmö—Billesholms järnvägsaktiebolags 4 %	750,000
Kalmar Nya d:o 4 %	274,000
Mora—Venerns d:o 4 %	400,000
	Kronor 3,884,777.79

Om de belopp, som af skogsmedelsfondens ränteafkastning under perioden användts till skilda ändamål, meddelas upplysning i tabell R.

I denna tabell, liksom i de här ofvan lemnade uppgifter om användningen af räntan af Lima och Transtrands socknars och Särna sockens skogsmedelsfonder, äro icke upptagna de belopp, som enligt Länsstyrelsens medgifvanden till befolkningens understöd vid inträffad missväxt fått utgå ur de af skogsmedelfondernas ränteafkastningar bildade så kallade understödsfonderna, hvilka komma att i en senare afdelning bland fromma stiftelser af Länsstyrelsen vidare omförmälas.

6. Politi.

A) **Undervisningsväsendet.** Enligt senaste femårsberättelsen funnos för *folkundervisningen* vid 1895 års slut 718 skolor. Detta antal har vid nu ifrågavarande periods slut ökat till 741. Af dessa var en del fasta folkskolor, med en eller flere lärare, andra flyttande samt en del fasta eller flyttande mindre folkskolor och småskolor. Under perioden hafva åtskilliga flyttande skolor öfvergått till fasta, och skolor, som under ifrågavarande år tillkommit, äro alla af sistberörda slag. För undervisning uti vid skolorna

förekommande läroämnen funnos vid utgången af år 1900 862 lärare och lärarinnor. Antalet lärjungar i länets samtliga folkskolor och småskolor uppgick samma år till 33,602.

För den högre folkundervisningens befrämjande finnas inom länet två *folkhögskolor*, »Dalarnes manliga folkhögskola» och »Dalarnes kvinnliga folkhögskola». Vid hvardera af dessa läroanstalter hafva varit anställda två lärare, af hvilka den ene jämväl varit föreståndare, hvarjämte vid den kvinnliga folkhögskole-

Tab. R. Användningen af räntemedlen från Orsa och Elfdalens socknars skogsmedelsfonder åren 1896—1900.

År.	Krono- utskyl- der.	Till skolorna.	Till präster- skapet.	Till präst- gårds- byggnad.	Till öfriga kyrkliga utgifter.	Till fattig- vården.	Till under- håll af vägar och broar.	Till ny- byggnad af vägar och broar.	Till soldat- aflöningar och va- kans- afgifter.	Till hälso- och sjuk- vården.	Till afdik- ningar m. m.	Till amor- tering af skulder.	Till be- sparings- skogens förvalt- ning och vård.	Till mejeri.	Till löner och öfriga ändamål.	Summa. Kronor.
<i>Orsa socken.</i>																
1896	32,163	28,550	4,750	10,884	5,115	14,700	2,338	85,303	9,931	8,846	52,417	—	11,500	12,250	43,020	321,767
1897	22,456	34,600	4,684	2,550	7,700	16,817	2,175	36,960	15,673	9,768	34,653	—	14,000	15,000	73,359	290,395
1898	27,616	37,750	4,984	1,005	11,760	20,269	1,745	66,853	16,354	10,438	77,245	12,000	23,142	18,650	12,551	342,362
1899	19,553	40,500	4,789	—	8,160	20,108	2,592	9,560	15,262	12,105	93,432	12,000	8,325	17,500	34,894	298,775
1900	19,454	46,500	4,802	4,625	6,323	20,086	1,794	41,298	7,071	29,728	32,237	12,000	11,500	12,000	69,582	319,000
Summa	121,242	187,900	24,009	19,064	39,058	91,975	10,644	239,974	64,291	70,885	289,984	36,000	68,467	75,400	233,406	1,572,299
<i>Elfdalens socken.</i>																
1896	8,291	23,500	3,907	10,700	2,100	7,000	13,347	— ¹⁾	5,948	9,497	50,000	—	12,000	29,300	22,057	197,647
1897	5,675	22,700	3,710	10,000	3,250	7,000	9,130	—	6,228	5,933	22,000	10,830	10,000	13,530	22,792	152,778
1898	4,983	33,100	3,710	53	3,771	7,858	10,320	—	6,022	6,014	22,000	10,830	12,900	13,500	19,610	154,671
1899	4,970	36,100	3,793	139	3,461	16,931	8,087	—	6,089	8,686	25,000	10,830	12,500	19,500	11,262	167,348
1900	4,971	34,100	3,803	1,045	3,859	17,399	5,541	—	5,939	7,894	21,500	10,830	14,500	25,500	16,751	173,632
Summa	28,890	149,500	18,923	21,937	16,441	56,188	46,425	—	30,226	38,024	140,500	43,320	61,900	101,330	92,472	846,076

¹⁾ För detta ändamål har upptagits ett lån å 450,000 kronor, som amorteras af fondens räntemedel.

kursen funnits två lärarinnor för undervisning i väfnad, sömnad, spånflätning och dylikt. Skolornas elevantal under perioden har utgjort:

	Män.	Kvinnor.
År 1896	19	21
» 1897	24	6
» 1898	30	11
» 1899	15	10
» 1900	26	10

Vid Dalarnes manliga folkhögskola, hvarest läseåret i regeln tagit sin början den 24 eller 25 oktober samt, med ett uppehåll af omkring 2½ veckor vid jultiden, varat till den 29 eller 30 april året därpå, hafva följande läroämnen förekommit: modersmålet, historia och geografi, kommunal- och grundlagar, geometri, räkning, linearritning, fältmätning och afvägning, bokföring, naturkunnighet samt välskrifning, hvarjämte en gång i veckan hållits s. k. talöfningar, rörande af eleverna själfva valda ämnen, samt sångöfning.

Vid kvinnliga folkhögskolekursen, som omfattat maj, juni och juli månader, har undervisning meddelats uti modersmålet, historia och geografi, räkning, naturkunnighet, mjölkhushållning, bokföring och välskrifning, äfvensom i väfnad, handarbete och sång.

Kostnaden för uppehållet af dessa skolor under ifrågasvarande år äfvensom de för beredande jämväl åt mindre bemedlade af tillfälle till folkhögskoleundervisningen af statsmedel årligen utgående bidrag hafva utgjort:

År.	Hela kostnaden.		Statens bidrag.	
	Manliga kursen.	Kvinnliga kursen.	Till manliga kursen.	Till kvinnliga kursen.
1896	5,530	750	530	150
1897	5,676	750	395	120
1898	5,861	470	480	—
1899	5,868	750	475	98
1900	5,448	550	230	102
Summa kr.	28,383	3,270	2,110	470

Till länets anstalter för den högre folkbildningen kan äfven hänföras *Dalarnes landtmannaskola*, hvilken, såsom skolans namn antyder, särskildt är afsedd att bibringa för landthushållningen och landtbruket nyttiga kunskaper. Under ifrågasvarande år har vid sistberörda skola varit anställd en lärare samt undervisning meddelats uti följande af Landstinget bestämda ämnen: fysik, kemi, jordbrukslära, husdjurslära och mjölkhushållning. Skolan har under ifrågasvarande år haft följande antal elever, nämligen år 1896 10, år 1897 6, år 1898 7, år 1899 7 och år 1900 3. Kostnaden för skolans uppehållande har under samma år uppgått till respektive 905 kronor 34 öre, 803 kronor 90 öre, 640 kronor, 745 kronor 80 öre samt 710 kronor, eller sålunda under hela perioden till sammanlagdt 3,805 kronor 4 öre.

Vid *folkskollärarynnesseminariet i Falun* har under femårsperioden för undervisningen i läroämnena varit anställda 3 lärare, af hvilka en varit seminariets rektor samt de öfriga adjunkter, och 4 lärarinnor, af hvilka 2 innehaft adjunktsbefattning samt 2 varit lärarinnor i öfningsskolan, hvarjämte för undervisning i sång, musik, teckning, slöjd och andra öfningsämnen funnits

särskilda lärarekrafter. Antalet af dem, som under ifrågasvarande tid åtnjutit undervisning vid seminariet har varit högst 72 under läseåret 1899—1900 och lägst 69 under året 1896—1897. Läro-kursen, som omfattar en tid af fyra år, har hvarje läseår pågått 36 veckor, däraf 16 på höstterminen och 20 på vårterminen. Under femårsperioden hafva från seminariet utexaminerats 82 elever. Kostnaden för seminariets uppehållande bestrides fortfarande af statsmedel och undervisningen är såsom förut afgiftsfri.

Småskollärarynnesseminariet i Falun, som är en Landstingets institution, har under den gångna perioden visat sig alltjämt vara i besittning af allmänhetens förtroende och intresse.

Enligt de af Landstinget år 1889 för seminariet fastställda stadgar omfattade dess lärokurs en tid af 8 månader, fördelade å en vårtermin och en hösttermin. Då emellertid erfarenheten visat, att det vore förenadt med ej ringa svårighet att, utan elevernas öfveranstängande, under denna ganska korta lärotid bibringa eleverna den för ett blifvande lärarekall erforderliga kunskap i seminariets läroämnen, beslöt 1899 års landsting, att från och med år 1900 seminariets lärokurs skulle omfatta en tid af 12 månader, fördelade på 3 terminer, hvarje om fyra månader.

Vid småskolelärarynnesseminariet hafva under perioden varit anställda 2 lärarinnor, af hvilka den ena varit seminariets föreståndarinna. Under åren 1896—1899 hafva från seminariet utexaminerats 107 elever, och under höstterminen år 1900 funnos vid seminariet 29 lärjungar. Kostnaderna för seminariets uppehållande hafva tills år 1899 bestridits af Landstinget, men sedermera till någon del jämväl genom statsanslag.

Hedemora samskola, för hvars tillkomst, ändamål och hufvudsakliga organisation i föregående femårsberättelse närmare redogjorts, har under perioden haft följande antal lärare, lärarinnor och lärjungar:

År.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärjungar.		Summa.
			Gossar.	Flickor.	
1895—1896	1	2	24	15	39
1896—1897	1	3	37	20	57
1897—1898	1	3	36	21	57
1898—1899	1	3	26	19	45
1899—1900	1	3	25	24	49

Under två af periodens år hafva därjämte uti latin och kristendom funnits särskilda timlärare.

Dimissionsrätt till allmänna läroverkens sjätte klass har af Kungl. Maj:t beviljats samskolan under villkor: att läroverket står under inspektion af eforus öfver Vesterås stifts allmänna läroverk; att den närmaste tillsynen öfver samskolan utöfas af en utaf eforus utsedd inspektor; samt att särskild afgångspröfning från skolans femte klass verkställs i närvaro af två af eforus utsedda lärare vid allmänna läroverket i Falun.

Under ifrågasvarande period har inom länet uppstått en annan, efter samma principer som nyssberörda samskola upprättad läroanstalt, *Avesta elementarskola*. Denna skola, som för sin uppkomst har att tacka enskilda personers intresse och offervillighet, började sin verksamhet den 2 september 1897 uti särskildt för ändamålet uppförd, inom Avesta municipalsamhälle belägen lokal.

Läroanstalten, som har till ändamål att bereda sina elever det mått af kunskaper, som kan vara erforderligt för dem, som efter slutad skolkurs antingen vilja egna sig åt det praktiska

lifvet eller vid något af rikets högre allmänna läroverk idka fortsatta studier, omfattade under det första året af sin verksamhet endast fyra klasser, men förändrades från och med läsåret 1898—1899 till femklassigt läroverk, med så anordnade lärokurser, att den, som på ett tillfredsställande sätt genomgått skolans fem klasser, kan vinna inträde i högre allmänna läroverkens nedre sjätte klass. Skolan, som ursprungligen stod under tillsyn af en styrelse af fem personer och en inspektör, har numera, från sitt andra läseår, såsom beskyddare eforus för Vesterås stifts allmänna läroverk.

Från en ganska anspråkslös början har skolan under perioden vunnit allt större anseende och tillslutning. Med afseende å antalet lärare och elever hänvisas till följande tabell:

År.	Lärare.	Elever.		
		Gossar.	Flickor.	Summa.
1897—1898	3	20	12	32
1898—1899	4	24	21	45
1899—1900	4	21	22	43
Hösten 1900	5	24	18	42

Kostnaderna för skolans uppehållande bestredos till en början uteslutande med enskildes frivilliga bidrag och elevernas afgifter. År 1898 beviljades emellertid skolan af Kungl. Maj:t ett bidrag af 1,000 kronor att utgå under följande år samt af kommunen ett anslag af 750 kronor att utgå med lika belopp under två år. Från och med år 1900 åtnjuter skolan ett fast statsbidrag af 1,200 kronor om året, hvarjämte Avesta kommun från samma tid beviljat ett årligt anslag af 750 kronor.

Dalarnes idiothem har under den gångna perioden oförtrutet fortsatt sin gagnande verksamhet. I enlighet med bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 28 maj 1897 omfattar hemmet numera särskilda afdelningar eller klasser, nämligen profklassen, där barnet har att kvarstanna i 2 år för att, om det visar sig bildbart, sedan uppflyttas i den egentliga skolafdelningen med sexårig lärokurs. Om barnet därefter icke är tillräckligt utbildadt att kunna från hemmet afskiljas, eger styrelsen befogenhet att besluta barnets upptagande i arbetsklassen, dock endast för en tid af högst fem år.

Undervisningen vid anstalten har under denna period, såsom förut, omhänderhafts af 2 lärarinnor. Elevernas antal har under ifrågavarande tid utgjort, år 1896 12, däraf 5 gossar och 7 flickor, år 1897 likaledes 12, däraf hälften gossar, samt åren 1898, 1899 och 1900 15, af hvilka under år 1899 8 samt åren 1898 och 1900 7 voro gossar. Vid anstalten förekommande läroämnen äro: kristendom, räkning, välskrifning, åskådning, innanläsning, rättskrifning och ritning, hvarjämte undervisning meddelats i väfnad, sömnad, slöjd, träsnideri och dylikt; och särskildt bör nämnas, att styrelsen efter allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm tillställts silfvermedalj för åtskilliga af hemmets elever förfärdigade utställda arbeten.

De för idiothemmets uppehållande erforderliga medel hafva bestridits dels af länets landsting, dels ock af staten, hvarjämte årliga bidrag till anstaltens underhåll utgått från länets nödhjälpskassa och Malmö barnhusfond. Slutligen erlägges för hvarje elev visst årligt belopp, hvarförutom en, om också ringa, inkomst beredts anstalten genom försäljning af elevernas arbeten. Kostnaderna hafva under ifrågavarande år uppgått till sammanlagdt 38,895 kronor 32 öre, däraf anslag af landstinget utgjort 10,200 samt statsanslag 13,450 kronor.

Bergsskolan i Falun har under femårsperioden haft 2 ordinarie och 1 extra lärare. Elevernas antal har under samma tid uppgått till: år 1896 17, år 1897 15, år 1898 20, år 1899 25 och år 1900 33, eller sålunda tillhoppa 110, af hvilka 65 tillhört skolans högre afdelning, 42 den lägre samt 3 varit extra elever. Kostnaden för skolans underhåll har uppgått år 1896 till 11,981.69 kr., år 1897 till 11,794.14 kr., år 1898 till 11,699.18 kr., år 1899 till 13,185.98 kr. och år 1900 till 14,349.95 kr., eller tillsammans 63,010.94 kr.

För *döfstumundervisningen* tillhör länet jämte Uppsala och Gefleborgs län det sjätte döfstumsundervisningsdistriktet. Under år 1897 blef Falu döfstumskola jämte distriktets öfriga döfstumskolor i Bollnäs och Uppsala förflyttad till Gefle stad, hvarest gemensam undervisningslokal uppförts.

I kostnaden för döfstumundervisningen har länets landsting bidragit med 7,354.58 kr. för år 1896, 8,684.51 kr. för år 1897, 4,559.71 kr. för år 1898, 7,040.39 kr. för år 1899 och 13,427.50 kr. för år 1900. Därjämte har Landstinget till beklädnadsbidrag åt de vid distriktets skola intagna, länet tillhörande barn, beviljat ett årligt förslagsanslag, som, beräknadt efter 60 kronor för hvarje barn, under ifrågavarande år utgått för åren 1896—1898 med 2,280 kronor årligen, för år 1899 med 2,160 kronor samt för år 1900 med 2,040 kronor. Slutligen har Landstinget för beredande af undervisning åt äldre döfstumma beviljat ett bidrag af 1,000 kronor för år 1896 samt till understöd åt behöfvande äldre döfstumma under åren 1897—1899 och 1900—1902 anslagit 500 kr. årligen, att utgå med högst 100 kronor åt hvar och en.

För *blindundervisningen*, som genom lagen angående blindundervisningen och nådiga stadgan för läroanstalter för blindas, båda af den 29 maj 1896, blifvit obligatorisk, har länets landsting på det sätt bidragit, att Landstinget för blindas barns undervisning under hvarterdera af åren 1896—1899 beviljat ett anslag af 900 kronor att, med 150 kronor för hvarje, fördelas å de 6 barn, som från länet kunde komma i åtnjutande af undervisning i Vexjö förskola eller annan af landets offentliga anstalter för blindundervisning.

Länets största och mest omfattande undervisningsanstalt är fortfarande högre *allmänna läroverket i Falun*. Närmare redogörelse för detta läroverk återfinnes i den officiella statistiken. Antalet lärare därstädes under femårsperioden har varit, utom läroverkets rektor, 5 lektorer, 11 adjunkter, 3 extra lärare samt 3 öfningslärare. Därjämte fanns år 1896 en biträdande gymnastiklärare och år 1900 en biträdande lärare i naturalhistoria. Lärjungarnes antal har under ifrågavarande år varit högst 344 och lägst 291. Af lärjungarna hafva vid läroverket under samma tid 74 aflagt mogenhetsexamen, däraf 33 å latinlinien och 41 å reallinien.

Vid *Falu elementarläroverk för flickor* har under femårsperioden ärnas, lärarinnornas samt lärjungarnes antal varit följande:

År.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärjungar.	Lärjungar som genomgått läroverket.
1896—1897	3	9	116	7
1897—1898	3	9	125	6
1898—1899	3	10	139	5
1899—1900	3	12	147	6
1900—1901	3	11	142	6

Kostnaderna för läroverkets uppehållande hafva bestridts, förutom af elevernas afgifter, medelst understöd af statsmedel samt anslag af Falu stad och utskänkningsbolagets i Falun besparingsfond äfvensom under hvart af åren 1898—1900 af länets landsting.

Undervisningen i slöjd har under perioden väsentligen förbättrats. Nya slöjdskolor i förening med folkskolorna hafva i flere socknar inrättats, och i flere hafva slöjdskolorna erhållit särskilda, tidsenligt anordnade lokaler. Till folkskolor, där slöjd-undervisning bedrivs, har länets hushållningssällskap för den första uppsättningen af modeller och verktyg lemnat anslag, år 1897 med 630 kronor till 9 skolor, år 1898 med 300 kronor till 4 skolor samt hvart af åren 1899 och 1900 med 150 kronor till 2 skolor.

Undervisning lemnas såväl i manlig som i kvinnlig slöjd, men den kvinnliga slöjdskolan har icke vunnit den utbredning, som önskligt vore. I de egentliga dalsocknarna, Mora, Orsa, Rättvik, Boda, Ore, Leksand och Gagnef är endast ett fåtal dylika skolor i verksamhet, möjligen beroende därpå, att de unga kvinnorna i hemmen få undervisning i slöjd och hafva full sysselsättning med tillverkning af folkdräkterna. Husby, Hedemora och Elfdalens m. fl. socknar hafva infört dylik slöjd i alla sina folkskolor.

Af statsmedel hafva för år 1900 utbetalats för undervisningen i manlig slöjd 14,775 kronor och i kvinnlig slöjd 3,030 kronor, tillhopa 17,805 kronor.

För utbildande af undervisare i såväl manlig som kvinnlig slöjd har länets hushållningssällskap anordnat kurser, förlagda till Hedemora. Den manliga kursen, anordnad åren 1896 och 1898, har föreståtts af föreståndaren för Bachmanska slöjdskolan därstädes och den kvinnliga af en skicklig slöjdlärlarinna.

Till utvecklande af den vanliga slöjdskickligheten har Hushållningssällskapet dessutom årligen understött *Bachmanska stiftelsens slöjd- och tekniska skola* i Hedemora. Undervisning vid denna skola har under perioden fortgått efter samma plan som förut och omfattar vid slöjdafdelningen olika slag af träslöjd, smide och hofbeslag samt vid tekniska afdelningen modersmålet, skrifning, räkning, bokföring, yrkesritning m. m. Lärjungeantalet har under perioden varit vid slöjdskolan 333, hvaraf flertalet allmogeynglingar från skilda delar af länet; vid tekniska skolan 660, utgörande yrkesarbetare och ungdom från staden och närmaste landsbygd samt ofvannämnda slöjdelever.

Vid skolan äro anställda, förutom föreståndaren, 3 lärare i slöjd och smide samt 5 timlärare i tekniska skolans ämnen. Skolan har under femårsperioden åtnjutit sammanlagdt följande understöd: af statsmedel 5,150 kronor, af länets hushållningssällskap 5,000 kronor, af länets landsting 1,000 kronor samt af Hedemora stads- och landskommuner 1,900 kronor. Öfriga inkomster hafva varit: terminsafgifter 4,618 kronor 82 öre, räntemedel 4,202 kronor 70 öre och genom försäljning af slöjdalster 12,874 kronor 65 öre. Utgifterna för verksamheten hafva under samma tid uppgått till 34,006 kronor 68 öre. Stiftelsens behållna tillgångar uppgingo vid femårsperiodens början till 40,684 kronor 11 öre och vid dess slut till 40,956 kronor 25 öre, däraf i räntebärande kapital 15,590 kronor.

Vidare har Hushållningssällskapet låtit utbilda en lärarinna i *halmflätning* och på Vassbo anordnat odling af fläthalm. Sedermera hafva kurser i denna slöjdart hållits, dels vid Borlänge,

dels vid den kvinnliga folkhögskolan. Någon vidare utbredning har halmflätningen dock icke vunnit, enär produkterna däraf betalas jämförelsevis lågt.

Jämväl i *matlagning* har under perioden undervisning egt rum. Särskildt är att omnämna de skolkökskurser, Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag vid Domnarfvets järnverk anordnat för yngre kvinnor af arbetsklassen. Kurserna, som togo sin början redan år 1893, omfatta en lärotid af 50 dagar. Elevernas antal har utgjort under kurserna intill år 1898 24 i 4 kurser och 16 i 7 kurser. Dessutom hafva år 1900 anordnats 2 repetitionskurser med 25 dagars undervisning, i hvilka deltagit 12 elever. Alla omkostnader betalas af aktiebolaget.

Slutligen är att omförmäla, att undervisning i Falun meddelats i *Falu fabriks- och handtverksförenings aftonskola* och i *Falu tekniska aftonskola*, äfvensom att *föreläsningskurser för arbetare* anordnats i Hedemora och i Grangärde, båda med understöd af statsmedel, samt här i Falun.

B) Rättsväsende, fängvård och polisväsende. Någon förändring med afseende å de i länet befintliga domstolarnas organisation har icke under perioden egt rum.

Beträffande antalet *tvistemål* och *brottmål*, som blifvit afdömda vid domstolarna inom länet, visar en jämförelse mellan åren 1895 och 1900, att antalet tvistemål ökats från 698 år 1895 till 862 år 1900. Af denna ökning komma allenast 45 på häradsrätterna, mot 119 på rådstufvurätterna. Antalet afdömda brottmål, som år 1895 utgjorde sammanlagdt 1,503, däraf 425 angående gröfre och ringare brott enligt strafflag och tryckfrihetsförordning, hade år 1900 uppgått till 2,395, däraf 607 angående brott af nyssnämnda art. Ökningen i antalet brottmål, som sålunda uppgår till 892, däraf för gröfre och ringare brott 182, utgör för häradsrätterna 411 och för rådstufvurätterna 481.

Rörande *ekonomi- och politimålen*, oberäknade på Länsstyrelsen ankommande verkställighets- och handräckningsåtgärder, meddelas, att antalet afgjorda dylika mål, som under senaste perioden i medeltal utgjorde 1,080 årligen, under nu ifrågavarande period i årligt medeltal uppgått till 1,341, högst år 1899 med 1,554.

Angående *lagsökningsväsendet* får Länsstyrelsen hänvisa till de under andra afdelningen här ofvan lemnade uppgifter.

De af Länsstyrelsen under perioden meddelade beslut om förvandling af ådömda böter hafva uppgått år 1896 till 769, år 1897 till 780, år 1898 till 735, år 1899 till 1,118 och år 1900 till 868.

Länets *fångar* förvaras, förutom tillfälligtvis i stadshäktena i Säter och Hedemora samt i orternas häradshäkten, i länsfängelset här i Falun. I fängelset, som begagnats sedan oktober år 1848 och har 66 ljusa och 3 mörka celler, hafva under perioden förvarats i medeltal 52 fångar för hvarje dag. Högsta fångantalet för dag utgjorde år 1896 80, år 1897 78, år 1898 76, år 1899 67 och år 1900 68. Om hela antalet i länsfängelset förvarade fångar under hvart af periodens år meddelas uppgift i *tabell S* (sid. 48).

Extra judiciella bestraffningar af fångar hafva under perioden förekommit till ett antal af 31, däraf årligen högst 8, åren 1898 och 1900.

Angående förekomsten af *lösdrivare* och *bettlare* inom länet åberopas efterföljande tabell:

År.	Varnade, med hemort		Till tvångsarbete dömda, med hemort	
	inom länet.	utom länet.	inom länet.	utom länet.
1896	11	10	3	3
1897	7	3	3	7
1898	8	7	6	5
1899	6	9	7	5
1900	11	15	2	8
Summa	43	44	21	28

Den i föregående femårsberättelser omförmälda *Kopparbergs läns fångvårdsförening*, som har till ändamål att från återfall i brott söka bevara straffångar, som från länets fängelse frigifvits eller eljest tillhöra länet, har fortfarande varit i verksamhet. Föreningens tillgångar, som vid 1895 års slut utgjorde 3,276 kr. 45 öre, hade ökats till 5,281 kr. 67 öre vid slutet af år 1900. Under perioden har hjälp lemnats åt 6 frigifna fångar.

Under perioden har *polisväsendet i Falun* undergått omorganisation, som trädde i verksamhet den 1 november 1896. Enligt stadsfullmäktiges beslut skulle poliskåren utgöras af 4 man, af hvilka en tjenstgjorde såsom inspektionskonstapel; öfrig polisstyrka erhöles från stadens fasta *brandkår*, som epligt för staden gällande ny brandordning, af Länsstyrelsen fastställd den 31 december 1896, utgöres af, förutom en brandchef, en vice brandchef och en sergeant, 1 korpral, 1 vicekorpral, 15 brandkonstaplar, förlagda i kasern inom brandstationen, och 4 reservkonstaplar. Stadssergeanten, som tillika är öfverkonstapel vid stadens poliskår, har såsom sådan närmaste inseendet öfver polispersonalen. I anseende till stadens utvidgning och i följd af den stora lösa befolkning, som på senaste åren uppehållit sig i staden, uppstod behovet af något ökad polisstyrka, och på framställning af Magistraten blef den 13 december 1900 den ordinarie poliskåren ökad med 3 man, af hvilka en skulle tjenstgöra såsom inspektionskonstapel. Kostnaderna för ordnandet af brand- och polisväsendet beräknades år 1896 till 14,321 kronor, hvartill under de senare åren tillkommit omkring 8,910 kronor, bland annat för anordnande af brandtelegraf, hvars ledningar med tillhörande brandskåp enligt nådiga brefvet den 11 juni 1897 åtnjuta samma skydd, som jämlikt 19 kapitlet 13 och 21 §§ strafflagen tillkommer statens telegrafinrättning. De årliga utgifterna för polis och brandkår, hvilka i 1897 års stat beräknades till

25,063 kronor, hafva med anledning af ökad polisstyrka och nödiga löneförbättringar åt underbefäl och manskap stigit till 31,653 kronor för innevarande år.

Utom af den ordinarie kronobetjeningen med biträde af fjärdingsmän uppehåles *polistjensten å landsbygden* af åtskilliga polisuppsyningsmän och polismän.

I Borlänge köping är i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts nådiga föreskrift en af köpingen aflönad polisuppsyningsman från och med den 1 januari 1898 anställd. Dessutom finnas polisuppsyningsmän anställda, en i Orsa och en i Elfdalens socken, aflönade uteslutande af kommunerna, och en i Grängesberg, aflönad af Grängesbergs gemensamma förvaltning, samt inom Avesta och Mora socknar och vid Vansbro järnvägsstation i Jerna socken, hvilka aflönas till en del af vederbörande kommun och till en del af statsmedel.

Den i senaste femårsberättelsen omförmälda polismanstjensten i Våmhus socken har under år 1898 indragits.

Därförutom voro vid periodens slut anställda tillhopa 37 polismän å åtskilliga platser inom länet, alla uteslutande aflönade af vederbörande kommuner förutom två, till hvilkas aflönande staten bidrager.

Vidare voro i anledning af järnvägsbyggnader inom länet anställda och af vederbörande järnvägsbolag aflönade 1 extra länsman och 3 extra polismän för upprättande af ordning bland de vid järnvägsanläggningen anställda arbetare.

Af det utaf Riksdagen beviljade anslag till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet har till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande ställts år 1899 2,400 kronor och för hvar af periodens öfriga år 2,500 kronor.

C) **Kreditväsendet.** De *bankinrättningar*, hvilka under perioden utöfvat verksamhet inom länet, hafva varit Riksbanken genom dess afdelningskontor här i Falun, Kopparbergs enskilda bank, dels vid hufvudkontoret i Falun, dels ock vid afdelningskontoren i Hedemora, Smedjebacken, Borlänge, Mora, Malung, Leksand och Orsa, hvilka tre sistnämnda inrättats under nu ifrågavarande period, nämligen kontoret i Malung år 1896 och de båda öfriga år 1897, äfvensom Upplands enskilda bank genom afdelningskontor i Ludvika, hvarjämte under perioden Kristinehamns enskilda bank år 1896 öppnat expeditionskontor i Malung och Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrland haft afdelningskontor här i Falun från och med den 1 januari 1899 samt under kontoret i Falun lydande expeditionskontor från mars samma år i Rättvik, Elfdalen och Säter och från april 1899 i Vansbro.

Dessutom finnas två *folkbanks*, nämligen Folkärna folkbank samt Grytnäs och Avesta folkbank, båda med afdelningskontor i Krylbo.

Under perioden hafva å depositionsräkning i Riksbankens, ofvannämnda enskilda bankers och Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrlands kontor i länet insatts följande belopp:

Tab. S. Antalet fångar uti Falu länsfängelse åren 1896—1900.

År.	För undergående af:						Lösdrifvare.		Barn, som åtföljt föräldrar.	På fri fot ställda ransakningsfångar samt transportfångar.	Summa i fängelse förvarade.
	Straffarbete.		Fängelsestraff på grund af bötesförvandlingsbeslut.		Af domstol ådömdt enkelt fängelse.						
	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.			
1896 .	76	4	308	9	36	5	4	3	4	55	504
1897 .	61	5	293	7	43	2	9	1	1	55	477
1898 .	67	4	271	4	60	2	10	2	—	68	488
1899 .	65	2	265	5	42	—	3	3	—	78	463
1900 .	76	2	229	4	40	4	9	—	—	83	447

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Riksbankens kontor i Falun .	34,596	39,240	9,385	—	—
Kopparbergs enskilda bank .	3,733,520	4,565,105	5,580,225	6,739,935	6,383,390
Upplands enskilda bank . .	1,352,390	867,680	866,640	844,670	1,044,690
Kristinehamns enskilda bank	38,600	46,890	211,800	239,650	109,050
Bankaktiebolaget Stockholm— Öfre Norrland	—	—	—	1,110,841	1,550,900
Summa kronor	5,159,106	5,518,915	6,668,050	8,935,096	9,088,030

Angående rörelsen vid dessa bankinrättningar återopas i öfrigt tabell T.

Antalet inom länet befintliga *sparbanker* är sedan senaste perioden oförändradt. Vid de undersökningar af sparbankernas förvaltning, som under perioden årligen verkställts af Länsstyrelsens ombud, hafva icke mot förvaltningen eller räkenskaperna förekommit anmärkningar, som föranlett någon Länsstyrelsens åtgärd.

Angående antalet insättare i sparbankerna och de båda folkbankernas sparkasseafdelningar samt insättarnes behållning vid slutet af periodens olika år meddelas upplysning i tabell U (sid. 50).

Postsparbankens verksamhet inom länet har under perioden utvecklats i afsevärd grad. År 1895 funnos inom länet 107 postsparbankskontor med en behållning vid årets slut af 2,804,622 kronor, fördelad på 22,258 motböcker. Vid slutet af år 1900 hade postsparbankskontoren ökats till 121, då insättarnes behållning, fördelad på 26,965 motböcker, utgjorde 4,800,168 kronor. Denna ökning såväl af antalet motböcker som af behållningen har under perioden fortgått på följande sätt:

	Motböcker.	Behållning, kr.
År 1896	24,095	4,021,801
» 1897	25,942	5,510,805
» 1898	27,129	5,973,661
» 1899	27,229	5,271,460
» 1900	26,965	4,800,168

De båda, särskildt för fastighetsbelåning afsedda penninginrättningarna *Gefle—Dala hypoteksförening* och *Stadshypoteksföreningen i Dalarna* hafva under perioden fortfarande haft verksamhet inom länet. Den förra hade vid periodens slut 786 delegare här i länet med ett delaktighetsbelopp af 3,866,900 kronor för fastigheter, taxerade till 4,204,844 kronor och uppskattade till ett värde af 4,701,123 kronor. Stadshypoteksföreningen hade vid 1900 års slut fordran af 63 delegare å 212,000 kronor. De för fordringarna pantsatta gårdarnas brandförsäkringsvärde uppgick till 456,800 kronor och tillhörande tomters taxeringsvärde till 35,860 kronor.

Vid periodens början funnos inom länet två enskilda *pantlåneinrättningar*, båda i Falun, af hvilka den ena, som bedrivits sedan år 1888, fortfarande egde bestånd vid periodens slut, hvaremot den andra, som började år 1894, under år 1898 upplöste. Sistnämnda år anordnades för Falu stads räkning, enligt stadsfullmäktiges därstädes beslut den 9 juni samma år, en pantlåneinrättning, därför reglemente är af Länsstyrelsen fastställt. Inrättningens verksamhet började den 19 januari 1899. Samma år utlemnades 1,959 lån till sammanlagt belopp af 12,152 kronor, och år 1900 2,414 lån till belopp af 14,178 kronor. Räntan utgör $\frac{1}{2}$ öre för krona i veckan. Omkostnaderna för inrättningen utgjorde år 1899 2,900 kronor och år 1900 2,363 kronor; och visade verksamheten en brist af 2,300 kronor år 1899 och 1,176 kronor år 1900.

D) Försäkringsväsendet. Utöfver de upplysningar härnämnan, som innehållas i de redogörelser för försäkringsväsendet i riket, som från Civildepartementet årligen meddelas, har Länsstyrelsen icke något att tillägga. Här må allenast erinras, att inom länet funnos år 1900 två större ömsesidiga brandstodsbolag, Kopparbergs läns och Dalarnes nya brandstodsbolag, med

en försäkringssumma, det förra af 67,047,250 kronor och det senare af 108,700,350 kronor, tre mindre ömsesidiga brandstodsbolag, nämligen Bjursås sockens, Boda sockens samt Gagnefs och Mockfjärds, nio kreatursförsäkringsbolag, nämligen Kopparbergs läns hästförsäkringsbolag, Bjursås sockens hästförsäkringsbolag, Boda kreatursförsäkringsbolag, Gagnefs sockens försäkringsbolag å häst- och nötkreatur samt Ore sockens, Rättviks sockens, Siljansnäs sockens, Södra Dalarnes och Vesterbergslagens hästförsäkringsbolag. Dessutom finnes ett ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, Dalarnes försäkringsförening, som vid 1900 års slut hade 8,086 enskilda försäkringar till en försäkringssumma af 8,404,000 kronor.

E) Hälso- och sjukvård. Länsstyrelsen, som i afdelning 2 här ofvan yttrat sig om det allmänna hälsotillståndet under perioden, får här nedan lemna redogörelse för de åtgärder, som för hälso- och sjukvården under perioden vidtagits.

I första rummet är därvid att i afseende på *den allmänna hälsovården* omförmåla, att renhållningsväsendet i städerna har att uppvisa åtskilliga förbättringar, i synnerhet inom Hedemora och Falun, hvilka nu erhållit tidsenliga vatten- och aflöpsledningar.

Tab. T. Bankrörelsen i Kopparbergs län åren 1896—1900.

	Försälda postremiss- växlar.	Diskon- trade växlar.	Beviljade kreditiv.	Utlemnade lån.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Riksbanken.</i>				
År 1896	3,170,260	3,135,095	204,500	2,017,170
» 1897	4,608,451	3,134,932	123,500	2,073,310
» 1898	5,148,193	3,576,608	95,000	1,854,525
» 1899	7,674,193	2,196,478	61,500	1,261,160
» 1900	6,005,483	2,912,024	76,500	962,440
<i>Kopparbergs enskilda bank.</i>				
År 1896	22,790,225	6,842,542	3,203,107	6,944,200
» 1897	26,999,260	7,474,300	3,397,300	8,008,660
» 1898	29,753,968	8,835,596	3,365,400	10,603,294
» 1899	32,961,857	10,696,859	4,123,350	17,786,465
» 1900	38,836,562	17,048,987	5,517,500	13,164,000
<i>Upplands enskilda bank.</i>				
År 1896	2,335,859	1,310,996	474,200	2,013,310
» 1897	2,420,184	1,787,089	431,000	1,889,290
» 1898	2,290,742	1,747,793	440,500	2,323,890
» 1899	2,773,489	1,983,293	336,500	2,406,120
» 1900	3,902,418	1,869,593	304,000	1,562,925
<i>Kristinehamns enskilda bank.</i>				
År 1896	313,920	169,058	42,000	23,980
» 1897	656,865	389,276	55,000	37,760
» 1898	942,528	734,139	84,500	59,920
» 1899	914,087	1,180,276	104,500	56,400
» 1900	1,294,643	2,000,092	109,300	66,320
<i>Bankaktiebolaget Stockholm- Öfre Norrland.</i>				
År 1899	5,405,685	4,507,377	204,800	1,277,990
» 1900	6,447,285	7,074,424	231,300	2,118,935

Vattenledningen i Falun, som af stadsfullmäktige beslutades den 11 februari 1897, är anlagd enligt ett af ingenjören J. G. Richert uppgjort förslag. Den 30 november 1899 hade arbetet fortskridit därhän, att vattenledningen då öppnades. Ledningen, som hittills införts i 605 af stadens gårdar, har dragit en kostnad af i rundt tal 576,000 kronor.

Äfven i Säter har genom enskildt initiativ kommit till stånd en källvattenledning, som förser ett tjugotal gårdar.

Ehuru väl fortfarande många brister i renhållningsväsendet kvarstå såväl i städerna som i synnerhet på landsbygden, förmärkas dock här och där smärre förbättringar år från år. På landsbygden hafva inom flere kommuner källvattenledningar blifvit anlagda till en mängd byar och större platser, på några ställen för ganska stora kostnader. Intresset för dylika anläggningar synes vara i beaktansvärd tillväxt, mest på grund af enskildes initiativ. Några kraftigare åtgärder i och för den allmänna hälsovården kan man fortfarande endast undantagsvis påräkna af vederbörande kommunalnämnder, såsom dessa nu vanligen äro sammansatta med hänsyn hufvudsakligast till ledamöternas förmåga att förvalta kommunens ekonomiska angelägenheter. I hälsovårdens intresse fördelaktigare vore gifvetvis, att hälsovårdsangelägenheterna äfven i landskommunerna öfverlemnades åt en särskild nämnd, i likhet med hvad förhållandet är i städer och municipalsamhällen.

I Hedemora har för stadens räkning uppförts ett tidsenligt varmbadhus, där allmänheten för jämförelsevis billigt pris betjenas med varma karbad, duscher och andra vanliga badformer.

Inom Falun har en erkännansvärd verksamhet utvecklats af *Falu planteringssällskap*, som har till ändamål att höja intresset för och verka för anordnande och vård af allmänna planteringar m. m. Genom detta sällskaps försorg hafva åstadkommits dels en parkanläggning, kallad Stadsparken, å stadens mark mellan Svärdsjögatan och lägenheten Kullen, hvars omgifningar jämväl af sällskapet ordnats, dels ock trädplanteringar å några öppna platser inom själfva staden. Till sällskapets understödjande hafva anslag beviljats årligen från och med år 1897 af stadsfullmäk-

tige äfvensom af brännvinsminuthandels- och utskänkningsbolagets i Falun besparingsfond och af Falu stads sparbank. Sällskapets kostnader för dessa planteringar hade vid 1900 års slut uppgått till öfver 12,000 kronor.

Tillika må omförmälas, att Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag låtit på egen bekostnad å ett par öppna platser inom staden å egen mark utföra trädplanteringar och parkanläggningar till allmänhetens gagn och trefnad.

I fråga om *sjukvårdsinrättningarna* inom länet omförmäldes redan i senaste femårsberättelsen den vid 1894 års landsting beslutade tillbyggnaden till länslasarettet i Falun. Denna tillbyggnad blef under år 1897 fullbordad och fick i oktober samma år mottaga sina första patienter. Tillbyggnaden utgöres af två paviljonger, den ena för 22 och den andra för 40 patienter. Kostnaden för nybyggnaden uppgick till 284,876 kronor 23 öre, däraf 81,000 kronor för nytt ekonomihus. De genom nybyggnaden erhållna 62 sängarna hafva tillagts den kirurgiska afdelningen, som dessutom disponerar hela nedre våningen i gamla lasarettet med 48 sängar, hvadan den kirurgiska afdelningen disponerar 110 sängar. Den medicinska afdelningen disponerar hela andra våningen i gamla lasarettet med 52 sängar, 17 sängar i kurhuset och 12 sängar å sinnessjukafdelningen, eller tillsammans 81 sängar. Medicinska och kirurgiska afdelningarna disponera sålunda tillsammans 191 sängar.

I öfrigt är i detta hänseende endast att omnämna, att Leksands sjukstuga år 1899 blifvit tillbyggd och förändrad samt att ny sjukstuga i Lima, innehållande 3 sjukrum med 2 sängar i hvarje, under samma år tagits i bruk. Inom länet funnos sålunda vid periodens slut sju sjukstugor, nämligen, förutom i Leksand och Lima, i Grangärde, i Hedemora, i Mora, i Näs och i Smedjebacken.

Sjukvårdsafgiften inom länet äfvensom legosängsavgifterna å sjukvårdsinrättningarna hafva sedan förra perioden bibehållits oförändrade.

Totalkostnaden för den egentliga sjukvården å dessa anstalter har under perioden uppgått till följande belopp, näm-

Tab. U.

Sparbankerna i Kopparbergs län åren 1896—1900.

Bankens namn.	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Insättarnes		Insättarnes		Insättarnes		Insättarnes		Insättarnes	
	antal.	behållning. Kronor.	antal.	behållning. Kronor.	antal.	behållning. Kronor.	antal.	behållning. Kronor.	antal.	behållning. Kronor.
Falu stads sparbank	3,720	1,063,343	3,757	1,123,962	3,785	1,189,947	3,665	1,190,705	3,732	1,221,765
Husby sockens »	1,443	560,187	1,461	589,833	1,432	615,763	1,420	633,045	1,492	683,553
Kopparbergs läns »	10,495	2,537,274	10,474	2,765,070	10,745	2,981,982	11,011	3,157,151	11,817	3,506,959
Norrbärke sockens »	1,761	361,831	1,821	375,862	1,904	395,554	2,030	422,065	2,182	462,825
Hedemora »	1,767	391,951	1,821	418,302	1,851	439,920	1,856	449,665	1,887	457,250
Stora Skedvi sockens »	802	203,041	811	210,427	820	215,541	833	233,821	850	245,813
Grangärde sockens »	557	136,995	584	157,902	612	179,323	666	194,750	717	227,469
Leksands sockens »	1,898	773,584	1,964	877,324	2,020	951,609	2,088	956,156	2,181	994,638
By sockens »	601	197,645	647	230,443	701	252,543	723	257,705	735	276,477
Ludvika sockens »	467	120,976	474	130,636	480	139,742	498	149,038	507	154,848
Folkärna folkbanks sparkasseafdelning	41	81,762	41	87,775	42	91,382	41	86,521	1,248	96,796
Grytnäs och Avesta folkbanks »	1,423	253,147	1,476	277,962	1,580	307,413	1,662	323,070	1,712	334,862

ligen: år 1896 87,307 kronor, år 1897 91,346 kronor, år 1898 108,387 kronor, år 1899 117,764 kronor och år 1900 122,316 kronor.

Antalet å dessa sjukvårdsanstalter vårdade och antalet underhållsdagar hafva under hvar af periodens år utgjort:

År.	Å lasarettet och kurhuset.		Å sjukstugorna.		S u m m a.	
	Vårdade.	Underhållsdagar.	Vårdade.	Underhållsdagar.	Vårdade.	Underhållsdagar.
1896 . . .	1,266	46,644	896	16,242	2,162	62,886
1897 . . .	1,479	46,983	849	16,599	2,328	63,582
1898 . . .	1,625	61,025	851	16,803	2,476	77,828
1899 . . .	1,596	57,806	779	15,842	2,375	73,648
1900 . . .	1,692	57,863	867	17,956	2,559	75,819

Länets behof af offentliga sjukvårdsanstalter har emellertid ansetts icke vara afhjälpt med lasarettets tillbyggnad och de befintliga sjukstugorna. Vid 1900 års landsting väcktes nämligen förslag om inrättande af sjukstugor jämväl inom Elfdalens och Rättviks socknar. I anledning häraf tillsattes en kommitté för att, efter utredning af behofvet utaf sjukstugor inom skilda delar af länet och af den ordning, i hvilken sjukstugorna borde anläggas, och dessas storlek, till Landstinget inkomma med förslag till fullständigt ordnande af sjukstuguväsendet inom länet. Denna kommitté afgaf till innevarande års landsting sitt förslag i ämnet, som emellertid icke hittills slutligt pröfvats.

För sjukvården funnos vid periodens slut 35 läkare, emot 29 vid dess början. Däraf äro 3 stadsläkare, 1 fängelseläkare, 6 provinsialläkare, 1 biträdande provinsialläkare och, sedan, såsom förut omförmäls, nya extra provinsialläkaretjenster under perioden inrättats i Smedjebacken, By och Grängesberg, 13 extra provinsialläkare, samt 1 gruf- och bergslagsläkare, hvilkens station numera flyttats från Falun till Domnarfvet. Förutom vid länslasarettet anställde 3 läkare finnas dessutom 5 enskildt praktiserande läkare och 2 militärläkare.

Tandläkare funnos år 1900 inom länet till ett antal af 7, däraf 3 i Falun och 1 i Hedemora, Mora, Borlänge och Avesta.

Vid periodens slut funnos inom länet 92 barnmorskor, däraf 7 i städerna och 85 på landsbygden. Af dessa äro alla utom 3 berättigade till instrumenters bruk.

För epidemisjukvården, i första rummet å länets landsbygd, beslöt 1900 års landsting, att 6 sjuksköterskor, en för hvar af länets ordinarie provinsialläkaredistrikt, skulle anställas. Anslag därtill beviljades för 5 år med 3,000 kronor årligen. För sköterskorna blef ock instruktion af Landstinget fastställd.

Medikamentsförråden i Orsa och Malung hafva under perioden förändrats till själfständiga apotek, hvarefter vid periodens slut inom länet funnos 10 apotek och 7 medikamentsförråd. Eders Kungl. Maj:t har väl år 1900 förordnat, att jämväl medikamentsförrådet i Stora Tuna skall förändras till själfständigt apotek i Borlänge köping, men har detta apotek först innevarande år blifvit afsynadt och godkänt.

Vid Tofta brunn, där särskild läkare på grund af Medicinalstyrelsens förordnande, under sommarmånaderna varit anställd, har kurgästernas antal varit lägst under år 1898 med 58 patienter och högst under år 1896 med 87 patienter. Öfriga smärre brunns- och badinrättningar inom länet, såsom Nyhyttan

i Vika, Lassbo i Hedemora socken, Getbo i Norrbärke och Frostbrunn i Stora Tuna, äro alla af föga betydelse. Såsom kurort eller sanatorium bör numera äfven omnämnas Rättvik, där vid de storartade turisthotellen en mängd personer, i synnerhet under sommarmånaderna, vistats för sin hälsas vårdande och för idkande af ett stärkande friluftslif i förening med såväl kalla sjöbad som äfven behandling med vanliga varma badformer.

Antalet veterinärer inom länet, som år 1895 utgjorde 15, var vid periodens utgång 16, däraf 2 länsveterinärer, 7 distriktsveterinärer, 4 enskilda legitimerade veterinärer och 3 icke legitimerade privatveterinärer.

Länets landsting har för tiden till och med innevarande år anvisat ett anslag af 3,000 kronor till lönebidrag åt 10 veterinärer inom länet, med lika belopp till hvarje.

Smittosam sjukdom bland husdjuren har icke under perioden uppträdt farsotartad. Årligen hafva väl sporadiska fall af mjältbrand förekommit, men genom i tid vidtagna åtgärder till sjukdomens hämmande har sjukdomen kunnat begränsas till de ställen, där den uppträdt. Tuberkulos bland de större nötkreatursbesättningarna inom länet har genom årligen fortsatta undersökningar med tuberkulin och därefter vidtagna skyddsåtgärder i betydlig grad minskats och å en del egendomar alldeles upphört. Öfriga smittosamma djursjukdomar hafva i allmänhet uppträdt under lindrig form.

P) Fattigvård. Hvad angår den allmänna fattigvården, torde Länsstyrelsen i hufvudsak få hänvisa till Statistiska Centralbyråns officiella statistik.

Enligt denna uppgick år 1900 antalet understödstagare i hela länet till 8,111, eller 3.73 % af hela befolkningen. Af detta antal belöpte på landsbygden 7,432 personer, eller 3.64 %, under det att på städerna och Borlänge köping kommo 679, eller 5.08 %. Motsvarande antal år 1895 var 8,787 understödstagare i hela länet, eller 4.25 % af länets befolkning, däraf belöpte på landsbygden 7,107 personer, eller 3.63 %, och på städerna 834, eller 7.5 % af folkmängden. Antalet understödstagare har sålunda under berörda tid minskats, såväl absolut som relativt, icke allenast för hela länet utan jämväl för städerna, hvaremot för landsbygden förekommit en mindre ökning.

I hela riket utgjorde år 1900 understödstagarna 4.58 % af folkmängden, på landsbygden särskildt 3.94 % och i städerna 6.86 %. Bland länets fattigvårdssamhällen var under år 1900 antalet understödstagare störst i Transtrand, där det uppgick till 12.0 % af befolkningen, och i Lima (11.1) %, samt minst i Våmhus, där det uppgick till 0.6 %, i Sollerön till 0.8 % och i Venjan till 1.0 af folkmängden.

I länet funnos år 1900 7 fattighus med utrymme för 172 personer, 12 fattiggårdar med utrymme för 991 personer, 3 arbetsbus med utrymme för 165 personer och 64 mindre fattigstugor med utrymme för 243 personer.

Under perioden hafva nya fattiggårdar tillkommit i Husby och Leksands socknar, den sistnämnda afsedd att inhysa 50 hjon, för en kostnad af 23,000 kronor. Vid fattiggården Hofs-gården i Stora Tuna socken fullbordades under perioden en för 150 hjon afsedd logementsbyggnad af trä, äfven innehållande kök, mat- och arbetssalar, hvilken byggnad emellertid den 19 januari 1900 i grund förstördes genom våldeld. Anstalter hafva redan samma år vidtagits för uppförande af nytt logementshus af sten.

Hela kostnaden för fattigvården i länet uppgick år 1900 till 521,306 kronor, däraf 463,239 kronor kommo på landsbygden och 58,067 kronor på städerna. År 1895 utgjorde hela fattigvårdskostnaden 427,306 kronor, däraf 378,128 kronor på landsbygden och 49,178 kronor på städerna.

Såsom ersättning till kommuner inom länet för beviljad fattigvård utgingo af allmänna medel år 1896 2,830 kronor 87 öre, år 1897 2,476 kronor 25 öre, år 1898 2,133 kronor 20 öre, år 1899 2,196 kronor 77 öre och år 1900 1,983 kronor 8 öre.

Liksom under föregående perioder hafva fortfarande under nu ifrågavarande år de behöfvande inom länet varit föremål för *enskild välgörenhet*. För de inrättningar, som för sådant ändamål finnas inom länet inrättade, har i allmänhet redogörelse kunnat lemnas i tabell 7.

Af dessa förtjenar att särskildt bemärkas *Skyddsmödrarförbundet i Falun*, hvars ändamål, enligt dess stadgar, är att »söka samverka till såväl den andliga som den lekamliga nödens afhjälpan i hemmen». För vinnande af detta syftemål har hvarje ledamot af förbundets direktion uppsikt öfver visst, af direktionen bestämdt distrikt af staden, hvilket distrikt åter är indeladt i mindre afdelningar med hvar sin s. k. skyddsmödrar, hvilken det åligger, bland annat, att genom besök i hemmen skaffa sig möjligast noggranna kännedom om tillståndet inom trakten, samt att, där svår nöd är för handen och behovet icke kan af skyddsmodern afhjälpas, göra anmälan därom till vederbörande tillsyningsman.

Utom de i tabell 7 upptagna inrättningar torde ock böra omförmälas *barnkrubban i Falun*, där fattiga barn, tillhörande Falu samhälle och som ännu icke uppnått skolåldern, så långt utrymme och tillgångar det medgifva, mottagas och, företrädesvis om dagarna, vårdas, för att bereda mödrarna tillfälle att utom hemmet kunna förvärfva sitt uppehälle. Barnkrubban, som tillkommit på en varmhjärtad dams initiativ, började redan den 1 oktober 1883 sin gagnande verksamhet, som i början uteslutande uppehölls genom enskildes offervillighet. Sedermera har barnkrubban af staden åtnjutit anslag, som från och med år 1899 utgår med 700 kronor årligen.

G) Fromma stiftelser. Om fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och därmed jämförliga inrättningar lemnas uppgifter i **tabell 7**, däri upptagits jämte under perioden tillkomna stiftelser, några äldre, hvarom uppgifter först nu erhållits.

Vid jämförelse af tabellen med den till senaste femårsberättelse fogade framgår, att stiftelsernas sammanlagda behållning, som vid 1895 års slut uppgick till 2,093,506 kronor, under ifrågavarande period ökats med 1,058,158 kronor till 3,151,664 kronor; att antalet personer, till hvilka utdelning under år 1900 egt rum, utgjorde 5,038, mot 3,802 år 1895; samt att, då under år 1895 från stiftelserna utdelats 101,497 kronor, hela beloppet, som år 1900 från stiftelserna utdelats, uppgått till 149,866 kronor.

Utförver hvad tabellen innehåller angående *Länsmännens i Kopparbergs län enskilda änke- och pupillkassa*, meddelas, att antalet pensionstagare under hvar af periodens år utgjort år 1896 18, år 1897 15, åren 1898 och 1899 16 och år 1900 15, samt att det årligen utdelade pensionsbeloppet uppgått år 1896 till 1,041 kr., år 1897 till 734 kr., år 1898 till 844 kr., år 1899 till 860 kr. och år 1900 till 838 kr.

Antalet *sockenmagasin* inom länet är sedan senaste perioden oförändradt, eller 38. Om deras behållning i spannmål och penningar vid 1900 års slut lemnas uppgift i *tabell V*. Under det spannmålstillgångarna under perioden minskats från 13,515³⁷ till 12,300⁸⁹ hektoliter, har behållningen i penningar ökats från 239,756 kronor till 276,775 kronor.

Beträffande *Kopparbergs läns nödhjälpskassa* och därtill hörande fonder anmärkes, att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 24 februari 1899 medgifvit, att den allmänna fonden må efter i viss mån förändrade grunder användas.

Jämlikt 12 § i nödhjälpskassans reglemente var, i öfverensstämmelse med nådiga brefvet den 30 mars 1849, stadgadt, att från allmänna fonden finge i rena allmosor, utan återbetalningsskyldighet, utgifvas endast så mycket, som kunde finnas behöfligt för att i förening med fattigvårdsanstalterna inom de socknar, där en då ännu varande eller blifvande allmänne nöd visade sig, lifnära orkeslösa och vanföra personer samt fattiga barn, som saknade föräldrars vård eller hvilkas föräldrar icke måktade att genom sitt arbete försörja dem. Då de förhållanden, som på sin tid föranledde berörda bestämmelser, numera väsentligt förändrats, i det att genom lättare kommunikationer, förbättradt jordbruk och ett betydligt tillgodogörande af skogarna det ekonomiska tillståndet i länet högst betydligt förbättrats, så att antagligt vore, att allmänne nöd sällan, om någonsin, numera vore att befara för Dalabygden, ansåg nödhjälpskassans direktion motsvarande ändringar i nödhjälpskassans reglemente vara af behovet påkallade, på det att kassan

Tab. V. *Sockenmagasin i Kopparbergs län vid 1900 års slut.*

Magasin.	Magasinetts behållning.		Magasin.	Magasinetts behållning.	
	Spannmål, hektoliter.	Penningar, kronor.		Spannmål, hektoliter.	Penningar, kronor.
Bjursås:	315·96	4,595	Rättvik:		
Sägsbo	51·32	58	Sörbygge fjärdings	155·00	41
Göpa	40·00	110	Öfre Gärdsjö . . .	55·00	15
By	—	7,234	Nedre Gärdsjö . . .	102·01	7
Elfdalens	—	14,524	Blecks	20·15	—
Envikens	—	8,320	Stora Skedvi	2,651·27	26,572
Floda	—	3,881	Stora Tuna:		
Folkärna	—	23,737	Sockenmagasinet . .	—	16,531
Gagnefs	—	9,421	Skärsjö fjärdings	598·00	30
Gustaf:			Hesse »	634·00	4,158
Morbygge fjärdings	1,398·80	8,671	Brobygge »	339·53	1,627
Utanbäcks »	1,067·90	9,037	Skomsarby »	670·85	859
Ofvanbäcks »	510·60	1,107	Tjärnbygge »	568·00	2,229
Grangärde	—	4,105	Sundborns	456·13	1,918
Hedemora	—	18,070	Svärdsjö:		
Husby	—	36,587	Lingheds fjärdings	—	772
Jerna	193·88	15,644	Bengtsheds »	154·13	9,165
Ludvika	—	8,816	Tofta »	138·00	2,365
Mockfjärds	110·00	318	Säters	615·00	3,606
Norrärke	—	7,035	Vika	569·86	451
Näs	600·00	19,110	Åls	286·00	6,049
			Summa	12,300·89	276,775

mätte kunna motsvara det därmed afsedda ändamål, och hemställde förty hos Länsstyrelsen om sådan ändring i reglementet för nödhjälpskassan, hvarigenom blefve stadgadt, att den allmänna fonden finge användas för de ändamål, som funnes angifna i nådiga brefvet den 30 mars 1849, med rätt för direktionen, efter pröfning af förekommande omständigheter, att, äfven då allmänna nöd ej vore för handen, utdela sådant understöd, som i sagda nådiga bref ömfördes, samt att därjämte från fonden lemna bidrag utan återbetalningsskyldighet till sådana företag, som afse förekommande eller lindrande af nöd äfvensom befolkningens höjande i ekonomiskt och sedligt afseende. I anledning häraf hemställde Länsstyrelsen i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes medgifva sådan ändring i vederbörande stiftares bestämmelser om användningen af ifrågavarande fond, att direktionen skulle ega att, efter pröfning af förekomna omständigheter, verkställa utdelning af fonden, äfven då allmänna nöd ej vore för hand, samt att därjämte från fonden lemna bidrag utan återbetalningsskyldighet till sådana företag, som afse förekommande eller lindrande af nöd äfvensom befolkningens höjande i ekonomiskt och sedligt afseende; och fann Eders Kungl. Maj:t, enligt ofvan berörda nådiga bref den 24 februari 1899, godt förklara hinder icke möta för den allmänna fondens användning i öfverensstämmelse med direktionens för nödhjälpskassan ofvanberörda förslag.

De till nödhjälpskassan hörande fonder hafva under perioden förstorats, hvarjämte tillika kassans sammanlagda årliga utgifter ökats, allt på sätt närmare inhämtas af *tabell X*.

I detta sammanhang äro ock att ömförma de *understödsfonder*, som äro bildade till befolkningens understöd vid inträffande missväxter inom Orsa, Elfdalens, Lima, Transtrands och Särna socknar. Dessa fonder bildas genom årlig afsättning af viss andel af socknarnas skogsmedelsfonders räntefkastning och få icke användas, förrän behovet af begärtd understöd af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvats.

Till *Orsa sockens understödsfond* skall, enligt skogsmedelsfondens reglemente, årligen afsättas en tiondel af viss behållen

andel af räntefkastningen, intill dess fonden uppgått till 300,000 kronor. Denna fond har under perioden blifvit anlitad till ett sammanlagdt belopp af icke mindre än 229,573 kronor, som utdelats dels kontant, dels ock i foder och frösäd till socknens jordegare efter deras reducerade jordetal. Afsättningarna till fonden, utdelningen därur och fondens behållning vid hvart af periodens år uppgingo till följande belopp, nämligen:

År.	Afsättning under året. Kronor.	Utdelning. Kronor.	Behållning. Kronor.
1896	35,506	47,588	143,552
1897	33,719	39,220	138,051
1898	33,657	39,657	132,051
1899	34,560	63,451	103,160
1900	33,910	39,657	97,413

Elfdalens sockens understödsfond bildas likaledes genom årlig afsättning af en tiondel af skogsmedelsfondens behållna räntefkastning, intill dess fonden uppgår till 200,000 kronor. Af denna fond hafva under perioden utgått sammanlagdt 88,128 kronor, hufvudsakligen till fördelning mellan socknens jordegare på enahanda sätt, som inom Orsa socken egt rum. Om fondens tillstånd under periodens särskilda år meddelas, att afsättningen därtill, utdelning därur och fondens behållning utgjorde:

År.	Afsättning under året. Kronor.	Utdelning. Kronor.	Behållning. Kronor.
1896	19,916	19,417	54,808
1897	18,906	5,000	68,715
1898	17,854	21,237	65,331
1899	19,062	21,237	63,156
1900	17,414	21,237	59,333

Af räntefkastningen af Lima och Transtrands socknars skogsmedelsfond bildas särskilda *understödsfonder för Lima och Transtrands socknar* på det sätt, att för ändamålet årligen afsättas för Lima socken 10,000 kronor, intill dess fonden uppgår till 100,000 kronor, och för Transtrands socken 7,500 kronor, intill dess fonden stiger till 75,000 kronor. De årliga afsättningarna till dessa fonder, därur erhållna utdelningar och fondernas behållningar under hvart af periodens år bestego sig till följande belopp, nämligen:

År.	Lima sockens understödsfond.			Transtrands sockens understödsfond.		
	Afsättning under året.	Utdelning.	Behållning.	Afsättning under året.	Utdelning.	Behållning.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1896	10,000	9,100	92,000	7,500	9,700	68,300
1897	8,000	—	100,000	6,700	—	75,000
1898	10,000	11,500	98,500	—	—	75,000
1899	1,500	19,550	80,450	—	14,405	60,595
1900	10,000	23,000	67,450	7,500	19,206	48,889

Jämväl de ur dessa fonder utdelade understödsbeloppen hafva fördelats mellan socknarnas jordegare efter deras reducerade jordetal.

Ur *Särna sockens understödsfond*, hvilken bildas genom afsättning af en tiondel af skogsmedelsfondens räntefkastning, intill dess understödsfonden uppgår till 100,000 kronor, har där

Tab. X. Kopparbergs läns nödhjälpskassa åren 1896—1900.

	Allmänna fonden.	Fruktim- mersför- eningens i Uppsala gälfvofond.	Svens- sonska gälfvo- fonden.	Fonden för räddning af vanartiga och vanvår- dade barn.	Summa. Kronor.
<i>Ställning vid årets slut.</i>					
År 1896	96,588-95	8,591-56	26,937-46	26,335-63	158,453-60
» 1897	99,827-32	8,762-74	27,621-01	26,409-59	162,620-66
» 1898	101,312-25	8,944-85	27,955-67	26,510-09	164,722-86
» 1899	103,034-15	9,148-89	28,218-01	26,576-36	166,977-41
» 1900	105,498-80	9,418-03	28,690-38	26,879-75	170,486-96
<i>Utgifter under året.</i>					
År 1896	3,617-00	150-00	1,124-13	804-16	5,695-29
» 1897	1,945-00	165-00	370-47	800-00	3,280-47
» 1898	2,205-00	170-00	775-23	800-00	3,950-23
» 1899	2,180-00	170-00	906-64	875-00	4,131-64
» 1900	2,180-00	178-00	906-75	800-00	4,064-75

emot under perioden någon utdelning icke begärts. Afsättningen till fonden och dess behållning vid slutet af periodens olika år utgjorde:

	Afsättning under året.	Behållning.
År 1896	kr. 7,461	23,288
» 1897	» 7,255	30,543
» 1898	» 6,862	37,405
» 1899	» 7,098	44,503
» 1900	» 7,445	51,948

Falun i Landskansliet den 31 december 1901.

Antalet registrerade sjuk- och begravningskassor inom länet, som år 1895 utgjorde 15, däraf 12 registrerade här hos Länsstyrelsen, hafva under perioden fördubblats och utgör sålunda vid periodens slut 30, däraf 27 blifvit härstädes inregistrerade. I förvaltningsbidrag hafva till dem under perioden utanordnats följande belopp, nämligen: för år 1896 1,188.25 kr., för år 1897 1,370.78 kr., för år 1898 2,400 kr., för år 1899 3,540 kr. och för år 1900 5,534 kr., eller sammanlagdt 14,033.53 kronor.

Underdänigst:

F. HOLMQUIST.

Jonas Bjurstedt.

Kristian Wik.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I KOPPARBERGS LÄN ÅREN 1896—1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	
	Kyrkoskrifna folkmängden (enligt prästerskapets uppgifter den 31 december).			Mantalskrifna folkmängden (enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år).											
				Hela mantalskrifna folkmängden.			Däraf fria från mantalspenningar.								
							Värfvadt manskap.	Afsärskilda orsaker befriade.	Underåriga.		Summa (fria från mantalspenningar).				
	Man-kön.	Kvinn-kön.	Summa.	Man-kön.	Kvinn-kön.	Summa.	Man-kön.	Man-kön.	Kvinn-kön.	Man-kön.	Kvinn-kön.	Man-kön.	Kvinn-kön.	Summa.	
Landsbygden	år 1896	97,243	99,980	197,223	97,137	99,926	197,063	—	3,963	8,001	40,258	38,878	44,221	46,879	91,100
	1897	98,506	100,861	199,367	98,485	100,866	199,351	—	3,807	7,844	40,728	39,311	44,535	47,155	91,690
	1898	99,749	101,833	201,582	99,855	101,917	201,772	—	3,725	7,795	41,107	39,798	44,832	47,593	92,425
	1899	100,615	102,536	203,151	100,790	102,703	203,493	—	3,534	7,413	41,364	40,224	44,898	47,637	92,535
	1900	102,226	103,455	205,681	101,726	103,252	204,978	—	3,456	7,278	41,455	40,371	44,911	47,649	92,560
Falu stad	år 1896	4,054	4,740	8,794	3,852	4,642	8,494	—	125	391	1,638	1,566	1,763	1,957	3,720
	1897	4,127	4,849	8,976	3,940	4,766	8,706	—	134	366	1,688	1,574	1,822	1,940	3,762
	1898	4,183	4,932	9,115	4,001	4,870	8,871	—	101	284	1,690	1,615	1,791	1,899	3,690
	1899	4,236	4,995	9,231	4,112	4,990	9,102	—	103	294	1,684	1,644	1,787	1,938	3,725
	1900	4,473	5,133	9,606	4,352	5,113	9,465	—	103	310	1,767	1,743	1,870	2,053	3,923
Hedemora stad	år 1896	771	981	1,752	770	1,011	1,781	—	21	76	300	284	321	360	681
	1897	783	989	1,772	797	1,025	1,822	—	25	77	307	300	332	377	709
	1898	760	999	1,759	764	997	1,761	—	22	74	277	282	299	356	655
	1899	797	1,038	1,835	800	1,034	1,834	—	27	75	295	285	322	360	682
	1900	770	1,024	1,794	772	1,028	1,800	—	25	77	277	271	302	348	650
Säters stad	år 1896	318	350	668	302	346	648	—	11	26	136	135	147	161	308
	1897	330	345	675	316	350	666	—	11	27	139	126	150	153	303
	1898	320	359	679	322	341	663	—	12	24	134	117	146	141	287
	1899	298	346	644	319	358	677	—	12	27	125	125	137	152	289
	1900	294	333	627	299	345	644	—	12	30	114	119	126	149	275
Hela länet	år 1896	102,386	106,051	208,437	102,061	105,925	207,986	—	4,120	8,494	42,332	40,863	46,452	49,357	95,809
	1897	103,746	107,044	210,790	103,538	107,007	210,545	—	3,977	8,314	42,862	41,311	46,839	49,625	96,464
	1898	105,012	108,123	213,135	104,942	108,125	213,067	—	3,860	8,177	43,208	41,812	47,068	49,989	97,057
	1899	105,946	108,915	214,861	106,021	109,085	215,106	—	3,676	7,809	43,468	42,278	47,144	50,087	97,231
	1900	107,763	109,945	217,708	107,149	109,738	216,887	—	3,596	7,695	43,613	42,504	47,209	50,199	97,408

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I KOPPARBERGS LÄN ÅREN 1896—1900.

a) Längd af allmänna vägar och kostnad för deras underhåll år 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
Väghållningsdistrikt.	Väglängd.		Vägfyrkar.				Uppskattad kostnad för vägunderhåll in natura (den tid mark är bar).	Vägs katt pr vägfyrk.		Väggassans inkomster.			Väggassans utgifter.			Väggassans behållning vid årets slut.
	Landsväg (med broar).	Bygdeväg (med broar).	Å jordbruksfastighet		Å allmänningsskogar, frälseränta samt annan fastighet.		Å inkomst.	Å vägfyrkar enligt kol. 4.	Å vägfyrkar enligt kol. 5—7.	Vägs katt. ¹⁾	Af statsmedel. ²⁾	Öfriga inkomster.	Förvaltningskostnader.	Ersättning till snöplog-lagen.	Öfriga utgifter. ²⁾	
	Kilom.	Kilom.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Kronor.	Öre.	Öre.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Svårdsjö och Envikens socknars	49-200	74-598	51,079	4	1,577	2,525	4,274-50	7-2	16-7	4,245-59	—	—	333-05	5,374-09	821-26 ³⁾	1,910-45
Sundborns sockens	13-292	30-126	10,746	—	672	2,868	2,048-45	4	15	913-77	—	—	50-00	1,433-63	221-34	198-08
Vika	19-705	37-940	16,292	—	1,896	4,504	5,597-39	—	37	2,349-87	10-33	179-50	170-58	2,527-62	777-13	136-68
Kopparbergs ⁴⁾	43-240	6-277	24,274	125	6,133	12,430	3,750-00	26	26	11,153-22	—	—	682-12	1,752-95 ⁴⁾	9,052-32	4,118-69
Aspeboda ⁴⁾	16-150	12-253	7,517	—	110	233	1,358-61	25	25	1,913-47	—	—	50-00	845-06 ⁴⁾	1,638-00 ³⁾	483-73
Torsängs	2-626	16-300	6,955	—	340	250	1,623-35	13	38	1,116-51	—	484-32	40-00	797-47	462-83	462-86
Gustafs	10-052	17-484	10,628	30	225	167	1,251-18	3	14	386-63	—	5-00	60-00	1,620-39	280-07	594-35
Stora Tuna och Silfbergs socknars	47-578	125-082	55,432	—	10,946	49,974	12,062-00	2	15	9,902-37	—	497-90	352-10	14,075-68	10,206-00 ³⁾	5,504-12
Stora Skedvi tingslags	40-000	25-458	20,216	374	450	293	5,109-30	7	34	1,718-16	37-47	254-96	182-30	3,295-38	2,056-86 ³⁾	3,050-49
Säters ⁵⁾	20-066	0-452	5,826	—	388	1,133	1,798-63	—	—	—	—	—	49-06	971-50	302-91 ³⁾	84-15
Hedemora sockens	39-402	55-030	37,921	736	1,420	1,410	4,311-19	6	16	2,845-94	—	227-34	260-00	5,293-93	1,549-36 ³⁾	800-26
Garpenbergs	28-300	—	8,466	9	1,220	10,065	3,079-94	—	33	3,575-20	—	95-93	213-70	1,246-35	3,531-79	312-40
Husby tingslags	33-859	18-762	32,423	—	1,755	5,986	4,608-58	6-5	20-5	3,708-25	9-37	169-58	180-00	1,473-99	3,950-77	467-31
Folkare härads	120-701	51-168	61,241	—	12,990	13,336	13,928-34	18	19	16,122-24	47-14	361-04	385-23	14,885-40	13,985-82	3,579-91
Gagnefs tingslags	34-070	3-400	24,568	—	392	270	7,570-40	5	35	1,422-28	18-55	2,097-64	63-00	1,105-79	2,724-85 ³⁾	355-17
Leksands	31-620	123-865	111,026	—	2,310	5,828	10,628-00	3	13	4,350-62	24-29	339-20	362-50	2,665-00	783-10	2,321-20
Rättviks och Boda socknars ⁴⁾	60-000	25-000	38,865	—	1,317	2,942	3,380-00	18	18	7,864-00	—	—	381-00	2,602-00 ⁴⁾	6,484-00	7,165-00
Ore sockens ⁵⁾	46-600	—	32,015	—	323	672	725-00	—	—	—	375-00	501-48	150-00	1,129-80	2,508-56 ³⁾	129-86
Mora tingslags	105-417	17-172	56,929	—	3,497	8,735	7,487-00	10	22	8,156-14	—	1,192-94	397-00	3,252-65	6,541-20 ³⁾	219-05
Orsa	46-000	—	95,548	—	996	3,455	10,160-00	9	9-8	9,153-03	—	—	744-53	3,507-90	4,257-43	643-17
Rindalens	78-053	21-000	66,257	—	24,475	2,869	8,058-77	5	10	5,978-20	—	2,438-52	650-00	3,155-11	3,493-44	6,173-73
Särna och Idre	95-355	—	—	10,217	8,818	1,752	5,159-90	—	51	10,283-33	—	20-00	900-00	2,649-00	10,201-31	57,081-90
Malungs	225-277	—	110,237	—	2,143	5,342	15,525-00	5-14	15	14,749-92	—	233-87	324-83	5,320-00	8,631-14	4,768-25
Näs	64-931	133-521	66,229	—	4,810	10,040	18,180-32	15	40	15,284-82	—	105-00	200-00	3,969-04	9,900-06	1,320-72
Grangärde	121-722	16-175	48,257	1,490	5,188	38,499	9,073-60	—	17	7,420-90	—	—	260-00	3,770-01	—	13,655-48
Norrbärke	36-986	13-336	36,769	40	4,807	9,323	3,105-53	6-5	14-5	4,240-79	826-95	—	200-00	3,164-60	1,544-85	158-29
Söderbärke	27-767	67-045	34,031	129	1,133	2,066	4,724-25	9	23	3,663-58	—	2,050-00	200-00	1,747-25	3,766-33 ³⁾	2,050-00
Summa å landet	1,457-969	891-444	1,069,747	13,154	100,331	197,017	168,579-23	—	—	152,518-83	1,349-10	11,254-22	7,840-94	93,631-59	109,672-73	88,570-74
I städerna	24-006	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

b) Väganläggningar och kostnad därfor under åren 1896—1900.

18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
Allmänna vägar.	Längd af under åren 1896—1900		Kostnad för under åren 1896—1900							
	fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägar.	fulländade och afsynade nya vägar.				omlagda eller betydligt förbättrade vägar.			
			Af statsmedel.	Af väggassans medel.	Af andra medel.	Summa.	Af statsmedel.	Af väggassans medel.	Af andra medel.	Summa.
	Kilometer.	Kilometer.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Landsvägar	30-907	29-485	42,300	3,420-29	47,024-76	92,745-05	24,100	20,276-10	188,963-51	233,339-61
Bygdevägar	7) 59-699	8) 21-543	28,474-50	2,475-25	25,687-19	56,636-94	—	2,155-67	377-77	2,533-34
Summa	90-606	51-028	70,774-50	5,895-54	72,711-95	149,381-99	24,100	22,431-67	189,341-28	235,872-95

c) Skjutsanstalter och skjutslega vid 1900 års slut.

29.	30.	31.	32.	33.
Skjutslega pr nymil.	Gästgifverier		Skjutsstationer	
	med	utan	med	utan
	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
Med entreprenadbidrag ⁹⁾ 1-90 kr.	27	—	19	—
„ „ 1-80 „	—	—	3	—
„ „ 1-70 „	—	—	1	—
Utan „ 1-90 „	2	—	—	—
„ „ 2-25 „	—	—	1	—
Summa skjutsanstalter	29	—	24	—
däraf: vid landsvägar	26	—	22	—
vid bygdevägar	1	—	1	—
i städer	2	—	1	—
Anstalter för endast sjöskjuts	—	—	—	—

d) Vid skjutsning utgångna hästar under åren 1896—1900.

34.	35.	36.	37.	38.	39.
År.	I kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier		Vid skjutsstationer	
		med	utan	med	utan
		entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
1896	29	11,927	—	4,655	—
1897	54	13,336	—	5,030	—
1898	3	14,835	—	6,092	—
1899	2	15,460	—	6,795	—
1900	2	16,732	—	7,377	—
Summa hästar	90	72,290	—	29,949	—

Anm. ¹⁾ Här ingår äfven bidrag af vägfyrkar enligt kol. 5. — ²⁾ Här ingår icke statsbidraget till vägunderhållet in natura. — ³⁾ Brist. — ⁴⁾ Vägunderhållet in natura uppgifves i sin helhet ombesörjas af vägstyrelsen och bekostas af väggassan. — ⁵⁾ Ingen vägs katt har uttaxerats. — ⁶⁾ I Appelbo socken 5 öre, i Malungs, Lima och Transtrands socknar 14 öre. — ⁷⁾ Däraf 1-277 km. anlagda inom Kopparbergs väghållningsdistrikt på enskild bekostnad, hvarför kostnaden ej kunnat uppgifvas. — ⁸⁾ D:o 17-253 km. d:o d:o. — ⁹⁾ Maximilegan utgör 1-90 kr.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

I. Landsbygden.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.	Kronoegendomar.				Skatteegendomar.		Frälseegendomar.		S u m m a.		
	Under allmän disposition.		Under enskild disposition.								
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	
Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	2	4 $\frac{7}{8}$	—	—	—	—	—	—	2	4 $\frac{7}{8}$	
Boställen: hemman	31	10 $\frac{37}{16}$	—	—	16	21 $\frac{14}{16}$	—	—	47	12 $\frac{2383}{16}$	
lägenheter	6	—	—	—	1	—	1	—	8	—	
Säterier och ladugårdar	—	—	—	—	—	—	2	$\frac{1}{16}$	2	$\frac{1}{16}$	
Hemman	81	39 $\frac{1086301}{1322880}$	29	7 $\frac{77119}{120720}$	4,143	1,673 $\frac{430378774}{1748201600}$	269	151 $\frac{18244}{168400}$	4,522	1,872 $\frac{114347659}{1748201600}$	
Jordlägenheter	3	—	53	—	156	$\frac{1}{16}$	1	—	213	$\frac{1}{16}$	
Fiskerier	1	—	—	—	2	—	1	—	4	—	
Verk och inrättningar.	—	—	2	—	13	—	2	—	17	—	
Summa antal och nuvarande mantal	124	54 $\frac{1127891}{1322880}$	84	7 $\frac{77119}{120720}$	4,831	1,676 $\frac{481088174}{1748201600}$	276	152 $\frac{78844}{168400}$	4,815	1,891 $\frac{1135}{1748201600}$	
Oförmedlat mantal	—	54 $\frac{1127891}{1322880}$	—	7 $\frac{77119}{120720}$	—	1,667 $\frac{4605887}{1748201600}$	—	152 $\frac{78844}{168400}$	—	1,882 $\frac{2735}{1748201600}$	
12.									13.	14.	15.
<i>Brukningssdelar och i jordeboken ej upptagna torp.</i>									Antal.	Taxeringsvärde (i kronor) hvarför bevilning	
										erlägges.	icke erlägges.
Brukningssdelar, hvori hemman äro fördelade									61,627	—	—
Jordtorp, ej upptagna i jordeboken									170	—	—
<i>Jordbruksfastighet och annan fastighet.</i>											
Jordbruksfastighet									—	108,129,600	15,450,400
Annan fastighet:											
Hus och tomter i köpingar och därmed jämförliga orter:											
i Borlänge köping									—	853,300	—
i Avesta municipalsamhälle									—	1,864,900	—
i Mora Strands									—	871,700	—
i Smedjebackens									—	964,900	—
i Vansbro stationssamhälle									—	316,500	—
Lägenheter i öfrigt, hvilkas hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden									—	25,935,600	47,900
Kyrkor och bönehus									—	1,000	3,751,700
Andra offentliga byggnader.									—	12,400	4,115,300
Frälseräntor									6	9,000	—
Summa annan fastighet (än jordbruksfastighet)									—	30,829,300	7,914,900

II. Städerna.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Städer.	Tomter.		Land- rier, jord- lotter eller andra bruk- nings- delar. Antal.	Boningshus.		Taxeringsvärde (i kronor).									
	Be- byggda. Antal.	Obe- byggda. Antal.		Ny- byggda 1896— 1900. Antal.	Befint- liga 1900. Antal.	Jordar		Annan fastighet.							
						hvarför bevilning		Hus och tomter		Kyrkor och bönehus		Andra offentliga byggnader		S u m m a (annan fastighet)	
						erlägges.	icke erlägges.	hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning	
						erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.
Falun	815	152	109	49	1,013	241,700	15,400	9,112,800	—	—	406,500	178,000	1,753,500	9,290,800	2,160,000
Hedemora	148	12	175	21	187	409,500	—	1,391,000	—	—	20,000	—	112,000	1,391,000	132,000
Säter	82	96	96	5	87	79,800	—	461,550	—	—	78,400	—	21,600	461,550	100,000
Summa	1,045	260	380	75	1,287	731,000	15,400	10,965,350	—	—	504,900	178,000	1,887,100	11,143,350	2,392,000
						746,400		10,965,350			504,900		2,065,100		13,535,350

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Fideikommissinnehafvarens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken.	M a n t a l.					Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar.	Taxeringsvärdet (i kronor).			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Grefve C. F. von Hermansson . . .	Finbo bruk	Norrbärke.	—	24	—	—		1	3	166,400	71,900	—	
	Björnhytte d:o	Grangärde.	—	25 8	—	—	2559 672	—	3	7,300	16,200	—	261,800
				—	2559 672	—	—	2559 672	1	6	173,700	88,100	—

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l. ¹⁾				Antal utjordar, ängar o. d. ej i man- tal satt jord.	Antal verk och inrättnin- gar (fa- stigheter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte	Frälse.				Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag	Kopparverket m. m.	Falu stad.	—	—	—	—	—	15	145	17,700	1,142,800	—	
	Hedgårdarna m. m.	Enviken.	—	—	—	—	—	—	—	31,500	—	—	
	Svarnäs och Åg m. m. . . .	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	—	5	901,500	127,900	—	
	Korså bruk m. m.	Sundborn.	—	—	—	—	—	—	3	189,800	71,400	—	
	Sandviken och Uddnäs m. m.	Vika.	—	—	—	—	—	—	—	63,000	500	—	
	Pilbo och Gassarfvat m. m..	Kopparberg.	—	—	—	—	—	—	—	267,800	34,600	—	
	Saxlinden och Öfre Skog m.m.	Aspeboda.	—	—	—	—	—	—	—	55,800	—	—	
	Tysktjärnsmyran	Torsång.	—	—	—	—	—	—	—	900	—	—	
	Våbäck och Solvarbo m. m.	Gustaf.	—	—	—	—	—	—	—	10,000	2,000	—	
	Noraån m. m.	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	—	88,000	—	—	
	Domnarfvets järn- och sågverk m. m.	„	—	—	—	—	—	—	4	473,100	2,518,400	—	
	Borlänge	Borlänge köping.	—	—	—	—	—	—	—	6,300	1,600	—	
	Marken m. m.	Säters socken.	—	—	—	—	—	—	—	4,500	—	—	
	Forsnäs kvarn m. m.	Stora Skedvi.	—	—	—	—	—	—	1	600	8,000	—	
	Åkersbyn m. m.	By.	—	—	—	—	—	—	—	22,900	—	—	
	Utsund m. m.	Folkärna.	—	—	—	—	—	—	—	16,900	—	—	
	Lustbo	Bjursås.	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—	—	
	Sätra m. m.	Ål.	—	—	—	—	—	—	1	28,900	6,000	—	
	Slättberg m. m.	Leksand.	—	—	—	—	—	—	—	707,800	3,500	—	
	Limå bruk m. m.	Siljansnäs.	—	—	—	—	—	—	1	142,800	17,000	—	
	Lerdal m. m.	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	—	74,700	3,000	—	
	Dallbyn m. m.	Ore.	—	—	—	—	—	—	—	106,000	—	—	
	Mariefund m. m.	Gagnef.	—	—	—	—	—	—	1	72,000	52,200	—	
	Garsås m. m.	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	105,300	36,400	—	
	Afsöndrade skogsmarker . . .	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	106,500	—	—	
	Vestra Storbyn m. m. . . .	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	—	12,900	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker . . .	„	—	—	—	—	—	—	—	2,500	6,400	—	
	Häradsarfvet m. m.	Sollerön.	—	—	—	—	—	—	—	4,600	11,500	—	
	Afsöndrade skogsmarker . . .	„	—	—	—	—	—	—	—	79,700	—	—	
	Johannisholm m. m.	Venjan.	—	—	—	—	—	—	2	124,400	4,300	—	
	Afsöndrade skogsmarker . . .	„	—	—	—	—	—	—	—	5,600	—	—	
	Kyrkoby m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	567,000	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker . . .	„	—	—	—	—	—	—	—	6,000	—	—	

	Åsen m. m.	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	728,800	2,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	7,000	—	—	
	Särnabyn m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	178,300	—	—	
	Grängesberg	Grangärde.	—	—	—	—	3	1	—	11,000	37,800	—	
	Broby m. m.	»	—	—	—	—	2	—	—	3,600	2,000	—	
	Laxsjön m. m.	»	—	—	—	—	3	3	—	64,600	16,500	—	
	Gräsberg	Ludvika.	—	—	—	—	—	—	—	—	4,600	—	
	Löfsjön m. m.	Floda.	—	—	—	—	—	1	—	265,200	59,100	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	163,900	—	—	
	Lindesnäs m. m.	Näs.	—	—	—	—	—	1	—	690,000	74,500	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	122,900	—	—	
	Ursen m. m.	Säfsnäs.	—	—	—	—	—	—	—	13,800	—	—	
	Snöån m. m.	Jerna.	—	—	—	—	—	2	—	343,000	9,900	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	55,000	—	—	
	Äppelskog m. m.	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	—	104,000	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	55,800	—	—	
	1,224 snesl. 1:89 bandl. red. jord	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	113,400	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	64,600	—	—	
	6 snesl. 6:33 bandl. red. jord	Lima.	—	—	—	—	—	—	—	700	—	—	
	Åsen m. m.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	—	74,500	8,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	700	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	108 10000	—	—	11,621,200
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag och Korsnäs sågverksaktiebolag	Särnabyn m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	32,200	—	—	32,200
Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, Korsnäs sågverksaktiebolag samt Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolag	Särnabyn m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	187,100	—	—	
	297 snesl. 4:8 bandl. red. jord	Jerna.	—	—	—	—	—	—	—	5,700	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	1,900	—	—	
	D:o d:o	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—	—	196,200
Korsnäs sågverksaktiebolag	Korsnäs m. m.	Kopparberg.	—	—	—	—	—	—	—	30,000	253,000	—	
	Burgrefgården m. m.	Torsång.	—	—	—	—	—	—	—	32,500	4,000	—	
	Nyckelby m. m.	Stora Tona.	—	—	—	—	—	—	—	4,300	—	—	
	Sekholmen m. m.	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	—	26,900	5,000	—	
	Gulleråsen m. m.	Boda.	—	—	—	—	—	—	—	19,900	—	—	
	Kurudals bruk m. m.	Ore.	—	—	—	—	—	1	—	918,000	67,000	—	
	Nusnäs m. m.	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	82,500	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	131,800	—	—	
	Kumbelnäs m. m.	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	—	28,800	5,100	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	12,200	—	—	
	Bråmåbo m. m.	Sollerön.	—	—	—	—	—	—	—	71,700	8,400	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	120,600	—	—	
	Kjettho m. m.	Venjan.	—	—	—	—	—	—	—	15,600	6,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	4,200	—	—	
	Kyrkobyn m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	829,000	10,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	34,200	—	—	
	Åsen m. m.	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	754,300	8,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	26,000	—	—	
	Särnabyn m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	350,600	—	—	
	72 snesl. 3:887 bandl. red. jord	Floda.	—	—	—	—	—	—	—	7,200	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	9,700	—	—	
	Digerliden m. m.	Näs.	—	—	—	—	—	—	—	39,900	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	—	
	Myrbacka m. m.	Jerna.	—	—	—	—	—	—	—	133,000	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	64,000	—	—	
	3,657 snesl. 8:073 bandl. red. jord	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	—	146,400	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	29,400	—	—	
	Lindsberg m. m.	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	973,800	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	165,300	—	—	
	Asplunda m. m.	Lima.	—	—	—	—	—	—	—	52,800	8,000	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	78,600	—	—	
	2,063 snesl. 5:8 bandl. red. jord	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	—	215,800	—	—	
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	—	160,600	—	—	5,954,100
Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolag	Marnäs m. m.	Enviken.	—	—	—	—	—	2	—	332,300	38,100	—	
	Linghed m. m.	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	1	—	221,600	141,000	—	
	Krokfors m. m.	Sundborn.	—	—	—	—	—	—	—	13,400	—	—	
	Stora Näs och Karlsfors	Vika.	—	—	—	—	—	2	—	53,300	265,200	—	
	Rottneby och Holms kvarn	Kopparberg.	—	—	—	—	—	1	—	50,000	25,000	—	
	Långlandet m. m.	Torsång.	—	—	—	—	—	—	—	22,000	—	—	
	Sågsbo m. m.	Bjursås.	—	—	—	—	—	—	—	11,000	—	—	

1) Inom den del af länet, där jorden finnes äsatt mantal.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l. ¹⁾					Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal- satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer.	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Kopparbergs och Hofors sågverksaktie- bolag (forts.).	Norr Lindberg m. m. Dådrans bruk m. m. Styggeforsen m. m. Böle m. m. Östnor m. m. Afsöndrade skogsmarker . . . Moren m. m. Afsöndrade skogsmarker . . . Häradsarfvet m. m. Afsöndrade skogsmarker . . . Stutt m. m. Afsöndrade skogsmarker . . . Kyrkobyn m. m. Afsöndrade skogsmarker . . . Åsen m. m. 219 snesl. 8 $\frac{1}{8}$ bandl. red. jord Afsöndrade skogsmarker . . . 72 snesl. 5-850 bandl. red. jord Afsöndrade skogsmarker . . . 443 snesl. 0-96 bandl. red. jord Afsöndrade skogsmarker . . .	Leksand. Rättvik. Boda. Ore. Mora. , Våmhus. , Sollerön. , Venjan. , Orsa. , Elfdalen. Jerna. , Äppelbo. , Malung. ,	— 										

Runns ängsägssaktiebolag	Helsingstrand	Kopparberg.	—	—	—	—	—	1	—	100,000	—	100,000
P. Wahlmaus snickerifabriks aktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	1	—	60,000	—	60,000
J. H. Munkells pappersfabriks aktiebolag	Grycksbro m. m.	»	—	—	—	—	—	2	168,100	1,007,700	—	—
	Kullgärdet	Bjursås.	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—
	Lustbo	Äl.	—	—	—	—	—	1	—	26,700	—	1,202,800
Gefle—Dala järnvägsaktiebolag	—	Falu stad.	—	—	—	—	—	7	—	203,300	—	—
	Korsnäs och Noret	Kopparberg.	—	—	—	—	—	—	1,400	16,000	—	—
	Vaktstugor	Stora Skedvi.	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	—
	Turisthotellet	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	—	243,000	—	—
	Noreberg	Mora.	—	—	—	—	—	—	5,000	7,000	—	—
	Kyrkobyn	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	50,000	—	530,700
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gustafs sockens mejeriaktiebolag	Enbacka	Gustaf.	—	—	—	—	—	1	—	4,000	—	4,000
Ulfshytte järnverks aktiebolag	Ulfshyttan och Grängshammar	Silfberg.	—	—	—	—	—	5	265,000	170,000	—	—
	Koppslahyttan	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	4,000	—	—	439,000
Aktiebolaget Schisshyttan	Hästberg	»	—	—	—	—	—	—	8,300	2,000	—	—
	Rämshyttan	Grängärde.	—	—	—	—	—	3	69,600	62,500	—	—
	Schisshyttan	Norrbärke.	—	611,911	—	—	—	5	213,500	295,000	—	650,900
			—	8272	—	—	—	—	—	—	—	—
Forsbacka järnverks aktiebolag	Hinsbo m. m.	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	12,500	—	—	12,500
Domnarfvets arbetares handelsförenings aktiebolag	Domnarfvet	»	—	—	—	—	—	—	1,100	8,000	—	9,100
Logen »Dalelfvens Ros» byggnadsaktiebolag	Alsback	»	—	—	—	—	—	—	—	2,500	—	2,500
Dalelfvarnes strömbyggnadsaktiebolag	Skomsarby m. m.	»	—	—	—	—	—	—	900	9,000	—	—
	Öfvermo	Leksand.	—	—	—	—	—	—	26,600	15,200	—	—
	Vikarbyn	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—
	Färnäs m. m.	Mora.	—	—	—	—	—	—	6,200	2,200	—	—
	Ryssa	Sollerön.	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	—
	Hausjö m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	2,900	—	—	—
	66 snesl. 5'55 bandl. red. jord	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	2,500	—	—	77,800
Bryggeriaktiebolaget Dalpilen	Borlänge	Borlänge köping.	—	—	—	—	—	1	—	27,800	—	27,800
Borlänge vagnfabriks aktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000
Bisbergs aktiebolag	Grufriiset m. m.	Säters socken.	—	—	—	—	—	1	5,500	81,000	—	—
	Qvarn m. m.	Säters stad.	—	—	—	—	—	1	2,900	37,400	—	—
	Bisbergshyttan	Stora Skedvi.	—	—	—	—	—	—	7,700	—	—	134,500
Vestra Bisbergs aktiebolag	Öfre och Nedre Stubbersbo .	Säters socken.	—	—	—	—	—	—	6,000	—	—	6,000
Larsbo-Norns aktiebolag	Viken	»	—	—	—	—	—	—	2,800	—	—	—
	Norn och Vikmanshyttan m.m.	Hedemora s:n.	—	—	—	—	—	4	796,600	397,400	—	—
	Larsbo bruk	Söderbärke.	—	724,275	—	—	—	4	632,900	41,200	—	1,870,900
			—	423386	—	—	—	—	—	—	—	—
Arkhytte såg- och krarnaktiebolag	Arkhyttan	Stora Skedvi.	—	—	—	—	—	1	200	36,000	—	36,200
Stora Långviks grufaktiebolag	Pålsbeuning m. m.	Garpenberg.	—	—	—	—	—	1	9,000	60,000	—	—
	Knutsbo	Folkärna.	—	—	—	—	—	—	4,800	—	—	73,800
Lilla Långviks grufaktiebolag	Jönvik	Garpenberg.	—	—	—	—	—	—	100	2,000	—	2,100
Garpenbergs aktiebolag	Trollbo	Hedemora s:n.	—	—	—	—	—	—	5,600	—	—	—
	Garpenbergs gård och Dormsjö m. m.	Garpenberg.	—	—	—	—	—	3	422,300	176,000	—	—
	Fors bruk m. m.	Folkärna.	—	—	—	—	—	5	63,300	447,200	—	1,114,400
Aktiebolaget Ryllshytte zink- och blygrufva	Ryllshyttan	Garpenberg.	—	—	—	—	—	1	6,600	235,000	—	241,600
Horndals aktiebolag	Lerhyttan m. m.	Husby.	—	—	—	—	—	—	81,200	1,400	—	—
	Horndal och Näs m. m.	By.	—	—	—	—	—	2	518,100	1,275,600	—	1,876,300
Husby mejeriaktiebolag	Kungsgården	Husby.	—	—	—	—	—	1	—	6,500	—	6,500
Långshytte ängsägssaktiebolag	Långshyttan	»	—	—	—	—	—	1	—	17,000	—	17,000
Långshytte handelsaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	8,000	—	8,000
Söderfors bruks aktiebolag	Ehret	»	—	—	—	—	—	—	7,000	—	—	—
	Hofnäs m. m.	By.	—	—	—	—	—	—	36,900	—	—	43,900

1) Inom den del af länet, där jorden finnes åsatt mantal.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l. ¹⁾					Antal utjordar. ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Gysinge aktiebolag	Hofnäs m. m.	By.	—	—	—	—	—	—	—	55,000	—	—	55,000
Dalelvarnes sågverksaktiebolag	Åkersbyn	„	—	—	—	—	—	—	—	20,500	—	—	20,500
Wilh. Larssons handelsaktiebolag	Norelund m. m.	Folkärna.	—	—	—	—	—	—	—	3,100	20,000	—	23,100
Avesta järnverks aktiebolag	Krylbo	„	—	—	—	—	—	—	—	7,800	—	—	7,800
	Germundsbo m. m.	Grytnäs.	—	—	—	—	—	—	—	20,100	—	—	20,100
	Järnverket m. m.	Avesta.	—	—	—	—	—	1	—	120,600	973,000	—	1,121,500
Stockholms superfosfataktiebolag	Månsbo	Grytnäs.	—	—	—	—	—	—	1	100,000	800,000	—	900,000
Kopparbergs—Avesta aktiebolag	Sågverk	Avesta.	—	—	—	—	—	—	1	200	180,000	—	180,200
	Utmeland	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	1,700	—	—	1,700
	Östansjön	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	300
Norbergs elektriska aktiebolag	Avesta Lillfors, vattenfall m. m.	Avesta.	—	—	—	—	—	—	1	47,000	200,000	—	247,000
Södra Dalarnes järnvägsaktiebolag	Bispberg och Kullsveden	Säters socken.	—	—	—	—	—	—	—	—	23,000	—	23,000
Näs—Morshyttans järnvägsaktiebolag	Norrbyn	By.	—	—	—	—	—	—	—	—	800	—	800
Ljusne—Voxna aktiebolag	Dalfors m. m.	Ore.	—	—	—	—	—	—	—	615,700	5,000	—	620,700
	Stenberg m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	75,000	—	—	75,000
Leksands torfströfabriks aktiebolag	Risholm	Leksand.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Brossfors sågverksaktiebolag	Brossfors	„	—	—	—	—	—	—	1	7,700	18,000	—	25,700
	„	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	—	800	—	—	800
Aktiebolaget Norsbro sågverksegare	Noret	Leksand.	—	—	—	—	—	—	1	11,800	25,300	—	37,100
	Skogsmark	Siljansnäs.	—	—	—	—	—	—	—	2,400	—	—	2,400
Leksands handelsaktiebolag	Noret	Leksand.	—	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000
Norets mejeriaktiebolag	„	„	—	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	1,500
Kullsbergs kalkförädlingsaktiebolag	Glistjerna	Rättvik.	—	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	25,000
Åkernäsets ångsågs aktiebolag	Vikarbyn	„	—	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	20,000
Vikarby ångsågsaktiebolag	„	„	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Enå tullkvarns aktiebolag	Enå kvarn	„	—	—	—	—	—	—	1	400	20,000	—	20,400
Rättviks ångsågsaktiebolag	Borns ångsåg	„	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000
Ofvanmyra ångsågsaktiebolag	Ofvanmyra	Boda.	—	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000
Siljans järnvägsaktiebolag	Skogen	Gagnef.	—	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—	1,500
Trävaruaktiebolaget Dalarne	Utmeland m. m.	Mora.	—	—	—	—	—	—	1	21,400	95,500	—	116,900
	Oljonsbyn m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	50,000	—	—	50,000
	Åsen m. m.	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	24,400	—	—	24,400
	Särnaby m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	165,800	—	—	165,800
	Ludvika ångsåg	Ludvika.	—	—	—	—	—	—	1	—	50,000	—	50,000
	Vansbro m. m.	Järna.	—	—	—	—	—	—	1	12,700	191,000	—	203,700
	Afsöndrade skogsmarker	„	—	—	—	—	—	—	—	1,300	—	—	1,300
	1,015 snesl. 0.72 bandl. red. jord	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	93,600	—	—	93,600
	Afsöndrade skogsmarker	„	—	—	—	—	—	—	—	10,800	—	—	10,800
	Norrsjön m. m.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	—	106,100	3,000	—	109,100
Saxvikens sågverksaktiebolag	Afsöndrade skogsmarker	„	—	—	—	—	—	—	—	97,200	—	—	97,200
	Utmeland	Mora.	—	—	—	—	—	—	1	3,000	32,000	—	35,000

Siljans sågverksaktiebolag	Noret m. m.	Mora.	—	—	—	—	—	1	800	40,000	—	40,800
Fu nya sågverksaktiebolag	Färnäs	»	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000
Oxbergs sågverksaktiebolag	Oxberg	»	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	20,000
Aktiebolaget Träkol	Vimo	»	—	—	—	—	—	—	—	3,500	—	—
	Oxfallet m. m.	Näs.	—	—	—	—	—	—	22,100	—	—	—
	1,599 snesl. $\frac{24}{48}$ bandl. red. jord	Jerna.	—	—	—	—	—	—	34,500	15,100	—	—
	Afsöndrade skogsmarker	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	5,600	—	—	—
	Sågen	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	—
	Afsöndrade skogsmarker		—	—	—	—	—	—	4,300	—	—	87,100
Fu tullkvarns aktiebolag	Nusnäs	Mora.	—	—	—	—	—	1	500	12,000	—	12,500
Mora bryggeriaktiebolag	Hennes	»	—	—	—	—	—	1	300	60,000	—	60,300
Mora gjuteriaktiebolag	Öna	»	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Frälsningsarméns förlagsaktiebolag	Mora Strand	»	—	—	—	—	—	—	100	—	—	100
Österdalarnes telefonaktiebolag	Mora Strand	»	—	—	—	—	—	—	200	8,000	—	8,200
Österdalarnes ångbåtsaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	800	—	800
Mora handelsaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	18,000	—	18,000
Mora-Östbygge handelsaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—	12,000
Våmhus handelsförenings aktiebolag	Myran m. m.	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	500	3,800	—	4,300
Våmhus sågverksaktiebolag	Våmhus	»	—	—	—	—	—	1	—	6,500	—	6,500
Venjans handelsaktiebolag	Kyrkobyn	Venjan.	—	—	—	—	—	—	—	1,600	—	1,600
Orsa vattenledningsaktiebolag	Kyrkobyn m. m.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	100	—	—	100
Stackmora aktiesågbolag	Stackmora	»	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Evertsbergs arbetares handelsförenings aktiebolag	Evertsberg	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	10,000
Elfdalens sågverks aktiebolag	Elfdalen	»	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	20,000
Aktiebolaget Stadjans ångsäg	Särnaby	Särna.	—	—	—	—	—	1	200	12,000	—	12,200
Grängesbergs konst- och järnvägsaktiebolag	Grängesberg	Grangärde.	—	—	—	—	—	9	23,400	81,500	—	—
	Enkullen	Ludvika.	—	—	—	—	—	1	200	80,000	—	—
	Lernbo och Hellsjön	Norrbärke.	—	$\frac{6625}{7488}$	—	—	$\frac{6625}{7488}$	2	41,400	294,700	—	521,200
Vestra Ormbergs grufveaktiebolag	Grängesberg	Grangärde.	—	—	—	—	—	1	300	20,000	—	20,300
Grängesbergs grufveaktiebolag	»	»	—	$\frac{1}{24}$	—	—	$\frac{1}{8}$	12	59,500	281,700	—	—
	Enkullen	Ludvika.	—	$\frac{1}{24}$	—	—	$\frac{1}{8}$	—	5,000	—	—	346,200
Aktiebolaget Express-Dynamit	Grängesberg	Grangärde.	—	—	—	—	—	2	—	41,000	—	41,000
Frövi—Ludvika järnvägsaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	1,000	—	—
	Ludvika station	Ludvika.	—	—	—	—	—	—	—	3,600	—	4,600
Björnbergs grufveaktiebolag	Björnberget	Grangärde.	—	—	—	—	—	3	6,500	19,000	—	—
	Enkullen	Ludvika.	—	$\frac{1}{8}$	—	—	$\frac{1}{8}$	—	27,600	13,600	—	66,700
Kungsgrufve aktiebolag	Grängesberg	Grangärde.	—	—	—	—	—	2	4,500	—	—	4,500
Klotens aktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	1	1,000	—	—	1,000
Grängesbergs arbetares handelsförenings aktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	8,000	—	8,000
Grängesbergs bryggeriaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	—	4,000	—	4,000
Sunnansjö handelsaktiebolag	Sunnansjö	»	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000
Nyhammars bruks aktiebolag	Nyhammar	»	—	$\frac{6457578}{504000}$	—	—	—	2	477,900	143,200	—	—
	Iviken	Ludvika.	—	—	—	—	—	—	—	6,300	—	—
	5,168 bandl. red. jord	Floda.	—	—	—	—	—	—	7,200	—	—	—
	Afsöndrade skogsmarker	»	—	—	—	—	—	—	29,300	—	—	—
	Åbyggnad	»	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	665,900

1) Inom den del af länet, där jorden finnes åsatt mantal.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l. ¹⁾				Summa.	Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.					å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugård- dar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Gravendals aktiebolag	Hjerphöjden m. m. Lilla Galberget m. m. Afsöndrade skogsmarker Gravendal m. m. Laxtjernstorpet nr 1 Öratjern	Grangärde. Nås. Säfsnäs. Jerna. Äppelbo.	— — — — — —	1 ⁴⁹ / ₁₂₈ — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — 1 ⁴⁹ / ₁₂₈	2 — — — — —	— — 12 — — —	50,500 54,200 4,300 1,512,000 2,800 97,600	— — — 800,000 — —	— — — — — —	— — — — — 2,521,400
Fredriksbergs bruks aktiebolag	Björndalen m. m.	Grangärde.	—	4 ²⁰⁵ / ₈₀₆₄	—	—	4 ²⁰⁵ / ₈₀₆₄	6	—	24,400	—	—	24,400
Bergverksaktiebolaget Saxberget	Räfvåla	„	—	5 ³⁸⁸⁷⁶⁸ / ₆₉₁₂₀₀₀₀	—	—	5 ³⁸⁸⁷⁶⁸ / ₆₉₁₂₀₀₀₀	—	1	4,400	75,000	—	79,400
Skönviks aktiebolag	Persbo	Ludvika.	—	1 ⁷⁹ / ₂₃₀₄	—	—	1 ⁷⁹ / ₂₃₀₄	—	—	7,000	—	—	7,000
Aktiebolaget Språkla grufvor	Malsjöberg Kärrgrufvan	„ Norrbärke.	— —	— 1/4	— —	— —	— 1/4	— —	— —	— 13,500	16,000 —	— —	29,500
Lernbo nya grufveaktiebolag	Häksberg	Ludvika.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	2,000
Bergslagens järnvägsaktiebolag	Ludvika hotell	„ Falu stad.	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— 6	— —	50,000 16,800	— —	66,800
Qvarnsnäs tegelverks aktiebolag	Ön Solln Qvarnsnäs	Norrbärke. Söderbärke.	— —	— —	— —	— —	— —	1 —	— 3	900 —	— 50,000	— —	50,900
Aktiebolaget Svartviks grufvor	Gubbo	Norrbärke.	—	1 ⁷ / ₄₈	—	—	1 ⁷ / ₄₈	—	1	16,500	17,900	—	34,400
Morgårdshammars mekaniska verkstads aktiebolag	Morgården	„	—	1 ¹ / ₂₄	—	—	1 ¹ / ₂₄	—	5	50,000	162,500	—	212,500
Smedjebackens valsverks aktie- bolag	Smedjebacken	„	—	4 ⁷ / ₁₉₆	—	—	4 ⁷ / ₁₉₆	—	3	16,500	408,000	—	424,500
Transport- och Bogseringsaktiebo- laget i Stockholm	„	„	—	4 ¹ / ₁₈₂₄	—	—	4 ¹ / ₁₈₂₄	—	—	100	30,000	—	30,100
Fagersta bruks aktiebolag	Stimmerbo Saxe m. m.	„ Söderbärke.	— —	1/4 7 ¹⁹⁴ / ₁₁₅₂₀	— —	— —	— 1 ¹⁹⁴ / ₁₁₅₂₀	— 2	— —	18,400 26,300	— 1,000	— —	45,700
Ramnäs bruks aktiebolag	Matsbo m. m.	Norrbärke.	—	2 ¹ / ₄₀	—	—	2 ¹ / ₄₀	—	1	132,900	30,000	—	162,900
Stockholm—Vesterås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag	Sörbo	Söderbärke.	—	2 ¹ / ₁₀₀₀₀₀	—	—	2 ¹ / ₁₀₀₀₀₀	—	—	100	800	—	900
Söderbärkes mejeriaktiebolag	Kyrkobyn	„	—	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000
Söderbärkes handelsaktiebolag	Nor	„	—	—	—	—	—	—	—	—	1,200	—	1,200
Nås handelsaktiebolag	Nederborg	Nås.	—	—	—	—	—	—	—	—	4,100	—	4,100
Nås tobaksfabriks aktiebolag	Elfsborg Fabriksbyggnad	„ Falu stad.	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	12,000 54,500	— —	66,500
Nås mejeriaktiebolag	Nederborg	Nås.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	1,500
Hellefors bruks aktiebolag	Dansartorpet nr 1 m. m. Öratjern m. m. Afsöndrade skogsmarker	Jerna. Äppelbo. „	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	9,800 30,400 11,400	— 2,000 —	— — —	53,600
Aktiebolaget Mölnbacka-Trysil	Afsöndrade skogs- och ängs- marker Fabriksbyggnad vid Eld- forsen m. m. 93 snesl. 5'61 bandl. red. jord 29 snesl. 1'35 bandl. red. jord	Jerna. „ Lima. Transtrand.	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	— 1 — —	5,200 — — 9,400 3,300	— 240,000 — — —	— — — — —	257,900

Vansbro trämassfabriks aktiebolag	Fabriksbyggnad m. m. vid Skifsforsen	Jerna.	—	—	—	—	—	—	1	—	75,000	—	75,000
Bro ångsågsaktiebolag	Vansbro	,	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Vansbro bryggeriaktiebolag	,	,	—	—	—	—	—	—	1	—	9,000	—	9,000
Mora—Venerns järnvägsaktiebolag	Hotell i Vansbro	,	—	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—	12,000
Aktiebolaget Torfströ	Åbyggnad	,	—	—	—	—	—	—	—	—	6,000	—	6,000
Aktiebolaget Råmen-Liljendal	88 snesl. 0:30 bandl. red. jord	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	—	3,500	—	—	—
	850 snesl. 2:26 bandl. red. jord	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	68,000	—	—	71,500
Aktiebolaget Ellingeverken	Trämassfabrik i Vestra Fors m. m.	,	—	—	—	—	—	—	1	14,100	50,000	—	—
	Afsöndrade skogsmarker	,	—	—	—	—	—	—	—	6,600	—	—	70,700
Malungs kvarn- och sågverks- aktiebolag	Ångsåg i Grönland m. m. Afsöndrade skogsmarker	, ,	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 —	3,300 8,900	25,000 —	— —	37,200
Uddeholms aktiebolag	Utsjö m. m.	,	—	—	—	—	—	—	—	149,300	—	—	—
	Afsöndrade skogsmarker	,	—	—	—	—	—	—	—	439,600	—	—	—
	Skålmo m. m.	Lima.	—	—	—	—	—	—	—	36,500	2,000	—	—
	Afsöndrade skogsmarker	,	—	—	—	—	—	—	—	700	—	—	628,100
Särna aktiebolag	230 snesl. 2:75 bandl. red. jord	,	—	—	—	—	—	—	—	23,000	—	—	23,000
Lima handelsaktiebolag	Barbroacken m. m.	,	—	—	—	—	—	—	—	600	6,000	—	6,600
Ärnslunds handelsaktiebolag	Ö. Ärnäs m. m.	,	—	—	—	—	—	—	—	200	3,000	—	3,200
Transtrands såg- och kvarnaktiebolag	Östvall m. m.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	1	400	3,000	—	3,400
Aktiebolaget Villastaden	—	Falun.	—	—	—	—	—	—	7	—	165,200	—	165,200
Centralbyggnadsaktiebolaget	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	220,400	—	220,400
Falu teateraktiebolag	Teater	,	—	—	—	—	—	—	1	—	19,500	—	19,500
Falu ångbryggeriaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	124,000	—	124,000
Badhusaktiebolaget	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	22,000	—	22,000
Gefle ångbryggeriaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	29,000	—	29,000
Falu tegelverks aktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	110,000	—	110,000
Dala bryggeriaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	2	—	37,500	—	37,500
Falu elektriska belysningsaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	2	—	40,200	—	40,200
Falun—Rättvik—Mora järnvägsaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	2	—	12,000	—	12,000
Falu nya boktryckeriaktiebolag	—	,	—	—	—	—	—	—	1	—	37,200	—	37,200
Hedemora gjuteri- och mekaniska verkstads aktiebolag	Verkstadsbyggnader vid Bro	Hedemora stad.	—	—	—	—	—	—	1	—	16,000	—	16,000
Summa			—	28 28598542759 130712400000	—	1) 25 416	28 34453855259 130712400000	67	363	25,488,500	19,861,200	—	45,349,700

1) Inom den del af länet, där jorden finnes åsatt mantal.

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAKTERS UNDERSÅTAR, I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Främmande maktens och undersåtens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken.	M a n t a l.					Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar.	Taxeringsvärdet (i kronor).			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier. ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Carsten Sæthrens sterbhus, Norge	Brunsberg m. m.	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	149,300	—	—	308,200
Storelvedalens aktiebolag	Vestgård m. m.	Särna.	—	—	—	—	—	—	—	153,500	—	—	
Ankan Ola Olsdotter	Storbron	—	—	—	—	—	—	—	—	800	—	—	
Karl Joh. Olsén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	
Börje Olsén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	
Märta Olsén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	
Erik Olsén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	
Kerstin Olina Olsén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	
Firman Holter & Borgen	Skärtjärn	—	—	—	—	—	—	—	—	1,100	—	—	
Lars Olsén	Idrebyn	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	—	
Torbern Mickelsson	Floåsen	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	
O. Danielsson i Borvågstangen	7 snesl. 6'48 bandl. red. jord	Lima.	—	—	—	—	—	—	—	800	—	—	
Kristian Flermon i Flermon	8'89 " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	
	5 " 2'98 " " "	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	—	500	—	—	
		Summa	—	—	—	—	—	—	—	308,200	—	—	308,200

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DÄRMED JÄMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighets- värden in- räknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedan- stående antal personer.	af nedan- stående hela belopp. Kronor.				
A. Å landsbygden.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Sernsköldska donationen (En- vikens s:n).	Understöd åt socknens fattiga.	Landshöfding S. Sernsköld.	1795 ²⁷ / ₆	—	11	225	—	Kyrkorådet.	
D:o d:o (Svärdsjö s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1795 ²⁷ / ₆	146	32	682	—	D:o.	
Sara Elisabet Danielssons fond (Sundborns s:n).	Understöd åt studerande, beklädnad af fattiga skol- barn, utdelning af ved och mjöl åt fattiga.	Mamsell Sara Elisabet Da- nielsson.	1877 ³ / ₂	—	1,253	23,000	—	Kommunalnämnden.	
Danielssonska fonden (d:o).	Af räntan tillfaller hälften fattigvården och hälften skolväsendet.	Landtbrukarne C. G. och D. O. Danielsson.	1864 ¹⁸ / ₃	—	1,300	26,200	—	D:o.	
And. Carlborgssons fond (d:o).	Räntan användes till bestridande af utgifter för fattigvården och skolväsendet, hälften åt hvardera.	Bergsmannen And. Carl- borgsson.	1882 ¹⁹ / ₉	—	13,291	179,437	10,000	D:o.	
Silfverstråhleska stiftelsen (Gustafa s:n).	Räntan utdelas till någon fattig hustru eller änka, som ej åtnjuter fattigunderstöd.	Bruksegaren Carl Silfver- stråhle.	1784 ² / ₆	1	4	75	—	D:o.	
D:o d:o (Silfbergs s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1784 ² / ₆	2	8	96	—	Kyrkorådet.	

Wallinska fonden (Stora Tuna s:n).	Underhåll till stiftarens fattiga släktingar och efter deras död till andra fattiga inom socknen.	Fra A. M. Wallin.	1848 ¹⁵ / ₁₁	—	37	750	Fattigvårdsstyrelsen.
Scharpska donationen (Kopparbergs s:n).	Understöd till fattiga.	Grosshandlaren C. A. Scharp.	1849 ²³ / ₁₁	—	—	3,000	Kommunalnämnden.
D:o d:o (d:o).	D:o d:o.	Änkefru Scharp.	1865 ⁹ / ₁₂	—	—	—	D:o.
Rosbergiska fonden (d:o).	Räntan utdelas till jul åt trenne behöfvande.	Komminister C. G. Rosberg.	1875 ³⁰ / ₁	3	45	1,000	Fattigvårdsstyrelsen.
Groths donation (Aspebodas:n).	Understöd åt fattiga inom kommunen.	Hemmauseg. And. Groth.	1885 ¹⁸ / ₁	19	217	4,400	D:o.
Karths d:o (d:o).	D:o d:o.	Bergsmannen Jakob Karth.	1822 ¹⁵ / ₃	5	15	300	D:o.
Callebergs d:o (d:o).	Hälften af räntan lägges till kapitalet och den andra hälften till fattigkassan.	Skräddaren Erik Calleberg.	1869 ²² / ₃	—	—	1,136	D:o.
Christina Björks donation (d:o).	Understöd åt fattiga inom socknen.	Änkan Christina Björk.	1898 ²³ / ₅	6	25	500	D:o.
Ekmaniska donationen (Stora Skedvi s:n).	För de fattiga i socknen.	Assessor P. E. Ekman och arfvingar.	1797 ¹⁶ / ₁₁	—	30	600	Kommunalnämnden.
Skogbergiska d:o (d:o).	D:o d:o.	Pigan Stina Skogberg.	1862	—	25	500	D:o.
Göranssonska d:o (d:o).	D:o d:o.	Göransson.	Okändt.	—	5	100	D:o.
Lindgrenska d:o (d:o).	D:o d:o.	Direktör E. Lindgren.	1796 ¹³ / ₄	—	15	300	D:o.
Vigelinska d:o (d:o).	D:o d:o.	Jungfru Maria Vigelin.	1739 ² / ₄	—	2	50	D:o.
Jernströmska d:o (d:o).	D:o d:o.	Mamsell Jernström.	1862	—	47	950	D:o.
Herdmanska d:o (d:o).	D:o d:o.	Kontraktsposten Herdman.	1733 ¹⁸ / ₁	—	1	25	D:o.
Björknerska d:o (d:o).	D:o d:o.	Inspektör L. A. Björckner.	1885 ²³ / ₁₁	—	50	1,000	D:o.
Pigtestamentet (d:o).	D:o d:o.	Pigan Margareta Andersdotter.	1753	—	1	37	D:o.
von Knorringska donationen (d:o).	Till 2 de torftigaste soldatänkor inom socknen.	Öfverste C. von Knorring och arfvingar.	1815 ¹⁵ / ₈	—	12	250	D:o.
Sernanderska d:o (d:o).	Till någon af de mest behöfvande änkor.	Doktorinnan Elisabet Sernander	1776 ²³ / ₁	—	1	37	D:o.
Sundénska d:o (d:o).	Till förmån för fattiga, som ej åtnjuta fattigunderstöd.	Bokhandlaren A. Sundén.	1886 ¹⁴ / ₁₁	5	50	1,000	D:o.
Stora Skedvi julgälvofond (d:o).	Till julgälvor åt fattiga i socknen, sedan fonden vuxit till lämplig storlek.	Lisa Samuelsdotter i Orrsta genom sönerna.	1895 ²⁷ / ₁₁	—	—	200	Kyrkorådet.
Stora Skedvi fattigvårdsfond (d:o).	Att bispriga fattiga sjuka, som ej erhålla hjälp af den egentliga fattigvården.	Kyrkoherden doktor W. H. Ulff.	1870-talet	1	5	295	D:o.
Back And. Samuelssons och hans hustru Greta Andersdotters i Källsby fond (Husby s:n).	Till de mest behöfvande af de personer, som hafva understöd af fattigvården.	Häradsdomaren Back And. Samuelsson o. h. h.	1885 ¹² / ₇	10	50	1,020	Fattigvårdsstyrelsen.
Bengts Gust. Janssons fond (d:o).	Till hjälp åt behöfvande, som hafva understöd af socknens fattigvård.	F. d. Bergsmannen Bengts Gust. Jansson.	1884 ²³ / ₂	10	50	1,039	D:o.
Mannerheimiska fonden (d:o).	Till understöd åt aflidne soldaters fattiga änkor och barn i Husby.	Generalmajor G. H. Mannerheim och auditör E. G. Bergius.	1769 ¹ / ₂ o. 1784 ²⁰ / ₄	4	12	349	Kyrkorådet.
Schröderska fonden (Hedemora s:n).	Till de fattiga i socknen.	Handlanden Schröder.	Omkr. 1862	3	25	500	Kommunalnämnden.
Garpenbergs grufarbetares besparingskassa (Garpenbergs s:n).	Understöd åt orkeslösa arbetare och fattiga änkor vid Garpenbergs grufvor.	Grufarbetare på föranledande af bruks- och grufegare.	Urgammal.	4	96	3,730	Styrelse.
Garpenbergs bruksarbetares besparingskassa och Aloysiafonden (d:o).	Understöd åt behöfvande arbetare vid Garpenbergs bruk.	Sysslomännen i Högbo stål- och järntillverkningsaktiebolags konkurs.	Omkr. 1867	12	85	1,910	Hedemora sparbank och bruksförvaltningen.
Vestholmska fonden (By s:n).	Utdelning dels åt tvenne behöfvande, för godt uppförande kända äldre församlingsmedlemmar, dels åt fattiga och vårlartade skolbarn.	Prosten J. D. Vestholms arfvingar.	1882 ³⁰ / ₄	6	80	2,000	Kyrko- och skolrådet.
Lars Erssons fond (d:o).	Understöd till jul åt fattiga inom socknen.	Häradsdomaren Lars Erssons arfvingar.	1880 ²¹ / ₁₂	17	32	800	Kyrkoherden och kyrkovårdarne.
Lundénska donationsfonden (Folkärna s:n).	Dels understöd åt fattiga sjuka och dels uppköp af böcker åt fattiga skolbarn.	Regementspastor Johan Lundén o. h. h.	1784 ⁷ / ₁₀	70	44	750	Skolrådet.
Mats Larssonska d:o (d:o).	Understöd åt en af långvarig sjukdom plågad och därjämte fattig medlem af församlingen.	Hemmansegaren And. Jansson i Brovallen.	1859 ¹⁷ / ₄	1	12	200	Pastor och kyrkovårdarne.
Greta Jansdotters gålvofond (d:o).	Understöd åt fattiga orkeslösa personer inom kommunen.	Hemmansegaredottern Greta Jansdotter.	1889 ¹⁸ / ₅	5	60	1,000	Kommunalnämnden.
Erik Matssons i Pellbo fond (d:o).	Underhåll åt fattiga, med skyldighet att underhålla donators gravvård.	Hemmansegaren E. Matssons änka Kristina Ersdotter.	1888 ²⁸ / ₁	3	60	1,000	Fattigvårdsstyrelsens ordförande.
Johanna Andersdotters i Lund understödsfond (d:o).	Understöd åt fattiga, sjuka eller orkeslösa personer inom kommunen, hvilka icke åtnjuta fattigvård.	Hemmanseg.-änkan Johanna Andersdotter.	1898 ³¹ / ₇	5	60	1,000	Fattigvårdsstyrelsen.
Anna Wallins i Östänberg fond (d:o).	Understöd till jul åt en äldre orkeslös man eller kvinna, som ej åtnjuter fattigunderstöd.	Änkan Anna Wallin.	1900 ²⁶ / ₂	1	9	200	D:o.
Katarina Elisabet Persdotters donation till Avesta församling (Avesta s:n).	Understöd åt församlingens mest fattiga och behöfvande.	Nämndemansänkan Katarina Elisabet Persdotter.	1881 ¹ / ₇	22	187	3,754	Kommunalnämnden.
Änkefru Kihlén's fattigfond (d:o).	Understöd åt fattiga.	Direktör J. P. Morell och fru Kihlén.	1867 ¹⁸ / ₆	11	80	1,500	D:o.
Vice Härads höfding K. Ekströms donation (d:o).	D:o d:o.	V. Härads höfding K. Ekström.	1883 ¹⁸ / ₄	8	75	1,500	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Olers And. Anderssons gåfvo-fond (Grytnäs s:n).	Lättande af fattigvårdstungan i församlingen.	Hemmansegaren And. Andersson i Gisselbo.	1864	—	20	400	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Anders Anderssons i Morn d:o (d:o).	D:o d:o.	Hemmansegaren And. Andersson i Morn.	1889 ²³ / ₇	—	25	500	—	D:o.	
G. B. Ros minne (Leksands s:n).	Understöd vid julen åt skolbarn och orkeslösa, som ej åtnjuta fattigvård.	Änkefru J. Ros.	1881 ²⁸ / ₁₂	—	200	8,000	—	Kommunalnämnden.	
Jons Margreta Ersdotters donation (d:o).	Understöd vid julen åt fattiga i Leksands moderförsamling.	Jons Carl Ersson o. h. h. Margreta Ersdotter.	1867 ²⁹ / ₅ , 1883 ⁵ / ₁₂	10	150	3,000	—	D:o.	
Charlotta Rundqvists donation (d:o).	Understöd vid julen åt fattiga kvinnor.	Charlotta Rundqvist.	1873 ¹⁸ / ₁₀	2	12	200	—	D:o.	
Nödhjälpskassan (d:o).	Understöd åt behöfvande vid missväxt eller nödår.	Insamlade frivilliga gåfvor.	1868	—	—	3,500	—	D:o.	8)
P. A. Arosenii minnesfond (d:o).	Understöd åt fattiga, orkeslösa eller genom lyten vanlottade personer.	Fru Maria Vetterlund.	1891 ²⁶ / ₅	—	—	1,140	—	Kyrkorådet.	8)
G. B. Ros minne (Siljansnäs s:n).	Till julgåfvor åt fattiga, som ej hafva full fattigvård.	Änkefru J. Ros.	1885 ² / ₁	8	86	2,000	—	Kommunalnämnden.	
Herzenhjelm donation (Rättviks s:n).	Understöd åt 3 fattiga soldatänkor.	Major Herzenhjelm.	—	3	4	75	—	D:o.	
O. Senells d:o (d:o).	Understöd till 12 fattiga änkor.	Prosten O. Senell.	1838	—	5	106	—	Fattigvårdsstyrelsen.	9)
Brovalliska fonden (Gagnefs s:n).	Understöd till de fattiga i Gagnefs socken.	Fru Katarina Brovallius.	1758 ¹² / ₁₂	8	25	500	—	Pastor och kyrkovårdarne.	10)
Godeniska d:o (d:o).	Utdelning åt fattiga i Gagnef och Mockfjärd,	Grosshandlaren A. F. Godenius.	1829 ¹ / ₁	8	79	2,170	—	D:o d:o.	11)
Nilses Anna Jansdotters donationsfond (d:o).	Understöd åt fattiga i Gagnefs moderförsamling.	Pigan Nilses Anna Jansdotter.	1888 ¹⁴ / ₁	1	2	50	—	D:o d:o.	
Theunderska-Ernholmska donationen (Mockfjärds kapell).	Understöd åt de fattigaste i Mockfjärd.	Fruarna Christina Theander och Greta Ernholm.	1788 ¹ / ₂ , 1790 ⁸ / ₄	16	48	1,000	—	Kyrkostyrelsen.	
Åströmska fonden (Bjursås s:n).	Understöd åt fattiga inom Bjursås socken.	Prosten N. G. Åström.	1882 ⁵ / ₈	—	75	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	9)
Hofveska donationen (d:o).	Bidrag till fattigvården inom Bjursås socken.	Hemmansegaren S. A. Hofve.	1894 ² / ₅	—	—	4,400	4,400	D:o.	12)
Senellska d:o (Boda s:n).	Utlåning af frösäd, hvars afrad tillfaller fattiga änkor inom socknen.	Prosten O. Senell.	1838	3	60	—	—	Af kommunalstämman vald person.	13)
Änkefru Hedvig Godenii fond (Sollerö s:n).	Till de fattiga å Sollerön.	Prosten J. E. Godenii fru.	1850 ²⁴ / ₆	15	75	1,500	—	Kommunalnämnden.	
Änkedonationen (d:o).	Understöd åt fattiga änkor inom socknen.	Kontraktsposten C. B. Godée.	1865 ¹⁷ / ₉	2	10	200	—	Kyrkorådet.	
Konung Karl XIV Johans donation (Elfdalens s:n).	Räntan, 5 % årligen, skall den 23 december utdelas till de mest behöfvande i församlingen.	Konung Karl XIV Johan.	1830 ²² / ₂	185	111	2,250	—	Kommunalnämnden.	
Hyttiset (Grangärde s:n).	Fattigvården.	Rådman L. M. Nyberg.	1769 ¹¹ / ₃	—	—	6,600	6,600	D:o.	
Björknerska donationen (d:o).	Understöd till 10 fattiga inom socknen.	Brukspatron E. Björkner.	1842 ⁵ / ₃	10	100	5,816	3,800	D:o.	
Ohmanska d:o (d:o).	Numera fattigvården.	Änkefru Ulla W. Ohman.	1807 ¹⁰ / ₁₁	—	—	1,357	—	D:o.	
Carl Nederbergs donationsfond (Ludvika s:n).	Till julgåfvor åt äldre och behöfvande af den tjennande klassen.	Kanmartjenaren C. Nederberg.	1853 ²⁸ / ₈	—	—	75	—	D:o.	
Mamsell Ugglas d:o (d:o).	Fattigunderstöd.	Mamsell S. M. Ugglä.	1861 ¹ / ₂	—	—	100	—	D:o.	
Robsahmska donationsfonden (Norrbärke s:n).	Årliga räntan tilldelas 8 fattiga, företrädesvis hammarsmedsänkor.	Bruksegaren Abr. Robsahm.	1732 ¹⁵ / ₁₂	6	36	756	—	Kyrkorådet.	14)
Robsahmska fonden (Söderbärke s:n).	Att lemna hjälp i lika lotter till 8 fattiga inom Söderbärke och Malingsbo socknar, företrädesvis hammarsmeder, deras änkor och ofärdiga barn.	Densamme.	1732 ¹⁵ / ₁₂	8	30	756	—	Pastor.	
Hellströmska d:o (Söderbärke s:n).	Att — utom fattigvården — understödja fattiga änkor och faderlösa barn i Björnsbo by, Söderbärke socken.	Fjärdingsmannen A. P. Hellström.	1874 ⁶ / ₆	5	24	500	—	Kommunalnämnden.	
Lorichska d:o (Floda s:n).	Understöd åt gamla behöfvande tjenstehjon.	Vänner till landshöfding P. D. Lorichs.	1861 ¹ / ₉	—	—	130	—	D:o.	
A. Romans fond (Säfsnäs s:n).	Till fattiga och behöfvande underhafvande vid Fredriksberg och Ulriksberg.	Med. kand. Arvid Roman.	1857	10	30	500	—	D:o.	
Fru Fredrique Sundins och brukspatronen Aug. Sundins donation (d:o).	D:o d:o.	Fru och brukspatron A. Sundin.	1871 ²³ / ₂ , 1894 ¹² / ₂	17	100	2,422	—	D:o.	15)
Fruarna Loos och Polhammars testamentsfond (d:o).	D:o d:o.	Fruarna Loo och Polhammar.	—	7	18	311	—	D:o.	

Säfsnäs järnvägs besparings- och nödhjälpskassa (Säfsnäs s:n).	Understöd åt järnvägspersonalen.	Säfsnäs järnvägsaktiebolag.	1877	1	50	40,533	—	Järnvägsbolaget.	16)
Jeanette Everströms fond (Kopparbergs s:n).	Räntan utdelas årligen den 18 april i lika stora lotter till 10 behöfvande ånkor m. m.	Fröken Jeanette Everström.	1894 19/3	—	—	10,000	—	Kommunalnämnden.	17)
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnaundervisning.									
Starnbergiska donationen (Envikens s:n).	Inköp af nya testamenten till fattiga nattvardsbarn.	Komminister A. V. Starnberg.	1864 25/4	6	3	67	—	Pastor och kyrkovårdar.	18)
Forslindska d:o (Svärdsjö s:n).	Bidrag till hyskollärares aflöning (Svärdsjö och Envikens socknar).	Brukspatron P. Forslind.	1828 2/10	—	180	3,000	—	Skolrådet.	
Carlborgssonska d:o (Sundborns s:n).	Bidrag till skolväsendet.	Bergsmannen A. Carlborgsson.	1877 3/2	—	1,130	44,713	—	D:o.	
Hanngrenska d:o (Hosjö kapell).	Premier åt flitiga, dygdiga skolbarn.	Prosten P. Hanngren.	1793 2/6	—	3	45	—	D:o.	
Petter Perssonska d:o (d:o).	Premier åt flitiga folkskolebarn.	Jordbrukaren P. Persson.	1859 11/7	—	6	75	—	D:o.	19)
Beklädnadsfonden (Vika s:n).	Fattiga skolbarn inom Vika socken beklädnad.	Mamsell Karin Elzvik.	1883 15/3	50	100	2,000	—	Kommunalnämnden.	
Anderssonska fonden (d:o).	Till fattiga skolbarn inom Vika moderförsamling.	Komminister L. P. Andersson.	1875 22/4	—	25	500	—	D:o.	
Rosbergiska d:o (Kopparbergs s:n).	Till uppmuntran åt några sådana skolbarn, som gjort sig kända för uppmärksamhet, flit och goda seder eller som kunna anses vara i behof af något understöd.	Komminister C. G. Rosberg.	1873 4/2	11	106	2,009	—	Skolrådet.	
Scharpska donationen (d:o).	Till skolkassan.	Grosshandlaren C. A. Scharp.	1847 15/13	—	—	300	—	D:o.	19)
Munktellska d:o (d:o).	D:o d:o.	Bergsrådet J. J. Munktell.	1847	—	—	1,000	—	D:o.	
Folkskolemedlens fonder (d:o).	D:o d:o.	Ej säkert känd gifvare.	—	—	—	1,000	—	D:o.	
Konung Karl XIV Johans donation (Silfbergs s:n).	Understöd åt fattiga skolbarn.	Konung Karl XIV Johan.	1837	6	14	282	—	Kommunalnämnden.	
D:o d:o (Stora Tuna s:n).	Till anskaffande af skodon åt fattiga skolbarn.	Densamme.	1837	15	50	1,000	—	D:o.	20)
Små bäckarnes fond (d:o).	Inköp af skodon åt fattiga barn i kyrkskolan.	Prosten C. F. Pettersson.	1870 10/12	3	15	250	—	Skolrådet.	
Harald Fahléns donation (d:o).	Förstärkning af skolkassan.	Kapten Harald Fahlén.	1874 20/11	—	6	125	—	D:o.	
Erik Forsmarks och hans hustrus d:o (d:o).	Beklädnad åt fattiga folkskolebarn.	Häradsdomaren E. Forsmark o. h. h.	1889 3/11	11	56	1,000	—	D:o.	
Stora Tuna barnhem (d:o).	Inrättande af ett barnhem.	Fru Betty Hellberg m. fl.	1895 17/3	—	—	4,768	—	Barnhemmets styrelse.	21)
C. G. Kastmans donation (Aspeboda s:n).	Bestridande af kostnaderna för småskolorna inom socknen.	Förste landtmätaren C. G. Kastman.	1862 10/11	—	5	100	—	Skolrådet.	
Erik Haussons d:o (d:o).	Bestridande af utgifter för skolväsendet.	Hemmanseguren Erik Hansson.	1862 7/2	—	10	200	—	D:o.	
C. J. Melkerssons d:o (d:o).	Premier åt folkskolebarn.	Brukspatron C. J. Melkersson.	1874 28/6	32	50	1,000	—	D:o.	
Korsnäs sågverksaktiebolags donationsfond (Torsånga s:n).	Till behöfvande, flitiga, värlatade skolbarn, hvilkas föräldrar såväl som de själva icke åtnjuta fattigunderstöd.	Disponent G. H. Fogelberg.	1892 13/12	10	25	500	—	D:o.	22)
Minnet Borlänge nödhjälpskassa (Borlänge köping).	Till beklädnad af fattiga barn inom köpingen.	Medborgare i Borlänge.	1888 10/2	—	—	277	—	En styrelse.	
Nymans donation (Stora Skedvi s:n).	Barnaundervisningens befrämjande i Stora Skedvi.	Fabrikör H. Nyman och fru H. Grons.	1743 2/1	—	5	107	—	Skolrådet.	
Myrmarcks d:o (d:o).	Till skola i Bo fjärding.	Löjtnant P. Myrmarck.	1838	—	5	100	—	D:o.	
P. Forslinds d:o (d:o).	Barnaundervisningens befrämjande.	Brukspatron P. Forslind.	1828 2/10	—	180	3,000	—	D:o.	23)
O. Forslinds d:o (d:o).	Skolfond.	Landskamrerare O. Forslind.	1839	—	38	750	—	D:o.	
Th. Parks d:o (d:o).	Premier åt flitiga och sedliga folkskolebarn.	Handlanden L. Th. Park.	1855 19/1	100	50	1,000	—	D:o.	
Björknens d:o (d:o).	Till fattiga skolbarn inom Bispbergshytte småskoleområde.	Inspektör L. A. Björkner.	1883 28/11	3	25	550	—	Kommunalnämnden.	
Erikssons d:o (d:o).	Till skolmaterial i Arkhyttans byskola.	Bonden Joh. Ersson.	1808 4/6	—	8	167	—	Skolrådet.	24)
Östermans d:o (d:o).	Till biblar åt fattiga nattvardsbarn.	Skolläraren Joh. Österman.	1793 23/2	6	6	100	—	Kyrkorrådet.	
Fredrika Andrées fond (d:o).	Flickskola i Stora Skedvi.	Sångerskan Fredrika Andréé.	1868	—	—	1,263	—	Skolrådet.	
Stora Skedvi barnhems fond (d:o).	Inrättande af ett barnhem i d:o.	Stora Skedvi församling.	1877 14/10	—	—	993	—	D:o.	
Hedda Hedbergs testamente (d:o).	Barnhem i d:o.	Hedda Hedberg.	1875 10/10	—	—	200	—	D:o.	25)
Elisabet Jansdotters d:o (d:o).	Fattiga barns hem i d:o.	Hemmansegarenskan Elisabet Jansdotter.	1890 17/11	—	—	11,800	—	D:o.	
Fonden för förbättrad barnavård (d:o).	Barnhem i d:o.	Kyrkoherden d:r W. H. Ulff genom egna gåvor och insamling i socknen.	1870-talet.	—	—	1,795	—	D:o.	
Norström-Lagergrenska fonden (Husby s:n).	Främjandet af folkskoleväsendet i Husby.	Kyrkoherden d:r I. Norström och brukspatronen J. F. Lagergren.	1855 24/3	—	32	851	—	D:o.	
Carl von Stockenströms fond (d:o).	Befrämjande och utveckling af folkupplysningen i Husby.	Husby sparbanks direktion.	1869 29/3	—	128	3,330	—	D:o.	26)
Dandanellska fonden (d:o).	Inköp af skolböcker åt skolbarnen i Hienshyttan, Laggårbo och Byggningen.	Masmästaränskan K. Dandanell, f. Hammarström.	1801 29/12	—	—	556	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Backfars minne (Husby s:n).	Inköp af sparmärken åt flitiga och behöfvande skolbarn i Myckelby skola.	Kyrkovärden Back And. Samuelsson och bruksegaren F. Lagergren.	1881 10/11	10	5	136	—	Skolrådet.	
Skolträdgårdsfonden (d:o).	Fruktträdplantering vid socknens folkskolor.	Husby hushållningsnämnd.	1884 10/4	—	15	177	—	D:o.	25)
Öfvernora skolas premiefond (d:o).	Inköp af fruktträd såsom belöning till där af mest förtjenta barn i Öfvernora skola.	Länsman A. Olofsson, brukspatron A. E. Hanngren o. trädgårdsmästaren. A. H. Kjellertz.	1889 4/3	—	—	74	—	D:o.	24)
Söderströmska skolfonden (d:o).	Kläder åt 3 fattiga, flitiga skolbarn vid Smedby skola.	Klockaredottern J. A. Söderström.	1893 25/3	3	18	452	—	D:o.	
Anderses And. Janssons fond (d:o).	Beklädnad åt 3 fattiga, flitiga skolbarn i hvardera af Myckelby och Smedby skolrotar.	Hemmanssegaren Anderses Anders Jansson.	1900 24/1	—	—	1,029	—	D:o.	26)
J. F. Humbles skolfond (Hedemora s:n).	Inköp af skolböcker åt fattiga skolbarn i Norns kapellförsamling.	Brukspredikanten J. F. Humble.	1881 10/6	—	—	166	—	D:o.	24)
Fonden för praktisk uppfostran (d:o).	Att utbilda dugliga och sparsamma tjänarinnor på landsbygden.	Landtbrukaren Johan Carlsson.	1897 10/3	—	—	1,180	—	Kommunalnämnden.	
Erik Berglunds skolbarnsfond (Garpenbergs s:n).	Beklädnadshjälp till fattiga skolbarn i Garpenberg.	Gästgifvaren C. E. Berglund.	1874 5/7	16	85	1,716	—	Skolrådet.	
Decemberfonden (By s:n).	Beklädnad åt fattiga, värltade skolbarn vid By kyrkskola.	Genom insamling.	1871 1/12	1	12	566	—	D:o.	
Norrby skolmästareboställe (d:o).	Inrättande och underhåll af folkskola vid By kyrka medels gifva af boställe för en skolmästare.	Urnakaren Clas Wolpher.	1757 15/3	—	255	5,000	5,000	Fattigvårdsstyrelsen.	27)
Forsbergiska fonden (d:o).	Till premier åt värltade skolbarn.	Mademoiselle Kristina Forsberg.	1887 25/9	38	190	1,800	—	Kommunalnämnden.	
Christierninska d:o (Folkärna s:n).	Kosthjälp åt fattiga skolbarn, uppmuntran åt fattiga skollärare och belöning åt dem, som uppodlat stenbunden mark eller planterat fruktträd.	Prosten G. Christiernin.	1795 22/6	—	29	500	—	Kyrkoherden.	
Nereliska d:o (d:o).	Till flitiga och behöfvande skolbarn från Åsgarns hyttelag.	Komminister A. Nerelius i Lundby.	1869 21/9	10	72	1,200	—	Skolrådet.	
Erik Matssons i Nor testamentsfond (d:o).	Beklädnad till jul åt högst 4 fattiga barn.	Kyrkovärden Erik Matsson.	1879 24/12	4	60	1,000	—	Kommunalnämndens ordförande.	
Anna Matsdottern i Bäsinge gifvofond (d:o).	Beklädnadshjälp åt fattiga skolbarn, företrädesvis i Bäckeby skolrote.	Hemmanssegareäkan Anna Matsdotter.	1888 28/4	4	60	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Folkärna barnhem (d:o).	Inrättande af ett barnhem.	Regem.-läkaren Th. Winblad, medels bidrag af sockenbor.	1894 10/11	—	—	13,650	—	En styrelse.	
Avesta barnhemskassa (Avesta s:n).	Att uppföra och underhålla ett barnhem i Avesta.	Regem.-läkaren Th. Winblad m. fl.	Under bildning.	—	—	3,010	—	Barnhemnets styrelse.	
Leksands barnhem (Leksands s:n).	Värd åt de fattigas barn.	Förening i Leksand.	1885	14	1,500	10,000	1,000	En kvinnlig direktion.	
Barnhemsfonden (d:o).	Underhåll åt fattiga barn vid barnhemmet.	Änkefru J. Ros och Jons Greta Ersdotter.	1884 28/12 1890 28/5	—	100	2,000	—	Kommunalnämnden.	
Hvassers donationsfond (d:o).	Att lemna brödföda åt fattiga skolbarn.	Prosten G. Hvasser.	1857 6/12	5	31	2,411	—	D:o och kyrkostyrelsen.	
D:o d:o (Siljansnäs s:n).	Understöd åt fattiga nattvardsbarn.	Densamme.	1857	1	12	260	—	Kyrkorådet i Siljansnäs.	
A. Vestborgs d:o (Åls s:n).	Understöd åt fattiga skolbarn i Åls församling.	Kyrkoherden And. Vestborg o. h. h.	1788 21/2, 1794 21/10	—	1,448	24,251	—	Pastor.	
Blumenbergska donationsfonden (Mockfjärds kapell).	För Mockfjärd skolväsendes befrämjande.	Komminister Blumenberg.	1858 2/9	—	—	148	—	Kyrkostyrelsen.	28)
Åströmska d:o (Bjursås s:n).	Räntan utdelas åt fattiga, flitiga och värltade skolbarn.	Prosten N. G. Åström.	1882 5/8	6	58	1,500	—	Skolrådet.	
Komminister J. Bärsells fond (Rättviks s:n).	Till byskollärares aflöning.	Komminister J. Bärsell.	—	—	22	450	—	D:o.	
P. Forslinds donation (d:o).	D:o d:o.	Brukspatron P. Forslind.	1828 2/10	—	150	3,000	—	D:o.	
Rättviks barnhem (d:o).	Värd åt fattiga barn.	Rättviks syförening.	—	10	1,686	1,352	—	En styrelse.	29)
Svedeliska donationsfonden (Mora s:n).	Till folkskoleundervisningens befrämjande.	Teol. dr P. G. Svedelius o. fru Amelie Zettersten.	1847 10/5	—	75	1,250	—	Skolrådet.	
Sven Erssons donationsfond (d:o).	D:o d:o.	F. d. riksdagsmannen Sven Ersson o. h. h. Anna Hålvorsdotter.	1879 1/10	—	125	2,500	—	D:o.	30)
Sellbergska donationsfonden (d:o).	Årliga räntan, sedan kapitalet vuxit till 1,000 kr., användes till ett föräldralöst barns underhåll i skolan.	Farmaren Olof Hansson Sellberg i Norra Amerika.	1899	—	—	764	—	D:o.	

Hittogodsfonden (Sollerö s:n).	Understöd åt fattiga barn.	Inspektör G. Broberg.	1874 ⁸ / ₁₀	4	20	400	—	Kyrkorådet.	
Ellenbeth Boethii fond (Ludvika s:n).	Till beklädnad åt fattiga skolbarn inom Sörviks skrifflag.	Änkefru E. Boethius	1885 ¹⁹ / ₁₀	5	50	1,000	—	Kyrko- och skolrådet.	
Geijerska fonden (d:o).	Underhåll åt två barn.	Kommisionär B. G. Geijer.	—	1	300	1,226	—	Kommunalnämnden.	31)
Hagstedtska arbetsinrättningen (Norrbärke s:n).	Till fattiga barns underhåll.	Handlanden P. Hagstedt.	1838 ² / ₁	70	4,242	138,239	43,458	En direktion med aflönad ombudsman.	32)
Larssonska donationsfonden (d:o).	Numera till understöd åt en eller flere skollärare.	Bruksegaren P. Larsson.	1846 ¹ / ₁₂	1	75	1,500	—	Skolrådet.	
Peter Charlés beklädnadsfond (d:o).	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Kapten Peter Charlés.	1895 ¹⁴ / ₈	8	50	1,000	—	Kyrkorådet.	
Dahlska fonden (Söderbärke s:n).	Till Söderbärkes skola och fattiga barns undervisning.	Lagmannen L. F. Dahlson.	1805 ¹¹ / ₃	—	1,108	32)	—	Pastor.	33)
Wikselliska d:o (d:o).	Till beklädnad och böcker åt fattiga skolbarn i Vikshy.	Handlanden Isak Wiksell och hans hustru.	1848 ⁵ / ₄	32	96	2,000	—	D:o och skolråd.	
Olof Perssons donation (Malingsbo s:n).	Halvå årliga räkntan till föda åt fattiga skolbarn, andra hälften till skollärarens aflöning m. m.	Hemmansbrukaren Olof Persson.	1841 ¹ / ₁₁	—	50	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Astrupska gåfomedlen (Floda s:n).	Vård och underhåll af ett döfstumt fliekebarn.	Grosshandlaren H. Astrup.	1883 ²⁵ / ₆	1	12	141	—	D:o.	34)
Frömanska fonden (Nås s:n).	Till kläder och premier åt fattiga, flitiga skolbarn.	Fröken Agnes Fröman.	1889 ²⁷ / ₃	30	100	2,000	—	Skolrådet.	
August Sundins premiefond (Säfsnäs s:n).	Till uppmuntran åt flitiga och värlartade skolbarn.	Brukspatron Aug. Sundin.	1872	25	15	300	—	D:o.	
Sia Eriessons fond (Malungs s:n).	Till belöning åt fattiga, flitiga skolbarn.	Komminister J. E. Eriesson och fru.	1893 ²² / ₆	—	—	550	—	Kommunalnämnden.	
Vestlingska donationsfonden (Lina s:n).	Fattiga barns underhåll under deras skolgång.	Skogsintendenten C. A. Vestling.	1851 ¹⁵ / ₁₃	15	100	2,000	—	Särskild styrelse.	
Vestlingska d:o (Transtrands s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1851 ¹⁵ / ₁₃	27	54	1,180	—	Skolrådet och kommunalnämndens ordförande.	
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning (men ej för barnundervisning).									
Elzvika fonden (Vika s:n).	För slöjdskolor i Vika moderförsamling.	Mamsell Karin Elzvik.	1883 ¹⁵ / ₁₀	—	150	3,000	—	Kommunalnämnden.	
d) Stiftelser för sjukvård (ej själfhjälpskassor).									
Berggrenska fonden (Vika s:n).	Till aflöning af barnmorska inom Vika moderförsamling.	Änkan A. M. Berggren.	1868 ⁸ / ₈	1	75	1,500	—	Kommunalnämnden.	
Björknärska d:o (Norrbärke s:n).	Att bidraga till den i Smedjebacken boende distriktsläkarens aflöning.	Änkefru Björknär.	—	1	500	10,010	—	D:o.	
Apotekaren C. E. Bruns fond.	Att bereda sjukvård i Smedjebackens sjukstuga åt fattiga sjuka, tillhörande Ludvika, Norrbärke, Söderbärke och Malingsbo socknar, hvilka icke åtnjuta fattigunderstöd från någon af nämnda socknar.	Apotekaren C. E. Brun.	1895 ¹² / ₃	1	16	3,227	—	Direktionen vid Smedjebackens sjukstuga.	35)
Lagman och fru Christian Sundins sjukhjälpsfond (Säfsnäs s:n).	Sjukhjälp åt medellösa underhållande vid Fredriksberg och Ulriksberg.	Brukspatron Aug. Sundins arvingar.	1897 ³¹ / ₁₃	1	125	2,500	—	Kommunalnämnden.	
e) Sjuk- och begravningskassor (själfhjälpskassor).									
Vintjers grufarbetares sjuk- och begravningshjälpskassa (Svärdsjö s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	Disponenten E. J. Ljungberg genom förvaltaren E. Lindstedt.	1884 ¹⁴ / ₆	40	527	2,872	—	En styrelse.	36)
Näs och Karlsfors sågverksarbetares d:o (Hosjö kapell).	D:o; verksamhetsområde äfven Lingheds sågverk i Svärdsjö socken.	Sågverksförvaltningen.	1871 ¹⁹ / ₈	47	939	5,286	—	D:o.	37)
Grycksbo sjuk- och begravningskassa (Kopparbergs s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	J. H. Munkells pappersfabriks aktiebolag.	1888 ¹ / ₇	118	1,303	2,933	—	D:o.	38)
Korsnäs sågverksarbetares d:o (d:o).	D:o till medlemmar inom Sverige.	Korsnäs sågverks arbetare.	1884 ⁸ / ₁₁	34	874	459	—	D:o.	39)
Korsnäs 100-mannaförenings d:o (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare inom området.	1895 ⁴ / ₁	24	418	817	—	D:o.	40)
Arbetarnes vid Runns ångsåg d:o (d:o).	D:o.	Arbetare vid ångsågen.	1890 ²⁹ / ₃	53	763	695	—	Runns ångsågs aktiebolag.	41)
Domnarfvets sågverksarbetares d:o (St. Tuna s:n).	D:o till kassans medlemmar vid Skutskär och Domnarfvet.	Sågverksarbetare.	1876 ²⁴ / ₂	35	940	4,851	—	En styrelse.	42)
Arbetsföreningens vid Domnarfvets järnverk d:o (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp åt kassans medlemmar vid Domnarfvet med närmaste omnejd.	Arbetare vid järnverket.	1883 ¹⁷ / ₂	160	3,910	418	—	D:o.	43)
Domnarfvets mekaniska verkstads sjukhjälpsförening (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare vid verkstäderna.	1898 ²¹ / ₂	55	1,244	100	—	D:o.	44)
Domnarfvets sömfabriks 100-mannaförening (d:o).	D:o.	A. F. Lundstedt, S. E. Sedergren och C. G. Gedda.	1891 ¹ / ₁	32	770	138	—	D:o.	45)
Domnarfvets absoluta nykterhetsvänner sjukhjälpsförening (d:o).	D:o.	Arbetare vid Domnarfvet.	1893 ³¹ / ₇	50	1,247	110	—	D:o.	46)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Templet nr 123 Hoppets i Borlänge sjuk- och begravningskassa (St. Tuna s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	Snickaren K. K. Hansel.	1889 ²⁷ / ₃ , 1892 ²¹ / ₁₃	14	321	49	—	En styrelse.	47)
Logen »Dalelvens Ros» d:o (d:o).	D:o till medlemmar tillhörande logen.	Medlemmar af logen.	1892 ⁶ / ₁	4	207	238	—	D:o.	48)
Stora Tana Utombroders goodtemplares och templares sjukhjälpskassa (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	Medlemmar af logerna.	1892 ¹⁹ / ₁₀	4	127	69	—	D:o.	49)
Manufaktur- och bultfabrikens sjukhjälpsförening (d:o).	D:o; verksamhetsområde Domnarfvet.	Genom öfverenskommelse.	1897 ²⁷ / ₁₁	19	165	120	—	D:o.	50)
Hytt- och bessemerarbetares d:o (d:o).	D:o D:o.	Götvägaren J. E. Jansson.	1898 ¹ / ₇	77	972	148	—	D:o.	51)
Logen Barbro d:o (Torsånga s:n).	Sjukhjälp åt föreningens medlemmar; verksamhetsområde Torsånga socken.	—	1889 ²⁴ / ₈	2	68	98	—	J. E. Melin och P. G. Eriksson.	52)
Ulfshytte järnverks aktiebolags underhållvandes sjuk- och begravningskassa (Silfbergs s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	—	—	24	517	3,671	—	En styrelse.	53)
Bispbergs aktiebolags arbetares sjukhjälps- och begravningskassa (Säters s:n).	D:o.	Bispbergs arbetare.	1883 ³¹ / ₁₀	27	525	1,617	—	D:o.	54)
Klosters arbetares sjuk- och begravningskassa (Husby s:n).	D:o.	Brukspatron J. F. Lagergren.	1865 ¹⁵ / ₄ o. ¹ / ₅	11	245	3,560	—	D:o.	55)
Stjernsunds bruks arbetares d:o (d:o).	D:o.	Stjernsunds bruksarbetare.	1872 ¹ / ₆	148	1,571	3,840	—	D:o.	56)
Långshytte och Hienshytte bruksarbetares d:o (d:o).	D:o.	Klosters bruksegare.	1868 ¹ / ₁	36	477	6,063	—	D:o.	57)
Rällingsbergs grufarbetares d:o (d:o).	D:o.	D:o genom bruksförvaltaren Th. Svedberg.	1861 ¹ / ₁₁	12	373	7,056	—	Rällingsbergs grufveaktiebolag.	58)
Långviks grufvorns sjuk-kassa (Garpenbergs s:n).	D:o.	Arbetarne.	1897	14	117	516	—	En styrelse.	59)
Ryllshytte arbetares sjukhjälps- och begravningskassa (d:o).	D:o.	Arbetarne vid Ryllshytte zink- och blygrufvor.	1897 ¹⁰ / ₁₀	48	1,033	2,001	—	D:o.	60)
Garpenbergs bruksarbetares sjukhjälpskassa (d:o).	D:o.	Bruksarbetarne på initiativ af bruksegaren H. A. Cornelius.	Omr. 1867	37	600	1,464	—	Brukskamreraren och 2 styrelsemedlemmar.	61)
Dormsjö arbetares sjuk- och begravningskassa (d:o).	D:o.	Arbetarne.	1869 ¹ / ₁₁	18	604	255	—	D:o d:o.	62)
By allmänna d:o (By s:n).	D:o.	Smeden A. F. Söderström.	1883 ²⁰ / ₁₀	15	384	1,039	—	En styrelse.	63)
Arbetarnes under Horndals aktiebolag d:o (d:o).	D:o.	Vällaren J. Herow och maskinisten A. G. Forsberg.	1879 ¹ / ₁₀	97	1,173	2,929	—	D:o.	64)
Näs bruksarbetares d:o (d:o).	D:o.	Filaren C. J. Eriksson m. fl.	1889 ¹⁹ / ₁	32	453	2,875	—	D:o.	65)
By absolutisters d:o (d:o).	D:o.	Handl. H. O. Olsson o. hemegaren J. E. Johansson.	1890 ¹⁵ / ₈	7	100	676	—	Mjölaren A. R. Kvarnström.	66)
Hedegrändens d:o (d:o).	D:o.	Snickaren C. J. Eriksson.	1890 ¹ / ₄	3	101	688	—	En styrelse.	67)
Avesta järnverksaktiebolags arbetares sjukhjälps- och begravningskassa (Avesta s:n).	D:o.	Avesta järnverk.	1875 ¹⁴ / ₃	382	7,400	4,759	—	Avesta järnverksaktiebolag.	68)
Arbetarnes vid Avesta järnverk nya sjuk- och begravningskassa (d:o).	D:o.	Arbetare vid järnverket.	1887 ²⁰ / ₈ , 1892 ² / ₈	65	896	1,357	—	En styrelse.	69)
Avesta sågverksarbetares sjuk-kassa (d:o).	D:o.	Arbetare hos Kopparbergs-Avesta aktiebolag.	1883 ⁶ / ₈	37	975	2,478	—	D:o.	70)
Månsbo arbetares sjuk- och begravningskassa (Grytnäs s:n).	D:o.	Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag.	1900 ¹² / ₃	70	1,149	6,631	—	D:o.	71)
Avesta arbetares 500-mannahjälpsförening (Avesta s:n).	Begravningshjälp.	Fjärdingsmannen C. S. Stedt.	1896 ² / ₁	1	499	851	—	D:o.	72)

Gagnefs 50-mannaförenings sjuk- och begravningskassa (Gagnefs s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare inom Gagnefs socken.	1888 ¹ / ₇	11	563	1,716	—	En styrelse.	73)
Bäsna 50-mannaförenings d:o (d:o).	D:o.	Arbetare inom Bäsna by.	1898 ²⁶ / ₂	8	103	1,072	—	D:o.	74)
Svedjans allmänna d:o (d:o).	D:o.	Arbetare inom Gagnefs socken.	1899 ¹ / ₆	8	86	303	—	D:o.	75)
Rättviks nykterhetsvänners allmänna d:o (Rättviks s:n).	D:o.	Målaren O. Andersson.	1895 ¹ / ₆	24	317	217	—	D:o.	76)
Mora ångsågsarbetares d:o (Mora s:n).	D:o.	Sågverksarbetare.	1894 ¹ / ₄	6	130	750	—	D:o.	77)
Gräsbergs d:o (Ludvika s:n).	D:o.	—	1896 ¹⁹ / ₈	24	636	1,044	—	C. F. Mört.	78)
Grängesbergs arbetares sjukhjälp- och begravningskassa (Grängärde s:n).	D:o.	Bruksförvaltaren O. E. Settergren.	1875 ¹⁵ / ₈	314	5,942	5,764	—	En styrelse.	79)
Nyhammars sjuk- och begravningshjälpkassa (d:o).	D:o.	Disponenten C. G. Hammarström.	1882 ²⁷ / ₈	26	391	6,303	—	D:o.	80)
Vesterbergslagens sjuk- och begravningskassa (d:o).	D:o.	Direktören A. E. Salwén.	1883 ³⁰ / ₁₂	186	4,288	20,566	—	D:o.	81)
Arbetsföreningens vid Morgårdshammars bruk d:o (Norrbärke s:n).	D:o.	Ingeniören P. A. Creluius.	1891 ¹⁷ / ₉	66	1,148	1,312	—	Bokföraren vid Morgårdshammars bruk.	82)
Munkbo d:o (d:o).	D:o.	Bokhållaren C. Gunnarsson.	1891	27	923	430	—	En styrelse.	83)
Smedjebackens valsverksarbetares sjukhjälpförening (d:o).	Hjälp vid sjukdom och dödsfall samt i följd af skada.	Disponenten N. G. Herou m. fl.	1864 ⁴ / ₄	73	877	5,232	—	D:o.	84)
Smedjebackens arbetares sjuk- och begravningskassa (d:o).	D:o.	Arbetarne C. J. Nygren, C. A. Andersson och J. F. Nilsson.	1892 ⁹ / ₁₀	21	400	1,198	—	D:o.	85)
Billsjö arbetsföreningens allmänna d:o (Söderbärke s:n).	Sjuk- och begravningshjälp; verksamhetsområde Söderbärke socken.	F. soldaten A. F. Nordfeldt.	1890 ⁹ / ₁₀	19	262	945	—	D:o.	86)
Larsbo bruks arbetares d:o (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	Bokhållaren I. Vestblad.	1890 ¹ / ₁	20	140	1,218	—	D:o.	87)
f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).									
C. F. Petterssons donation (Stora Tuna s:n).	Understöd åt f. d. småskollärare.	Kyrkoherden C. F. Pettersson.	1870 ¹⁰ / ₁₉	1	30	600	—	Skolrådet.	
Brukspatron Ernst Nissers donationsfond (Vika s:n).	Insättning i lifrätteanstalt för under året födda barn, efter förslag af kommunalnämnden.	Brukspatron Ernst Nisser.	1900 ⁸ / ₂	—	—	5,000	—	Kommunalnämnden.	
Lifräntefonden (Transtrands s:n).	Insättning i lifrätteanstalten i Stockholm för fattiga och flitiga barn.	Kyrkoherden C. M. Glantzberg.	1873 ³¹ / ₁₂	11	25	550	—	Pastor och skolrådet.	
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Lorichska fonden (Sundborns s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	Vänner till landshöfding P. D. Lorichs.	1850-talet	1	20	400	—	Kommunalnämnden.	
D:o d:o (Vika s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1862 ¹² / ₄	1	10	100	—	D:o.	
D:o d:o (Kopparbergs s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1853	2	50	1,000	—	D:o.	
D:o d:o (Aspeboda s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst och för öm och trogen föräldravård.	D:o d:o.	,	—	—	111	—	D:o.	
D:o d:o (Torsånga s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	,	—	—	224	—	D:o.	
D:o d:o (Gustafs s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	,	2	40	651	—	D:o.	
D:o d:o (Stora Tuna s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	,	—	—	2,467	—	D:o.	
D:o d:o (Silfbergs s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	D:o d:o.	,	2	20	245	—	Kyrkorådet.	
D:o d:o (Stora Skedvi s:n).	D:o d:o och för öm och trogen föräldravård.	D:o d:o.	1859 ¹⁷ / ₉	7	84	1,400	—	Kommunalnämnden.	88)
D:o d:o (Sütters s:n).	D:o d:o samt åt allmogens söner och döttrar, utmärkta för nykterhet och sedesamt förhållande.	D:o d:o.	1854 ¹ / ₁	1	3	55	—	Ordföranden i fattigvårdsstyrelsen.	
D:o d:o (Husby s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1859 ¹⁷ / ₉	—	—	1,418	—	Kommunalnämnden.	
D:o d:o (Hedemora s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst och för öm och trogen föräldravård.	D:o d:o.	,	5	37	750	—	D:o.	
D:o d:o (Gagnefs s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	D:o d:o.	1861 ²⁹ / ₆	—	—	81	—	D:o.	
D:o d:o (Åls s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1859 ¹⁷ / ₉	—	—	331	—	D:o.	
D:o d:o (Sollerö s:n).	D:o d:o samt till allmogens söner och döttrar, som genom nyktert och sedesamt uppförande samt öm och trogen vård om föräldrar sig utmärkt.	D:o d:o.	1853 ³¹ / ₈	—	—	83	—	D:o.	
D:o d:o (Venjans s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1857 ¹⁷ / ₉	—	—	729	—	D:o.	
D:o d:o (Grängärde s:n).	Antagligen belöning för långvarig och trogen tjänst.	D:o d:o.	1850-talet	—	—	578	—	D:o.	
D:o d:o (Norrbärke s:n).	Belöning för d:o.	D:o d:o.	,	—	—	1,028	—	D:o.	
D:o d:o (Näs s:n).	D:o d:o samt för öm föräldravård.	D:o d:o.	,	5	50	180	—	D:o.	
D:o d:o (Sälsnäs s:n).	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	D:o d:o.	1853	2	30	600	—	D:o.	
D:o d:o (Malnäs s:n).	D:o d:o.	D:o d:o.	1850-talet	—	—	66	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Carl Månssons donation (Aspeboda s:n).	Räntan tillfaller Aspeboda kyrka.	Hemmansegaren Carl Månsson.	1752 28/9	—	15	330	—	Kyrkorådet.	
Erland Månssons d:o (Hosjö kapell).	Underhåll af Hosjö kapell.	Landtbrukaren Erland Månsson.	1801 28/4	—	—	100	—	D:o.	
Sara Brandströms d:o (d:o).	Räntan användes för kyrkans behof.	Gårdsegarinnan Sara Brandström.	1882 29/4	—	—	1,900	—	D:o.	
Gustaf Göransson d:o (Gustafs s:n).	Belöning för öm föräldravård.	Hemmansegaren Gustaf Göransson.	1899 23/10	1	20	500	—	D:o.	
Sahlstedtska grafkorskassan (Stora Tuna s:n).	Underhåll af prostens M. Sahlstedts grafkor samt understöd åt fattiga studerande.	Prostinnan C. Sahlstedt och barn.	1753 8/7	—	—	479	—	D:o.	
Qvistska grafkor (Stora Skedvi s:n).	Bisättningshus.	Borgmästarinnan C. H. Angerstein.	1832 1/5	—	—	—	—	D:o.	89)
C. P. Girells grafond (d:o).	Underhåll af komminister C. P. Girells graf.	Sundborns kyrkoråd.	1889 27/9	—	—	100	—	D:o.	
St. Skedvi kyrkas uppvärmningsfond (d:o).	St. Skedvi kyrkas uppvärmning.	St. Skedvi socken (genom gåfvor).	1873	—	—	250	—	D:o.	
Rosenborgska donationsfonden (Husby s:n).	Underhåll af Rosenborgska grafven å Husby kyrkogård samt till folkskolans bästa.	Brukspatron H. F. Lagergren »efter uppdrag».	1860 30/4	—	80	2,197	—	Skolrådet.	
Melinska fonden (Hedemora s:n).	Allmännyttiga och välgörande ändamål, dock ej allmän fattigvård eller vanliga utskylder.	Fabrikören G. H. Melin.	1888 20/8	—	2,100	55,246	—	Kommunalnämnden.	90)
Luthers minne (By s:n).	Obestämdt tills vidare.	Insamling vid Luthersfesten 1883.	1883 10/11	—	—	41	—	Kyrkorådet.	
Eurénka donationsfonden (Folkärna s:n).	Till understöd åt en eller två fattiga och sjuka personer samt för vård om Eurénka grafven å Folkärna kyrkogård.	Prosten Axel Eurén och Sofia Eurén.	1872 21/5, 1876 18/10	3	45	750	—	Kyrkoherden.	
Margareta Jansdotters fond (d:o).	Underhåll af stiftarinnans och ett par anhörigas grafvar samt underhåll af planteringarna å Folkärna kyrkogård.	Hemmansegaredottern Margareta Jansdotter.	1890 10/3	1	10	200	—	Kyrkorådet.	
Kymmer M. Matssons värmeugns donationsfond (Mockfjärds kapell).	Kapellets uppvärmning.	Jordegaren Kymmer M. Matsson.	—	—	—	165	—	Kyrkostyrelsen.	
Olof Perssons donation (Malingsbo s:n).	Årliga räntan tillfaller kyrkoherden i Malingsbo.	Hemmansbrukaren O. Persson.	1841 1/11	1	16	325	—	Kommunalnämnden.	
Heijkenskjöldska donationen (d:o).	Till vanlytt, behöfvande person af hedrande vandel samt till grafkorets underhåll.	Fru Gustafva Heijkenskjöld.	1875 4/3	1	40	3,607	—	Kyrkoherden och kommunalstämmans ordförande.	91)
»Hebymedlen» (d:o).	Årliga räntan är anslagen till löneförbättring åt brukspredikanten i Malingsbo.	Troligen kammarherre C. G. von Ehrenheims enka Sara Regina, född Tersmeden.	1880-talets början	1	56	1,125	—	Kommunalnämnden.	
Ehrenheimska fonden (d:o).	D:o d:o.	Landsköpman P. Snack och kammarherre C. G. von Ehrenheim.	1712 o. 1745	1	83	2,083	—	Kyrkorådet.	
Fru S. R. von Ehrenheims fond (d:o).	Årliga räntan användes till anskaffande af julkus i Malingsbo kyrka.	Fru Sara Regina Ehrenheim.	1781 o. 1802	—	8	166	—	D:o.	
E. Cassels arbetarefond vid Grängesbergsgruvfor (Grängsberg s:n).	Till uppförande af en byggnad, afsedd att inrymma bibliotek och läsrum för arbetarne vid Grängsbergsgruvfor m. m.	Bankiren Ernst Cassel, London.	1896 14/12	—	2,428	250,000	163,000	En styrelse.	92)
Josephine Ericssons grafond (Malungs s:n).	Underhåll af komminister J. E. Ericssons graf.	Josephine Ericsson.	1898 9/9	—	—	300	—	Kommunalnämnden.	93)
Summa			—	4,037	89,774	1,177,230	237,258		

B. I Falu stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Sofia Berglinds testamente.	Årligt understöd åt 2 ålderstigna, behöfvande ogifta kvinnor af bättre klassen.	Johanna Sofia Berglind, mansell.	1870 18/5	2	121	2,300	—	Magistraten.
Gustaf och Maria Falhems gåfva.	Understöd till de fattiga.	G. Falhem, brukspatron, o. h. h.	1881 3/12	5	100	20,377	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Hedenbergskas donationsfonden.	Årligt understöd till 5 fattiga fruntimmer af bättre stånd.	Amalia Hedenberg.	1876 20/7	5	150	3,000	—	D:o.

Byggmästaren Erik Nordgrens understödsfond.	Ärligt understöd åt 6 fattiga eller orkeslösa fruntimmer i Falun.	Elisabet Nordgren.	1877 ⁹ / ₁	6	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Fru Karin Öhrns donation.	Ärliga räkntan utdelas åt paupes hontoux.	Karin Öhrn, änkefru.	1870 ⁹ / ₈	12	240	6,000	—	D:o.	94)
Fru Fredricséns d:o.	Pension åt en donators släkting; tillfaller efter dennes död fattigvården.	Johanna Fredrica Fredricsén, änkefru.	1840 ² / ₃	—	—	1,000	—	D:o.	
Mamsell Carolina Lindhs d:o.	Understöd åt 6 paupes hontoux i Falun, helst borgareänkor och döttrar.	Carolina Lindh, mamsell.	1865 ¹⁹ / ₁₂	6	100	2,000	—	D:o.	
Komminister C. G. Rosbergs d:o.	Ärligt understöd åt 3 behöfvande i Falun.	C. G. Rosberg, komminister.	1875 ³⁰ / ₁	3	50	1,000	—	D:o.	
Rådman P. Linderholms d:o.	Ärligt understöd till 5 familjer, änkor eller äldre ogifta fruntimmer i Falun.	P. Linderholm, rådman.	1862 ¹ / ₅	5	90	2,000	—	D:o.	
Lorichska donationsfonden.	Äräräntan utdelas till 4 å 5 fattiga i Falun, företrädesvis till blinda.	Landshöfdingskan Maria Lorichs.	1867 ²⁹ / ₅	4	49	1,100	—	D:o.	
Augusta Lagerstedts donationsfond.	Utdelning af ärliga räntan åt 15 äldre, fattiga ogifta fruntimmer eller änkor af bättre stånd i Falun.	Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1877 ¹⁰ / ₁₃ o. 1882 ²⁰ / ₉	15	200	4,000	—	D:o.	
C. P. Bergstens donation.	Understöd åt fattiga kvinnor och män af handtverkareklassen i Falun.	C. P. Bergsten, brukspatron.	1849 ²⁰ / ₃ , 1859 ¹ / ₄	5	250	5,000	—	D:o.	
Bergsrådman D. G. Lindhs d:o.	Utdelning af räntan till paupes hontoux i staden.	D. G. Lindh, bergsrådman.	1888 ² / ₂	16	640	15,000	—	D:o.	
Mamsell Anna Gustafva Fahlanders testamentsfond.	Utdelning äriligen af räntan till några fattiga i Falu stad.	Anna Gustafva Fahlander.	1887 ²⁰ / ₁₂	19	395	7,900	—	D:o.	
Lisa Robergs och Karin Wihrs d:o.	Utdelning äriligen af räntan till 2 mindre bemedlade, helst ogifta kvinnor.	Lisa Roberg o. Karin Wihr, jungfrur.	1876 ³ / ₄	2	50	1,000	—	D:o.	
Johan Sunnanbergs o. h. h. Anna Svinséus d:o.	Afkomsten användes till ärlig utdelning mellan ortens nödlidande fattiga.	Johan Sunnanberg, plankarl, o. h. h.	1800 ²⁶ / ₄	—	2,240	54,400	—	D:o.	95)
Södergrenska fonden.	Understöd åt grufdrängsänkor, i synnerhet sådana, hvilkas män blifvit till lif eller lemmar skadade.	Nils Södergren, brukspatron.	1805 ¹⁰ / ₁₁	59	560	13,600	—	Pastor och kapellan i Falun.	96)
Bergmästarinnan Schultzeus fond.	Räntan disponeras för de fattigas räkning.	Ph. Schultzen, bergmästare.	1852 ²⁷ / ₂	—	265	5,300	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Hemmet för obemedlade fruntimmer.	Att bereda fri bostad och vedbrand åt medellösa fruntimmer, hörande till paupes hontoux.	C. E. och Wilhelmina Ericsson.	1885 ³⁰ / ₁₁	—	—	24,500	24,500	D:o.	
B. G. Kronbergs och Augusta Kronbergs donation.	Räntan användes till »Hemmets för obemedlade fruntimmer» ekonomi.	B. G. Kronberg, Gefle, grosshandlare, o. h. fru.	1889 ¹ / ₅	—	—	22,740	—	D:o.	
Fru Julia Kihlstedts donation.	Räntan utgår till en pensionär, men tillfaller efter dennes död fattigvården.	Julia Kihlstedt, änkefru.	1893 ¹⁰ / ₆	—	—	3,000	—	D:o.	
Ericssonska fonden för paupes hontoux.	Afkomsten utdelas efter fru Wilhelmina Ericssons död till paupes hontoux.	Wilhelmina Ericsson, änkefru.	1892 ¹² / ₃	—	—	73,975	—	Drätselkammaren.	
Charlotta Thorells donation.	Räntan tillfaller släktingar till gifvarinnan, men disponeras efter deras död af fattigvården.	Charlotta Thorell, änkefru.	1891 ¹⁰ / ₅	—	44	1,100	—	Fattigvårdsstyrelsen.	97)
Carolina Fornmarks d:o.	Äräräntan utdelas till 2 ogifta fruntimmer.	Carolina Fornmark.	1895 ²⁰ / ₁	2	120	3,000	—	D:o.	98)
Brita Vikbergs testamente.	Räntan utdelas mellan stadens mest behöfvande fattiga.	Brita Vikberg, jungfru.	1866 ¹⁴ / ₇	2	10	200	—	D:o.	99)
Gauffins sterbhusdelegares donationsfond.	Till ett hem för fruntimmer af arbetsklassen.	Fru Gauffins sterbhusdelägare.	1900	—	—	9,728	—	D:o.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Lindh-Ehrnströmska donationen.	Att af räntan vid döfstumskolan bereda fri plats för elev: återstoden till premier åt elever.	D. G. Lindh, bergsrådman, o. h. h. f. Ehrnström.	1875 ¹⁵ / ₉	—	279	5,000	—	Kopparbergs läns landsting.	
Carlborgssonska d:o.	Fattiga döfstumma barns underhåll vid döfstumskolan i Falun.	And. Carlborgsson, bergsman.	1882 ¹⁶ / ₁₁	—	2,240	16,000	—	D:o d:o.	
Barnhemmet i Falun.	Uppfostran åt fattiga fliekebarn, företrädesvis tillhörande Falu samhälle.	Insamlingar och gåfvor.	1866						
C. E. Ericssons donationsfond.	D:o d:o.	C. E. Ericsson, järnhandl., o. h. h. Wilhelmina.	1878 ²⁸ / ₄						
Fru Sofie Kronbergs d:o.	D:o d:o.	Sofie Kronberg, änkefru.	1876 ¹² / ₁						
Carolina Engströms d:o.	D:o d:o.	Carolina Engström, mamsell.	1883						
Fru Lovisa Göthes testamente.	D:o d:o.	Lovisa Göthe, änkefru.	1883						
Augusta Lagerstedts d:o.	D:o d:o.	Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1884	12	2,207	47,236	18,457	En styrelse af sex fruntimmer.	
J. E. Rosbergs d:o.	D:o d:o.	J. E. Rosberg, handlande.	1888 ⁷ / ₁						
Ebba Augusta Wallins donation.	D:o d:o.	Ebba Augusta Wallin.	1888 ¹⁴ / ₃						
Maria Kronbergs donation till minne af Johan Henrik Kronberg.	D:o d:o.	Maria Kronberg, änkefru.	1888 ¹⁴ / ₃						
Komminister C. G. Rosbergs donation.	Till premier åt skolbarn i stadens folkskola.	C. G. Rosberg, komminister.	1873 ⁴ / ₂ , 1875 ²⁰ / ₁	—	100	2,000	—	Skolrådet.	
Prosten Simon Naucelérus d:o.	Inköp af böcker och kläder åt fattiga skolbarn i Falun.	Simon Naucelérus, prost.	1750 ⁶ / ₉	—	10	269	—	D:o.	
Lindh-Ehrnströmska premien.	Premier åt barn i stadens folkskola.	Bergsrådman D. G. Lindh o. h. h. S. A. Ehrnström.	1871 ¹³ / ₁₃	—	100	2,000	—	D:o.	
Petter Erikssons donation.	Beklädnad åt medellösa barn i stadens folkskola.	Petter Eriksson, badmästare.	1860 ²⁷ / ₁	—	44	1,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.	
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.					
Hedmanska donationen. D. G. Lindhs donation. Handl. Kahlmeters och hans hustrus donation. Fru Maria Kronbergs d:o.	Premier i Falu stads folkskola. Premier åt barn i Falu stads folkskola. Beklädnad af fattiga folkskolebarn. Beklädnad och premier åt barn vid stadens folkskola.	C. J. Hedman, handlande. D. G. Lindh, bergsrådman. P. G. Kahlmeter, handl., o. h. h. Maria Kronberg, f. Östberg, änkefru.	1870 ³⁰ / ₁₁ 1887 ¹⁷ / ₂ 1881 ²¹ / ₁₂ 1888 ¹⁴ / ₅	— — — —	80 150 — 295	4,438 3,000 5,000 6,000	— — — —	Stadens skolråd. D:o. D:o. D:o.	100)	
Doktor S. F. Psilanders d:o. Lefflers d:o. Forslinds donationsfond.	Att befrämja skollofskolonier eller därmed jämförligt. Att inrätta en flickskola i Falun. Uppfostran af fattiga barn i Falun.	S. F. Psilander, stadsläkare. Carl Johan Leffler, inspektör. Per Forslind, brukspatron.	1895 ¹ / ₄ 1837 ³ / ₂ 1828 ² / ₁₀	— — 9	85 20 755	2,000 500 15,000	— — —	D:o. D:o. Landshöfdingen i länet och pastor i Falun. Fattigvårdsstyrelsen.		
Borgmästare E. M. Sundells donation.	Beklädnad af fattiga folkskolebarn.	E. M. Sundell, borgmästare.	1870 ⁶ / ₁₃ , 1885 ²⁷ / ₁	5	100	2,000	—	D:o.		101)
Järnhandl. C. E. Ericssons d:o. Assessor P. Brunnmarks d:o. Magister A. Elzbergs d:o. Doktor Anders Berggrens d:o. Wilhelmina och C. E. Ericssons d:o.	Beklädnad af fattiga barn i stadens folkskola. Premier åt barn i stadens folkskola. Fattiga barns uppfostran. D:o d:o. Beklädnad af fattiga flickor i slöjdskolan.	C. E. Ericsson, järnhandl. P. Brunnmark, assessor. A. Elzberg, magister. Anders Berggren, doktor. C. E. Ericsson, järnhandl., o. h. fru.	1872 ²⁸ / ₂ 1827 ²⁵ / ₄ 1779 ⁷ / ₃ 1832 ⁸ / ₁₀ 1878 ²³ / ₄	5 — — — —	100 50 59 173 50	2,000 1,000 1,183 3,465 1,000	— — — — —	Skolrådet. Fattigvårdsstyrelsen. D:o. D:o.		
D:o d:o. Anna Erika Erikssons testamentsfond.	Beklädnad af fattiga nattvardsbarn. Beklädnad af folkskolebarn.	Desamma. C. E. Ericsson, järnhandl.	1878 ²³ / ₄ 1863 ¹⁰ / ₂	4 4	75 75	1,500 1,500	— —	D:o. D:o.		
Änkefru Carolina Fernlundhs donation. Änkefru Carolina Olivenbaums d:o. Dalarnes idiothem.	Beklädnad af fattiga nattvardsbarn. D:o d:o. Undervisning i bokkunskap och slöjd åt sinnesslöa barn.	Carolina Fernlundh, änkefru. Carolina Olivenbaum, änkefru. Julia Kihlstedt o. Carolina Fornmark, änkefruar.	1866 ²⁹ / ₉ 1889 ¹¹ / ₃ 1888 ¹ / ₇	4 11 —	100 250 —	2,000 5,000 41,089	— — 12,000	D:o. D:o. En styrelse af 5 personer, vald af Landstinget. Drätselkammaren.		
Änkefru Maria Kronbergs donation. Kontanta gåfvors d:o. Carolina Fornmarks d:o. Beklädnadsfonden för nyfödda barn.	Beredande af lekplats för Falu stads barn. Till skor åt folkskolebarn. Beklädnad af fattiga barn. Beklädnad af nyfödda barn till fattiga barnaföderskor.	Maria Kronberg, änkefru. Insamlade medel. Carolina Fornmark. Okänd givare.	1880 ²⁹ / ₁ — 1895 ²⁰ / ₁ 1896 ²⁶ / ₉	— — 5 —	561 32 100 50	10,900 655 2,000 1,000	— — — —	Fattigvårdsstyrelsen. D:o. D:o.	102)	
Terseri testamentsfond.	Årsrättan fördelas åt några af stadens fattiga, i konfirmationsåldern varande barn.	Inga Terserus, född Fahlström.	1897 ²³ / ₇	—	—	2,123	—	D:o.		
Sara Bergströms donation. Sara Katarina Bergströms d:o.	Inrättande af ett barnhem för gossar i Falun. Anordnande af skollofskolonier.	Sara Bergström, mamsell. Sara Katarina Bergström, mamsell.	1897 ⁸ / ₁ 1897 ⁸ / ₁	— —	— 370	23,523 8,000	— —	D:o. Stadens skolråd.		
E. M. Sundells donation.	Premier åt barn vid stadens folkskolor eller annat ändamål af beskaffenhet att ej böra i inkomst- och utgiftsförslag upptagas.	E. M. Sundell, f. d. borgmästare.	1894 ¹⁰ / ₃	—	225	5,000	—	D:o.		
Arbetshemmet för flickor i Falun.	Att uppfostra fattiga minderåriga flickor till dugliga tjenarinnor.	Flere donatorer (Sara Bergström m. fl.).	—	—	3,716	57,400	19,500	En styrelse af fyra fruntimmer.		
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning (men ej för barnundervisning).										
Fernströmska fonden.	Stipendier åt 2 studerande vid Falu högre allmänna läroverk.	Malena Andersdotter.	1750 ²⁸ / ₆	2	11	255	—	Rektor vid högre allmänna läroverket.	103)	
Elzbergska donationen.	Löneförbättring åt 4 adjunkter vid d:o.	Anders Elzberg, hospitalspredikant.	1779 ⁷ / ₃	4	33	882	—	D:o.		
Pihlska fonden.	Premie åt 1 lärjunge vid d:o.	Gabriel Pihl, rektor.	1780	1	3	85	—	D:o.		
Lidmanska d:o.	D:o d:o.	C. M. Halldin.	1783 ¹⁸ / ₁₀	1	4	102	—	D:o.		
Ihrmanska d:o.	² / ₃ af rättan till stipendier åt 4 ynglingar och ¹ / ₃ till 3 adjunkter vid d:o.	Christian Ihrman, kyrkoherde.	1810 ²¹ / ₃	7	71	1,524	—	D:o.	104)	
Albrectssonska d:o.	Stipendier åt 2:ne lärjungar vid d:o.	Albrect Albrectsson, pastor.	1821 ³¹ / ₅	2	24	617	—	D:o.		
Flygareska d:o.	Inköp af böcker och annan uppmuntran åt fattiga lärjungar vid d:o.	Susanna E. Flygare, mamsell.	1828 ³⁰ / ₃	—	300	8,239	—	D:o.		
Munktelleska d:o.	Stipendiefond vid d:o.	J. H. Munktel, brukspatron.	1859 ¹⁷ / ₁₂	1	40	1,009	—	D:o.		
Hallinska d:o.	Stipendier åt en eller två medellösa lärjungar vid d:o.	O. F. Hallin, medicinalråd.	1859 ¹⁷ / ₁₂	2	36	1,036	—	D:o.	105)	
Westlinska premiefonden.	Premie åt en lärjunge vid d:o.	Postinspektör Olof Westlins arfvingar.	1791	1	2	57	—	D:o.		

Bohuska fonden.	Stipendium åt mindre bemedlad lärjunge vid d:o.	O. Bohm, prost i Nora.	1862 ² / ₆	1	36	1,036	—	Rector vid högre allmänna läroverket.
Kronberg-Östbergska stipendiifonden.	Stipendium till två lärjungar i någon af Falu läroverks högre klasser.	J. H. Kronberg, handlande, o. h. h. Maria Östberg.	1865 ¹ / ₁₀ , 1888 ¹⁴ / ₅	2	134	3,655	—	D:o.
Fahlhemska fonden.	Stipendium åt en till akademien afgående obemedlad yngling.	G. Fahlhem, brukspatron.	1866 ¹⁵ / ₁₁	1	43	1,243	—	D:o.
Wallmanska stipendiifonden.	Trenne stipendier vid Falu läroverk.	Clas Wallman, direktör.	1866 ²² / ₁₂	3	182	5,182	—	D:o.
Lindh-Ehrnströmska d:o.	Två stipendier vid d:o.	D. G. Lindh, bergsrådman, o. h. maka S. A. Ehrnström.	1871 ¹³ / ₁₂	2	109	3,001	—	D:o.
Olivenbaumska testamentsfonden.	Premie åt obemedlad yngling å reallinien vid d:o.	C. Th. Olivenbaum, brukspatron.	1874 ⁸ / ₁	1	54	1,554	—	D:o.
Thunellska stipendiifonden.	1 släktstipendium.	E. G. Thunell, direktör.	1875 ¹⁰ / ₁₁	1	81	2,270	—	D:o.
Ericssonska d:o.	2 stipendier.	C. E. Ericsson, handl., o. h. h. Wilhelmina.	1878 ²³ / ₄	2	54	1,500	—	D:o.
Dahlströmska donationsfonden.	Stipendier åt tvenne ynglingar vid Falu läroverk.	E. G. Dahlström, Göteborg, med. doktor.	1881 ¹⁸ / ₆	2	364	10,368	—	D:o.
Källströmska donationen.	D:o d:o.	A. V. och C. J. Källström f. d. lärov.-adjunkter.	1885 ²⁹ / ₄	2	109	3,001	—	D:o.
J. L. Svedelii donationsfond.	Premier åt lärjungar vid d:o.	J. L. Svedelius, lärov.-adjunkt.	1889 ¹⁷ / ₄	1	10	1,010	—	D:o.
Aug. Forsbergs d:o.	Premier och stipendier vid d:o.	Aug. Forsberg, fil. dr.	1885 ² / ₃	1	72	2,072	—	D:o.
Karin Åsberg-Kruhs premiifond.	Premier åt lärjungar i de högsta klasserna vid d:o.	D. A. Kruhs, fil. kand.	1893 ²⁹ / ₄	2	72	2,072	—	D:o.
Carl Emil Treffenbergs stipendiifond.	Stipendium åt en lärjunge vid d:o, som haft bönläsningen sig anförtrödd.	C. Treffenberg f. d. landshöfding o. h. fru Ebba.	1893 ¹¹ / ₂	1	20	510	—	D:o.
C. P. Melcherssöns premiifond.	Premier till någon välartad obemedlad yngling med fallenhet för studier.	Fröken Anna Elisabeth Melcherssou.	1896	1	40	1,029	—	D:o.
Andel (¹ / ₃) i afkastningen af den s. k. Kruhs- och Ebbe- gården.	Falu allmänna läroverks vidmakthållande och böckers inköpande åt skolbarn.	Brita Thomædotter.	1735 ²⁸ / ₁	—	66	1,500	1,500	Kristine församlings kyrkoråd.
Erik Sohlbergs testamentsfond.	Till gagn och nytta för Falu allmänna läroverk.	Eric Sohlberg, konststatsinspektör.	1739 ³⁰ / ₅	—	222	6,100	—	Rector vid läroverket.
Stora Kopparbergs Bergslags gälvofond.	Böckers inköpande för fattiga lärjungar vid läroverket samt andra läroverkets behof.	Falu bergsrätt.	1734 1750 ²¹ / ₄	—	444	12,200	—	D:o.
Fahländerska fonden.	Lekplats för läroverkets ungdom.	Vänner till Falu läroverks ungdom.	1881 ¹⁷ / ₆	—	—	4,000	4,000	D:o.
Borgska stipendiifonden.	Stipendier åt behöfvande lärjungar med vissa förutsättningar.	Fröken Johanna Gustafva Borg.	1853 ¹⁹ / ₄	2	560	27,400	—	Domkapitlet i Vesterås.
Läroverkets för flickor i Falun premiifond.	Premier åt eleverna.	C. Treffenberg, landshöfding m. fl.	1882 ¹⁵ / ₉	5	52	1,300	—	Styrelsen för elementarläroverket för flickor.
Stipendiifond till elementarläroverket för flickor i Falun	Stipendier.	D:o d:o.	1885 ² / ₆	2	52	1,300	—	D:o.
Rector C. J. Dahlbäcks stipendiifond.	D:o.	Allmän insamling.	1898 ²⁸ / ₁₀	1	20	1,068	—	D:o.
Elementarläroverkets för flickor i Falun nybyggnadsfond.	Nytt läroverkshus.	Donationer och frivilliga bidrag från hela länet.	—	—	—	80,000	50,000	D:o.

d) Stiftelser för sjukvård (ej själfhjälpskassor).

Grufvehospitalsfonden.	Sjukvård åt arbetare vid Falu grufva.	Drottning Kristina.	1600-talet.	—	—	136,000	—	Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag.
C. D. Ströms donation (Ströms frisäng).	Inrättande af en frisäng å länslasarettet.	Brukspatron C. D. Ström.	1876 ¹⁴ / ₁₀	6	223	5,055	—	Lasarettets och kurhusdirektionen.
Carolina Engströms donation (Engströms d:o).	Att bereda frisäng å d:o, företrädesvis till patienter från Falu stad.	Mamsell Carolina Engström.	1880 ²⁷ / ₄	3	217	5,043	—	D:o.
Kronbergs frisäng.	D:o d:o	Maria Kronberg, änkefru.	1888 ¹³ / ₅	2	210	5,061	—	D:o.
Everströms d:o.	D:o d:o till patienter, hörande till Kopparbergs eller Kristine församlingar.	Jeanette Everström, demoiselle.	1894 ¹⁹ / ₃	6	226	5,082	—	D:o.
Carlssons d:o.	Fri legosängsavgift å länslasarettet i Falun.	C. Th. Carlsson, bergmästare.	1896 ⁴ / ₁₁	4	219	5,112	—	D:o.
Fornmarks frisängar (2 frisängar).	D:o d:o för personer tillhörande Falu stads samhälle, företrädesvis pauvres honteux eller andra behöfvande.	Carolina Fornmark, änkefru.	1895 ²¹ / ₁	14	305	10,422	—	D:o.
Bergströms d:o (2 d:o).	Fri legosängsavgift å lasarettet, företrädesvis för patienter tillhörande Falun.	Sara Katarina Bergström, demoiselle.	1897 ⁸ / ₁	22	876	15,951	—	D:o.

e) Sjuk- och begravningskassor (själfhjälpskassor).

Sjukhjälps- och understöds-kassan vid Stora Kopparberget.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.	C. Ph. Carlsson, bergmästare.	1864 ²³ / ₁	179	4,068	11,177	—	En styrelse af 7 personer.
Föreningen Enighet.	D:o d:o.	Arbetare vid Falu grufva.	1885 ¹ / ₁₀	15	316	160	—	En styrelse.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Samfundet D (Dalpilen).	Att lämna sjuk- och begravningshjälp och understöd vid oförvårdad nöd samt att höja medlemmarna i socialt, intellektuellt och moraliskt afseende.	H. Askund, redaktör, m. fl.	1881 ¹² / ₂	18	352	2,525	—	En styrelse af 10 personer.	¹¹⁰⁾
Falu 100-mannaförening.	Att lämna sjuk- och begravningshjälp.	Yrkesidkare m. fl. i Falun.	1889 ¹² / ₅	42	1,392	1,000	—	D:o af 7 d:o.	¹¹¹⁾
Falu 100-mannaförening nr 2.	D:o d:o.	Flere personer.	1889	24	568	447	—	En styrelse.	¹¹²⁾
Falu arbetarers sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	C. A. Vesterberg m. fl.	1884 ²⁰ / ₁₀	17	355	77	—	D:o.	¹¹³⁾
Falu nya arbetareförenings d:o.	D:o d:o.	Arbetare vid Falu nya gjuteri.	1879	56	688	552	—	D:o.	¹¹⁴⁾
Unionen.	D:o d:o.	Arbetare i Falun.	1891 ¹⁵ / ₈	75	2,407	1,200	—	D:o.	¹¹⁵⁾
Ångbryggeriarbetarnes sjuk-kassa.	Understöd vid sjukdom.	Falu ångbryggeriaktiebolag.	1894 ¹⁵ / ₈	9	201	1,753	—	Falu ångbryggeriaktiebolag.	¹¹⁶⁾
f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).									
Borgmästare E. M. Sundells pensionsfond.	Pensionering af uttjenta poliskonstaplar i Falun.	E. M. Sundell, borgmästare.	1886 ²⁵ / ₁₁	1	500	13,564	—	Drätselkammaren.	
Eggertzka donationen.	Årliga räntan utdelas till 3 gruf- eller hyttarbetare-änkor vid Stora Kopparberget.	Änkefru Augusta Munktel, f. Eggertz.	1867 ²⁷ / ₆	3	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Fonden för Sofiahemmet.	Hem för änkor och döttrar till handlande eller handverkare.	Änkefru Sofia Kronberg och Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1877 ¹³ / ₃ , 1882 ²⁰ / ₂	—	—	37,084	—	En styrelse utsedd af stadsfullmäktige.	
g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).									
Länsmännens i Kopparbergs län enskilda änke- och pupillkassa.	Pensioner till änkor och oförsörjda barn efter läns-män i Kopparbergs län.	Vänner till landshöfding P. D. Lorichs.	1851 ¹² / ₂	17	860	21,998	—	En styrelse utsedd af läns-männen i länet.	¹¹⁷⁾
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Maria Kronbergs hushållsskola.	Utbildande af tjenarinnor.	Fru Maria Kronberg.	1888 ¹⁴ / ₅	—	—	49,616	21,200	En af stadsfullmäktige vald styrelse.	
Augusta Lagerstedts testamente.	För Falu stads nytta enligt bestämmelser af stadsfullmäktige.	Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1882 ²⁰ / ₂	—	—	22,986	—	Drätselkammaren.	
J. L. Svedelii donation.	Bestämmas af stadsfullmäktige.	J. L. Svedelius, läroverksadjunkt.	1889 ¹⁷ / ₄	—	—	1,485	—	D:o.	
Lorichska stiftelsefonden.	Årsräntan utdelas åt tjenare för långvarig och trogen tjänst.	Insamlade medel.	—	1	50	1,000	—	D:o.	
Skyddsmödräförbundet i Falun.	Undervisning i kvinnlig slöjd samt beredande af arbetsförtjänst åt fattiga kvinnor.	Insamling, organiserad af kommunister J. Backsell, samt gåfvor.	1842 ³⁰ / ₈	—	—	40,428	10,000	En direktion af 8 damer med manlig sekreterare.	¹¹⁸⁾
Arbets- och försörjningsinrättningens i Falun donationer:									
a) Bergsmannen Clas Wallmans donation.	En arbetsinrättning i Falun.	Direktören Clas Wallman.	1866 ²² / ₁₂	—	—	120,000	120,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) Löjtnanten J. A. Lembergs d:o.		Löjtnant J. A. Lemberg.	1853 ²⁸ / ₇						
c) Utskänkningsbolagets i Falun d:o.		Utskänkningsbolaget.	1858 ⁶ / ₃						
d) Änkefru Maria Kronbergs d:o.		Änkefru Maria Kronberg.	1888 ¹⁴ / ₅						
e) Borgmästaren E. M. Sundells d:o.		Borgmästaren E. M. Sundell.	1889 ²⁵ / ₁₁						
Fru Sara Andrietta Lindhs d:o.	Årliga räntan utdelas åt tjenarinnor såsom belöning för långvarig och trogen tjänst.	Sara A. Lindhs sterbhusdelägare.	1880 ¹⁹ / ₇	15	450	10,000	—	D:o.	
Carlbergssons d:o.	Afkomsten tillfaller staden.	A. Carlbergsson, bergsman.	—	—	—	2,000	2,000	Drätselkammaren.	
Borgmästaren Sundells d:o.	Räntan disponeras af stadsfullmäktige till allmännyttiga ändamål.	E. M. Sundell, borgmästare.	1895	—	1,000	20,000	—	D:o.	
Kruhs och Ebbegården. Andel (2/3) i afkastningen.	Kristine församlings kyrkokassa.	Brita Thommedotter.	1735 ²⁸ / ₁	—	—	3,700	3,700	Kristine församlings kyrkoråd.	¹¹⁹⁾

Kopparbergs läns nödhjälpskassas fonder:									
a) Allmänna fonden:	Att under missväxtår eller då eljest en tryckt ekonomisk ställning råder, genom lån af penningar eller spannmål bispringa mindre jordbrukare och torpare, under kommunernas ansvarighet för återbetalningen.	Ärkebiskop J. O. Wallin.	1838	—	2,180	105,498	—	Direktion af landshöfdingen och 4 af Lardstinget utsedda ledamöter.	
b) Fruntimmersföreningens i Uppsala gåfvoiden.	Att medelst rudimateriers tillhandahållande för inkomstgifvande sysselsättning åt behöfvande befrämja spånadsslöjden.	Fruntimmersföreningen i Uppsala.	1838	—	178	9,418	—		
c) Svenssonska gåfvoiden.	Räntan användes till uppköp af råg och sill att vid julhögtiden tilldelas ålderstigna, nyktra, välkända och af arbete uttröttade personer bland allmogon inom Mora, Rättviks, Leksands, Boda och Siljansnäs socknar.	Änkefru M. L. Svensson.	1841	—	907	28,690	—		
d) Fonden för räddning af vanartade och vanvårdade barn.	Att bereda vanartade och vanvårdade barn uppfostran genom deras utackorderande till lämpliga fosterföräldrar.	Genom insamling bland länets invånare.	1844	—	800	26,879	—		
Summa			—	810	41,193	1,478,141	286,857		

C. I Hedemora stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Hedemora fabriks- och handtverksförenings kassa.	Understöd åt behöfvande handtverksidkare och deras familjer.	Sammanfattning af delegarne.	1868 ^{5/12}	—	48	975	—	Drätselkammaren.	120)
Anna Stina Forssells fond.	Fattigunderstöd.	Handelsidkerskan Anna Stina Forssell.	1879 ^{12/1}	1	47	940	—	D:o.	
F. G. Berglunds donation.	D:o.	Kopparslagaren F. G. Berglund.	1879 ^{18/3}	—	400	8,000	—	D:o.	
Erika Betulanders d:o.	Julgåfvor åt fattighushjón.	Mamsell E. Betulander.	1882 ^{17/2}	16	31	625	—	D:o.	
Bernhardina Naclérs d:o.	Understöd åt fattiga, ogifta fruntimmer.	Mamsell B. Naclér.	1878 ^{26/7}	1	105	2,110	—	D:o.	
Carl Ålanders d:o.	Understöd åt obemedlade handtverkare.	Garfvaren C. Ålander.	1892 ^{22/2}	12	250	5,000	—	D:o.	
Carl Adolf Collvins d:o.	Understöd åt obemedlade fruntimmer.	Stationsinspektoren G. Collvin.	1893 ^{15/1}	1	250	5,000	—	D:o.	
Rimans julgåfvoiden.	Understöd åt obemedlade fruntimmer samt beklädnad af fattiga skolbarn.	Änkefru A. M. Rinman.	1886 ^{17/3}	10	250	5,000	—	D:o.	
Öhmanska fonden.	Understöd till fattiga.	Änkefru U. W. Öhman.	1807 ^{1/5}	9	501	6,200	—	Kyrkorådet och fattigvårdsstyrelsen.	
G. H. Melins understödsfond.	D:o d:o.	Fabrikören G. H. Melin.	1888 ^{20/8}	36	1,000	25,000	—	Drätselkammaren.	
Jonas Wilhelm Ros donationsfond.	Halfva räntan till fria bad åt medellösa personer och barn, andra hälften som julgåfvor till fattiga änkor och faderlösa barn.	Bruksegaren Gust. Emanuel Ros.	1899 ^{19/12}	2	157	4,000	—	D:o.	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Jultomteföreningens fond.	Beklädnad af fattiga barn.	Fabrikören G. H. Melin.	1890 ^{7/1}	—	25	500	—	Drätselkammaren.	
Hedemora jultomteförening.	Understöd åt fattiga barn vid jultiden.	En förening.	1881	69	450	1,400	—	Fru Sigrid Ihrmark.	
Bachmanska stiftelsen.	Inrättande och underhåll af en slöjdskola för ungdom.	Fabrikören G. A. Bachman.	1865 ^{12/7} , 1870 ^{15/6}	—	—	41,000	26,000	Särskild styrelse.	
Hedemora stads småbarnsskolefond.	Underhåll af en småbarnsskola.	Kopparslagaren Brunström och fabrikören G. H. Melin.	1852, 1890 ^{7/1}	1	430	8,450	—	Drätselkammaren.	
1826 års fond.	Till fattiga barns uppfostran.	Stadens invånare.	1826	5	400	6,725	—	D:o.	
J. P. Wigelstedts fond.	Premier till lärjungar i stadens pedagogi, numera samskola.	Handlanden J. P. Wigelstedt.	—	—	15	300	—	D:o.	
Signe Girelius donation.	Att främdeles, sedan pension till 2 namngifna personer utgått, inrätta och underhålla ett skolkök i Hedemora.	Stadskassör C. E. Girelius.	1897 ^{14/6}	2	500	20,000	—	D:o.	

e) Sjuk- och begravningskassor (själfhjälpskassor).

Hedemora sjuk- och begravningskassa.	Att bereda delegarne understöd.	—	1882 ^{12/2}	16	329	1,324	—	En styrelse.	121)
--------------------------------------	---------------------------------	---	----------------------	----	-----	-------	---	--------------	------

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Brandskadades fond af år 1849.	Understöd åt brandskadade.	Öfverskott af vid 1849 års eldsvåda insamlade medel.	1849	—	—	700	—	Drätselkammaren.	
S. Flodströms donation.	Halfva räntan till Hedemora sjuk- och begravningskassa, andra hälften reserveras till ett blifvande barnhem för staden.	Bankkamrer S. Flodström.	1894 ^{31/7}	—	50	2,000	—	D:o.	
Skyddsmödrarföreningen.	Att bereda arbetsförtjenst åt fattiga kvinnor.	Borgmästarinnan S. Rydberg.	1853	10	55	2,000	—	En direktion.	
G. H. Melins donationsfond.	Till allmännyttiga och välgörande ändamål.	Fabrikören G. H. Melin.	1888 ^{20/8}	—	13,456	345,744	11,800	Drätselkammaren.	
Summa			—	191	18,749	492,993	37,800		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
D. I Säters stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Hæggrothska donationsfonden.	Fattiga barns uppehälle och uppfostran eller annat välgörande ändamål, som med fattigvården eger gemenskap.	Borgmästarinnan Hæggroth.	1854 15/5	—	150	3,300	—	Drätselkammaren.	
		Summa	—	—	150	3,300	—		
Anmärkingar.									
1) Kallas ock med gemensamt namn »Fattigmedlens fonder». — 2) I förra berättelsen stiftelsens datum orätt angifvet till 2/11 1739. — 3) I förra berättelsen orätt kallad »Björknens änkas donation». — 4) Afkastningen har under de senaste åren ingått till fattigkassan. — 5) Stiftaren har i förra berättelsen orätt angifvits till »Doktor E. Sernander» och stiftelsedatum till 1/1 1776. — 6) I förra berättelsen stiftare »Hemmansegare och bergsmän i Långshyttan» och stiftelsens datum 24/5 1884, men läser den nu lemnade uppgiften vara riktigare. — 7) Stiftelsens datum i förra berättelsen orätt angifvet till 21/5 1867. — 8) Årliga räntan lägges till kapitalet. — 9) Räntan ingår i fattigkassan hvarje år. — 10) Stiftelseåret i förra berättelsen orätt angifvet till 18/5 1836. — 11) D:o d:o till 25/5 1831. — 12) Stiftarens syster skall åtnjuta afkomsten af stiftelsen under sin lifstid. — 13) Stiftelsen utgöres af 7 tunnor korn. — 14) Att fondens medel utdelats åt 6, är beroende på genom dödsfall vållad minskning i det normala antalet och svårigheten att strax finna fullt lämpliga nya understödstagare. — 15) Stiftelsen, som förut kallades »Fru Sundins fond och 12-te-februaridonationen», fick genom kommunalnämndens beslut den 3 maj 1896 sitt namn förändradt till det nuvarande. — 16) Delegareafgifter år 1900 642-30 kr. — 17) En trotjänarinna åtnjuter under sin lifstid en lifränta af 360 kr. årligen. — 18) Af stiftelsekapitalet äro 2,250 kr. afsedda för Svärdsjö och 750 kr. för Enviken; af årets utdelning hafva 135 kr. utgått till Svärdsjö och 45 kr. till Envikens skolkassa. — 19) Kallas ock med gemensamt namn »Folkskolemedlens fonder». — 20) I förra berättelsen stiftelseåret orätt angifvet till 2/1 1742. — 21) Koralpsalmböcker för utdelningen inköpta. — 22) Sedan byskolan blifvit socknens, skola räntemedlen inflyta till skolkassan. — 23) Ena stiftarens namn i förra berättelsen orätt angifvet till »S. V. Norström». — 24) Ingen utdelning år 1900. — 25) Stiftelsedatum i förra berättelsen orätt angifvet till 2/2 1882. — 26) Fonden skall förräntas, tills den uppgår till 2,000 kr. — 27) Utdelningen har gått till skolkassan. Bostället har med nådigt tillstånd upplåtits till fattiggård, hvadan förvaltningen öfverflyttats från skolrådet till fattigvårdsstyrelsen. Stiftelsens datum förut orätt angifvet till 5/5 1757. — 28) Ingen utdelning år 1900. Stiftelsedatum förut orätt angifvet till 8/4 1790. — 29) I utdelningen ingår afven kostnaden för under året inköpta inventarier afvensom hyra. — 30) I förra berättelsen stiftelsedatum angifvet till 21/10 1879. Tillägg till fonden äro gjorda den 1/10 1884, 1/10 1889, 1/10 1894 och 1/10 1899. — 31) Afkastningen räcker ej till underhåll åt bägge barnen; det andra underhålles af kommunen. — 32) I stiftelsens storlek äro afven lösören inräknade. — 33) Stiftelsen utgöres af 122-5 deciton (63 skeppund) tackjärn årligen. — 34) I förra berättelsen upptagen under afdelningen h. — 35) Namn och ändamål något ändrade sedan förra berättelsen, enligt inhämtade upplysningar. — 36) Influtna delegareafgifter år 1900 411-50 kr. — 37) D:o 1,183 kr. — 38) D:o 1,029-25 kr. — 39) D:o 874-75 kr. En vid Korsnäs sågverk förut befintlig sjuk-kassa, kallad »Korsnäs sjukhjälpkassa», upptages nu ej här, enär densamma har flyttat sitt säte till Gefle. — 40) Influtna delegareafgifter år 1900 586-25 kr. — 41) D:o 632-70 kr. — 42) D:o 938-64 kr. — 43) D:o 3,880 kr. Kassan, förut benämnd »Domnarfvet's järnverksarbetareförenings sjuk- och begravningskassa», ombildades för inregistrering och erhållande af statsbidrag år 1898, då reglementet omarbetades, så att sjukkassans räkenskaper skildes från arbetareföreningens öfriga, dit föreningens fonder, som uppstått genom vinst å handel, då jämväl lades. — 44) Influtna delegareafgifter år 1900 1,132-95 kr. — 45) D:o 786 kr. — 46) D:o 1,098-10 kr. — 47) D:o 237-75 kr. — 48) D:o 74 kr. — 49) D:o 77 kr. — 50) D:o 148-10 kr. — 51) D:o 824 kr. — 52) D:o 61-70 kr. — 53) D:o 362-05 kr. — 54) D:o 271-75 kr. — 55) D:o 123 kr. — 56) D:o 1,244-75 kr. — 57) D:o 523-75 kr. Då grundplåten till kassan lemnats af Klosters bruksegare, anses dessa såsom stiftare. — 58) Influtna delegareafgifter år 1900 153 kr. — 59) D:o 181-90 kr. Den i förra femårsberättelsen upptagna »Garpenbergs grufbolags arbetares sjuk- och begravningskassa» har under år 1897 delats i denna och Ryllshytte arbetares sjukhjälp- och begravningskassa. — 60) Influtna delegareafgifter år 1900 1,391-40 kr. — 61) D:o 582-70 kr. — 62) D:o 393-50 kr. — 63) D:o 222-15 kr. — 64) D:o 572-10 kr. — 65) D:o 570-50 kr. — 66) D:o 176-69 kr. Stiftelsens datum förut orätt angifvet till 12/5 1890. — 67) Influtna delegareafgifter år 1900 118 kr. — 68) D:o 7,095-48 kr. — 69) D:o 891-68 kr. — 70) D:o 1,010-35 kr. — 71) D:o 1,290 kr. — 72) D:o 521 kr. — 73) D:o 287 kr. — 74) D:o 300-75 kr. — 75) D:o 206-25 kr. — 76) D:o 448-88 kr. — 77) D:o 199-50 kr. — 78) D:o 839 kr. — 79) D:o 7,486-87 kr. — 80) D:o 503-20 kr. — 81) D:o 6,699-50 kr. — 82) D:o 889-40 kr. — 83) D:o 868-93 kr. — 84) D:o 915-49 kr. — 85) D:o 639-10 kr. — 86) D:o 387-50 kr. — 87) D:o 351-67 kr. — 88) I stiftelsen ingå 1,000 kr., som kyrkovärden Enok Ersson enligt gåfvobref den 8/7 1877 lemnat. — 89) Stiftelsen utgöres af ett grafkor af sten. — 90) Af utdelningen hafva 2,000 kronor användts till amortering af socknens järnvägslån och 100 kr. utgått till Bachmanska stiftelsen. — 91) Hälften af årliga räntan å ursprungliga donationen, 2,000 kr., tilldelas vanlytt behöfvande person af hedrande vandel, återstående årliga räntan användes till grafkorets underhåll eller lägges till kapitalet, tills detta uppnått 10,000 kr., hvarefter räntan användes till välgörande ändamål. — 92) Enligt uppgift har utbetalts för tillsyn, belysning, underhåll m. m. af samlingsbyggnaden och badhuset, till föredrag och aftonskola etc. utöfver inkomster ett sammanlagt belopp af 2,427 kr. 66 öre. I februari 1901 hafva ytterligare 25,000 kr. erhållits till fonden. — 93) Öfverskottet af årsräntan lägges till Sia Ericssons fond (upptagen under afd. b). — 94) Räntan ej utdelad, enär donators släktingar vistas å okänd ort i Amerika. — 95) Testamentet afser 16 aktier i Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, här värderade till 54,400 kr., och 7 kappland jord i Myckelmyran. — 96) Fonden utgöres af 4 aktier i Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag. — 97) Donationen utgöres af 2 aktier i Gefle-Dala-järnvägsaktiebolag. — 98) Stiftelsen var i förra berättelsen upptagen under afd. b. — 99) Årsräntan utbetalas tills vidare till två namngifna personer. — 100) Räntan disponeras tills vidare af enskild person. — 101) Utdelningen använd till underhåll och planteringar af lekplatsen. — 102) Donationsmedlen influtna i fattigvårdens kassa den 19 april 1900. — 103) Donators syster åtnjuter under sin lifstid 3 % af fonden. — 104) Läroverkets andel utgör 9 spannländ jord; räntan ingår till biblioteks- och materialkassan. — 105) Räntan ingår till biblioteks- och materialkassan. — 106) Fonden utgöres af 8 aktier i Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag. — 107) Fonden utgöres af 40 aktier i Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, hvilket bolag, oberoende af fondens tillgångar och utöfver desamma, lemnar sjukvård i mån af behof. — 108) Influtna delegareafgifter år 1900 2,696-75 kr. — 109) D:o 223 kr. — 110) D:o 361-05 kr. — 111) D:o 1,403-86 kr. — 112) D:o 471 kr. — 113) D:o 380 kr. — 114) D:o 691 kr. — 115) D:o 2,933 kr. — 116) D:o 249-98 kr. — 117) D:o 485 kr. — 118) År 1891 erhöill styrelsen 10,000 kr. af änkefru Maria Kronberg. Under 1898 donerades till stiftelsen 250 kr., hvaraf räntan utdelas till väl vitsordad tjänarinna i Falun. — 119) Donationen utgöres af 22 spannländ jord. — 120) Fondens räntemedel utgå numera till Hedemora sjuk- och begravningskassa. — 121) Influtna delegareafgifter år 1900 402-50 kr.									